

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
กับการประกันชีวิต

กิตติศักดิ์ จันเส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2553

**Legal Measures Regarding the Protection of Personal Data
in Life Insurance**

KITTISAK CHANSE

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law
Graduate School, Dhurakij Pundit University**

2010

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกับการประกันชีวิต
ชื่อผู้เขียน	กิตติศักดิ์ จันเส
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์อำนวยการ สุภเวทย์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2552

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาผลกระทบที่เกิดแก่การประกันชีวิตทั้งบริษัทผู้รับประกันชีวิตและผู้เอาประกันชีวิตสุจริต อันเป็นผลมาจากการมีการประกาศใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลออกมาใช้บังคับจนถึงปัจจุบันจำนวนสามฉบับ และอยู่ในระหว่างการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรอีกหนึ่งฉบับ เพื่อมิให้ผู้ครอบครองข้อมูลส่วนบุคคลเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลแก่บุคคลอื่นเว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในข้อมูลส่วนบุคคลถือเป็นสิทธิความเป็นส่วนตัวซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งในปฏิญญาสากลได้กำหนดให้สมาชิกของสหประชาชาติทุกประเทศต้องให้ความคุ้มครองโดยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ โดยประเทศไทยได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 35

กฎหมายที่ห้ามผู้ครอบครองข้อมูลส่วนบุคคลเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล มีข้อยกเว้นให้เปิดเผยได้ในบางกรณีหากการเปิดเผยนั้นเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม หรือหากได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล แม้ว่าบริษัทประกันชีวิตจะได้จัดให้มีการยินยอมขณะที่ขอเข้าทำสัญญาประกันชีวิตก็ตาม แต่หากมีข้อสงสัยว่าผู้เอาประกันชีวิตจะมีการละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยหรือไม่ ผู้รับประกันชีวิตจำเป็นต้องขอเข้าตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่ผู้เอาประกันชีวิตเคยเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล แต่เมื่อมีกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูลดังกล่าว ทำให้โรงพยาบาลมักไม่อนุญาตให้ตรวจสอบได้ เพราะเกรงจะถูกฟ้องร้อง แม้จะมีการให้ความยินยอมไว้แล้วก็ตาม

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่ามีหลักการหรือแนวทางในการที่ให้มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้หลายแนวทาง เช่น หลักการให้ความ

ได้สัดส่วนนั้นต้องทำการพิจารณาประกอบกับ หลักความเหมาะสม (Principle of Suitability) หลักความจำเป็น (Principle of Necessity) หลักความสมดุล (Principle of Proportionality Stricto Sensu หรือ Theorie du bilan)

ผู้เขียนจึงได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กล่าวคือ

1) ออกพระราชกฤษฎีกาโดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 24 ให้บริษัทประกันชีวิตสามารถขอตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลด้านสุขภาพที่อยู่ในความครอบครองของโรงพยาบาลของรัฐได้

2) แก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549 หมวด 4 ว่าด้วยการประกอบวิชาชีพเวชกรรม ข้อ 27 ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 23 (3) (ข) แห่งพระราชบัญญัติผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 ให้ผู้ประกอบวิชาชีพแพทยสามารถเปิดเผยข้อมูลด้านสุขภาพให้แก่บริษัทประกันชีวิตได้

3) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 7 ให้โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลสามารถเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพให้บริษัทประกันชีวิตได้

4) เมื่อได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. แล้วให้มีการออกกฎกระทรวงตามความใน มาตรา 28 (2) เพื่อให้ให้โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลสามารถเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับประวัติสุขภาพให้บริษัทประกันชีวิตได้

Thesis Title	Legal Measures Regarding the Protection of Personal Data in Life Insurance
Author	Kittisak Chanse
Thesis Advisor	Associate Professor Dr.Poom Chokmoh
Co-Thesis Advisor	Amnuay Suppavech
Department	Law
Academic Year	2009

ABSTRACT

This research is aimed at studying the impact upon life assurance both the insurer company and the insured person acted in good faith resulted from promulgation of the 3 acts relating to personal data protection and another one is being under consideration of the House of Representatives intended for preventing data user from disclosing personal data to the third person except when consent has been secured from data subject. The right to personal data protection is seen as one of the rights to privacy which are fundamental rights or natural rights of human being guaranteed by the Universal Declaration of Human Rights which requires all members of the United Nation to provide such protection in its respective constitution. For Thailand, this protection is already provided in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550, Section 35.

The law prohibiting data user from disclosing personal data has certain exceptions if such disclosure is done for the benefit of public good or otherwise if consent from data subject has been secured. Although life assurance company has managed to get such consent during execution of life assurance agreement, but, however, if there is a doubt whether the insured has violated the principle of utmost good faith relating to health, the assurance company then has to investigate and collect the insured's health information from medical facilities previously providing treatment for the insured but as the law provides protection for such personal data, such medical facilities will be more likely to decline a request for such inspection as they are reluctant whether they may be subject to legal proceedings although consent has been previously given.

From the review of notions and theories relating to personal data protection, it is found that there are many principles or approaches explaining why disclosing personal data should be allowed e.g. principle of consent (*Volenti non fit injuria*) and principle of proportionality where the latter principle has to be considered in association with principle of suitability, principle of necessity and principle of proportionality *stricto sensu* or *theorie du bilan*.

The author has suggested that the law relating to personal data protection be amended in some points as follows:

- 1) Issuing the decree by virtue of Official Information Act B.E.2540, Section 24 to enable life assurance company to investigate personal data relating to health held by official hospital.
- 2) Amending Regulations of the Medical Council of Thailand concerning Observance of Medical Profession Code of Conduct B.E. 2549 (2006), Section 4 relating to practicing of medical profession clause 27, issued by virtue of Section 23 (3) (g) of Medical Profession Act B.E. 2525 to allow medical profession to disclose health information to life assurance company.
- 3) Amending National Health Act B.E. 2550 (2007), Section 7, to allow medical facilities to disclose health information to life assurance company.
- 4) Upon promulgation of Personal Data Protection Act B.E...., issuing Ministerial Rule by virtue of Section 28 (2) to enable medical facilities to disclose health information to life assurance company.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีโดยผู้เขียนได้รับความกรุณา และได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โสภะเหมาะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์อานวย ศุภเวชย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำต่างๆ ทั้งข้อมูลเอกสาร ตำรากฎหมายของต่างประเทศ ตลอดจนตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จเรียบร้อยด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ตลอดจน ผู้เขียนจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่กรุณาให้เกียรติรับเป็น ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ และรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ที่กรุณาให้เกียรติรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำปรึกษาตลอดจนข้อเสนอแนะที่ทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ และขอขอบคุณบิดาและมารดาของข้าพเจ้า รวมถึงท่านอาจารย์ทุกท่าน ขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษาทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้เขียน รวมถึงเพื่อนๆ ทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจอันสำคัญและให้ความช่วยเหลือและมอบสิ่งที่ดีให้ตลอดมา

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถก่อให้เกิดความรู้และข้อคิดที่มีประโยชน์อันควรแก่การศึกษาหรือปฏิบัติงาน ผู้เขียนขอมอบความดีครั้งนี้ด้วยความระลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์ทุกท่าน ตลอดจนผู้แต่งหนังสือตำราทุกท่านที่ผู้เขียนใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และผู้มีพระคุณของผู้เขียนทุกท่าน

สุดท้ายนี้หากมีข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องใดๆ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

กิตติศักดิ์ จันเส

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมติฐานในการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. ประวัติความเป็นมา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประกันชีวิตและการคุ้มครอง	
 ข้อมูลส่วนบุคคล.....	8
2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการประกันชีวิตในต่างประเทศ.....	9
2.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	9
2.1.2 ประเทศอังกฤษ.....	10
2.2 ประวัติความเป็นมาของการประกันชีวิตในประเทศไทย.....	12
2.3 ความหมายของการประกันชีวิต.....	13
2.3.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิต.....	16
2.3.2 ประเภทและแบบของสัญญาประกันชีวิต.....	17
2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการประกันชีวิต.....	19
2.4.1 ทฤษฎีความน่าจะเป็น.....	19
2.4.2 กฎว่าด้วยจำนวนมาก.....	21
2.4.3 กฎของการเฉลี่ย.....	22
2.5 ลักษณะสำคัญของสัญญาประกันชีวิต.....	22
2.5.1 เป็นสัญญาต่างตอบแทน.....	22
2.5.2 เป็นสัญญาเสี่ยงโชค.....	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.5.3 เป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความสุจริตอย่างยิ่ง.....	24
2.5.4 เป็นสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ.....	27
2.5.5 เป็นสัญญาที่ผู้เอาประกันต้องมีส่วนได้เสียในการประกันชีวิต.....	28
2.5.6 ประโยชน์ของการประกันชีวิต.....	33
2.6 แนวคิดและหลักการสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล.....	35
2.6.1 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัว.....	36
2.6.2 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล.....	42
2.6.3 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ.....	42
2.6.4 ความหมาย ประเภท และองค์ประกอบของข้อมูลส่วนบุคคล.....	43
2.6.5 รูปแบบการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล.....	47
2.6.6 หลักการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล.....	50
2.7 การเก็บรวบรวม การใช้ และการขอใช้ข้อมูลส่วนบุคคลโดยบริษัทประกัน ชีวิต.....	57
2.7.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิต.....	58
2.7.2 การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลโดยบริษัทประกันชีวิต.....	64
2.7.3 การขอใช้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตจากผู้ควบคุม ข้อมูลส่วนบุคคล.....	65
3. มาตรการของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลต่อการประกันชีวิต.....	67
3.1 หลักสุจริตอย่างยิ่ง(Utmost Good Faith) ของคู่สัญญาประกันชีวิต ในต่างประเทศ.....	68
3.1.1 ประเทศอังกฤษ.....	68
3.1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	74
3.2 หลักสุจริตอย่างยิ่ง(Utmost Good Faith) ของคู่สัญญาประกันชีวิตในไทย.....	77
3.2.1 หลักการไม่เปิดเผยข้อความจริง.....	78
3.2.2 หลักการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ.....	81
3.3 หลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย.....	83

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3.1 การคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.....	83
3.3.2 การคุ้มครองตามประมวลกฎหมายอาญา.....	84
3.3.3 การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540.....	85
3.3.4 การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550.....	88
3.3.5 การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525.....	89
3.3.6 การคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.	90
3.4 หลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศ.....	98
3.4.1 หลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปและ ข้อตกลงรัฐสภายุโรป (EU Directive).....	100
3.4.2 ประเทศอังกฤษ.....	109
3.4.3 ประเทศอิตาลี.....	127
4. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลต่อการประกันชีวิต.....	138
4.1 ปัญหาการละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันชีวิต.....	139
4.2 ปัญหาในการตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตตามกฎหมาย ว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล.....	143
4.2.1 ปัญหาการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540.....	143
4.2.2 ปัญหาการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550.....	144
4.2.3 ปัญหาการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525....	144
4.2.4 ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.	145
5. บทสรุปข้อเสนอแนะ.....	147
5.1 บทสรุป.....	147
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	149
บรรณานุกรม.....	151
ประวัติผู้เขียน.....	158

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 คำขอบริการสินเชื่อ.....	59
2.2 บริการสินเชื่อ.....	61

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธุรกิจประกันชีวิตเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อประชาชนและต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม เป็นธุรกิจที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสถาบันออมเงินระยะยาว สามารถระดมเงินออมเพื่อการลงทุนได้อย่างมหาศาลในรูปของเบี้ยประกันชีวิต (Premium) ธุรกิจประกันชีวิตมีหน้าที่ที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การให้ความคุ้มครอง การออมทรัพย์ และการลงทุน ซึ่งหน้าที่เหล่านี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับความมั่นคงและความปลอดภัยของประชาชนและประเทศชาติเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ธุรกิจประกันชีวิตยังมีบทบาทในการระดมทุนไม่ให้เกิดปัญหาสังคมลูกกลมในยามที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจโดยการสร้างงาน สร้างอาชีพให้แก่ประชาชนจำนวนมากที่เข้ามาเป็นตัวแทนประกันชีวิตหรือนายหน้าประกันชีวิต ธุรกิจประกันชีวิตจึงนับว่าเป็นธุรกิจที่มีผลโดยตรงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกเพศทุกวัย ทุกอาชีพ สามารถสร้างหลักประกันยามเจ็บป่วยหรือทุพพลภาพ รวมถึงชราภาพ และการสูญเสียชีวิตของผู้เอาประกันชีวิต และยังเป็นการช่วยลดภาระด้านงบประมาณในการจัดหาสวัสดิการสังคมของรัฐบาลทางอ้อมอีกด้วย รายได้ของผู้ประกอบธุรกิจประกันชีวิตส่วนใหญ่ได้มาจากการที่ประชาชนนำเงินออมมาทำสัญญาประกันชีวิตและผู้ประกอบการได้นำเงินที่ได้มาไปลงทุน เช่น ให้กู้ยืมเงิน ซื้อพันธบัตรรัฐบาลไทย พันธบัตรรัฐวิสาหกิจ ตั๋วเงินคลัง ซื้อหุ้นกู้ของรัฐวิสาหกิจ ให้เช่าซื้อ ลงทุนในหน่วยลงทุนหรือกองทุนรวมต่างๆ หรือลงทุนอย่างอื่นตามที่พระราชบัญญัติประกันชีวิตพ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 อนุญาตให้กระทำได้เป็นต้น ดังนั้น การดำเนินงานของธุรกิจประกันชีวิตจะต้องมีความมั่นคงในฐานะทางการเงิน ความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงในการประกอบธุรกิจประกันชีวิต จึงเป็นความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงที่ต้องเฝ้าดูแลอยู่ตลอดเวลา เพราะผลของการเปลี่ยนแปลงย่อมกระทบต่อประชาชน สังคมและประเทศชาติโดยรวม

รัฐบาลเองก็เล็งเห็นถึงความสำคัญของธุรกิจประกันชีวิตและเห็นว่าธุรกิจประกันชีวิตมีผลต่อประชาชน ผู้ประกอบธุรกิจและสังคมส่วนรวม จึงสนับสนุนให้การส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการประกอบธุรกิจประกันชีวิต โดยมีมาตรการจูงใจให้ประชาชนหันมาทำสัญญาประกันชีวิตให้มากขึ้นด้วยการให้สิทธิประโยชน์ (Privilege) แก่ประชาชนผู้เอาประกันชีวิตด้วย ในการนำเบี้ยประกัน

ชีวิตมาลดหย่อนภาษีเงินได้จากเดิม 1 หมื่น เพิ่มขึ้นเป็น 5 หมื่น และปัจจุบัน 1 แสนบาทตามลำดับ¹ ถือว่าเป็นสิ่งจูงใจทางกฎหมาย (Legal Intensive) นอกจากนั้นยังมีมาตรการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันชีวิตหลายประการรวมทั้งกำหนดช่องทางการลงทุนของธุรกิจประกันชีวิตด้วย

โดยที่การทำสัญญาประกันชีวิตแตกต่างจากการทำสัญญาทั่วไป กล่าวคือตาม มาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติไว้เป็นหลักทั่วไปว่า ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำการโดยสุจริต (Good Faith) ทั้งนี้ก็เพื่อให้บุคคลทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีความสุขไม่เอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ผู้ใดกระทำโดยสุจริตกฎหมายจะรับรองและคุ้มครองให้ตรงกันข้ามกับผู้ใดที่กระทำโดยไม่สุจริตกฎหมายจะไม่รับรองและไม่ให้การคุ้มครองแต่อย่างใด

หลักสุจริต (The Principle of Good Faith) ดังกล่าวเป็นหลักกฎหมายที่ใช้บังคับกับสัญญาต่างๆ ไปที่คู่สัญญาต่างก็อยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน ในอันที่จะตรวจสอบวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะเข้าทำสัญญาตามข้อเสนอของอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่ ซึ่งข้อความจริงบางอย่างอาจไม่จำเป็นต้องเปิดเผยให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทราบก็ได้ เพราะเป็นหน้าที่ของแต่ละฝ่ายจะต้องระมัดระวังปกป้องส่วนได้เสียของตนเอง ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นที่มาของสุภาษิตกฎหมายบทหนึ่งที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” ซึ่งกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ถือว่าหลักดังกล่าวใช้ได้กับสัญญาทุกชนิด ไม่เฉพาะสัญญาซื้อขายเท่านั้น แต่หลักการดังกล่าวนี้จะเป็นธรรมก็ต่อเมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีความเท่าเทียมกัน

แต่ในการทำสัญญาประกันชีวิต ฝ่ายผู้รับประกันชีวิตไม่สามารถจะรู้ถึงข้อความจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันชีวิตได้ ดังนั้นหากจะนำหลักสุจริตทั่วไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้กับสัญญาประกันชีวิตด้วยแล้วย่อมจะไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้รับประกันชีวิตเพราะผู้รับประกันชีวิตไม่อยู่ในฐานะเท่าเทียมกับฝ่ายผู้เอาประกันชีวิตด้วยเหตุนี้เองในการทำสัญญาประกันชีวิตกฎหมายจึงได้บัญญัติให้คู่สัญญาต้องมีความสุจริตอย่างยิ่ง (The Utmost Good Faith) ซึ่งสูงกว่าหลักสุจริตทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับประกันชีวิตและผู้เอาประกันชีวิตอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกันเช่นสัญญาประเภทอื่นๆ โดยปกติผู้เอาประกันชีวิตจะเป็นผู้รู้ข้อความจริงเกี่ยวกับการเสี่ยงภัยแต่เพียงฝ่ายเดียว² สำหรับหลักที่ว่าผู้เอาประกันชีวิตต้องสุจริตอย่าง

¹ ประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (1) (ง) และประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 172) ลงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2551.

² จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า 40.

ยังต่อผู้รับประกันชีวิตนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในทุกประเทศ ไม่ว่าจะมึระบบกฎหมายแตกต่างกันอย่างไรกรณีจึงถือเป็นเรื่องของสากล

ตามที่กล่าวแล้วสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ผู้เอาประกันชีวิตต้องมีความสุจริตอย่างยิ่ง ดังนั้นเพียงแต่ผู้เอาประกันชีวิตหนึ่งเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงอาจเป็นเหตุจูงใจให้ผู้รับประกันชีวิตให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นหรือบอกปิดไม่ยอมทำสัญญาได้ หรือหากผู้รับประกันชีวิตเข้าทำสัญญาเนื่องจากการแกล้งเท็จของผู้เอาประกันชีวิตอันส่งผลให้สัญญานั้นตกเป็นโมฆะ ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 865 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อสัญญาตกเป็นโมฆะ ผู้รับประกันชีวิตสามารถใช้สิทธิบอกล้างสัญญานั้นได้ และเมื่อได้มีการบอกล้างสัญญาประกันชีวิตที่เป็นโมฆะแล้ว ผู้รับประกันชีวิตมีหน้าที่เพียงคืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิตเท่านั้น

มีกรณีที่มีเกิดขึ้นอยู่เสมอก็คือ บุคคลที่เจ็บป่วยเป็นโรคร้ายแรงและคิดว่าตัวเองจะต้องตายในภายหน้า มักจะขอเข้าทำสัญญาประกันชีวิตเพื่อต้องการเงินประกันชีวิตตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ให้ตกได้แก่ผู้รับประกัน โยชน์ หากภายหลังทำสัญญาผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตภายในเวลาอันรวดเร็ว บริษัทผู้รับประกันชีวิตต้องสงสัยหรือสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้เอาประกันชีวิตละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่ง บริษัทผู้รับประกันชีวิตต้องทำการตรวจสอบหาพยานหลักฐาน ซึ่งหลักฐานนั้นก็คือประวัติสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตที่ปรากฏอยู่ในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่ผู้เอาประกันชีวิตเคยเข้ารับการรักษาพยาบาล เพื่อให้ทราบว่าคุณเอาประกันชีวิตได้ปกปิดข้อความจริงหรือแกล้งเท็จหรือไม่ หากพบว่าไม่มีการละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งผู้รับประกันชีวิตก็จะจ่ายเงินตามจำนวนที่เอาประกันภัยไว้ให้แก่ผู้รับประกัน โยชน์ แต่หากพบว่าผู้เอาประกันชีวิตได้ปกปิดข้อความจริงหรือแกล้งเท็จ สัญญาประกันชีวิตย่อมตกเป็นโมฆะ บริษัทผู้รับประกันชีวิตก็มีสิทธิโดยชอบธรรมในการใช้สิทธิบอกล้างสัญญาประกันชีวิตนั้นได้

โดยที่ในปัจจุบันได้มีแนวคิดในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data) มากขึ้น โดยบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยสุขภาพแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของทางราชการ กฎหมายว่าด้วยวิชาชีพเวชกรรม และร่างกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กล่าวคือ

(ก) พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 7 บัญญัติไว้ว่า “ข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคล เป็นความลับส่วนบุคคล ผู้ใดจะนำไปเปิดเผยในประการที่น่าจะทำให้บุคคลนั้นเสียหายไม่ได้ เว้นแต่การเปิดเผยนั้นเป็นไปตามความประสงค์ของบุคคลนั้นโดยตรง หรือมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย แต่ไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้ใดจะอาศัยอำนาจหรือสิทธิตามกฎหมาย

ว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการหรือกฎหมายอื่นเพื่อขอเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลที่ไม่ใช่ของตนไม่ได้”

(ข) พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 บัญญัติไว้ว่า “ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน

(3) รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร”

(ค) พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 มาตรา 23 (3) (ข) ได้บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการแพทยสภาด้วยความเห็นชอบของสภานายกพิเศษออกข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549³ หมวด 4 ว่าด้วย การประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งมีการบัญญัติให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ ดังนี้

ข้อ 27 กำหนดไว้ว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วยหรือผู้ป่วยที่เสียชีวิต ซึ่งตนทราบมาเนื่องจากการประกอบวิชาชีพ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้ป่วยหรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือตามหน้าที่”

(ง) ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ตามร่าง “มาตรา 3 ข้อมูลส่วนบุคคลหมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของบุคคลนั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะที่ทำให้รู้ตัวบุคคลนั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือแผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคน หรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย”

“มาตรา 15 ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะกระทำการเปิดเผยซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลไม่ได้หากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่ได้ให้ความยินยอม”

ซึ่งบทกฎหมายดังกล่าวข้างต้นเป็นบทบัญญัติที่ห้ามเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลทั้งสิ้น โดยไม่มีบทบัญญัติยกเว้นที่ชัดเจนให้ผู้รับประกันชีวิตซึ่งถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตทำการตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตได้ ทำให้ผู้รับประกันชีวิตไม่มีพยานหลักฐานเบื้องต้นที่ใช้ในการพิจารณาว่าผู้เอาประกันชีวิตได้ปกปิดข้อความจริงหรือได้แถลงเท็จหรือไม่ ดังนั้นเมื่อบริษัทผู้รับประกันชีวิตรับประกันชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตที่ไม่

³ ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.krisdika.go.th>.

สุจริตไว้โดยผู้เอาประกันชีวิตได้ปกปิดข้อความจริงหรือแถลงเท็จ เช่น ตนเป็นโรคร้ายแรงอยู่หากต่อมาผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่กรรมภายหลังจากที่ทำสัญญาประกันชีวิตได้ไม่นาน บริษัทผู้รับประกันชีวิตย่อมสงสัยว่าผู้เอาประกันชีวิตได้ปกปิดข้อความจริงหรือแถลงเท็จ บริษัทผู้รับประกันชีวิตย่อมประสงค์จะตรวจสอบประวัติสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิต โดยอาจทำการตรวจสอบจากโรงพยาบาลที่ผู้เอาประกันชีวิตมีภูมิลำเนาหรือสถานพยาบาลที่คาดว่าจะมีประวัติสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิต แต่มักได้รับการปฏิเสธจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล โดยให้เหตุผลว่าเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับของผู้ป่วย ไม่สามารถเปิดเผยได้และเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

ดังนั้น เมื่อมีการละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่ง โดยการปกปิดความจริงหรือมีการแถลงเท็จ ดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ผู้รับประกันชีวิตไม่มีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตได้ปกปิดข้อความจริงหรือได้แถลงเท็จ ผู้รับประกันชีวิตจะไม่สามารถบอกล้างสัญญาประกันชีวิตนั้นได้เพราะหากบอกล้างไปแล้ว หากผู้รับประโยชน์หรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิตฟ้องผู้รับประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตก็ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี

การที่ผู้เอาประกันชีวิตละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันชีวิต การกระทำดังกล่าวไม่แต่เพียงเป็นการเอาเปรียบผู้รับประกันชีวิตเท่านั้นแต่ยังเป็นการเอาเปรียบผู้เอาประกันชีวิตด้วยกันด้วย เนื่องจากจำนวนเงินหรือค่าสินไหมทดแทนที่บริษัทประกันชีวิตได้จ่ายให้แก่ผู้รับประโยชน์ไปนั้นแท้จริงแล้วมิใช่เงินของผู้รับประกันชีวิต แต่เป็นเงินที่ผู้เอาประกันชีวิตทั้งหลายชำระเบี้ยประกันชีวิตให้แก่ผู้รับประกันชีวิต หากมีการจ่ายชดเชยตามกรมธรรม์มากกว่าที่คำนวณไว้จะทำให้ผู้รับประกันชีวิตต้องกำหนดอัตราเบี้ยประกันชีวิตจากผู้เอาประกันชีวิตรายอื่นให้สูงขึ้นอีกเพื่อมิให้บริษัทต้องขาดทุน⁴ การที่บริษัทประกันชีวิตบริษัทใดบริษัทหนึ่งไม่สามารถดำรงสถานะอยู่ได้ เพราะประสบวิกฤตทางการเงินจนต้องล้มละลายย่อมส่งผลกระทบต่อผู้เอาประกันชีวิต ประชาชน และบริษัทประกันชีวิตอื่น รวมทั้งสถาบันการเงินอื่นด้วย

จากการที่สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่มีลักษณะพิเศษที่ต้องอาศัยหลักสุจริตอย่างยิ่งของผู้เอาประกันและการประกอบธุรกิจประกันชีวิตมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อตรวจสอบว่าผู้เอาประกันชีวิตได้ละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งหรือไม่ จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิต ซึ่งอยู่ในความครอบครองของโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล และเมื่อประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งได้ประกาศใช้บังคับแล้ว 3 ฉบับ และจะประกาศใช้ในเร็วๆ นี้ อีก 1 ฉบับ ย่อมส่งผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจ

⁴ สากล ธนสัตยาวิบูล. (2536). หลักการประกันภัย. หน้า 372-373.

ของบริษัทประกันชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงควรศึกษาหาช่องทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อกำหนดข้อยกเว้นให้บริษัทผู้รับประกันชีวิตสามารถตรวจสอบข้อมูลของผู้เอาประกันชีวิตจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้บริษัทประกันชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยังเป็นการคุ้มครองผู้เอาประกันชีวิตที่สุจริตอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการ ความหมาย ทฤษฎีการประกันชีวิต และหลักเกณฑ์ของการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงในสัญญาประกันชีวิต

1.2.2 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของธุรกิจประกันชีวิตของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในส่วนที่เกี่ยวกับการตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตที่อยู่ในความครอบครองของโรงพยาบาลและสถานพยาบาล

1.2.4 เพื่อศึกษาหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้บริษัทประกันชีวิตสามารถขอตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลได้

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ประกาศใช้บังคับแล้วและที่กำลังจะประกาศใช้บังคับในเร็วๆ นี้ เป็นปัญหาและอุปสรรคในการขอตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตที่ละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันชีวิต ส่งผลกระทบมิใช่แต่เพียงบริษัทประกันชีวิตที่เป็นคู่สัญญาเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อผู้เอาประกันชีวิตที่สุจริตรายอื่นๆ ด้วย เพราะเงินที่นำมาจ่ายเป็นเงินของผู้เอาประกันชีวิตรายอื่นๆ ทุกคน กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวจึงเป็นช่องทางให้ผู้เอาประกันชีวิตที่ไม่สุจริตอาศัยช่องว่างกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแสวงหาประโยชน์จากการทำสัญญาประกันชีวิต ส่งผลให้เงินสำรองของบริษัทประกันชีวิตที่จัดสรรไว้สำหรับจ่ายเป็นเงินหรือค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตที่สุจริตไม่เพียงพอส่งผลกระทบต่อผู้เอาประกันชีวิตที่สุจริตทุกคน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้บริษัทประกันชีวิตสามารถขอตรวจสอบข้อมูลด้านสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลได้ อันจะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันชีวิตรายอื่นๆ ที่เข้าทำสัญญาประกันชีวิตด้วยความสุจริตอย่างยิ่ง

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาถึงหลักการ แนวคิด ความเป็นมาวิวัฒนาการของกฎหมาย ประกันชีวิต มาตรการทางกฎหมาย หลักกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา ประกันชีวิต หลักการเปิดเผยข้อความจริง และกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของบริษัทประกันชีวิต เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียที่เกิดขึ้นจากการนำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวมาบังคับใช้กับบริษัทประกันชีวิตและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากบทบัญญัติของกฎหมาย หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร คำพิพากษาของศาล ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (data) ในเว็บไซต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์หาข้อสรุป เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ควรดำเนินการต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการของการประกันชีวิต และหลักเกณฑ์ของการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงในสัญญาประกันชีวิต

1.6.2 ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของธุรกิจประกันชีวิตของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้องในการตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตอันจะส่งผลต่อการใช้เงินหรือค่าสินไหมทดแทนของบริษัทประกันชีวิต

1.6.4 ทำให้บริษัทผู้รับประกันชีวิตสามารถนำข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของผู้เอาประกันชีวิตจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลมาใช้ในการพิจารณาใช้เงินหรือค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์เป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการประกันชีวิต และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

การดำเนินชีวิตของมนุษย์มีความเสี่ยงภัยตลอดเวลา ภัยที่เกิดจากมนุษย์มีทั้งภัยที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด พายุหรือภัยที่เกิดจากน้ำมือของมนุษย์ เช่น การโจรกรรมหรือจากอุบัติเหตุ เป็นต้น ทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและร่างกายรวมทั้งทรัพย์สินภัยที่เกิดขึ้นอาจทำให้ถึงกับสิ้นเนื้อประดาตัวภัยเป็นเรื่องของความไม่แน่นอนและเป็นเรื่องที่ไม่อาจคาดหมายได้ ซึ่งการที่จะป้องกันมิให้เกิดภัยขึ้นเลยนั้นเป็นสิ่งที่เกินความสามารถของมนุษย์ ด้วยเหตุแห่งการเสี่ยงภัยนี้มนุษย์จึงได้ร่วมกันคิดหาวิธีการที่จะหนีการเสี่ยงภัยซึ่งคิดกันนับพันปีมาแล้ว จนในที่สุด จึงหาทางออกได้ด้วยวิธีการกระจายความเสี่ยงภัยโดยอย่าให้ผู้ใดต้องรับภัยนั้นไว้แต่เพียงผู้เดียว ต้องกระจายความเสี่ยงภัยไปยังผู้ที่อยู่ในสภาพการเสี่ยงภัยประเภทเดียวกัน เช่น มีบ้านอยู่ 100,000 หลัง ก็ให้เจ้าของบ้านทุกหลังสละเงินคนละเล็กน้อย ในลักษณะของค่าธรรมเนียมรวมไว้เป็นกองกลาง ถ้าหากมีบ้านหลังใดถูกไฟไหม้ก็ให้เอาเงินกองกลางนี้ไปให้เจ้าของบ้านที่เป็นสมาชิกปลูกบ้านใหม่หรือซ่อมแซมบ้านก็จะช่วยให้เจ้าของบ้านหลังนั้นดำเนินชีวิตต่อไปได้ไม่ถึงกับหมดตัววิธีการที่มนุษย์ได้นำมาใช้ก็คือ การลดความสูญเสียดังกล่าวด้วยวิธีการของการประกันภัย

โดยเมื่อราว 3 พันปีก่อนคริสต์ศักราช พ่อค้าชาวจีนได้คิดใช้หลักของการประกันภัยขึ้น โดยเมื่อพ่อค้าชาวจีนจะนำสินค้าไปขายต่างเมือง โดยมากใช้การขนส่งทางแม่น้ำแยงซีเกียงซึ่งมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการขนส่งทางบกแต่มีข้อเสียที่มักมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยจากก้อนหินใต้แม่น้ำ ดังนั้นพ่อค้าชาวจีนจึงหลีกเลี่ยงความเสี่ยงภัยโดยวิธีการกระจายความเสี่ยงภัย เช่น ถ้ามีสินค้า 100 กล่องก็จะเอาใส่เรือ 100 ลำ ลำละ 1 กล่อง ถ้าเรือลำใดล่มไป สินค้าก็จะเสียหายเพียง 1 กล่องเท่านั้น²

ประวัติความเป็นมาของการประกันภัยเริ่มจากที่มีหลักฐานจากการค้นพบกรรมธรรม์ประกันภัย ทางทะเลที่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่เมืองเจนัวเมื่อปี ค.ศ. 1347 เมืองเจนัวเป็นเมืองท่าใหญ่ของประเทศอิตาลี ต่อมาเมื่อประเทศอังกฤษมีแสนยานุภาพทางเรือมาก จึงได้มีการติดต่อค้าขายกันมาก

¹ อำนวย สุขเวชช์. (2551). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. หน้า 1.

² ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2540). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยประกันภัย. หน้า 6.

ในประเทศอังกฤษโดยชาวอิตาเลียนจำนวนมากได้เข้าไปทำการค้าขายในประเทศอังกฤษบุคคลที่มีชื่ออยู่ในประวัติการประกันภัย คือ ลอมบาร์ด (Lombard) เป็นชาวอิตาเลียนมาทำธุรกิจประกันภัยในประเทศอังกฤษ ต่อมาปี ค.ศ. 1668 จึงเข้าสู่ยุคของลอร์ดอินชัวร์นส์ ซึ่งเป็นสถาบันประกันภัยที่ใหญ่ที่สุดในโลกจนถึงปัจจุบันนี้ นายเอ็ดเวิร์ด ลอยด์ เป็นคนขายกาแฟอยู่ริมแม่น้ำเทมส์ มีนิสัยชอบเก็บข้อมูลซึ่งส่วนมากได้จากลูกค้าที่เข้ามาดื่มกาแฟและพูดคุยกันจึงได้บันทึกข้อมูลไว้ทำอยู่เช่นนี้เป็นเวลาหลายปี ถ้าผู้ใดอยากรู้ข้อมูลอะไรก็ต้องมาถามลอร์ดลอยด์ต่อมาได้มีการพิมพ์ข้อมูลขาย ชื่อลอร์ดลอยด์ ต่อมานักประกันภัยได้มาชุมนุมกันที่ร้านนี้เป็นประจำเพราะเป็นที่ชุมนุมของนักเดินเรือทะเล นายลอยด์จึงเป็นคนกลางติดต่อระหว่างผู้ขายประกันภัยกับผู้เอาประกันภัยโดยนายลอยด์จะเสนอสินค้าที่เอามาฝากประกันภัยให้ผู้ขายประกันภัยพิจารณา ถ้าตกลงรับประกันภัยก็ให้ผู้ขายประกันภัยลงชื่อไว้ข้างล่างสัญญาโดยให้ระบุว่า จะรับประกันภัยจำนวนเท่าไร คนที่ลงชื่อไว้ข้างล่างนี้เรียกว่า “อันเดอร์ไรเตอร์” ปัจจุบันนี้คือผู้พิจารณารับประกันภัย³

2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการประกันชีวิตในต่างประเทศ

ดังที่กล่าวแล้วการประกันชีวิตเกิดขึ้นในต่างประเทศก่อนต่อมาการประกันชีวิตจึงเริ่มเข้ามาในประเทศไทยในภายหลัง การทำสัญญาประกันชีวิตในประเทศไทยนั้นได้แบบอย่างในการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการประกันชีวิตจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษซึ่งในที่นี้จะได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการทำประกันชีวิตในต่างประเทศดังต่อไปนี้

2.1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การประกันชีวิตในประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มต้นใน พ.ศ. 2302 อิทธิพลของธุรกิจประกันชีวิตได้แพร่ขยายเข้าไปในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการตั้งองค์กรขึ้นเพื่อการประกันชีวิตในสหรัฐอเมริกาในรูปแบบของสมาคมเพื่อประโยชน์ร่วมกันของพระนิกายเพรสติเทเรียน มินิสเตอร์ฟันด์ (The Presterion Minister's Fund) เพื่อช่วยเหลือความทุกข์ยากแก่แม่หม้ายและเด็กของผู้สอนศาสนาเท่านั้น ไม่ได้รับการประกันชีวิตบุคคลต่างๆ ไปสำหรับอัตราเบี้ยประกันที่เรียกเก็บมิได้ คำนึงถึงอายุของผู้เอาประกัน มีการออกแบบกรรมวิธีแบบตลอดชีพ และแบบสะสมทรัพย์ให้แก่สมาชิก และยังคงยึดถือนโยบายเดิมให้ความช่วยเหลือเฉพาะหมอสอนศาสนาด้วยกันเท่านั้น

³ ไพโรจน์ วายุภาพ และสิทธิโชค ศรีเจริญ. (2541). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. หน้า 2.

ในปี พ.ศ. 2337 มีบริษัทประกันชีวิตแห่งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา (The Insurance Company of America) คือ บริษัทประกันภัยแห่งอเมริกาเหนือจำกัด การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จจึงได้เลิกกิจการไปในปี พ.ศ. 2347

ต่อมาในปี พ.ศ. 2355 บริษัท เพนซิลวาเนีย ได้นำกรมธรรม์ประกันชีวิตอย่างสมบูรณ์ ออกมาใช้ โดยการนำหลักเกณฑ์การคำนวณอัตราเบี้ยประกันตามอัตราระยะมาเป็นหลักในการคำนวณ การดำเนินงานประสบอุปสรรคจึงได้เลิกกิจการในที่สุด ต่อมาได้เกิดระบบสหกรณ์ประกันชีวิตขึ้นมีประชาชนให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก ธุรกิจประกันชีวิตแบบสหกรณ์บริษัทแรกของสหรัฐอเมริกาบริษัทแรก คือ บริษัท จีราร์ด ไลฟ์ อินชัวร์นส์ แอนด์ ทรัสต์ แห่งฟิลาเดเฟีย (The Girard Life Insurance and Trust Company of Philadelphia) โดยผู้ถือกรมธรรม์ทุกคนจะมีสิทธิได้รับเงินปันผลเสมือนเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัท⁴

2.1.2 ประอังกฤษ⁵

ในปี พ.ศ. 2126 ได้มีการประกันชีวิตที่อาศัยหลักคณิตศาสตร์ประกันชีวิตในการคำนวณเบี้ยประกันชีวิตเป็นครั้งแรกเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นการประกันชีวิตของนายวิลเลียม กิบบอนส์ (Mr. Willam Gibbons) โดยกรมธรรม์มีเงื่อนไขว่านายวิลเลียม กิบบอนส์ จะต้องจ่ายเงินจำนวน 32 ปอนด์ให้กับผู้รับประกันชีวิตแต่หากนายวิลเลียม กิบบอนส์ ตายภายใน 1 ปี ผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินจำนวน 400 ปอนด์ให้แก่ทายาทปรากฏว่านายวิลเลียม กิบบอนส์ ได้ถึงแก่ความตายในวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2127 ผู้รับประกันชีวิตจึงต้องจ่ายเงินจำนวนดังกล่าวที่ได้ตกลงกันไว้ ต่อมาประมาณหนึ่งศตวรรษมีการนิยมนำประกันชีวิตในรูปแบบของการช่วยเหลือสงเคราะห์ในสมาคมโดยสมาชิกแต่ละคนจะต้องออกเงินจำนวนหนึ่งให้แก่สมาชิกที่ถึงแก่กรรมลงวิธีการดังกล่าวนี้คล้ายกับการฌาปนกิจสงเคราะห์ในปัจจุบัน เมื่อคนนิยมนำประกันชีวิตกันมากขึ้นจึงทำให้ธุรกิจประกันชีวิตรุ่งเรือง และเริ่มธุรกิจประกันชีวิตกันอย่างจริงจัง จนเป็นที่รู้จักกันในวงการประกันชีวิตว่า “Underwriter” แปลว่า ผู้เขียนข้างใต้ซึ่งหมายถึง ผู้รับประกันชีวิตนั่นเอง เพราะผู้รับประกันชีวิตต้องลงลายมือชื่อของตนเองลงใต้สัญญาประกันชีวิตทุกครั้งที่มีการออกกรมธรรม์ประกันชีวิต

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2249 มีการจัดตั้ง “AMICABLE SOCIETY FOR A POETTUAL ASSURANCE OFFICE” นโยบายของสมาคม คือ จะเก็บเงินบริจาคประจำปีจากสมาชิกทุกคนใน

⁴ สมพิศ เล็กเฟื่องฟู. (2538). การขายประกันชีวิต. หน้า 22.

⁵ บัณฑิต คำยา. (2551). วิเคราะห์ปัญหาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย: ศึกษากรณีความเป็นโมฆียกรรมและระยะเวลาในการเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต. หน้า 7.

จำนวนคงที่ โดยไม่คำนึงถึงอายุหรือสภาพของสมาชิกและใช้เงินที่สะสมไว้นี้จ่ายให้แก่ทายาทของสมาชิกที่ตายตามสัดส่วนของเงินจำนวนนั้น ในปี พ.ศ. 2298 ธุรกิจในรูปแบบการประกันภัยสงเคราะห์ได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นธุรกิจประกันชีวิตมากขึ้น โดยใช้ระบบการประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลาแบบหนึ่งปี (Annual Term Insurance) เป็นการคุ้มครองชีวิตชั่วระยะเวลาปีต่อปีโดยกำหนดอัตราเบี้ยประกันแตกต่างกันตามอายุของผู้เอาประกันกับ อายุ 2-40 ปี เสียเบี้ยประกันปีละ 5 ปอนด์ ต่อเงินเอาประกัน 100 ปอนด์ เมื่อครบอายุหนึ่งปีหากไม่มีการเสียชีวิต บริษัทที่รับประกันก็ได้เบี้ยประกันไป เมื่อจะเอาประกันต่อไปก็ต้องชำระเบี้ยประกันใหม่ตามอายุในปีที่ชำระเบี้ยประกันการคำนวณอัตราเบี้ยประกันแบบนี้ ไม่ได้คำนวณจากอัตราเงินแต่อย่างใด จึงอยู่ในลักษณะการพนันขั้นที่เอาชีวิตเป็นเดิมพันยังไม่เข้าหลักการประกันชีวิตตามหลักเศรษฐศาสตร์

ปี พ.ศ. 2299 ธุรกิจประกันชีวิตได้ดำเนินการอย่างจริงจังและแพร่หลาย โดยนายโทมัส ซิมป์สัน (Mr. Thomas Simpson) และนายเจมส์ ดอดสัน (Mr. James Dodson) ได้จัดตั้งบริษัทประกันชีวิตขึ้น โดยวางหลักเกณฑ์ให้ทันสมัยซึ่งนำเอาสถิติมรณะของชาวลอนดอนที่ประกาศระหว่างปี พ.ศ. 2271-2239 มาเป็นมาตรฐานในการคำนวณเบี้ยประกันและได้วางหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

- 1) การดำเนินการในรูปแบบสหกรณ์โดยสมาชิกต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อสมาชิกเสียชีวิตลง
- 2) ไม่จำกัดเพศและวัยของสมาชิก
- 3) เมื่อสมาชิกถึงแก่กรรมสมาชิกอื่นๆ ทั้งหมดจะต้องมีส่วนเฉลี่ยจ่ายเงินให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต
- 4) ไม่มีเงินปันผล
- 5) ผู้ที่มีอาชีพเสี่ยงอันตรายและสตรีที่คลอดบุตรต้องเสียเบี้ยประกันกับเพิ่ม
- 6) ผู้เอาประกันชีวิตจะเลือกเอาประกันชีวิตแบบมีระยะเวลาหนึ่งปี (Annual Term Insurance) หรือแบบตลอดชีพแบบไม่จำกัดเวลา (Whole life Insurance)

ในปี พ.ศ. 2305 ได้มีการก่อตั้งสถาบันประกันชีวิตแห่งแรกของโลก ประกอบธุรกิจประกันชีวิตถูกต้องตามหลักเกณฑ์และมีแบบแผนโดยยึดหลักของ นายเจมส์ ดอดสัน ทุกประการ สถาบันประกันชีวิตที่จะจดทะเบียนเป็นแห่งแรกของโลก คือ เอควิตาเบิล แอสซัวร์รันส์ โซไซตี้ ออฟ ลอนดอน (The Equitable Assurance Society of London) มีกรรมวิธีแบบตลอดชีพ⁶ เพียงแบบเดียวมีการออกกรรมวิธีให้ผู้เอาประกันยึดถือไว้เป็นหลักฐาน มีการระบุชื่อผู้เอาประกัน มีการระบุจำนวนเงินเบี้ยประกันและชื่อผู้รับประโยชน์ ปี พ.ศ. 2317 รัฐบาลอังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติ

⁶ สมพิศ เล็กเฟื่องฟู. เล่มเดิม. หน้า 22.

ประกันชีวิตแบบแรกขึ้น คือ The life Assurance Act 1774 โดยวัตถุประสงค์สำคัญของพระราชบัญญัตินี้ คือ ห้ามการประกันชีวิตที่ผู้เอาประกันไม่มีส่วนได้เสียในการดำรงชีพหรือมรณกรรมของผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันภัย นับตั้งแต่นั้นมาการประกันชีวิตในประเทศอังกฤษก้าวหน้าอย่างรวดเร็วมีการดำเนินงานตามหลักวิชาการ มีการปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลาทำให้ธุรกิจประเภทนี้มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นที่ยกย่องและแพร่หลายไปทั่วโลก

2.2 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการประกันชีวิตในประเทศไทย

สำหรับการประกันชีวิตในประเทศไทย เริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยประเทศอังกฤษได้ส่งคณะทูตมาเจริญสัมพันธไมตรี และถือโอกาสเดียวกันนี้กราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตให้ บริษัท เอกวิตาเบิ้ลแอสซัวร์นส์ โซไซตี้ ออฟ ลอนดอน (THE EQUITABLE LIFE ASSURANCE SOCIETY OF LONDON) ประกอบธุรกิจประกันชีวิต และบริษัท เอกวิตาเบิ้ลแอสซัวร์นส์ โซไซตี้ ออฟ ลอนดอน ได้แต่งตั้งให้ บริษัท อีสเอเชียติก จำกัด (EAST ASIATIC CO, LTD) เป็นตัวแทนรับประกันชีวิตคนไทยและชาวต่างชาติในประเทศไทย โดยมีสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เอกอัครมหาเสนาบดีเป็นผู้เอาประกันชีวิต ถือกรรมธรรม์ประกันชีวิตแบบตลอดชีพเป็นบุคคลแรกในประเทศไทยแต่ธุรกิจประกันชีวิตในประเทศไทยในระยะแรกไม่ประสบความสำเร็จ

ในรัชสมัยเดียวกันเมื่อปี พ.ศ. 2438 ได้มี บริษัท ชันไลฟ์ แอสซัวร์นส์ แห่งแคนาดาได้ขยายกิจการประกันชีวิตมายังประเทศต่างๆ ในภาคพื้นเอเชีย ได้แก่ ประเทศไทย พม่า อินเดียจีน ฯลฯ แต่ธุรกิจประกันชีวิตก็ไม่ได้ขยายตัวเท่าที่ควรและกิจการไม่ได้ความสนใจ ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างประเทศหรือคนไทยที่เคยไปเล่าเรียนในต่างประเทศเท่านั้น

หลังสงครามโลก ครั้งที่ 1 ธุรกิจประกันภัยในยุโรปและอเมริกาขยายตัวอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพราะประชาชนรู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ของการประกันชีวิตทำให้ธุรกิจประกันชีวิตเข้ามาในประเทศไทยอีกในปลายสมัยพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ต่อเนื่องด้วยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ได้มีการติดต่อขออนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตกับกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม โดยมีเสด็จในกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินเป็นเสนาบดีซึ่งขณะนั้นกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมยังไม่พร้อมที่จะยอมให้มีการจดทะเบียนประกอบธุรกิจประกันชีวิตในทันที แต่ได้พิจารณาแล้วว่าการประกันชีวิตเป็นธุรกิจที่จะต้องเกี่ยวพันถึงสาธารณชนในด้านความผาสุกและปลอดภัย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2471 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุก

แห่งสาธารณชน พุทธศักราช 2471 ขึ้นเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2472 ซึ่งในมาตรา 6 มีข้อความว่า “ในการพระราชทานพระบรมราชานุญาตหรือสัมปทานนั้น รัฐบาลจะกำหนดเงื่อนไขใดๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชนลงไว้ด้วยก็ได้” ซึ่งกระทรวงเศรษฐกิจได้ตรากำหนดเงื่อนไข และประกาศกฎกระทรวง โดยเฉพาะสำหรับผู้ขออนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิต ต่อมาเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2472 ได้มีการจัดตั้งกองประกันภัยขึ้นสังกัดกรมทะเบียนการค้า ต่อมาในฐานะเป็นกรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ และในปัจจุบันได้แปรสภาพเป็นองค์กรอิสระเรียกชื่อว่า สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (ค.ป.ภ.)⁷

หลังจากประกาศกฎกระทรวงดังกล่าวแล้วบริษัทประกันชีวิตที่ได้รับอนุญาตโดยถูกต้องตามกฎหมายบริษัทแรก คือ บริษัท เกรตอีสเทิร์นไลฟ์ แอสซัวร์นส์ จำกัด (GREAT EASTERN LIFE ASSURANCE CO, LTD) และบริษัทที่ตั้งขึ้นโดยคนไทยบริษัทแรก คือ บริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด (THAI LIFE INSURANCE CO, LTD)

ในระหว่างสงครามโลก ครั้งที่ 2 บริษัทประกันชีวิตที่เป็นของชาวต่างชาติได้หยุดดำเนินการชั่วคราว และขนทรัพย์สินเงินทองกลับประเทศของตน แต่หลังสงครามยุติลงในปี 2488 มีบางบริษัทกลับมาดำเนินการใหม่ คือ บริษัท อเมริกันแนชชั่นแนล แอสซัวร์นส์ จำกัด ซึ่งเปิดดำเนินการประกันชีวิต โดยเปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท อเมริกัน อินเตอร์เนชันแนล แอสซัวร์นส์ จำกัด (AMERICAN INTERNATIONAL ASSURANCE CO, LTD) โดยใช้ชื่อย่อว่า เอ.ไอ.เอ.

ในปี พ.ศ. 2510 กระทรวงพาณิชย์ได้ออกพระราชบัญญัติประกันชีวิต เพื่อควบคุมและส่งเสริมธุรกิจประกันชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้ธุรกิจประกันชีวิตมีความมั่นคงและเป็นที่ยอมรับของประชาชน⁸

2.3 ความหมายของการประกันชีวิต

การประกันชีวิตถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประกันภัย การประกันภัยในความหมายทั่วไป หมายถึง วิธีการชดเชยความสูญเสียอันเนื่องมาจากภัย (Peril) ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเผชิญอยู่ตลอดเวลา

การประกันชีวิต หมายถึง การเฉลี่ยความเสียหายทางการเงินในกลุ่มคนจำนวนมากโดยต่างคนต่างแบ่งรายได้ของตนเองไว้และเมื่อใดที่ตนเองประสบภัย ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บป่วยทุพพล

⁷ สมพิศ เล็กเฟื่องฟู. เล่มเดิม. หน้า 24.

⁸ อัจฉรา ชีวะตระกูลกิจ. (2532). เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการประกันภัยหน่วยที่ 1-8. หน้า 8-9.

ภาพ หรือเสียชีวิต หรือเหตุหนึ่งเหตุใดที่จะทำให้รายได้ของบุคคลนั้นยุติลงจะได้รับเงินชดเชยช่วยเหลือ⁹

การประกันชีวิตเป็นการประกันภัยที่การจ่ายเงินอาศัยความทรงชีพ หรือความมรณะของบุคคลเป็นเหตุในการจ่าย โดยการเฉลี่ยภัยซึ่งกันและกันที่เกิดขึ้นแก่บุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลอื่นๆ ซึ่งอยู่ในลักษณะการเสี่ยงภัยประเภทเดียวกันและมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้กับบุคคลที่ประสบเคราะห์กรรมอันเนื่องมาจากการสูญเสียชีวิตและเพื่อให้บุคคลนั้นมีฐานะทางเศรษฐกิจหรือทางการเงินกลับคืนสู่สภาพเดิมเหมือนกับไม่มีการสูญเสียใดๆ เกิดขึ้น¹⁰

สำหรับความหมายของการประกันชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้คำจำกัดความของการประกันชีวิตไว้โดยตรงแต่มีนักนิติศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

การประกันชีวิต หมายถึง สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้สืบสิทธิของเขา ในเมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ตายภายในเวลาหรือมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาอันใดตกลงกำหนดไว้ ผู้เอาประกันภัยตกลงส่งเบี้ยประกันภัยในการนี้¹¹

การประกันชีวิต หมายถึง การประกันภัยที่บริษัทประกันภัยจะชดใช้เงินให้หั้นนั้น อาศัยเหตุแห่งการเสียชีวิต หรือการมีชีวิตรอดอยู่ ภายในกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้¹²

การประกันชีวิต หมายถึง สัญญาประกันภัยซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงว่าจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้ เมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตแล้วแต่กรณียังคงมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือถึงแก่กรรมภายในเวลาของสัญญาหรือไม่มีกำหนดระยะเวลาของสัญญาก็ตาม¹³

การประกันชีวิต หมายถึง สัญญาที่ผู้รับประกันภัยตกลงจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ หากผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตไว้ได้ตกลงภายในเวลาหรือยังมีชีวิตอยู่ถึงเวลาอันใดตกลงกันกำหนดไว้และผู้เอาประกันภัยตกลงส่งเบี้ยประกันภัยในการนี้¹⁴

การประกันชีวิต หมายถึง สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงจะจ่ายจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ ในเมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่ได้ถูกเอาประกันชีวิตไว้ได้

⁹ สมพิศ เล็กเฟื่องฟู. เล่มเดิม. หน้า 3.

¹⁰ สุมิตรรา วรกุลเฉลิมและอาทิตย์ สารตวาหา. (2537). กฎหมายที่ควบคุมการดำเนินงานของธุรกิจประกันภัยในเอกสารการสอนชุดวิชาการประกันชีวิตหน่วย 1-8. หน้า 33-45.

¹¹ จิตติ ดิงศภัทย์. เล่มเดิม. หน้า 112.

¹² ไชยยศ เหมะรัชตะ. เล่มเดิม. หน้า 367.

¹³ อำนวย สุขเวชย์. เล่มเดิม. หน้า 122.

¹⁴ ไพโรจน์ วายุภาพ และสิทธิโชค ศรีเจริญ. เล่มเดิม. หน้า 199.

ตายลง (ความมรณะ) หรือเมื่อผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาที่ได้ตกลงกันได้ (ความทรงชีพ) และในการนี้ผู้เอาประกันภัยตกลงส่งเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย¹⁵

การประกันชีวิต หมายถึง สัญญาซึ่งบริษัทผู้รับประกันตกลงว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้เอาประกันหรือผู้รับประกัน โยชน์ หรือผู้สืบทิตของเขา โดยมีเงื่อนไขว่า ผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ตายภายในเวลา หรือมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาอันได้กำหนดไว้ และผู้เอาประกันชีวิตตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกันภัยให้กับบริษัทผู้รับประกันชีวิตภายในเวลาที่กำหนด¹⁶

การประกันชีวิต หมายถึง วิธีการที่บุคคลกลุ่มหนึ่งร่วมมือกัน และยอมรับผิดชอบใน ส่วนเฉลี่ยความเดือดร้อนเกี่ยวกับรายได้ที่เกิดขึ้นแก่ครอบครัวของบุคคลในกลุ่มนั้น การมรณกรรมของบุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ย่อมทำความเดือดร้อนในเรื่องรายได้มาสู่ครอบครัวนั้น หากบุคคลผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวได้ทำการประกันชีวิต หมายถึงยอมให้บุคคลกลุ่มหนึ่งร่วมรับผิดชอบ และรับส่วนเฉลี่ยเรื่องความเดือดร้อนแล้ว ครอบครัวของบุคคลนั้นก็จะได้รับเงินจำนวนหนึ่งตามสัญญา ซึ่งสามารถช่วยแบ่งเบาความเดือดร้อนในเรื่องรายได้¹⁷

กฎหมายมลรัฐ New York ได้ให้คำนิยามของการประกันชีวิตเอาไว้ว่า หมายถึงการ ประกันภัยทุกประเภทที่เกี่ยวกับเรื่องชีวิตของบุคคลและรวมถึงการประกันภัยทุกประเภทที่เกี่ยวเนื่องกับการประกันชีวิต¹⁸ หรือหมายถึงสัญญาที่สร้างขึ้นเพื่อจ่ายผลประโยชน์ใดๆ เมื่อมีการตายของบุคคล นั้นซึ่งได้เอาประกันชีวิตของเขาไว้¹⁹

ในประเทศอังกฤษได้ให้ความหมายของการประกันชีวิตไว้ว่าเป็นสัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยยอมรับเอาสิ่งตอบแทนซึ่งได้แก่เบี้ยประกันภัยจำนวนหนึ่งซึ่งจ่ายให้แก่ผู้รับประกันภัย ตลอดชีวิตของบุคคลที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ เพื่อการจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้เมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ ความตายหรือทรงชีพอยู่ตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันได้²⁰

กล่าวโดยสรุปการประกันชีวิต หมายถึง การประกันภัยทุกประเภทที่เกี่ยวกับชีวิตโดยผู้เอาประกันชีวิตต้องจ่ายเบี้ยประกันชีวิตให้แก่ผู้รับประกันชีวิตเพื่อเป็นการตอบแทนที่รับเสี่ยงภัยให้

¹⁵ เพิ่มบุญ แก้วเขียว. (2540). คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการประกันภัย. หน้า 169.

¹⁶ สรพล สุขทรศนีย์. (2540). คำอธิบายกฎหมายลักษณะประกันภัย. หน้า 103.

¹⁷ สุธรรม พงศ์สำราญ, พึ่งใจ พึ่งพานิช และวิรัช ฌ สงขลา. (2542). หลักการประกันชีวิต. หน้า 21.

¹⁸ New York Insurance Law. Article 4. section 46 (1) ซึ่งบัญญัติว่า “Life Insurance”, “ meaning every insurance upon the lives of human beings and every insurance appertaining thereto....”

¹⁹ Robert E. Keeton. (1971). **Basic Text on Insurance Law.** p. 13.

²⁰ Halsbury's. (1958). **Law of England.** p. 272.

และผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินจำนวนแน่นอนที่กำหนดไว้ล่วงหน้าตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญาให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้รับประโยชน์ หรือผู้สืบสิทธิของเขา เมื่อมีเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดตามที่ได้ตกลงกันไว้เกิดขึ้น

2.3.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิต

บุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิตมี 3 ประเภท ได้แก่ ผู้รับประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิต และผู้รับประโยชน์ กล่าวคือ

2.3.1.1 ผู้รับประกันชีวิต (The insurer) คือ คู่สัญญาฝ่ายซึ่งมีสิทธิรับชำระเบี้ยประกันชีวิตจากผู้เอาประกันชีวิต และตกลงว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์แล้วแต่กรณีเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในอนาคตดังระบุไว้ในสัญญา²¹

ในการประกอบธุรกิจประกันชีวิตนั้นกฎหมายบังคับไว้ว่า ผู้รับประกันชีวิตจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 7 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่าจะสามารถประกอบธุรกิจประกันชีวิตได้นั้นต้องเป็นบริษัทมหาชนจำกัดเท่านั้น อีกทั้งต้องได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี หากมิได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันชีวิต แต่ได้กระทำการฝ่าฝืนรับประกันชีวิต การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 18 ต้องระวางโทษตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 91

2.3.1.2 ผู้เอาประกันชีวิต (The assured) คือ คู่สัญญาฝ่ายซึ่งเอาความเสียหายของตนโอนไปให้แก่ผู้รับประกันชีวิตรับเสี่ยงแทน โดยผู้เอาประกันชีวิตตกลงว่าจะส่งเบี้ยประกันชีวิตให้แก่ผู้รับประกันชีวิตเป็นการตอบแทน ผู้เอาประกันชีวิตอาจจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

2.3.1.3 ผู้รับประโยชน์ (The beneficiary) คือ บุคคลที่จะพึงได้รับเงินจำนวนหนึ่งเมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้เอาประกันชีวิตได้ตายในเวลาหรือยังมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาอันได้ตกลงกันไว้ ผู้รับประโยชน์นั้นจะเป็นผู้ทำสัญญาโดยตรงหรือไม่ใช่คู่สัญญาก็ได้ แต่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาประกันชีวิตเพียงเป็นผู้มีสิทธิได้รับจำนวนเงินใช้ให้จากผู้รับประกันชีวิตเท่านั้น

สัญญาประกันชีวิตที่อาศัยความทรงชีพเป็นเหตุให้มีการใช้เงินโดยปกติผู้เอาประกันชีวิตย่อมเป็นผู้รับประโยชน์เอง

²¹ อำนวย สุกเวชย์. เล่มเดิม. หน้า 11.

ส่วนสัญญาประกันชีวิตที่อาศัยความมรณะเป็นเหตุให้มีการใช้เงิน ผู้รับประโยชน์ที่ระบุชื่อไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิตย่อมเป็นผู้มีสิทธิได้รับจำนวนเงินจากผู้รับประกันชีวิต²²

2.3.2 ประเภทและแบบของการประกันชีวิต

ในปัจจุบันมีการทำสัญญาประกันชีวิตหลายประเภทและหลายแบบ โดยมีลักษณะความคุ้มครองและผลประโยชน์แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถแบ่งประเภทและแบบของการประกันชีวิตที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

2.3.2.1 สัญญาประกันชีวิต (Type of Life Insurance) แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ การประกันชีวิตประเภทสามัญ การประกันชีวิตประเภทอุตสาหกรรม และการประกันชีวิตประเภทกลุ่ม กล่าวคือ²³

1) การประกันชีวิตประเภทสามัญ (Ordinary Life Insurance) เป็นการประกันชีวิตเป็นรายบุคคล (Individual insurance) ซึ่งกรมธรรม์แต่ละฉบับจะให้ความคุ้มครองบุคคลเฉพาะรายเท่านั้น การประกันชีวิตประเภทนี้มีจุดประสงค์ที่จะกระจายความเสี่ยงในกลุ่มผู้มีรายได้ระดับปานกลางและระดับสูง การกำหนดความคุ้มครองจึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละบริษัทจำนวนเงินเอาประกันจะกำหนดมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถในการชำระเบี้ยประกันของแต่ละบุคคล ส่วนการชำระเบี้ยประกันผู้เอาประกันจะชำระเบี้ยประกันเป็นรายปี ราย 6 เดือน 3 เดือนหรือรายเดือนก็ได้ ระยะเวลาในการชำระเบี้ยประกันจะสั้นหรือยาวนานขึ้นอยู่กับแบบของการประกันการประกันประเภทนี้มีทั้งชนิดตรวจสุขภาพหรือไม่ตรวจสุขภาพก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของบริษัท สิทธิของตัวแทน หรือขึ้นอยู่กับ สุขภาพ อาชีพ หรืออายุของผู้เอาประกันชีวิตเป็นสำคัญ

2) การประกันชีวิตประเภทอุตสาหกรรม (Industrial Life Insurance) เป็นการประกันชีวิตรายบุคคลเช่นกัน แต่ความคุ้มครองแก่ผู้มีรายได้น้อยซึ่งไม่สามารถซื้อประกันแบบอื่นได้ ดังนั้นจำนวนเงินที่เอาประกันชีวิตจะต่ำจึงไม่ต้องตรวจสุขภาพ การชำระเบี้ยประกันจะกำหนดเป็นรายเดือน หรือรายสัปดาห์ การพิจารณารับประกันชีวิตจะอาศัยค่าเฉลี่ยจากใบคำขอเอาประกันชีวิต

3) การประกันชีวิตประเภทกลุ่ม (Group Life Insurance) เป็นการประกันชีวิตบุคคลหลายคนในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับเดียวกัน ซึ่งคุ้มครองกลุ่มบุคคลในองค์กรเดียวกัน เช่น บริษัทหรือห้างหุ้นส่วน สมาคม สหกรณ์ สหภาพแรงงาน เป็นต้น การชำระเบี้ยประกันชีวิตนายจ้างจะ

²² แหล่งเดิม. หน้า 141.

²³ สมพิศ เล็กเฟื่องฟู. เล่มเดิม. หน้า 33-35.

เป็นผู้ชำระเบี้ยประกันชีวิตหรือนายจ้างและลูกจ้างจะช่วยกันชำระเบี้ยประกันชีวิต การพิจารณารับประกันชีวิตจะมีการตรวจสอบสุขภาพหรือไม่ก็ได้²⁴

2.3.2.2 แบบของการประกันชีวิต (Life Insurance Plan) บริษัทประกันชีวิตมีรูปแบบของการประกันหลายรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์และความจำเป็นอันหลากหลายของแต่ละบุคคล แต่ละฐานะว่าต้องการการประกันแบบใด ผลประโยชน์เป็นเช่นไร ต้องการความคุ้มครองยาวนานแค่ไหน โดยทั่วไปจำแนกออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ การประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลา การประกันชีวิตแบบตลอดชีพ การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ และการประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำ กล่าวคือ²⁵

1) การประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลา (Term Insurance) คือ สัญญาประกันชีวิตที่ผู้รับประกันชีวิตตกลงว่าจะใช้เงินตามจำนวนที่เอาประกันชีวิตไว้ให้แก่ผู้รับประโยชน์ ถ้าหากผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตถึงแก่กรรมภายในระยะเวลาของสัญญา การประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลานั้นให้ความคุ้มครองแก่ผู้เอาประกันชีวิตในระยะสั้นหรือระยะเวลาปานกลาง คืออยู่ระหว่าง 10 ปี ถึง 20 ปี ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เอาประกันว่าต้องการระยะเวลาคุ้มครองยาวนานแค่ไหน สัญญาประกันชีวิตแบบนี้มีลักษณะเป็นการให้ความคุ้มครองการเสี่ยงภัยอันเกิดจากความมรณะแต่เพียงอย่างเดียว ไม่มีการสะสมทรัพย์รวมอยู่ด้วย จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับสัญญาประกันวินาศภัย เมื่อครบกำหนดสัญญาแล้วจึงไม่มีมูลค่าใดๆ คืนให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต

2) การประกันชีวิตแบบตลอดชีพ (Whole Life Insurance) คือ เป็นการประกันชีวิตที่ให้ความคุ้มครองตลอดชีพ หากผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตลงขณะกรรมธรรม์มีผลบังคับ บริษัทประกันชีวิตจะจ่ายเงินให้แก่ผู้รับประโยชน์ตามจำนวนเงินเอาประกันภัย เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการความคุ้มครองการเสียชีวิตอย่างเดียว โดยชำระเบี้ยประกันภัยไม่มาก วิธีการชำระเบี้ยประกันภัยชำระตลอดชีพหรือตามระยะเวลาที่กำหนด เช่น 10 ปี 20 ปี 30 ปี หรือครบอายุ 50 ปี 55 ปี 60 ปี เป็นต้น

3) การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (Endowment Insurance) คือ การประกันชีวิตที่บริษัทประกันชีวิตจะจ่ายจำนวนเงินเอาประกันชีวิตให้แก่ผู้รับประโยชน์ เมื่อผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่กรรมภายในระยะเวลาที่กำหนดขณะกรรมธรรม์ยังมีผลบังคับ และมีข้อตกลงจ่ายคืนเบี้ยประกันให้แก่ผู้เอาประกันเป็นงวดๆ ตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกัน การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์มีระยะเวลาคุ้มครองตั้งแต่ 10 ปี 15 ปี 20 ปี 25 ปี 30 ปี เป็นต้น เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการได้รับความคุ้มครองจากการทำประกันชีวิต พร้อมทั้งต้องการออมทรัพย์ไปด้วย ซึ่งการออมทรัพย์ด้วยการทำ

²⁴ แหล่งเดิม. หน้า 126.

²⁵ แหล่งเดิม. หน้า 37-42.

ประกันชีวิตจะเป็นการออมทรัพย์อย่างมีวินัยเพราะต้องชำระเบี้ยประกันชีวิตตามกำหนด จึงทำประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ซึ่งให้ทั้งความคุ้มครองและการออมทรัพย์

4) การประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำ (Annuity Insurance) คือ สัญญาประกันชีวิตที่ผู้รับประกันชีวิตตกลงจะจ่ายเงินได้ประจำให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต เมื่อผู้เอาประกันชีวิตมีชีวิตรอดอยู่ เหมาะสำหรับผู้ที่กำลังจะมีอายุยืนยาว เป็นการประกันชีวิตเพื่อคุ้มครองการสูญเสียทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการสูญเสียรายได้เมื่อมีอายุมากขึ้นหรือเมื่อพ้นวัยทำงาน บริษัทประกันชีวิตจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งเท่ากันอย่างสม่ำเสมอให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตทุกเดือนหรือทุกปี นับแต่ผู้เอาประกันชีวิตเกษียณอายุ หรือมีอายุครบ 55 ปี หรือ 60 ปี เป็นต้น แล้วแต่เงื่อนไขในกรมธรรม์ที่กำหนดไว้ สำหรับระยะเวลาการจ่ายเงินขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เอาประกันชีวิตที่จะเลือกซื้อ มีลักษณะการจ่ายเงิน 2 ลักษณะ ตามแต่จะเลือก ดังนี้

(1) บริษัทจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน หรือทุกปี เมื่อผู้เอาประกันชีวิตครบอายุเกษียณตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกัน แต่ถ้าผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตลงบริษัทจะหยุดจ่ายเงินทันที

(2) บริษัทจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน หรือทุกปี หลังจากผู้เอาประกันชีวิตเกษียณอายุไปจนกว่าจะเสียชีวิต แต่จะจ่ายอย่างน้อยระยะเวลาหนึ่ง เช่น ถ้าตกลงว่าจะจ่ายอย่างน้อย 10 ปี ถ้าผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตก่อน 10 ปี บริษัทก็จะจ่ายเงินให้แก่ผู้รับประโยชน์จนครบ 10 ปี แต่ถ้าผู้เอาประกันชีวิตมีชีวิตอยู่เกินกว่า 10 ปี บริษัทก็จะจ่ายเงินเรื่อยๆ ไปจนกว่าจะเสียชีวิต นอกจากนี้ในทางปฏิบัติแล้วบริษัทมักนำแบบหลักๆ ทั้ง 4 แบบมาผสมกันเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด

2.4 ทฤษฎีและกฎเกี่ยวกับการประกันภัย (Theory of Insurance)

ทฤษฎีและกฎเกี่ยวกับการประกันภัย เป็นทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับการคิดอัตราเบี้ยประกันของการประกันชีวิต มีการจำแนกออกเป็นทฤษฎีความน่าจะเป็น กฎจำนวนมาก และกฎของการเฉลี่ย กล่าวคือ

2.4.1 ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Theory of Probability)

ความน่าจะเป็น หมายถึง โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งในอนาคตโดยการพิจารณาถึงความแน่นอนว่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด เช่น การโยนเหรียญ 1 เหรียญ อาจจะได้ผลลัพธ์เป็นหัวหรือก้อย ถ้าเราให้โอกาสที่จะเกิดหัวหรือก้อยมีค่าเท่ากัน ความน่าจะเป็นที่

จะออกหัวหรือก้อยจะมีค่าเท่ากัน ดังนั้น โอกาสที่เราโยนเหรียญจะออกหัวหรือก้อย เราเรียกว่า ความน่าจะเป็น (Probability)

2.4.1.1 ลักษณะของความน่าจะเป็น มีดังนี้²⁶

1) ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ใดๆ จะอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1

ความน่าจะเป็น = 0 หมายความว่าไม่มีโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์นั้นๆ

ความน่าจะเป็น = 0.5 หมายความว่ามีโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์นั้นๆ มีครึ่งเดียว หรือร้อยละ 50

ความน่าจะเป็น = 1.0 หมายความว่ามีโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์นั้นๆ มีเกิดขึ้นแน่นอน หรือร้อยละ 100

ความน่าจะเป็นที่มีค่าใกล้ 1 แสดงว่าโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์นั้นๆ มีสูง

2) ผลบวกของความน่าจะเป็นทุกตัวของเหตุการณ์ในการทดลองจะเท่ากับ 1

3) ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์นั้นๆ จะมีความหมายหรือนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อเมื่อเหตุการณ์นั้นยังไม่เกิดขึ้น หรือยังไม่แล้วเสร็จ หรือเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่ทราบผล

2.4.1.2 ความน่าจะเป็นตามลักษณะผลลัพธ์ของเหตุการณ์

ความน่าจะเป็นตามลักษณะผลลัพธ์ของเหตุการณ์ ได้แก่

1) ผลลัพธ์ของเหตุการณ์ที่ไม่สามารถเกิดร่วมกันได้ (Mutually Exclusive Outcomes) เป็นผลลัพธ์ของเหตุการณ์ที่ไม่สามารถเกิดร่วมกันได้ คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นร่วมกันนั้น จะต้องเป็นเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเพียงอย่างเดียว เหตุการณ์นั้นจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยเวลาเดียวกันและพร้อมๆ กัน เช่น บ้านจะถูกไฟไหม้หรือไม่ถูกไฟไหม้จะเกิดเหตุการณ์เพียงอย่างเดียวคือไฟไหม้หรือไฟไม่ไหม้จะเกิดขึ้นพร้อมกันไม่ได้

2) ผลลัพธ์ของเหตุการณ์ที่สามารถเกิดร่วมกันได้ (Compound or Joint Outcomes) เป็นผลลัพธ์ของเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ หรือมากกว่านั้นที่สามารถเกิดขึ้นพร้อมกันในเวลาเดียวกันได้ เช่น ไฟไหม้บ้านนาย ก. และบ้านนาย ข. การสูญเสียดังกล่าวจะเกิดขึ้นในอุบัติเหตุเดียวกัน หรือคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม จะได้รับบาดเจ็บสองคนหรือมากกว่านั้นในเวลาเดียวกันได้

วิธีการประเมินความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นร่วมกันได้จะขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่แยกออกจากกันและเป็นอิสระต่อกัน ผลลัพธ์ทั้งสองจะไม่ขึ้นกับอีกเหตุการณ์หนึ่ง ถ้าการเกิดขึ้นของผลลัพธ์ของเหตุการณ์หนึ่งจะไม่มีผลต่อความน่าจะเป็นของอีกเหตุการณ์

²⁶ ยูดี ไชยศิริ และสุชาดา สดาวรวงศ์. (2532). เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการประกันภัย. หน้า 62.

หนึ่งที่เกิดขึ้น คือ เหตุการณ์หนึ่งจะไม่มีผลต่ออีกเหตุการณ์หนึ่ง แต่เหตุการณ์ทั้งสองจะเกิดขึ้นพร้อมกัน

2.4.1.3 การนำทฤษฎีความน่าจะเป็นมาใช้ในทางปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของการนำทฤษฎีความน่าจะเป็นมาใช้ในทางปฏิบัติก็เพื่อกำหนดอัตราดอกเบี้ยประกันภัยให้เหมาะสมกับการประกันภัยแต่ละประเภท เพราะลักษณะและจำนวนความสูญเสียที่เกิดจะมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องคาดการณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยนำทฤษฎีความน่าจะเป็นมาประมาณค่าความสูญเสียที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาจาก

- 1) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องมีจำนวนมาพอที่จะนำมาใช้ในการคิดหาค่าเฉลี่ยได้
- 2) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตจะต้องเหมือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งตามสภาพความเป็นจริงแล้ว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตมักไม่ค่อยเหมือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ดังนั้นในการคำนวณความน่าจะเป็นจึงต้องปรับปรุงอยู่เสมอ และจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆที่อาจเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด²⁷

2.4.2 กฎจำนวนมาก (Law of Large Numbers)

กฎว่าด้วยจำนวนมาก เป็นกฎว่าด้วยค่าของความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการประกันภัย ถ้าจำนวนวัตถุหรือเหตุที่เอาประกันภัยไว้มีจำนวนมากเท่าใดค่าของความเป็นไปได้ที่จะเกิดเหตุการณ์หนึ่งจะใกล้เคียงกับค่าความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยแต่ละประเภทของผู้รับประกันภัย กฎว่าด้วยจำนวนมาก แสดงถึงการใช้จำนวนเหตุการณ์ที่มากมาพิจารณาในการคำนวณความน่าจะเป็นที่จะเกิดความเสียหายขึ้น ทำให้ความน่าจะเป็นที่คำนวณได้มีค่าความน่าเชื่อถือมากกว่าการใช้เหตุการณ์ที่มีจำนวนน้อยมาพิจารณา และทำให้การพยากรณ์จำนวนความเสียหายใกล้เคียงความเป็นจริงทำให้การคำนวณค่าเบี้ยประกันภัยเหมาะสมยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การใช้กฎว่าด้วยจำนวนมาก มีข้อพิจารณาในกรณีการเกิดความเสียหายร้ายแรงซึ่งไม่ใช่เรื่องปกติ เช่น ไฟไหม้ใหญ่ทั้งเมือง หรือการเสียชีวิตของคนจำนวนมากจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ เหตุการณ์เช่นนี้ไม่มีใครคาดว่าจะเกิดขึ้น ดังนั้น การใช้เหตุการณ์ในอดีตมาพยากรณ์ความน่าจะเป็นในอนาคตจึงควรครอบคลุมถึงเหตุการณ์ในอดีตในขอบเขตที่กว้างที่สุดไม่ควรนำเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดความเสียหายร้ายแรงมาคำนวณความน่าจะเป็น แต่ควรพิจารณาถึง

²⁷ มุกดา โควหกุล. (2537). การประกันภัย. หน้า 33-38.

เหตุการณ์ทั่วไปโดยรวมเป็นสำคัญ โดยอาจพิจารณาเหตุการณ์ที่ก่อความร้ายแรงประกอบด้วยและเหตุการณ์ทั้งหมดที่น่าจะนำมาพิจารณาคำนวณความน่าจะเป็นที่จะเกิดความเสียหายนั้น ควรเป็นเหตุการณ์ที่มีลักษณะเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน²⁸

2.4.3 กฎของการเฉลี่ย (Law of Average)

โดยที่การประกันภัย คือ แผนการเฉลี่ยการเสี่ยงภัยร่วมกัน (Co-operative risk sharing plan) ดังนั้น กฎของการเฉลี่ยจึงเป็นหลักสำคัญของการประกันภัย เพราะหากมีภัยเกิดขึ้นความสูญเสียมีเท่าใดก็เฉลี่ยกันไปในระหว่างผู้เสี่ยงภัยหรือผู้เอาประกัน และค่าสูญเสียที่เฉลี่ยกันไปนี้จะแสดงในรูปของเบี้ยประกันภัย (Premium) ถ้าเบี้ยประกันภัยมีอัตราสูงมาก อันเนื่องมาจากกลุ่มผู้เสี่ยงภัยมีน้อย การประกันภัยก็จะดำเนินไปได้ยาก เพราะจะมีผู้ทำประกันภัยน้อย แต่ถ้าเบี้ยประกันภัยมีอัตราต่ำอันเนื่องมาจากผู้รวมกลุ่มความเสียหายมีมาก ก็จะมีผู้ทำประกันภัยมากขึ้น

ดังนั้น การรวมกลุ่มผู้เสี่ยงภัยให้ได้จำนวนมาก เพื่อเฉลี่ยค่าสูญเสียนี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะยิ่งการรวมกลุ่มผู้เสี่ยงภัยมีมากเท่าใด ก็จะทำให้อัตราเบี้ยประกันต่ำมากขึ้นเท่านั้น²⁹

2.5 ลักษณะสำคัญของสัญญาประกันชีวิต

สัญญาประกันชีวิตจัดเป็นเอกเทศสัญญาลักษณะหนึ่ง สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาต่างตอบแทนทำนองเดียวกับสัญญาซื้อขาย โดยผู้เอาประกันชีวิตเปรียบเสมือนผู้ซื้อและผู้รับประกันภัยเปรียบเสมือนผู้ขายแต่เนื่องจากสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาเสี่ยงโชคทำนองเดียวกับสัญญาซื้อขายฉลากกินแบ่งของรัฐบาลซึ่งมูลหนี้ที่คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องชำระตอบแทนกันมีมูลค่าไม่เท่าเทียมกันทำให้สัญญาประกันชีวิตจำเป็นจะต้องมีหลักการที่ผิดแผกแตกต่างไปจากสัญญาซื้อขายและเอกเทศสัญญาอื่นๆ หลายประการซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

2.5.1 เป็นสัญญาต่างตอบแทน

สัญญาต่างตอบแทน หมายความว่า คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเป็นเจ้าของหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกันในสัญญาประกันชีวิต กล่าวคือ ทางฝ่ายผู้เอาประกันชีวิตเป็นลูกหนี้ในการชำระเบี้ยประกันชีวิตและเป็นเจ้าหนี้ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีภัยเกิดขึ้นตามสัญญา และผู้รับประกัน

²⁸ ยูวดี ไชยศิริ และสุชาดา สดาวรรณศ์. เล่มเดิม. หน้า 70-72.

²⁹ สากล ธนสัตตยาวิบูล. เล่มเดิม. หน้า 36.

ชีวิตเป็นเจ้าของนี้ในการได้รับเบี้ยประกันชีวิตจากผู้เอาประกันชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็เป็นลูกหนี้ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีเมื่อมีภัยเกิดขึ้นตามสัญญา

ในสัญญาต่างตอบแทนนั้นคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้ หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ เว้นแต่หนี้ของอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนดชำระทั้งนี้เนื่องจากหนี้ของทั้งสองฝ่ายเป็นเงื่อนไขซึ่งกันและกัน เหตุผลของกฎหมายในเรื่องนี้ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย เมื่อฝ่ายใดจะใช้สิทธิเรียกร้องตามที่ตนเป็นเจ้าของนี้ ถ้าไม่ยอมปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยแล้ว ย่อมจะเป็นการเอาเปรียบแก่อีกฝ่ายหนึ่งการจะเอาแต่ได้แต่ไม่ยอมเสียยอม ไม่ชอบด้วยลักษณะของสัญญาต่างตอบแทน

เมื่อนามตรา 369³⁰ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้กับสัญญาประกันภัย จะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันภัยจะไม่ยอมชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย โดยอ้างว่ายังไม่เกิดภัยเกิดขึ้นยอม ไม่อาจจะยกขึ้นกล่าวอ้างได้เพราะหนี้ของฝ่ายผู้รับประกันภัยเป็นหนี้ที่มีเงื่อนไขอันไม่แน่นอน トラบดีที่ยังไม่เกิดเหตุการณ์ตามที่ได้ตกลงไว้ในสัญญา หนี้ของผู้รับประกันภัยก็จะยังไม่ถึงกำหนดชำระ

2.5.2 เป็นสัญญาเสี่ยงโชค

สัญญาเสี่ยงโชค หมายความว่า สัญญาที่ผลต่างตอบแทนของคู่สัญญาไม่เท่าเทียมกัน และเป็นสัญญาที่อาศัยเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งไม่แน่นอน

เหตุที่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาเสี่ยงโชค (Aleatory Contract) เนื่องจากข้อตกลงมีลักษณะเป็นการเสี่ยงโชค โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตระหนักดีว่าฝ่ายหนึ่งอาจได้รับการตอบแทนไม่สมกับการตอบแทนที่เสียไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสหรือความอันไม่แน่นอนอันเป็นสาระสำคัญของการเสี่ยงโชค แม้ว่าในธุรกิจประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตอาจมีข้อสันนิษฐานโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็นไปได้ (Theory of Probability) ซึ่งเป็นทฤษฎีว่าด้วยการคำนวณ โอกาสว่าเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งจะเกิดขึ้นได้กี่ครั้งในจำนวนที่ได้กำหนดไว้ทั้งหมดและกฎว่าด้วยจำนวนมาก (Law of Large Number) หรือกฎการถัวเฉลี่ย (Law of Average) ซึ่งเป็นกฎแห่งความจริงที่ว่าเหตุการณ์ที่ทำการสังเกตมีจำนวนมากเท่าใดโอกาสที่จะเป็นไปได้ย่อมมีความถูกต้องมากขึ้นเท่านั้นว่ามูลค่าเบี้ยประกันภัยที่ได้รับมาในตอนแรกของข้อตกลงนั้นเท่ากับมูลค่าของผลประโยชน์ที่คาดว่าจะต้องชดใช้คืนตามสัญญา ทำให้การเงินของผู้รับประกันชีวิตมีความมั่นคง

³⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 369 บัญญัติว่า ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ แต่ความในข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนดชำระ.

กล่าวคือ ทำให้ผู้รับประกันชีวิตอาจคาดได้ว่าเขาไม่ขาดทุน อย่างไรก็ตามก็ต้องระลึกถึงความจริงที่ปรากฏอยู่ประการหนึ่งว่าผู้ถือกรมธรรม์ประกันชีวิตอาจจ่ายเงินเบี้ยประกันชีวิตจำนวนหนึ่งอาจเป็นจำนวนเล็กน้อย โดยผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิตหลังจากที่ผู้เอาประกันชีวิตได้จ่ายเบี้ยประกันไปเพียงงวดเดียว เมื่อภัยที่ได้รับไว้นั้น ได้เกิดขึ้น³¹

2.5.3 หลักความสุจริตอย่างยิ่ง (Principle of the Utmost Good Faith)

ในการทำสัญญาต่างๆ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 ได้บัญญัติไว้เป็นหลักทั่วไปว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต (Good Faith) ทั้งนี้ก็เพื่อให้บุคคลทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีความสุข ไม่เอาไรด์เอาเปรียบต่อกันผู้สุจริตกฎหมายจะรับรองคุ้มครองให้ ส่วนผู้ที่ไม่สุจริตกฎหมายจะไม่รับรองคุ้มครองให้

หลักสุจริตดังกล่าวใช้บังคับกับการทำสัญญาทั่วไปที่คู่สัญญาต่างก็มีความเท่าเทียมกันในอันที่จะตรวจสอบวัตถุแห่งสัญญา ซึ่งคู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะต่อรองในการตกลงให้เกิดผลดีที่สุดแก่ตน แม้จะต้องห้ามมิให้กล่าวเท็จแต่ก็ไม่จำเป็นต้องชี้ช่องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเห็นข้อเสียเปรียบเป็นหน้าที่ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายที่จะต้องสืบสวนใคร่ครวญส่วนได้เสียของตนเองซึ่งหลักดังกล่าวเป็นที่มาของสุภาษิตของกฎหมายบทหนึ่งที่ว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง” ซึ่งกฎหมายคอมมอนลอว์ถือว่าหลักดังกล่าวใช้ได้กับสัญญาทุกชนิดไม่เฉพาะสัญญาซื้อขายเท่านั้น และหลักดังกล่าวจะเป็นธรรมก็ต่อเมื่อคู่สัญญามีโอกาสเท่าเทียมกันในอันที่จะได้รู้ถึงรายละเอียดต่างๆ

แต่ในการทำสัญญาประกันภัยนั้นฝ่ายผู้รับประกันภัยไม่สามารถรู้ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของฝ่ายผู้เอาประกันภัยได้ ดังนั้นหากจะนำเอาหลักสุจริตทั่วไปตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 มาใช้กับสัญญาประกันภัยด้วยแล้ว ย่อมจะไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้รับประกันภัยเพราะผู้รับประกันภัยไม่อยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกับฝ่ายผู้เอาประกันภัย ด้วยเหตุนี้เองกฎหมายจึงได้บัญญัติให้ใช้หลักสุจริตที่สูงกว่าหลักสุจริตทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกันเฉกเช่นสัญญาประเภทอื่นๆ

ความไม่เท่าเทียมกันของคู่สัญญาประกันภัยเป็นผลมาจากสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาเสี่ยงโชค โดยข้อความจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันภัยที่จะนำมาใช้ในการคำนวณค่าเบี้ยประกันภัยขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในอนาคตที่อยู่ในความรู้เห็นของผู้เอาประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียว ถ้าวัตถุที่เอาประกันภัยมีโอกาสจะเกิดภัยได้ง่ายอัตราเบี้ยประกันภัยต้องสูง ผู้รับประกันภัยจึงมีความจำเป็นต้องทราบข้อความจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของวัตถุที่เอาประกันภัยเสียก่อนว่ามีความเสี่ยง

³¹ วาภูมิ อินทรปลาสน์. (2527). การเกิดและผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต. หน้า 27-28.

ภัยมากนักน้อยเพียงใด เช่น ในกรณีขอเอาประกันชีวิตสุขภาพอนามัยของผู้เอาประกันชีวิตเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณารับทำสัญญาประกันชีวิต ผู้เป็นเจ้าของชีวิตต้องแถลงให้ผู้รับประกันภัยทราบ

ด้วยเหตุดังกล่าว กฎหมายจึงบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริงให้ผู้รับประกันภัยทราบ แม้ว่าผู้รับประกันภัยจะไม่ได้สอบถาม และหากสอบถามก็ต้องแถลงข้อความจริงตามที่สอบถาม เพื่อให้ผู้รับประกันภัยใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะรับประกันภัยตามที่ขอเอาประกันภัยหรือไม่ และจะกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยเท่าใด

สัญญาประกันชีวิตมีลักษณะเป็นสัญญาเสี่ยงโชคดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ข้อเท็จจริงที่ใช้ในการคำนวณโอกาสของการเสี่ยงภัยที่ไม่แน่นอนเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับผู้เอาประกันชีวิต เพื่อนำมาเป็นข้อพิจารณาในการรับประกันชีวิตและเพื่อมิให้การพิจารณารับประกันชีวิตผิดพลาด ข้อเท็จจริงที่ผู้รับประกันชีวิตจะได้มาในระหว่างเจรจาตกลงนี้ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ต้องการความสุจริต หรือความไว้วางใจระหว่างกันเป็นอย่างยิ่ง (Contract of the utmost good faith) ซึ่งมีคำพิพากษาวินิจฉัยรับรองไว้ในคดีของ London Assurance V. Mansel ซึ่ง Jessel, M.R.³² ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า “ปัญหาแรกที่ต้องวินิจฉัยคือ หลักเกณฑ์อะไรซึ่งศาลใช้ให้เป็นไปตามสัญญาประกันภัย หากพิจารณาในหลักเกณฑ์ต่างๆ ไปแล้วข้าพเจ้าไม่ได้กำหนดกฎหมายโดยทำให้เกิดความแตกต่างในเนื้อหาสาระระหว่างสัญญาประกันภัยสัญญาหนึ่งและสัญญาอื่นๆ ไม่ว่าจะ เป็นสัญญาประกันชีวิตหรือสัญญาประกันอสังหาริมทรัพย์หรือประกันภัยทางทะเลข้าพเจ้านำหลักความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง (Utmost Good Faith) นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่ทุกคดีต้องมี.....”

ในคดี Brownlie v. Campbell Lord Blackburn กล่าวว่าไว้ตอนหนึ่งว่า “ในกรณีประกันภัย ไม่ว่าจะ เป็นประกันภัยทางทะเลหรือประกันชีวิตก็ตาม ต้องเข้าใจว่าเป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความสุจริตอย่างยิ่ง.....”

ผู้พิพากษาชาวอเมริกัน Scrutton L.J. ได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง โดยสรุปไว้ใน 2 คดี คือ คดี Greenhill v. Federal Insurance Co, Ltd. ว่าปัจจุบันสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง และเป็นประเด็นสำคัญในการพาณิชย์ เพราะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการทำสัญญา และในคดี Rozsnes v. Bowen ว่าเป็นเวลาหลายศตวรรษในประเทศอังกฤษที่กฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยทุกชนิด ไม่ว่าจะ เป็นประกันภัยทางทะเล ประกันอสังหาริมทรัพย์

³² E.R. Hardy Ivamy. (1979). **General Principles of Insurance Law.** p. 107.

ประกันชีวิต การประกันภัยความเชื่อถือ ประกันภัยทุกประเภท กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยเปิดเผยข้อความจริงที่ตนทราบต่อผู้รับประกันภัยนั้น แสดงได้ว่าสัญญาประกันภัยต่างๆ เหล่านั้นเป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง

สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของกลุ่มสัญญา และนอกจากนี้สัญญาประกันชีวิต ยังเป็นสัญญาต่างตอบแทน (Reciprocal Contract) อย่างหนึ่ง ที่มีลักษณะแตกต่างกับสัญญาต่างตอบแทนอื่นๆ ในแง่ที่ค่าตอบแทนของกลุ่มสัญญาไม่เท่าเทียมกัน จะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ชำระเบี้ยประกันจำนวนหนึ่งเพื่อคุ้มครองภัย (ความตาย) ที่จะเกิดแก่ผู้เอาประกันชีวิตซึ่งบริษัทผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินเอาประกันเมื่อเกิดภัยนั้นขึ้นเป็นจำนวนมากกว่าเบี้ยประกันภัยที่ตนได้รับจากผู้เอาประกันชีวิตหลายเท่า เมื่อค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตจะต้องคำนวณอัตราเบี้ยประกันโดยอาศัยหลักวิชาคณิตศาสตร์ประกันภัย ซึ่งต้องใช้ข้อมูลทางสถิติในการประเมินความเสี่ยงภัย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งต้องถูกนำมาพิจารณาประกอบการกำหนดเบี้ยประกันแต่ละรายนั้น เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวผู้เอาประกันเป็นส่วนใหญ่ และข้อมูลเหล่านี้ผู้เอาประกันเป็นผู้รู้ดีที่สุดแต่เพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้น เพื่อให้จะทำให้การทำสัญญาประกันชีวิตเป็นไปด้วยความเป็นธรรม ผู้เอาประกันชีวิตซึ่งเป็นผู้อยู่ในฐานะผู้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในการเสี่ยงภัยของตน จึงมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงเหล่านั้นให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ การเปิดเผยความจริงเป็นเท็จและการไม่แถลงข้อความจริงที่เป็นเท็จ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้รับประกันชีวิตสามารถประเมินความเสี่ยงได้อย่างถูกต้องและยุติธรรม หากปรากฏว่าข้อความจริงที่เปิดเผยให้ผู้รับประกันชีวิตได้ทราบนั้น เป็นความเสี่ยงที่นอกเหนือความสามารถที่ผู้รับประกันชีวิตจะรับเสี่ยงหรือกระจายความเสี่ยงภัยได้ผู้รับประกันชีวิตจะไม่รับประกันชีวิตรายนั้น หรือถ้าหากภัยนั้นยังอยู่ในวิสัยที่จะรับเสี่ยงได้ แต่การความเสี่ยงนั้นสูงกว่าปกติ ผู้รับประกันชีวิตก็อาจรับประกันชีวิตโดยปรับอัตราเบี้ยประกันให้เหมาะสมกับความเสี่ยงที่สูงกว่าปกตินั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เข้าร่วมการเฉลี่ยการเสี่ยงภัย หลักความสุจริตอย่างยิ่งจึงเป็นหลักสำคัญอีกข้อหนึ่ง สำหรับประเทศไทยได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865³³ ซึ่งก็ได้บัญญัติให้ผู้สัญญาเปิดเผยข้อความจริงในการทำสัญญาและคำพิพากษาของศาลไทยก็ได้วินิจฉัยเป็นแนวเดียวกันตลอดมา เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 355/2505 คำพิพากษาฎีกาที่ 858/2515 คำพิพากษาฎีกา

³³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคหนึ่ง “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ตีหรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอื่นการใช้เงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้ใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีกหรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นความเท็จไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆะ”

ที่ 1219/2512 โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระนิติการณ์ประสมได้หมายเหตุไว้ตอนหนึ่งในคำพิพากษาฎีกาที่ 560/2477 เพื่ออธิบายและยืนยันหลักนี้ว่า

สัญญาประกันชีวิตนับอยู่ในสัญญาจำพวกที่ต้องมีความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง (Uberrimae Fidei) ในการที่ผู้รับประกันภัยเข้าทำสัญญาจะใช้เงินให้โดยอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลใดนั้นฐานะอนามัยและสุขภาพของบุคคลนั้นย่อมเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่ง ถ้ามีโรคประจำตัวอยู่นับวันจะตายเร็วกว่าธรรมดา ผู้รับประกันภัยต้องเรียกเอาเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นกว่าปกติ เพราะเป็นการเสี่ยงภัยที่จะต้องจ่ายเงินให้เป็นแน่นอนและเร็ววันด้วยและบางทีอาจถึงกับไม่ยอมทำสัญญาด้วยก็ได้ โดยที่ถ้าถ้ายอมรับทำสัญญาด้วยได้เบี้ยประกันภัยเดือนหนึ่งหรือสองเดือนก็ตายลง ผู้รับประกันภัยต้องใช้ให้มากกว่าเบี้ยประกันภัยที่รับมาก็คงไม่ประสงค์จะทำสัญญาด้วยเป็นแน่ การรับทำสัญญาจึงอาศัยความหวังที่ว่าบุคคลที่ถูกกำหนดคือเอาความทรงชีพหรือมรณะจะมีชีวิตอยู่ใช้เบี้ยประกันภัยไปนานพอที่จะเป็นจำนวนเท่าเทียมกับเงินที่ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ให้เมื่อเขาตายลงด้วยเหตุนี้ผู้รับประกันภัยจึงต้องรู้รายละเอียดทั้งหลายเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยเกี่ยวกับบุคคลนั้นและเมื่อเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของบุคคลใดก็ไม่เห็นมีใครจะรู้ดีกว่าเจ้าตัวของเขาเอง แม้แพทย์ของบริษัทประกันชีวิตสมัยนี้จะมีความสอดส่องเห็น ได้มากแต่โรคบางชนิดก็ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ มาตรา 865 จึงกำหนดเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยให้จำเป็นต้องเปิดเผยข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญในการเข้าทำสัญญารับประกันชีวิตกัน³⁴

2.5.4 เป็นสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า ในสัญญาประกันภัยนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบจะฟ้องร้องให้บังคับคดีไม่ได้³⁵ ในบทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติให้ฝ่ายที่เป็นผู้ฟ้องร้องเท่านั้นที่ต้องนำหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมาแสดง แต่หากเป็นฝ่ายถูกฟ้องแม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือตัวแทนมาแสดง ก็สามารถให้การต่อสู้คดีได้

หลักฐานเป็นหนังสือ หมายความว่าหลักฐานใดๆ ก็ได้ เช่นหนังสือขอผ่อนผันชำระเบี้ยประกันภัยซึ่งลงลายมือชื่อของผู้เอาประกันภัย หรือลงลายมือชื่อของตัวแทนผู้เอาประกันภัย ถ้าหากผู้เอาประกันภัยจะฟ้องร้องให้ผู้รับประกันภัยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือให้ใช้เงินตามสัญญาหาก

³⁴ บวรินทร์ คำษา. เล่มเดิม. หน้า 31.

³⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า อันสัญญาประกันภัยนั้นถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

มีใบเสร็จรับเงินค่าเบี้ยประกันภัยที่ลงลายมือชื่อของตัวแทนผู้รับประกันภัยก็ใช้เป็นหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีได้ แม้จะยังไม่ได้รับมอบกรมธรรม์ประกันภัยก็ตาม

2.5.5 เป็นสัญญาที่ผู้เอาประกันต้องมีส่วนได้เสียในการประกันชีวิต (Principle of Insurable Interest)

หลักพื้นฐานการประกันภัย (Principle of Insurance) มีลักษณะสากลได้รับการยอมรับทั่วไป หนึ่งในหลักนั้นก็คือ หลักส่วนได้เสียอันสามารถเอาประกันภัยได้ (Principle of Insurable Interest) หลักนี้เป็นหลักที่สำคัญหลักหนึ่งของสัญญาประกันภัย เพราะเป็นหลักที่ป้องกันมิให้ผู้ที่มีได้เกี่ยวข้องกับวัตถุที่เอาประกันภัยมาทำสัญญาประกันภัย

2.5.5.1 ความหมายของส่วนได้เสียในการทำสัญญาประกันชีวิต

คำว่า “ส่วนได้เสีย” คือ ส่วนได้เสียในเหตุประกันภัย “Insurable” หมายถึง การที่บุคคลใดจะต้องสูญเสียหรือได้รับความเสียหายถ้ามีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น หรือจะได้รับประโยชน์ ในกรณีที่ไม่มีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น³⁶

สัญญาประกันภัยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาผลร้ายหรือชดใช้ความเสียหายหากผู้เอาประกันภัยไม่ได้มีส่วนได้เสียก็เท่ากับไม่มีความเดือดร้อน หรือไม่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากภัย เมื่อนำภัยนั้นมาประกันภัยจะทำให้วัตถุประสงค์ของสัญญากลายเป็นสัญญาเพื่อการเสี่ยงโชค (Insurance is a contract upon speculation) ในเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย หลักสำคัญของส่วนได้เสีย คือ การกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยมีส่วนได้ในเหตุที่เอาประกันภัยหมายความว่าผู้เอาประกันภัยจะต้องมีความสัมพันธ์กับทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ หรือมีความสัมพันธ์กับชีวิตของผู้เอาประกันภัย ถ้ามีวินาศภัยหรือเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นจะมีผลกระทบมาถึงผู้เอาประกันภัยได้

หากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้ แม้สัญญาเกิดขึ้นแล้วก็ตาม สัญญานั้นก็ไม่มีผลผูกพันแต่อย่างใด ผู้รับประกันภัยจะเรียกเบี้ยประกันภัยจากผู้เอาประกันภัยไม่ได้และผู้เอาประกันภัยจะเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือเงินจำนวนหนึ่งในกรณีเกิดวินาศภัยหรือมีเหตุการณ์ตามที่ระบุไว้ในสัญญาเกิดขึ้นจากผู้รับประกันภัยไม่ได้เช่นกัน

เหตุผลของกฎหมายที่ได้บัญญัติให้ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย ก็เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายทางศีลธรรม (Moral hazard) เพราะถ้าจะเปิดโอกาสให้กระทำเช่นนั้นได้ ก็จะมีการกระทำโดยทุจริตโดยจงใจหรือแกล้งทำให้เกิดความเสียหายแก่วัตถุที่

³⁶ ไพโรจน์ วายุภาพ และสิทธิโชค ศรีเจริญ. เล่มเดิม. หน้า 40-50.

เอาประกันภัยเพื่อหวังที่จะได้รับประโยชน์จากการประกันภัย ซึ่งการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อประเทศชาติเป็นส่วนรวม เป็นการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน (Against to Public Order and Good Moral) และถ้าหากเปิดโอกาสให้ผู้เอาประกันภัยสามารถเอาประกันภัยได้โดยไม่ต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย ย่อมจะทำให้ สัญญาประกันภัยเป็นการพนันขั้นต่อทันที

2.5.5.2 การเอาประกันชีวิตตนเอง

บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตน และอาจเอาประกันชีวิตของตนเองได้โดยไม่ต้องจำกัด หมายความว่า ถ้าเป็นการเอาประกันชีวิตตนเอง ผู้เอาประกันย่อมมีสิทธิที่จะเอาประกันได้เสมอ และอาจกำหนดจำนวนเงินประกันชีวิตให้สูงเท่าใดก็ได้ที่ตนต้องการทราบเท่าที่ผู้รับประกันภัยยินดีที่จะเข้าทำสัญญาด้วย ในกรณีที่ผู้เอาประกันขอเอาประกันชีวิตตนเองในจำนวนสูงๆ ปกติผู้รับประกันจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ตลอดจนความสามารถในการชำระเบี้ยประกันภัยด้วย

มีข้อพิจารณาอีกประการหนึ่ง คือ ผู้เอาประกันชีวิตบางรายอาจเข้าทำสัญญาประกันชีวิตกับผู้รับประกันชีวิตเอง โดยมีบุคคลที่สามเป็นผู้ติดต่อและจัดการให้ รวมทั้งจ่ายเงินค่าเบี้ยประกันชีวิตในนามของผู้เอาประกันชีวิตเองด้วย ในกรณีเช่นนี้หากข้อเท็จจริงได้ความว่าบุคคลที่สามเพียงแต่ช่วยเหลือจัดการ และจ่ายเงินเบี้ยประกันให้ โดยตนมิได้เป็นผู้รับประโยชน์ หรือผู้รับโอนประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตนั้นแล้ว ก็ยังถือว่าผู้เอาประกันชีวิตนั้นได้ทำสัญญาเอาประกันชีวิตตนเอง³⁷ ซึ่งหากข้อเท็จจริงได้ความว่าบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือจัดการให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตและออกเงินค่าเบี้ยประกันชีวิตให้เพื่อที่จะเป็นผู้รับประโยชน์ หรืออาจจะได้เป็นผู้รับประโยชน์เท่านั้น สัญญาประกันชีวิตนี้ย่อมไม่ผูกพัน เพราะถือได้ว่าเป็นการกระทำผิดเพียงแต่อาศัยชื่อและลายมือของผู้ถูกเอาประกันชีวิต ประหนึ่งว่าเขาได้เอาประกันชีวิตเขาเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการหลีกเลี่ยงข้อกำหนดกฎหมายในเรื่องผู้เอาประกันต้องมีส่วนได้เสีย กรณีเช่นนี้จึงไม่ถือว่าเป็นสัญญาประกันชีวิตตนเอง³⁸

2.5.5.3 การเอาประกันชีวิตผู้อื่น

ตามหลักทั่วไปในเรื่องการประกันภัย ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในสิ่งที่เขาประกันสัญญาประกันภัยจึงจะสมบูรณ์ การเอาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้นสามารถทำได้ตามกฎหมาย แต่ผู้เอาประกันต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลผู้ที่จะเอาประกันชีวิตถึงขนาดที่เรียกว่า มีส่วนได้

³⁷ แหล่งเดิม. หน้า 47.

³⁸ แหล่งเดิม. หน้า 77-78.

เสียชีวิตของบุคคลนั้น นักนิติศาสตร์อเมริกันท่านหนึ่งได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนได้เสียกรณีเช่นนี้ไว้ว่า “บุคคลที่จะเอาประกันมีความคาดหมายอันสมควรที่จะได้รับประโยชน์ทางการเงิน (Financial Benefit) จากการมีชีวิตของบุคคลที่ตนจะเอาประกันหรือจะต้องเสียประโยชน์ทางการเงิน (Financial Loss) จากการสิ้นชีวิตของบุคคลนั้น” นักนิติศาสตร์อเมริกันนี้มุ่งถึงส่วนได้เสียทางการเงินเป็นสำคัญในการพิจารณา นอกจากนี้ได้มีนักนิติศาสตร์ชาวอเมริกาอีกท่านหนึ่งได้อธิบายไว้ว่า “ส่วนได้เสียที่อาจจะเอาประกันในกรณีเช่นนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีผู้ที่เอาประกันและบุคคลที่ตนจะต้องเอาประกันมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ว่าจะโดยสายโลหิต โดยการสมรสหรือโดยการติดต่อกันทางธุรกิจ จนถึงขั้นที่ว่าผู้ที่เอาประกันคาดหมายได้โดยสมควรว่าจะได้รับประโยชน์จากการมีชีวิตอยู่ของบุคคลที่ตนจะเอาประกันหรืออาจจะต้องเดือดร้อนหรือมีความรับผิดชอบอย่างหากบุคคลผู้นั้นถึงแก่ความตาย”³⁹ นักนิติศาสตร์ท่านนี้ถือหลักความสัมพันธ์ต่อกันเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรือความสัมพันธ์ทางธุรกิจถ้าความตายของผู้ถูกเอาประกันทำให้ผู้เอาประกันมีความเดือดร้อนและต้องรับผิดชอบอย่างถือว่ามีส่วนได้เสีย

ในเรื่องความสัมพันธ์กันระหว่างผู้เอาประกันและผู้ถูกเอาประกันอาจแบ่งได้ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ทางการสมรส หลักทั่วไปของสากลยอมรับว่าสามีภรรยาขอมมีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกันโดยไม่มีข้อจำกัด⁴⁰ หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 แล้วจะเห็นว่าสามีภรรยาต้องอยู่กินด้วยกันต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน และต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง การมีชีวิตอยู่หรือความตายของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งย่อมจะมีผลกระทบต่อคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ ทั้งในด้านความสัมพันธ์ทางร่างกายจิตใจ และด้านการเงินจึงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าในกรณี สามีภรณานั้นถือว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกันถึงขนาดที่จะเอาประกันชีวิตของอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยสมบูรณ์โดยไม่จำกัดจำนวนเงินที่จะเอาประกัน⁴¹

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในการทำประกันชีวิตของไทยนั้น มีข้อที่ต้องพิจารณาอยู่ 2 ประการ คือ

(1) เมื่อทำสัญญาประกันชีวิตในขณะที่สมรสกันต่อมาภายหลังหย่าขาดจากกัน ย่อมถือว่าไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงสัญญาประกันชีวิต เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 ถือเอาส่วนได้เสียขณะเข้าทำสัญญาประกันชีวิตเป็นสำคัญ

³⁹ แหล่งเดิม. หน้า 80-81.

⁴⁰ John F. Dobyn. (1981). *Insurance Law in a nutshell*. p. 58.

⁴¹ จำรัส เชมะจารุ. (2530). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะประกันภัย. หน้า 50.

(2) ในกรณีที่ชายหญิงอยู่ด้วยกันฉันสามีภริยาจะถือว่ามีส่วนได้เสียหรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้ได้มีความเห็นกันหลายฝ่าย แต่เมื่อพิจารณาตามประเพณีธรรมเนียมของไทยแล้วปรากฏว่าคนไทยจำนวนมากมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน และหญิงเหล่านั้นแม้จะไม่ใช้ภรรยาที่ชอบตามกฎหมาย แต่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับชายผู้เป็นสามีเป็นอันมากในชีวิตประจำวัน หากสามีตายแล้วเขาต้องได้รับความเดือดร้อนอย่างแน่นอน ซึ่งท่านศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ มีความเห็นว่าน่าจะพออนุโลมให้เป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของสามีได้⁴²

ตามกฎหมายอังกฤษถือว่าสามีและภรรยาขอมมีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกัน สิทธิและหน้าที่ที่มีต่อกันจะเกิดขึ้น โดยการแต่งงานและผูกมัดให้แต่ละฝ่ายมีส่วนได้เสียกัน โดยที่ไม่คำนึงความสัมพันธ์กันทางการเงินหลักฐานใดๆ ที่แสดงถึงสามีภรรยาจะได้รับประโยชน์จากการตายของอีกฝ่ายหนึ่ง และส่วนได้เสียของคู่สมรสนั้นมีไม่จำกัดจำนวนซึ่งส่วนได้เสียนี้ถูกกำหนดไว้โดยกฎหมาย⁴³

2) ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต ได้แก่บิดา มารดากับบุตร ทั้งสองฝ่ายต่างมีความสัมพันธ์ทางจิตใจต่อกันอย่างแนบแน่น ไม่ว่าจะเป็บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 บัญญัติไว้ว่า “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” และใน มาตรา 1564 บัญญัติไว้ว่า “บิดา มารดา จำต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์” และในวรรคสองบัญญัติไว้ว่า “บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้” นอกจากหน้าที่ตามกฎหมายแล้ว ในความเป็นจริงและตามประเพณีของประเทศไทยนั้นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรยังมีความแน่นแฟ้นยิ่งกว่าประเทศอื่นจึงถือได้ว่า ทั้งสองฝ่ายต่างมีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกัน อันอาจที่จะเอาประกันชีวิตของอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยไม่จำกัดจำนวนเช่นเดียวกับในกรณีสามีภริยา⁴⁴

ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ได้วางหลักว่าบิดามารดามีสิทธิเอาประกันชีวิตบุตรผู้เยาว์ได้ แต่ถ้าบุตรบรรลุนิติภาวะแล้วจะเอาประกันได้ต่อเมื่อบิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้นอยู่ สำหรับบุตรผู้เยาว์นั้นมีสิทธิเอาประกันชีวิตบิดามารดาได้ แต่บุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วจะมีสิทธิเอาประกันชีวิตบิดามารดาได้ก็ต่อเมื่อบุตรนั้นได้อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา หากบุตรไม่ได้อยู่กับบิดามารดาแล้วก็ไม่ถือว่าได้รับประโยชน์อันใดจึงไม่มีสิทธิเอาประกันได้

⁴² ไชยยศ เหมะรัชตะ. เล่มเดิม. หน้า 84-85.

⁴³ Raoul Colinvaux. (1984). *The Law of Tnsurance*. p. 340.

⁴⁴ จรัส เหมมาจารุ. เล่มเดิม. หน้า 54.

เพราะกฎหมายต่างประเทศจะมุ่งในเรื่องประโยชน์ส่วนได้เสียยิ่งไปกว่าความสัมพันธ์ทางสายโลหิต⁴⁵

3) ความสัมพันธ์ฉันญาติ ได้แก่ พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ย่อมไม่มีความสัมพันธ์กันทางด้านจิตใจอย่างแนบแน่น ดังนั้นการพิจารณาว่ามีส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันชีวิตได้จึงต้องพิจารณาถึงความสูญเสียทางการเงินเป็นหลัก เช่น มีการจ่ายค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูหรือค่าใช้จ่ายในการให้การศึกษา หรือจะต้องรับผิดชอบในการทำศพของญาติที่ตนเองเอาประกันชีวิต จึงจะถือว่ามีส่วนได้เสียในอันที่จะเอาประกันชีวิตได้⁴⁶

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ได้บัญญัติรายละเอียดในเรื่องนี้ไว้ให้ชัดเจน คงมีแต่ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาอยู่เพียงฉบับเดียวที่พอจะถือเป็นบรรทัดฐานคือ คำพิพากษาฎีกาที่ 1366/2509 ซึ่งข้อเท็จจริงได้ความว่า “โจทก์จัดให้นายอ่างประกันชีวิต โดยโจทก์เป็นผู้เสียเบี้ยประกันและเป็นผู้รับประโยชน์ ศาลจึงถือว่าโจทก์เป็นผู้เอาประกันและเมื่อได้ความว่าโจทก์ไม่มีความสัมพันธ์กับนายอ่องในทางญาติแต่อย่างใดต้องถือว่าโจทก์ก็ไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้น สัญญาประกันภัยย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 แต่ศาลฎีกายังไม่ได้วินิจฉัยถึงประเด็นที่ว่าถ้าเป็นญาติกันแล้วจะต้องเป็นญาติในระดับไหนจึงจะถือว่ามีส่วนได้เสียอันอาจที่จะเอาประกันชีวิตได้⁴⁷

ท่านอาจารย์จรัส เขมะจารุ มีความเห็นว่า สำหรับญาติอื่นๆ นั้น น่าที่จำกัดอยู่แต่เฉพาะญาติ ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้มีสิทธิได้รับมรดกได้ในฐานะทายาทโดยธรรมตาม มาตรา 1629 ซึ่งหลักของสังคมไทยถือว่าเป็นญาติใกล้ชิดอยู่มาก ข้อห่วงเกรงในเรื่องที่ว่าถ้ายอมให้ญาติเหล่านี้เอาประกันชีวิตของกันได้ อาจจะทำให้เกิดมาตรการโดยหวังประโยชน์จากเงินประกันชีวิตนั้น น่าจะมีขึ้นได้โดยยาก แต่สำหรับจำนวนเงินที่จะเอาประกันชีวิตของญาติในประเภทนี้น่าจะต้องมีจำนวนพอสมควร มิใช่เอาประกันชีวิตได้โดยไม่จำกัดจำนวน⁴⁸

4) ความสัมพันธ์กันในทางธุรกิจ ในสังคมปัจจุบันมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันมากกว่าในสมัยก่อนมากจนในบางครั้งความตายของบุคคลหนึ่งซึ่งไม่ใช่ญาติอาจนำผลร้ายหรือความสูญเสียมาสู่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือหลายๆ คนก็ได้⁴⁹ การที่จะอ้างว่าผู้ใดมีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลอื่นนั้นต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีอยู่ต่อกัน ตลอดจนความสูญเสียที่อาจจะ

⁴⁵ ไชยยศ เขมะรัชตะ. เล่มเดิม. หน้า 82.

⁴⁶ อำนวย สุภเวชย์. เล่มเดิม. หน้า 19.

⁴⁷ แหล่งเดิม. หน้า 85-86.

⁴⁸ จรัส เขมะจารุ. เล่มเดิม. หน้า 45.

⁴⁹ แหล่งเดิม. หน้า 55.

เกิดขึ้นในกรณีที่อีกฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตายไม่ใช่เป็นเพียงกล่าวอ้างลอยๆ เท่านั้น⁵⁰ โดยแยกพิจารณาดังนี้

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งถึงแก่ความตาย ห้างหุ้นส่วนนั้นอาจต้องเลิกกิจการก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้นถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกัน สามารถเอาประกันชีวิตซึ่งกันและกันได้⁵¹

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ ถือได้ว่าเจ้าหนี้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้ เนื่องจากความตายของลูกหนี้ก่อให้เกิดความเสียหายทางการเงินแก่เจ้าหนี้ เพราะทายาทของลูกหนี้อาจไม่มีความสามารถที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ ไม่มีกฎหมายใดให้คำจำกัดความถึงจำนวนของส่วนได้เสียที่เจ้าหนี้จะมีในชีวิตของลูกหนี้ แต่เป็นที่ยอมรับโดยชัดแจ้งว่าเจ้าหนี้มีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้ อย่างน้อยที่สุดตามจำนวนหนี้หนี้และส่วนได้เสียต้องมีในเวลาที่จะชำระหนี้ หรือ ไม่มีหลักทรัพย์เป็นประกัน แต่ถ้ามีหลักทรัพย์เป็นหลักประกัน ย่อมไม่ถือว่ามีส่วนได้เสียในการที่ลูกหนี้จะมีชีวิตอยู่หรือตาย

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ในกรณีที่นายจ้างเป็นบุคคลธรรมดา ถ้านายจ้างตายลง ลูกจ้างอาจได้รับความเสียหายทางการเงิน กิจการของนายจ้างอาจต้องหยุดประกอบกิจการอันเป็นผลมาจากความตายของนายจ้าง และถ้าลูกจ้างตายลงนายจ้างอาจได้รับความเสียหายทางการเงินเช่นเดียวกันเพราะขาดลูกจ้างที่มีฝีมือที่จะทำงานให้นายจ้าง นอกจากนี้ศาลฎีกาได้ตัดสินยอมรับว่านายจ้างมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกจ้างดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า โจทก์จ้างคนขับรถบรรทุกน้ำมัน โจทก์ต้องรับผิดชอบต่อการทำละเมิดในการทางที่จ้างของลูกจ้าง และต้องจ่ายเงินแก่ทายาทผู้อยู่ได้อุปการะลูกจ้างในกรณีที่ลูกจ้างถึงแก่ความตายเพราะอุบัติเหตุตามประกาศกระทรวงมหาดไทยซึ่งออกโดยอาศัยประกาศคณะปฏิวัติ นอกจากนั้นรถของโจทก์มีราคาไม่น้อย โจทก์ต้องใช้คนขับที่มีความชำนาญและไว้ใจได้ โจทก์จึงมีส่วนได้เสียที่จะเอาประกันชีวิตของลูกจ้างได้

⁵⁰ ไชยยศ เหมะรัชตะ. เล่มเดิม. หน้า 394.

⁵¹ อำนวย สุกเวชย์. เล่มเดิม. หน้า 19.

2.5.6 ประโยชน์ของการประกันชีวิต⁵²

การประกันชีวิตย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิตซึ่งได้แก่ ผู้เอาประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิต และผู้รับประโยชน์ตามสัญญา รวมทั้งยังให้ประโยชน์แก่สังคม ธุรกิจ และเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ประโยชน์ของการประกันชีวิตจึงสามารถจำแนกออกได้ดังต่อไปนี้ คือ

1) ประโยชน์ต่อภาคเอกชน บุคคลและครอบครัว เป็นการแบ่งความเสี่ยงภัยที่เกิดกับหมู่คนหมู่น้อยโดยเฉลี่ยความเสี่ยงภัยไปยังคนส่วนใหญ่ หรือเป็นการรวมทุนเพื่อช่วยเหลือคนกลุ่มน้อยที่ประสบเคราะห์กรรม⁵³ ประโยชน์ในด้านให้ความคุ้มครองจากการประกันชีวิตจะให้ความคุ้มครองแก่ผู้เอาประกันชีวิตตลอดระยะเวลาแห่งสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิต เป็นการสร้างหลักประกันตามจำนวนเงินที่เอาประกันและเป็นการประกันความสามารถผู้ที่เป็นกำลังสำคัญหรือเป็นกำลังหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว กล่าวคือ ถ้าผู้เอาประกันชีวิตซึ่งอาจจะหมายถึงหัวหน้าครอบครัวนั้นประสบปัญหา เช่น เสียชีวิตหรือทุพพลภาพ บริษัทประกันชีวิตจะจ่ายเงินให้ตามจำนวนเงินที่เอาประกันชีวิต ทำให้ครอบครัวนั้นไม่ได้รับความเดือดร้อนจากการเงิน และเป็นประโยชน์ในด้านการออมทรัพย์เพราะกรมธรรม์ประกันชีวิตแบบให้ความคุ้มครองตลอดชีพหรือแบบสะสมทรัพย์ ต่างมีส่วนของการออมทรัพย์ประกอบอยู่ด้วย ถ้าผู้เอาประกันทำประกันชีวิตประเภทดังกล่าวแล้ว จะทำให้ได้รับประโยชน์ในด้านการออมเป็นการออมทรัพย์อย่างสม่ำเสมอ และนอกจากนั้นผู้เอาประกันชีวิตสามารถกู้ยืมเงินมาใช้ในยามฉุกเฉินในกรณีที่กรมธรรม์มีอายุครบ 2 ปี ขึ้นไปเพราะกรมธรรม์จะเกิดมูลค่าเงินสดขึ้นจำนวนหนึ่งซึ่งจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามจำนวนปีที่ผ่านมาที่ทำประกัน และนอกจากนั้นการทำประกันชีวิตถือเป็นการลงทุนซื้อหลักทรัพย์ชนิดหนึ่งซึ่งมีข้อดี คือ ผู้เอาประกันชีวิตไม่ต้องลงทุนด้วยเงินจำนวนมากแต่เป็นการสะสมทีละเล็กทีละน้อยด้วยการฝากเบี้ยประกันตามที่กำหนดไว้โดยได้รับหลักประกันว่าต้นทุนไม่สูญหายเพราะบริษัทผู้รับประกันชีวิตจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการลงทุนเฉพาะกิจการที่มั่นคงและไม่เสี่ยงเท่านั้น เช่น การลงทุนในการซื้อพันธบัตรรัฐบาลเพื่อให้รัฐนำเงินไปพัฒนาประเทศ โดยผู้เอาประกันชีวิตได้รับเงินปันผล (การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์) ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาประกันชีวิต

2) ประโยชน์ต่อภาคธุรกิจ การประกันชีวิตเป็นการคุ้มครองไม่ให้ธุรกิจภาคเอกชนได้รับความกระทบกระเทือนทางการเงินและเป็นการสร้างความเชื่อถือให้กับบุคคลภายนอก หรือหุ้นส่วนหากเจ้าของกิจการมรณกรรม ถ้าเจ้าของกิจการได้ทำการประกันชีวิตไว้ บริษัทประกันชีวิต

⁵² ร้อยตำรวจโทประยงค์ แก้วกลิ่น. (2541). การนอ้โงงประกันชีวิต: เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ. หน้า 24.

⁵³ เพิ่มบุญ แก้วเขียว. เล่มเดิม. หน้า 16.

จะถ่ายทอดแทนให้ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวสามารถนำมาแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดีและธุรกิจสามารถประกอบการต่อไปได้ตามปกติ ดังนั้น การประกันชีวิตจึงเป็นที่นิยมกระทำกันในหมู่ผู้ประกอบการที่ต้องการกั๊ยเงินจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน การประกันชีวิตที่นำมาใช้สำหรับกรณีนี้ เรียกว่า การประกันชีวิตคุ้มครองธุรกิจ

นอกจากนี้ การประกันชีวิตเป็นการสร้างสวัสดิการให้กับพนักงาน เป็นการรับภาระและความรับผิดชอบของนายจ้างที่มีต่อพนักงานซึ่งจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของพนักงานได้ เช่น การประกันหมู่ นายจ้างอาจจะเป็นผู้ชำระเบี้ยประกันหรืออาจจะร่วมกันชำระกับลูกจ้างก็ได้เป็นการจัดสวัสดิการให้แก่พนักงานด้วยต้นทุนที่ต่ำและมีประโยชน์ทั้งทางด้านประกันสุขภาพและประกันอุบัติเหตุ และยังเป็นการสร้างสวัสดิการในรูปของเงินบำนาญ วิธีนี้นายจ้างจะโอนความรับผิดชอบที่จะต้องจ่ายเงินบำนาญให้แก่ลูกจ้างได้โดยการประกันเงินได้ประจำแบบบำนาญ

3) ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ เป็นการช่วยสังคมโดยทั่วไปมีสันติสุขมีความปลอดภัยและเป็นการแบ่งเบาทางด้านประชาสงเคราะห์ของรัฐ และช่วยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองมีปัจจัยในการดำรงชีวิตโดยไม่สะดุดหรือหยุดลง การประกันชีวิตจึงเป็นการชดเชยการสูญเสียรายได้อันเนื่องมาจากการทุพพลภาพ ความชราภาพ หรือการสูญเสียชีวิต และเป็นการปลูกฝังนิสัยประหยัดให้แก่พลเมือง ทำให้ประชาชนสนใจในการเก็บออมไม่สุรุ่ยสุร่าย การประกันชีวิตจึงเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาปัญหาเงินเฟ้อได้ นอกจากนี้ยังเป็นการสะสมทุนเพื่อการพัฒนาประเทศ เพราะเบี้ยประกันที่บริษัทได้รับฝากจากผู้เอาประกันหลังจากหักค่าใช้จ่ายต่างๆ แล้ว บริษัทจะต้องกันเงินจำนวนหนึ่งไว้เป็นเงินสำรอง เงินจำนวนนี้บริษัทจะจ่ายคืนให้แก่ผู้เอาประกันเมื่อครบกำหนดสัญญา ดังนั้น บริษัทจะต้องนำเงินสำรองนี้ไปลงทุนในกิจการที่รัฐอนุญาตให้บริษัท กระทำได้อันเป็นกิจการที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นกิจการที่มีความมั่นคงสูงในการลงทุน ทำให้ประชาชนมีงานทำ เศรษฐกิจของประเทศเจริญก้าวหน้า

2.6 แนวคิดและหลักการสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

เนื่องจากในปัจจุบันมีการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัว (Privacy) ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection) อย่างแพร่หลาย ซึ่งต่างก็เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์อย่างหนึ่งที่ควรได้รับความคุ้มครองหรือปกป้องมิให้ถูกละเมิดโดยบุคคลหรือองค์กรอื่นใด การให้ความคุ้มครอง

ข้อมูลส่วนบุคคลเริ่มขึ้นในประเทศแถบภาคพื้นยุโรปเป็นครั้งแรกและได้ขยายไปสู่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอื่นๆ

ต่อมามีการพัฒนาจนกลายเป็นกฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และเมื่อประเทศต่างๆ ได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เหล่านี้จนกลายเป็นแนวทางปฏิบัติ องค์การระหว่างประเทศ จึงได้ริเริ่มและพัฒนาแนวทางปฏิบัติเหล่านี้ให้เป็นกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ ด้วยการวางและพัฒนากรอบทางกฎหมาย เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมาย หรือกำหนดให้เป็นกฎเกณฑ์ภายในประเทศของตน เพื่อให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมี มาตรฐานและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างให้เจ้าของข้อมูลมีความมั่นใจ มากขึ้นว่าข้อมูลของตนที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยราชการและเอกชนจะได้รับความคุ้มครองมิ ให้เปิดเผยออกไปโดยไม่มีเหตุอันสมควร

2.6.1 แนวคิดในการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัว

สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวนั้นเป็นสิทธิที่ได้รับการยอมรับและรับรองว่าเป็นสิทธิ มนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ประเภทหนึ่งที่สมควรได้รับความคุ้มครองในระดับสากล ซึ่งใน เวลาต่อมาจึงได้มีการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวขึ้นเป็นครั้งแรกในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948) ซึ่งได้บัญญัติไว้ใน Article 12 ว่า

“บุคคลย่อมไม่ถูกแทรกแซงโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ใน เลหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือไม่อาจถูกลบลู่ในเกียรติยศและชื่อเสียง ทั้งนี้ บุคคลทุกคนย่อม มีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยกฎหมายอันเนื่องจากการก้าวล่วงในสิทธิเช่นนั้น”⁵⁴

ในภายหลังอนุสัญญาฉบับอื่นที่ได้จัดทำขึ้นก็ได้กำหนดให้สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่จะต้องได้รับความคุ้มครองด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นสนธิบาค นานาชาติว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและพลเมือง (The International Covenant on Civil Political Right) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยคนงานอพยพ (The United Nation Convention on Migrant Workers) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก (The United Nation Convention on Protection of the Child) เป็นต้น

⁵⁴ Universal Declaration of Human Right 1948. Article 12 “No one shall be subjected to arbitrary interference with dis privacy, family, home or correspondence, nor to attacks on his honour or reputation. Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks.”

แต่แท้ที่จริงแล้วแนวคิดการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวนั้นมีประวัติความเป็นมาก่อนช้านานซึ่งสามารถนับย้อนไปนับพันปี⁵⁵ ดังที่ได้มีการกล่าวไว้ในคัมภีร์อัลกุระอ่านโดยท่านนะบีมุหะหมัด หรือแม้แต่ในคัมภีร์ไบเบิลก็ได้มีการกล่าวถึงความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้ในหลายประการ นอกจากนี้ยังรวมถึงการระบุไว้ในกฎหมายของชาวจีนและชาวกรีกในยุคโบราณเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวว่าหมายถึง สิทธิในเสรีภาพ โดยปราศจากการเฝ้าดูจากบุคคลอื่น (being free from being watched) ดังจะเห็นได้จากกรณีของชาวกรีกโบราณนั้น ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์การคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้ใน (Mishnah) ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายสำหรับชาวยิว (Jewish) โดยในบทหนึ่งของประมวลกฎหมายฉบับนี้ได้ระบุหลักเกณฑ์ว่า

“ในบริเวณที่โล่งซึ่งมีการใช้สอยพื้นที่ร่วมกันระหว่างบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันนั้น ห้ามมิให้สร้างประตูหรือหน้าต่าง ตรงกับประตูหรือหน้าต่างของบ้านหลังอื่น หากมีการสร้างในลักษณะดังกล่าวอยู่แล้วจะต้องไม่ทำการขยายให้ประตูหรือหน้าต่างนั้นมีขนาดใหญ่ขึ้นไปกว่าเดิม”⁵⁶

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวในลักษณะนี้เป็นการให้ความคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวในด้านพฤติกรรม (behavior) ของบุคคลในสถานที่ส่วนตัว (private space) เพื่อมิให้บุคคลอื่นก้าวล่วงในความเป็นอยู่ส่วนตัวได้ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองใน (Mishnah) ไปได้จำกัดเฉพาะแต่การห้ามกระทำการอันเข้าข่ายละเมิดความเป็นอยู่ส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังไม่รวมถึงการห้ามมิให้สร้างพฤติกรรมแวดล้อม (circumstance) อันเอื้อให้เกิดการละเมิดความเป็นอยู่ส่วนตัวด้วย⁵⁷

จากที่กล่าวมาดังกล่าวข้างต้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการให้ความคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวในยุคดั้งเดิมนั้น มุ่งเน้นที่การป้องกันมิให้บุคคลอื่นรับรู้ถึงชีวิตส่วนตัว (private life) ของตนเองเป็นสำคัญ

แนวคิดด้านการให้ความคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในเวลาต่อมาคือ การให้คำจำกัดความคำว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัว” หมายถึง “สิทธิที่จะอยู่โดยลำพัง” (the right to be let alone) โดย Samuel D. Warren และ Louis D. Brandeis ซึ่งเป็นนักกฎหมายชาวอเมริกาในปี 1890⁵⁸ ซึ่งภายใต้แนวคิดนี้ข้อมูลใดก็ตามที่สามารถรักษาความลับเกี่ยวกับตัวบุคคล

⁵⁵ Edward H. Freeman. (2002). “Introduction,” in *The Privacy Papers: Managing Technology, Consumer, Employee, and Legislative Action*, ed. Rebecca Herold. p.23.

⁵⁶ ปฏิวัติ อุ่นเรือน. (2547) *ปัญหาการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการโอนข้อมูลระหว่างประเทศ*. หน้า 7.

⁵⁷ Edward H. Freeman. *Op.cit.* p. 23.

⁵⁸ Richard A. Spinello. (2003). *CyberEthics: Morality and Law in Cyberspace*. p. 142.

ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจากการละเมิดโดยบุคคลอื่น⁵⁹ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวในช่วงศตวรรษที่ 19 นั้นได้มีการพัฒนาขึ้นและยอมรับในฐานะที่เป็นสิทธิส่วนบุคคล (personal right) อย่างหนึ่งซึ่งอาจดำเนินการให้ได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าวก็ยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเก็บรักษาความลับ (secrecy paradigm) ในเรื่องราวที่เกี่ยวกับชีวิตในความเป็นอยู่ส่วนตัวในทำนองเดียวกับแนวคิดดั้งเดิมอยู่นั่นเอง

ต่อมาก็มีผู้ให้คำจำกัดความคำว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัว” ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเนื่องจากเห็นว่าคำจำกัดความเดิมที่ว่าหมายถึงสิทธิที่จะอยู่โดยลำพังนั้นมีความหมายกว้างและไม่ชัดเจน จึงได้เสนอคำจำกัดความนั้นเสียใหม่ให้ชัดเจนกว่าเดิมว่าหมายถึง “การจำกัดการเข้าถึงตัวปัจเจกชนโดยบุคคลอื่น⁶⁰ (the limitation of other’s access to an individual) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่”

1) การเก็บรักษาความลับ (Secrecy) ซึ่งหมายถึง การจำกัดมิให้บุคคลอื่นทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง (limiting the dissemination of knowledge about oneself)

2) การปิดบังชื่อหรือไม่เปิดเผยตัว (Anonymity) ซึ่งหมายถึง การป้องกันมิให้บุคคลอื่นทราบว่าตนเองเป็นใคร (protection from undesired attention)

3) การอยู่โดยลำพัง (Solitude) ซึ่งหมายถึง การที่ไม่มีบุคคลอื่นเข้ามาอยู่ใกล้ชิดในทางกายภาพ (lack of physical proximity of others)⁶¹

ทั้งนี้การให้คำจำกัดความว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัว” ว่าหมายถึง “การเข้าถึงตัวปัจเจกชนโดยบุคคลอื่น” เช่นว่านี้ ก็ถือได้เป็นตัวอย่างของการให้คำจำกัดความภายใต้ทฤษฎีการจำกัดการเข้าถึง (restricted access theory) ซึ่งมีหลักการสำคัญว่าความเป็นอยู่ส่วนตัว คือการจำกัดการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างแน่แท้ (privacy amounts to restricting access to information about oneself in certain contexts)⁶²

หลังจากนั้นเมื่อพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวโดยการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลไว้เป็นความลับนั้นไม่สามารถนำมาปรับใช้กับสถานการณ์ในยุคปัจจุบันได้อีกต่อไปเนื่องจากจะเห็นได้ว่าการเก็บรวบรวม การประมวลผลหรือใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหนึ่งโดยบุคคลอื่น

⁵⁹ Vera Bergelson. (2003, December). “It’s personal but is it mine? Toward property right inpersonal information.” *U.C. Davis Law Review*, 37. p. 401.

⁶⁰ Richard A. Spinello. Op.cit. p. 142.

⁶¹ Ruth Gavison. (1984). “Privacy and the Limits of Law.” *The Yale Law Journal*, 89. p. 421.

⁶² Richard A. Spinello. Op.cit. pp.339-348.

เป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ อาทิ การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าของธนาคาร ผู้ให้บริการบัตรเครดิต ผู้รับประกันชีวิต ข้อมูลเกี่ยวกับผู้โดยสารสายการบินต่างๆ หรือแม้แต่ประโยชน์ทางการแพทย์ อาทิ การเก็บประวัติการเข้ารับการรักษาของผู้รักษาโรคโดยสถานพยาบาล เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินการใดๆ ต่อข้อมูลดังกล่าวข้างต้นก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิมที่ใช้ระบบกระดาษเป็นหลักไปสู่การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการข้อมูล การประมวลผลข้อมูล ตลอดจนการส่งผ่านข้อมูลจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้อย่างรวดเร็ว

ด้วยเหตุนี้เองการให้ความสำคัญคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัว โดยผูกติดกับการเก็บรักษาความลับจึงไม่เพียงพออีกต่อไปเนื่องจากความจำเป็นที่บุคคลจะต้องยินยอมให้มีการเก็บรวบรวมประมวลผล ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต่อบุคคลอื่นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การให้ความสำคัญคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวในยุคปัจจุบันจึงเป็นการเปลี่ยนแนวความคิดจากการเก็บรักษาข้อมูลไว้เป็นความลับไปเป็นความสามารถในการควบคุมการเปิดเผย (control of distribution) และการใช้ (use) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์เป็นสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งเป็นที่ยอมรับและเหมาะสมกับสังคมในยุคข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันนั้นควรตั้งอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีการควบคุม (control theory) ซึ่งมีหลักการสำคัญว่า “บุคคลจะมีความเป็นอยู่ส่วนตัวได้ต่อเมื่อสามารถควบคุมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวเองได้” (One has privacy if and only if one has control over information about oneself)⁶³ หรือการควบคุมการเผยแพร่และใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตนเองโดยบุคคลอื่น (control of distribution and use by other of knowledge regarding our life) ทั้งนี้คำจำกัดความที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปโดยใช้ทฤษฎีการควบคุมนี้คือ คำจำกัดความของ Alan F. Westin ที่ว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัว” หมายถึง สิทธิของแต่ละบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ในการตัดสินใจว่าข้อมูลข่าวสารของตนเองนั้นจะถูกเปิดเผยต่อผู้อื่น เมื่อใด อย่างไร และมีขอบเขตมากน้อยเพียงใด

เมื่อพิจารณาคำจำกัดความของ Alan F. Westin ข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้สิทธิและเสรีภาพแก่บุคคลในการที่จะตัดสินใจได้เองว่าจะให้บุคคลใดใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนได้บ้างในทำนองเดียวกับการเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ผู้เป็นเจ้าของสามารถมีสิทธิหวงกันมิให้บุคคลอื่นใช้ทรัพย์สินหรือสิ่งของของตนได้ โดยผู้ที่มีความเห็นว่าความเป็นอยู่ส่วนตัวมีลักษณะเป็นทรัพย์สินคือ Francis Chlapowski โดยเขาได้กล่าวว่า ข้อมูลส่วนบุคคลไม่ได้เป็นเพียงหนึ่งในสิ่งที่สามารถบ่งบอกบุคลิกลักษณะของบุคคลเท่านั้นหากแต่ยังเป็นวัตถุอันเป็น

⁶³ Charles Fried. (2001). “Privacy.” *The Yale Law Journal*, 77. p 782.

ที่มาของบุคลิกลักษณะในตัวเองได้ด้วย (personal information is not only an aspect of personality it is also an object of personality)⁶⁴ โดยเหตุผลหนึ่งที่นำมาสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว คือคำกล่าวของ John Locke ที่ว่า บุคคลทุกคนมีทรัพย์สินเป็นของตนเอง กล่าวคือในการระบุตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น จะต้องมีการรวบรวมข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลดังกล่าว ดังนั้น บุคคลที่เป็นที่มาของข้อมูลเหล่านั้นจึงเป็นผู้มีสิทธิในทางทรัพย์สินแต่เดิมในข้อมูลเหล่านั้น มิใช่ว่าข้อมูลเหล่านั้นจะมีอยู่โดยทั่วไป โดยปราศจากผู้เป็นเจ้าของแต่อย่างใด จึงมีสิทธิโดยชอบในการควบคุมและตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งซึ่งเป็นของตนเองได้ (enjoys a right to control and dominate the products of his person) Francis Chlapowski จึงเห็นว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือข้อมูลส่วนบุคคล (personal information) มีลักษณะเป็นทรัพย์สิน (property) ได้ด้วยอาศัยเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้น

อย่างไรก็ตามแนวคิดที่ว่า ข้อมูลส่วนบุคคล (personal information) มีลักษณะเป็นทรัพย์สินนั้นไม่เป็นที่ยอมรับแต่อย่างใด โดยเหตุผลสำคัญที่นำมาใช้อ้างเพื่อโต้แย้งแนวคิดดังกล่าวคือ ไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้จนกว่าจะได้มีการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ทั้งนี้โดยเทียบเคียงและใช้เหตุผลอย่างเดียวกันกับทฤษฎีสัตว์ป่า (wild animal theory) ที่ว่ายังไม่มีใครเป็นเจ้าของในสัตว์ป่าที่อยู่ตามธรรมชาติจนกว่าจะมีผู้จับสัตว์นั้นได้ ดังนั้นบุคคลที่จะสามารถเป็นเจ้าของในข้อมูลส่วนบุคคลได้จึงมีแต่เพียงผู้ที่ทำการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล (collector) เท่านั้น⁶⁵

แต่กระนั้นก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของในข้อมูลส่วนบุคคลโดยการเทียบเคียงเหตุผลจากทฤษฎีสัตว์ป่าข้างต้นก็ยังมีผู้ไม่เห็นด้วยอยู่เช่นกัน โดยให้เหตุผลว่า เหตุผลดังกล่าวนี้สามารถนำมาปรับใช้แต่เฉพาะในกรณีที่ข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลทั่วไป ซึ่งมีใช้ข้อมูลส่วนบุคคลตัวอย่างเช่น ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ (products) ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางธุรกิจ (business strategies) หรือการดำเนินงาน (operation) ของบริษัทซึ่งข้อมูลเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของบริษัท ซึ่งมีแต่บริษัทเท่านั้นที่มีสิทธิรู้ หรือมีสิทธิที่จะเปิดเผยเมื่อไรกับใคร แต่หากข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลส่วนบุคคล การเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้อื่นก็หาเป็นเหตุให้บุคคลธรรมดาซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลนั้นเสียสิทธิใดๆ ในข้อมูลส่วนบุคคลของตน⁶⁶

จากแนวคิดและคำจำกัดความด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวที่ได้กล่าวข้างต้น ก็อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เมื่อมีการกล่าวถึงคำว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัว” (privacy) แล้วจะต้องแยกพิจารณาระหว่าง

⁶⁴ Chlapowski, Francis S. (1997, January). The Constitutional Protection of Information Privacy.

Boston University Law Review, 71. pp. 133-160.

⁶⁵ Vera Bergelson. Op.cit. p. 403.

⁶⁶ Michael Erbschloe, John Vacca. (2001). **Net privacy: A guide to develop ping and**

implementing an ironclad E-BUSINESS privacy plan. p. 2.

ความเป็นอยู่ส่วนตัวโดยทั่วไป (privacy in general) และความเป็นอยู่ส่วนตัวในข้อมูลข่าวสารหรือข้อมูลส่วนบุคคล (information privacy หรือ data privacy) เสียก่อน เนื่องจากความเป็นอยู่ส่วนตัวในข้อมูลข่าวสารเป็นเพียงส่วนหนึ่ง (subcategory) ของความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นการทั่วไปเท่านั้น ที่ปัจจุบันมีการจำแนกออกเป็น 4 แขนง ได้แก่

1) ความเป็นอยู่ส่วนตัวในชีวิตร่างกาย (Bodily Privacy) ซึ่งเป็นการคุ้มครองในชีวิตร่างกายของบุคคลในทางกายภาพที่จะไม่ถูกดำเนินการใดๆ อันเป็นการละเมิด เช่น การทดสอบทางพันธุกรรม (genetic tests) การดลองยา (drug testing) เป็นต้น

2) ความเป็นอยู่ส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร (Communication Privacy) ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองในความเป็นอยู่ส่วนตัวและความลับในการติดต่อสื่อสารที่ได้กระทำในรูปแบบต่างๆ เช่น การส่งจดหมาย การพูดคุยทางโทรศัพท์ หรือวิธีการอื่นใด

3) ความเป็นอยู่ส่วนตัวในดินแดนหรือในอาณาเขต (Territorial Privacy) ซึ่งเป็นกรณีเกี่ยวกับการจำกัดมิให้บุคคลอื่นดำเนินการใดๆ อันเป็นการละเมิดความเป็นอยู่ส่วนตัวในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง เช่น สถานที่ทำงานหรือสถานที่สาธารณะ

4) ความเป็นอยู่ส่วนตัวในข้อมูลข่าวสาร (Information Privacy) ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการใดๆ ต่อข้อมูลดังกล่าวเช่น การรวบรวมและการบริหารจัดการในข้อมูล

ทั้งนี้ ความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นการทั่วไปจะตกอยู่ใต้ทฤษฎีเกี่ยวกับการรักษาความลับ (Secrec or confidentiality theory) และทฤษฎีการจำกัดการเข้าถึง (restricted access theory) เป็นสำคัญ ในขณะที่ความเป็นอยู่ส่วนตัวในข้อมูลข่าวสาร (information privacy) นั้นจะต้องอาศัยเกณฑ์ในการพิจารณาจากทฤษฎีการควบคุม (control theory) เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันที่มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลต่างๆ ซึ่งรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลอย่างแพร่หลายที่ไม่อาจเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคลของตนไว้เป็นความลับได้อีกต่อไป เนื่องจากมีความจำเป็นให้มีการรวบรวมหรือประมวลผลในข้อมูลดังกล่าวอยู่ตลอดเวลาตนเอง

นอกจากนี้ก็มีความเห็นอีกว่าการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้นไม่สามารถนำหลักเกณฑ์ในเรื่องทรัพย์สิน (property) มาปรับใช้ได้เนื่องจากข้อจำกัดในด้านความเป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลของตนซึ่งแม้จะเปิดเผยให้บุคคลอื่นแล้วก็ตาม แต่สิทธิในข้อมูล

บุคคลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก็ยังคงมีอยู่ต่อไป แม้ว่าในบางครั้งเจ้าของข้อมูลจะได้ขายข้อมูลส่วนบุคคลของตนไปแล้วก็ตาม⁶⁷

2.6.2 แนวคิดในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล⁶⁸

ผลจากแนวคิดในการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการควบคุม ซึ่งต่อมาก็ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนกลายเป็นที่มาของหลักเกณฑ์หรือกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection) ในเวลาต่อมา ซึ่งการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้เริ่มขึ้นในประเทศแถบภาคพื้นยุโรปเป็นที่แรก โดยปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้มีการพัฒนาหลักเกณฑ์หรือกฎหมายในเรื่องนี้อย่างจริงจังในภาคพื้นยุโรปก็คือ การถือว่าการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวโดยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนที่ควรได้รับความคุ้มครองอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากมีการบรรจุหลักการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้ในอนุสัญญาต่างๆ เช่น อนุสัญญาชาติยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ในปี ค.ศ. 1950 (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) ตลอดจนปฏิญญาว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป (Charter of Fundamental Rights of the European Union) ซึ่งได้กล่าวถึงการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวโดยการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้อย่างชัดเจนว่า

- 1) บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง
- 2) การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องเป็นไปด้วยความยุติธรรม (fairly) ภายในขอบวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงบนพื้นฐานของการให้ความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลดังกล่าว หรือภายใต้ขอบวัตถุประสงค์อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้บุคคลทุกคนยังมีสิทธิเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้มีการเก็บรวบรวมไว้และมีสิทธิร้องขอให้มีการแก้ไขข้อมูลดังกล่าวให้ถูกต้อง
- 3) ในการบังคับการให้เป็นไปตามหลักการข้อมูลส่วนบุคคลข้างต้นจะต้องจัดให้มีการควบคุมการปฏิบัติการดังกล่าวโดยองค์กรอิสระ (independent authority)

⁶⁷ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่เกิดขึ้นจริงที่ Tracy Coyle ซึ่งเป็นชาวมลรัฐวิสคอนซินประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศขายข้อมูลส่วนบุคคลของตนโดยวิธีการประมูลให้แก่ผู้เสนอราคามากที่สุด (โปรดดู Diane Anderson, “Wisconsin Women Auction Personnel Infor Online” <<http://www.cnn.com/2000/TECH/computing/06/16/wisconsin.infor.sale.idg/index.html>>. June 16,2000.

⁶⁸ ปฏิวัติ อุ่นเรือน. เล่มเดิม. หน้า 14.

2.6.3 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิและเสรีภาพเป็นเรื่องสำคัญมาก ไม่ว่าจะบุคคลใดหรือรัฐไม่อาจละเว้นหรือเพิกเฉยต่อการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวได้ การที่จะทำให้เข้าใจเรื่องสิทธิและเสรีภาพได้นั้นจะต้องทำการศึกษาความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

2.6.3.1 ความหมายของสิทธิ

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายความหมายของคำว่า “สิทธิ” (Right) ตามความเห็นของนักกฎหมายเยอรมันสองคน คือ Windscheid และ Jhering ว่าหมายถึง อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนงเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์

รองศาสตราจารย์ ดร.โกคิน พลกุล ให้ความเห็นไว้ว่า “สิทธิ” (right) หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ ได้ให้ความหมายว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมหรือความชอบธรรมที่บุคคลสามารถใช้ยื่นต่อผู้อื่นเพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นส่วนที่พึงมีพึงได้ของบุคคลนั้น

Alex Well ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สิทธิ” (right) คืออำนาจกฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น

จึงอาจสรุปได้ว่า “สิทธิ” คือ ความชอบธรรมหรือความถูกต้องหรืออำนาจที่กฎหมายรับรองหรือให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น โดยมีเจตจำนงเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งบุคคลนั้นมุ่งประสงค์

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายจะรับรองให้บุคคลมีสิทธิที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลได้ก็ตาม แต่การกระทำดังกล่าวซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์จะต้องเป็นการกระทำที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย⁶⁹

2.6.3.2 ความหมายของเสรีภาพ

“เสรีภาพ” (liberty) หมายความว่า ภาวะของมนุษย์ที่ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น หรือภาวะที่ปราศจากการหน่วงเหนี่ยว ขัดขวาง หรือสถานภาพของมนุษย์ที่ไม่ตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของใคร หรืออำนาจที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด⁷⁰

⁶⁹ จีราตน์ วรวัฒน์ธำรง. (2548). การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. หน้า 8.

⁷⁰ วีระ โลจายะ. (2545). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายมหาชนเล่มที่ 2. หน้า 462.

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้ให้ความหมายคำว่า “เสรีภาพ” ไว้ว่า หมายถึงอิสระที่จะกระทำหรืองดเว้นกระทำตามที่กฎหมายบัญญัติ⁷¹

จากความหมายที่ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้ให้ความเห็นไว้ในข้างต้น จะเห็นได้ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพอยู่ครบเท่าที่การกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ไม่เป็นการถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ปรารถนา หรือถูกขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่เขาอยากกระทำ เท่ากับว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะตัดสินใจได้ด้วยตนเอง มีอำนาจที่จะเลือกวิถีในการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง และหากพิจารณาให้ดีก็เห็นว่า ความหมายของเสรีภาพในทางกฎหมาย หมายถึง อำนาจของบุคคลที่จะตัดสินใจในกระทำการหรือไม่กระทำการใดๆ ก็ได้เท่าที่ไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย

2.6.4 ความหมาย ประเภท และองค์ประกอบของข้อมูลส่วนบุคคล

การที่จะทำให้เข้าใจคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” จะต้องทำการศึกษาความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลเสียก่อนว่าข้อมูลส่วนบุคคลนั้นมีความหมายอย่างไร ข้อมูลส่วนบุคคลมีกี่ประเภท และข้อมูลส่วนบุคคลมีองค์ประกอบอย่างไร

2.6.4.1 ความหมายของ “ข้อมูลส่วนบุคคล”

ก่อนที่จะกล่าวถึงความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลจะขอกล่าวถึงความหมายของคำว่า “ข้อมูล” และ “ข้อมูลข่าวสาร” เพื่อให้เข้าใจความหมายของข้อมูลส่วนบุคคลได้เป็นอย่างดี

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “ข้อมูล” ไว้ว่า ข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ถือหรือยอมรับว่าเป็นข้อเท็จจริง สำหรับใช้เป็นหลักฐานหาความจริงหรือการคำนวณ

คำว่า “ข้อมูลข่าวสาร” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษ ว่า “Information” ในบางครั้งอาจมีการใช้คำว่า “Data” ซึ่งมีความหมายที่ใกล้เคียงกันมาก และในบางครั้งนำมาใช้แทนซึ่งกันและกันได้ แต่อย่างไรก็ดี คำสองคำนี้ถึงแม้จะมีความหมายที่ใกล้เคียงกันมากแต่ก็ไม่ใช่คำเดียวกัน

Data ในภาษาไทยแปลว่า “ข้อมูล” ซึ่งมีความหมายว่าข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาถึงความเห็น หรือการคิดคำนวณ ปริมาณหรือลักษณะ หรือที่ใช้คำนวณ โดยเครื่องคอมพิวเตอร์ แต่ข้อมูลในความหมายของข้อมูลข่าวสารมีนัยหมายถึงข้อมูลดิบคือข้อมูลที่ยังไม่ผ่านการประมวลผลหรือสังเคราะห์ “ข้อมูล” (Data) จะกลายเป็นข้อมูล

⁷¹ หยุต แสงอุทัย. (2512). คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511. หน้า 40.

ข่าวสาร (Information) เมื่อได้ถูกนำมาผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการติดต่อสื่อสาร รับส่ง ข้อมูลและสามารถทำความเข้าใจได้ด้วยการอ่าน ฟัง หรือวิธีการติดต่อสื่อสาร หรือสัมผัสต่างๆ ที่สามารถทำความเข้าใจข้อมูลข่าวสารนั้นได้ ดังนั้น “ข้อมูล” (Data) ถือว่าเป็นส่วนประกอบของ ข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลหลายข้อมูลประกอบกันรวมเป็นข้อมูลข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือข้อมูล ข่าวสารที่เป็นรูปภาพก็อาจประกอบไปด้วย ข้อมูลรูปภาพหลายรูปรวมกันเป็นรูปภาพที่สามารถสื่อ ความหมายและเรื่องราวได้ หรือเป็นข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะผสม คือมีทั้งรูป เสียง และตัวอักษร รวมกันดังนั้น ข้อมูลข่าวสารทุกชนิดทุกรูปแบบสามารถเป็น “ข้อมูล” (Data) แต่ “ข้อมูล” (Data) บางอย่างไม่สามารถเป็นข้อมูลข่าวสารได้ เพราะไม่สามารถถ่ายทอด สื่อสาร หรือทำความเข้าใจได้ เช่น ข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ในรูปตัวเลข “0” และ “1” ซึ่งหากยังไม่ผ่านกระบวนการประมวลผลก็ ไม่สามารถสื่อสารทำความเข้าใจได้ ข้อมูลเหล่านี้จึงไม่เป็นข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น ลักษณะของข้อมูล ข่าวสารคือ สามารถทำความเข้าใจให้รู้เรื่องราวได้⁷²

ความหมายของ “ข้อมูลข่าวสาร” ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ได้บัญญัติไว้ว่า “หมายความว่า สิ่งที่สื่อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริง ข้อมูลหรือสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะสื่อความหมายนั้นจะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการ ใดๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผ่นพับ แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย ฟิล์ม การบันทึกภาพ หรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่ง ที่บันทึกไว้ปรากฏได้” ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารจึงเน้นที่การสื่อความหมายได้เป็นหลัก ไม่ว่าจะอยู่ใน รูปแบบใด เช่น ข้อความ ตัวเลข สัญลักษณ์ เสียง แสง ประจุแม่เหล็กไฟฟ้า ถ้ามนุษย์สามารถใช้เป็น สื่อความหมายได้ก็จะเป็นข้อมูลข่าวสารทั้งหมด⁷³

สำหรับคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” นั้นยังมีได้มีคำนิยามไว้โดยชัดแจ้ง แต่ได้มี บัญญัติไว้ใน มาตรา 3 ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ...ว่า

“ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา สถานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของ บุคคลนั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะที่ทำให้รู้ตัวบุคคลนั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคน หรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัว ของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย”

⁷² นคร เสรีรักษ์. (2548). การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล: ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาสิทธิรับรู้ข้อมูล ข่าวสารในกระบวนการธรรมรัฐไทย. หน้า 31.

⁷³ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2541, สิงหาคม). “พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540.” วารสารกฎหมายปกครอง, 17, 2. หน้า 5.

ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร (Information) ใดๆ ที่มีความเกี่ยวข้องและเป็นเรื่องเฉพาะตัวหรือสามารถชี้ให้เห็นลักษณะเฉพาะตัวบุคคลได้ ซึ่งตัวบุคคลภายใต้บทบัญญัตินี้ หมายถึงบุคคลธรรมดา (Natural person) ผู้เป็นเจ้าของข้อมูลนั้น

ข้อมูลส่วนบุคคลมีความหมายรวมถึง ความคิดเห็นที่เกี่ยวกับบุคคลที่ได้ถูกกล่าวถึงความคิดเห็นนั้นก็ถือว่าเป็นข้อมูลข่าวสารของบุคคลที่ถูกกล่าวถึงด้วยเช่นกัน “ข้อมูลส่วนบุคคล” จึงประกอบด้วยข้อเท็จจริง หรือความคิดเห็น ทัศนคติ ที่เกี่ยวกับบุคคลที่สามารถบ่งบอกถึงตัวบุคคลที่เป็นเจ้าของข้อมูลที่เป็นเรื่องของตัวบุคคลที่เป็นเรื่องส่วนตัวโดยแท้ หรืออาจเป็นความลับหรือเป็นข้อมูลส่วนตัวโดยเฉพาะ ซึ่งบุคคลต้องการที่จะเก็บหรือปกปิดหรือจำกัดการเก็บการใช้ หรือการประมวลผลข้อมูลเหล่านั้น

จากคำนิยามในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 “ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” หมายถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะทางการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมายรหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้นั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึก ลักษณะเสียงของคน หรือรูปถ่าย และให้ความหมายรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

ข้อมูลส่วนบุคคลยังหมายความรวมถึงข้อมูลในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับตัวบุคคลด้วยเช่นข้อมูลที่เป็นรายงานทางการแพทย์ ประวัติการทำงานที่บ้านทึกไว้ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลประวัติทะเบียนราษฎร เป็นต้น⁷⁴

2.6.4.2 ประเภทและองค์ประกอบของข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคลโดยทั่วไปสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป (Normal data หรือ Non-sensitive data) และข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อน (Sensitive data) ซึ่งลักษณะของข้อมูลทั้งสองประเภทนี้มีความแตกต่างกันดังนี้

1) ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป (Normal data หรือ Non-sensitive data) คือ ข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งสามารถบ่งชี้เฉพาะตัวบุคคล⁷⁵ ได้แก่ ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ อายุวุฒิการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่การงาน สถานะและลักษณะทางกายภาพของบุคคล ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาประมวลกันเป็นข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ลักษณะตัวบุคคลได้ โดยสภาพของข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้เป็นเรื่องปกติธรรมดา

⁷⁴ นคร เสรีรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 32.

⁷⁵ Donna Nicholls. (1994). Propose reform of the law relation to information privacy in Hong kong.

2) ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความละเอียดอ่อน (Sensitive Information) ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่ถือว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัว (Intimate) ของบุคคล โดยเฉพาะเป็นข้อมูลที่เป็นความลับหรือไม่พึงประสงค์ที่จะให้มีการเปิดเผย เช่น ความเชื่อในลัทธิศาสนาหรือปรัชญาชีวิต การดำเนินชีวิตส่วนตัว ลัทธิทางเมือง พฤติกรรมเพศ ข้อมูลสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา เช่น คำพิพากษาในคดีอาญา มาตรการในการดำเนินการทางอาญา หรือการกระทำของฝ่ายปกครองที่เป็นการจำกัดเสรีภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ตามความเห็นในทางวิชาการทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศยังสามารถแยกองค์ประกอบของ “ข้อมูลส่วนบุคคล” ออกเป็น 2 องค์ประกอบอีกด้วย คือ องค์ประกอบด้านเนื้อหา และองค์ประกอบด้านรูปแบบ

(1) องค์ประกอบด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

ก. ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น ชื่อ ที่อยู่ เพศ อาชีพ (บางประเทศไม่ถือว่าเป็นข้อมูลส่วนบุคคล)

ข. ข้อมูลที่บ่งบอกให้รู้ตัวผู้หนึ่ง เช่น รหัสหรือเลขประจำตัว ลักษณะทางกายภาพ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ รหัส DNA หรือสิ่งบ่งชี้ชื่ออื่น เช่น e-mail address เป็นต้น

ค. ข้อมูลที่เป็นความลับของบุคคล เช่น เชื้อชาติ ประวัติทางวินัย ประวัติทางการแพทย์ สุขภาพอนามัย ประวัติทางอาชญากรรม ข้อมูลทางการเงินและหนี้สิน ข้อมูลเชิงทัศนคติของบุคคล เช่น ความเชื่อทางการเมือง การปกครอง การนับถือศาสนา เป็นต้น

(2) องค์ประกอบด้านรูปแบบประกอบด้วย

ก. องค์กรที่ เป็นผู้จัดเก็บและรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งอาจเป็นองค์กรของรัฐหรือเอกชนก็ได้

ข. วิธีการ ช่องทาง หรือสื่อหรือสิ่งที่สื่อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ว่าจะการสื่อความหมายนั้นจะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการใดๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผ่นผิง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย ฟิล์ม การบันทึกภาพ หรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้

2.6.5 รูปแบบของการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

รูปแบบของการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่สำคัญในปัจจุบัน สามารถแยกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

2.6.5.1 การให้ความคุ้มครองโดยการบัญญัติกฎหมายเป็นการทั่วไป (Comprehensive Law)

ประเทศเยอรมันเป็นประเทศแรกที่ทำให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยการบัญญัติกฎหมายเป็นการทั่วไป ในปี ค.ศ. 1970 โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวนับได้ว่าเป็นกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับแรกของโลก ซึ่งในเวลาต่อมาประเทศต่างๆ ก็ได้บัญญัติกฎหมายในเรื่องดังกล่าวตามมาอีกหลายประเทศ เช่น ประเทศสวีเดนในปี ค.ศ. 1973 ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1974 ประเทศเยอรมันในปี ค.ศ. 1977 และประเทศฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1978 เป็นต้น โดยกฎหมายส่วนใหญ่ที่บัญญัติขึ้นนั้นล้วนแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการประมวลผลข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประมวลผลโดยหน่วยงานที่ให้บริการด้านสวัสดิการสังคม ซึ่งได้เน้นไปที่การใช้ระบบการให้อนุญาต (Licensing) และจดทะเบียน (Registration) เพื่อควบคุมการประมวลผลข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นหลัก และจากนั้นมีการพัฒนากฎหมายประเภทนี้เรื่อยมา โดยจะคำนึงถึงสิทธิของประชาชนมากเป็นพิเศษ และเน้นในเรื่องการควบคุม การรวบรวมข้อมูล (Collection) การเก็บ (Storage) การใช้ (use) และการโอนข้อมูล (Transfer) เป็นสำคัญ และเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศในแถบยุโรปจึงกำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลเรื่องการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data protection authority) ไว้ในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของตนด้วย

2.6.5.2 การให้ความคุ้มครองโดยการบัญญัติกฎหมายเป็นการเฉพาะ (Sectoral Law)

การบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ คือการบัญญัติกฎหมายขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองเป็นเรื่องๆ ไป เช่น การคุ้มครองข้อมูลเกี่ยวกับการเช่าวิดีโอ หรือการให้ความคุ้มครองข้อมูลทางการเงิน เป็นต้น ประเทศที่ใช้รูปแบบการคุ้มครองประเภทนี้ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากมีการตรากฎหมายหลายฉบับเพื่อให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกิจกรรมแต่ละประเภทเป็นการเฉพาะ เช่น Fair Credit Reporting Act, Children's Online Privacy Protection Act, Financial Modernization Act เหตุผลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังของการเลือกให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยการบัญญัติกฎหมายเป็นการเฉพาะของประเทศสหรัฐอเมริกาคือ ต้องการให้มีกฎหมายที่สามารถปรับใช้ได้ดีกับเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา

แต่ในบางประเทศก็บัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะเพื่อขยายความหรือให้รายละเอียดเพิ่มเติมจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ใช้เป็นการทั่วไปโดยจำแนกตามประเภทของข้อมูล เช่น ข้อมูลเครดิต หรือข้อมูลที่จัดเก็บโดยหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

2.6.5.3 การให้ความคุ้มครองโดยการใช้กลไกกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation)

การใช้กลไกกำกับดูแลตนเอง ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น การที่กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพหรือประกอบธุรกิจ หรือกิจการงานสาขาหรือประเภทเดียวกันร่วมกันจัดทำประมวลแนวปฏิบัติ (Code of Practice) เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของตนขึ้น โดยจะถือว่าเป็นระเบียบปฏิบัติที่กำหนดขึ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวนโยบายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy policy) ของผู้ประกอบการวิชาชีพเดียวกัน ซึ่งองค์กรที่เป็นสมาชิกจะต้องปฏิบัติตามหรือในกรณีที่ต้องกรัดงัดองค์กรหนึ่งได้ประกาศแนวนโยบายด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy policy) ของตนให้สาธารณชนได้รับทราบว่าองค์กรนั้นๆ จะปฏิบัติต่อข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการในในทางใดบ้าง อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นจากการให้ความคุ้มครองประเภทนี้คือการขาดสภาพบังคับในทางกฎหมายที่องค์กรซึ่งเป็นสมาชิกของผู้ประกอบวิชาชีพหรือองค์กรที่ประกาศนโยบายด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้นๆ จำต้องปฏิบัติตามแนวประมวลปฏิบัติหรือแนวนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ตนประกาศไว้นั้นเอง

2.6.5.4 การให้ความคุ้มครองโดยการใช้เทคโนโลยี (technologies of privacy)

ในปัจจุบันมีการติดต่อสื่อสาร โดยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ต่างๆ อย่างแพร่หลายเช่นการส่งอิเล็กทรอนิกส์เมลล์ (E-mail) หรือ MSN Messenger การติดต่อสื่อสารในลักษณะนี้ย่อมมีความเสี่ยงสูงต่อการถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล จึงมีการคิดค้นเทคโนโลยีสำหรับคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระหว่างการติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางดังกล่าวขึ้น เรียกเทคโนโลยีนี้ว่า “Privacy Enhancing Technologies (PET) ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวจะป้องกันหรือลดการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สามารถระบุตัวบุคคล (identifiable information) ได้

ตัวอย่างของ PET ที่สำคัญได้แก่ การใช้เทคโนโลยีการเข้ารหัส (Encryption) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีสำคัญที่ช่วยรักษาความลับของข้อมูล (Confidentiality) ที่อยู่ในระหว่างการสื่อสาร โดยสามารถป้องกันมิให้บุคคลอื่นนอกจากผู้รับ (Recipient) สามารถล่วงรู้เนื้อหาของข้อมูลนั้นได้ เนื่องจากข้อมูลที่ส่งไปนั้นจะถูกเข้ารหัส (Encrypt) ให้เป็นข้อมูลในลักษณะที่ไม่สามารถอ่านออกทำได้โดยจะมีเพียงแต่ผู้รับเท่านั้นที่จะสามารถถอดรหัส (Decrypt) เพื่ออ่านข้อมูลที่ส่งนั้นได้ซึ่งปัจจุบันได้มีการประยุกต์ใช้วิธีการเข้ารหัสดังกล่าวทั้งในกรณีที่มีการส่งข้อมูลระหว่างผู้ใช้งานด้วยกัน หรือการส่งข้อมูลจากเครื่องให้บริการ (Server) ไปยังผู้เข้าชมเว็บไซต์ โดยมักนิยมใช้ในกรณีที่เว็บไซต์นั้นเป็นเว็บไซต์ที่จัดขึ้นเพื่อประกอบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งจำเป็นต้องรักษาความลับของข้อมูลบางอย่างที่อยู่ในระหว่างการส่งระหว่างเครื่องให้บริการของเว็บไซต์นั้นกับผู้เข้าชมเว็บไซต์ที่เป็นลูกค้า อาทิข้อมูลบัตรเครดิต เป็นต้น

นอกจากเทคโนโลยีการเข้ารหัสแล้วยังมีเทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้เพื่อรักษาความเป็นอยู่ส่วนตัวในข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญอีก อาทิการใช้ระบบ Anonymous Remainers, proxy servers เป็นต้น⁷⁶

2.6.6 หลักการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล⁷⁷

หลักในการพิจารณาใช้ดุลพินิจในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นอาจใช้หลักกฎหมายทั่วไป คือ “หลักความได้สัดส่วน” มาเป็นเครื่องช่วยพิจารณาซึ่งนำหน้าระหว่างประโยชน์สาธารณะที่ได้รับจากการเปิดเผยข้อมูล กับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของปัจเจกชนแต่ละคน

หลักความได้สัดส่วนกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกรณีของข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล หรือข้อมูลข่าวสารราชการทั่วไปนั้น ก็ปรากฏคำอธิบายอย่างเห็นได้ชัดในบันทึกเรื่องหรือปัญหาข้อกฎหมายกรณีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับเอกสารการสอบ (กรณีการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) โดยคณะกรรมการกฤษฎีกา คณะที่ 6 ดังนี้

“หลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร” บนพื้นฐานของ “หลักความได้สัดส่วน” นั้นไม่ว่าจะอาศัยอำนาจในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับเอกสารการสอบโดยอาศัยพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กิติ หรือโดยอาศัยพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 กิติ ถึงแม้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีอำนาจใช้ดุลพินิจ ในการให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกสารการสอบได้ก็ตาม แต่ในการใช้ดุลพินิจดังกล่าวจะต้องเป็นไปตาม “เงื่อนไข” แห่งเจตนารมณ์ของบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งได้แก่ความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะกับประโยชน์ส่วนบุคคล ทั้งของบุคคลซึ่งเป็นผู้ขอข้อมูลและของบุคคลอื่นที่ถูกกระทบกระเทือนเพราะการใช้สิทธิของผู้ขอข้อมูล ซึ่งเกณฑ์ของความสมดุลนี้ เรียกว่า “หลักความได้สัดส่วน”

เจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว ปรากฏอยู่ทั้งในรัฐธรรมนูญ (ในขณะวินิจฉัย) และในพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญ มาตรา 28 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” มาตรา 34 วรรคสอง

⁷⁶ ปฏิวัติ อุ่นเรือน. เล่มเดิม. หน้า 25.

⁷⁷ สมคิด เลิศไพฑูรย์, พันย ฌ นคร, มุนินทร์ พงศาปาน, กิตติพงษ์ กมลธรรมวงศ์. (2549). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บในบัตรประจำตัวประชาชนแบบอนเนกประสงค์. หน้า 10-

บัญญัติว่า “การกล่าวหรือไข่ข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความ...อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว...หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน” และมาตรา 58 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ...เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 บัญญัติว่า “ข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน...” เป็นต้น ฉะนั้น ในการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะให้ดุลพินิจในการสั่งการให้เปิดเผยหรือไม่ให้เปิดเผย “ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ” จึงต้องชั่งน้ำหนักของประโยชน์ 2 ฝ่าย คือประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ส่วนบุคคล และเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวิธีปฏิบัติราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐก็จะต้องอธิบาย “เหตุผล” ของการใช้ดุลพินิจของตนไว้โดยชัดแจ้ง

“หลักความได้สัดส่วน” ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวมานี้สถาบันที่เป็นองค์กรชี้ขาดของประเทศที่พัฒนาแล้วได้กำหนด “เกณฑ์” ไว้เป็นข้อพิจารณาของความได้สัดส่วน ไว้ 3 เกณฑ์ประกอบกัน คือ หลักความเหมาะสม หลักความจำเป็น และ หลักความสมดุล ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น กล่าวคือ ก่อนที่จะพิจารณาวินิจฉัยว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารใดเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนหรือไม่ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้ดุลพินิจสั่งการจะต้องตรวจสอบเกณฑ์ทั้งสามนี้ก่อน

2.6.6.1 หลักความเหมาะสม (Principle of Suitability)⁷⁸

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารจะสอดคล้องกับ “หลักความเหมาะสม” ก็ต่อเมื่อการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ประสงค์ของการขอให้เปิดเผยได้อย่างแท้จริง สำหรับในกรณีที่เป็นปัญหาการที่ผู้สอบแข่งขันรายหนึ่งขอให้เปิดเผยเอกสารการสอบ ย่อมมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการให้คะแนนและหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนั้น วัตถุประสงค์ของผู้ขอดังกล่าวจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ก็ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ยินยอมให้ผู้ขอได้ตรวจสอบเอกสารการสอบดังกล่าวจึงจะทำให้ผู้ขอตรวจสอบเอกสารสามารถทราบข้อเท็จจริงอันเป็นพื้นฐานสำหรับการใช้สิทธิของตนต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในลักษณะเช่นนี้จึงมีความเหมาะสม

⁷⁸ สมคิด เลิศไพฑูรย์, พินัย ฦ นคร, มุนินทร์ พงศาปาน, กิตติพงษ์ กมลธรรมวงศ์. เล่มเดิม. หน้า

2.6.6.2 หลักความจำเป็น (Principle of Necessity)

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารนอกจากจะต้องสอดคล้องกับ “หลักความเหมาะสม” แล้วจะต้องเป็นการเปิดเผยข้อมูลที่สอดคล้องกับ “หลักความจำเป็น” ด้วยการเปิดเผยข้อมูลที่สอดคล้องกับ “หลักความจำเป็น” หมายความว่า ไม่มีวิธีการอื่นใดที่จะทำให้ผู้ที่ขอเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารการสอบสามารถทราบผลการสอบนั้นได้นอกจากการอนุญาตให้ ผู้ขอทำการตรวจดูเอกสาร และในกรณีของการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารการสอบการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับ การสอบก็จะต้องกระทำให้มีผลกระทบต่อผู้เข้าสอบแข่งขันรายอื่นๆ น้อยที่สุด เช่นการไม่เปิดเผยชื่อของผู้เป็นเจ้าของกระดาษคำตอบ หรือไม่เปิดเผยชื่อในบัญชีคะแนนของผู้สอบรายอื่นๆ เป็นต้น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในลักษณะเช่นนี้จึงจะถือได้ว่าเป็นการเปิดเผยที่เป็นไปตาม “หลักความจำเป็น” อีกทั้งการเปิดเผยโดยวิธีดังกล่าวย่อมถือได้ว่าเป็นการเพียงพอสำหรับการใช้สิทธิของผู้ขอตรวจดูเอกสารในการที่จะโต้แย้งการประกาศผลสอบต่อไปได้

2.6.6.3 หลักความสมดุล (Principle of Proportionality Stricto Sensu หรือ Theorie du bilan)

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับ 2 หลักดังกล่าวข้างต้น ยังจะต้องสอดคล้องกับ “หลักความสมดุล” อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องมีความสมดุลระหว่าง “ประโยชน์สาธารณะ” กับ “ประโยชน์ส่วนบุคคล” การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารการสอบหรือกระดาษคำตอบที่มีส่วนเปิดเผยไปถึง “ข้อสอบ” ซึ่งเป็นสิทธิของส่วนราชการที่ทำหน้าที่แทนรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจึงจำเป็นจะต้องพิจารณาด้วยว่าผลกระทบในทางเสียหายแก่ประโยชน์ส่วนรวมในการเปิดเผย

จากบันทึกข้อหาหรือของคณะกรรมการกฤษฎีกาข้างต้น ก็ย่อมแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าสิทธิส่วนบุคคลในเรื่องข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ในฐานะประโยชน์ส่วนตัวของเอกชนจะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการแทรกแซงของบุคคลภายนอกทั้งที่เป็นรัฐหรือไม่ใช่รัฐ ในระดับที่เหมาะสมพอเหมาะพอควร ซึ่งก็เป็นไปเพื่อรักษาดุลแห่งผลประโยชน์ระหว่างส่วนบุคคลและส่วนรวมไม่ให้เกิดต้องได้รับผลกระทบกระเทือนจนมากเกินไป ที่จะลดทอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลอันเป็นนิติสมบัติที่สำคัญที่จะต้องรักษาไว้

2.6.6.4 หลักความยินยอม (Volenti non fit injuria)

หลักความยินยอมของผู้เสียหายนั้นมีที่มาจากสุภาษิตกฎหมายบทหนึ่งในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ที่ว่า Volenti non fit injuria ซึ่งแปลว่า “เมื่อให้ความยินยอมก็ไม่ถือว่ามีความเสียหาย” หรือนักกฎหมายบางท่านแปลว่า “ความยินยอมของผู้เสียหายทำให้ไม่เป็นละเมิด”

ในระบบกฎหมายไทยได้ให้การยอมรับ หลัก Volenti non fit injuria เป็น ข้อยกเว้นความรับผิดเพื่อละเมิดกันมาตลอด

ความหมายของความยินยอม⁷⁹

Volenti non fit injuria หมายถึง สำหรับคนที่สมัครใจยอมไม่อาจอ้างได้ว่าตน ได้รับความไม่ยุติธรรม

Volenti non fit injuria เป็นหลักกฎหมายโรมัน ซึ่งบอกอย่างไม่อาจถือว่าเป็น ผู้เสียหายสำหรับคนที่มีส่วนกระทำความผิดอาญา หรือรวมทั้งคนที่ได้ให้ความยินยอมในการ กระทำความผิดนั้น ใช้เฉพาะในส่วนของกฎหมายอาญา

Volenti non fit injuria หมายถึง เมื่อบุคคลนั้นยินยอมก็ไม่อาจถือว่าบุคคลนั้น ได้รับความเสียหาย จึงไม่อาจฟ้องละเมิด สำหรับใครก็ตามที่ได้ให้ความยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดย ปรีาย เพราะไม่มีใครจะอาจอ้างสิทธิซึ่งเขาเองได้เจตนาที่จะละสิทธินั้นเสียแล้ว

ยินยอม ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง ยอม ไม่ขัด ตกลง ชอบใจ ตาม⁸⁰

Prof. Rescigno อธิบายว่า Volenti non fit injuria หมายถึง ความยินยอมของ บุคคลผู้มีสิทธิในสิทธิที่เขาสามารถจำหน่ายโอนได้ ไม่ทำให้การกระทำของบุคคลที่กระทำต่อ เขาเป็นการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย⁸¹

Logan อธิบายว่า Volenti non fit injuria หมายถึง การไม่ถือว่ามีความเสียหาย จึงไม่ถือว่าผู้กระทำได้กระทำละเมิด สำหรับความเสี่ยงที่จะได้รับความเสียหายนั้นได้รับการยอมรับ จากผู้เสียหายก่อนแล้ว⁸²

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า Volenti non fit injuria หมายถึง ความ ยินยอมไม่เป็นความผิด⁸³

⁷⁹ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์. (2550). คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิ ควบได้. หน้า 110.

⁸⁰ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. หน้า 906.

⁸¹ Rescigno P. (1983). *Manuale del Diritto Privato Italiano*. P 742.

⁸² Logan JM. (1995). *Briefcase on Tort Law*. p. 153.

⁸³ จิตติ ดิงศภัทย์. (2520, พฤษภาคม-สิงหาคม). “ความยินยอมไม่เป็นความผิด.” วารสารกฎหมาย หน้า 52.

ศาสตราจารย์ ดร.อัคราทร จุฬารัตน ท่านอ้างหลักทฤษฎีในกฎหมายอิตาลีว่า ความยินยอม ทำให้การกระทำไม่มีความผิด ผู้กระทำจึงได้รับยกเว้นโทษ⁸⁴

รองศาสตราจารย์ศนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธุ์ อธิบายว่า Volenti non fit injuria หมายถึงความยินยอม ไม่ทำให้เสียหาย⁸⁵

ลักษณะของความยินยอม

ศาสตราจารย์ไพจิตร ปุญญพันธุ์ กล่าวว่า เมื่อยินยอมกันแล้วก็ย่อมไม่เป็นการล่วงเกิน ไม่เป็นละเมิด มาจากหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า “ความยินยอมย่อมไม่ทำให้เป็นละเมิด” หรือ ภาษิตลาตินที่ว่า “Volenti non fit injuria” นอกจากนี้ความยินยอมต้องมีอยู่ในขณะกระทำละเมิด ความยินยอมไม่ใช่นิติกรรม แต่เป็นการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว และไม่ผูกพันผู้ให้ความยินยอมต้องให้ความยินยอมอยู่เช่นนั้นตลอดไปอาจเปลี่ยนใจบังคับตามสิทธิของตนได้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 231/2505 การปลูกสร้างรูกล้าเข้าไปในบ้านของโจทก์โดยโจทก์ยินยอมย่อมไม่ผิดแต่ก็ไม่ได้ทำให้สิทธิที่ปลูกสร้างรูกล้ามีอยู่ได้ตลอดไป โจทก์มีสิทธิยกเลิกความยินยอมได้

นอกจากนี้ ถ้าถือว่าเป็นนิติกรรมสัญญาเป็นมูลหนี้ กล่าวคือหากมีความยินยอมล่วงหน้าไว้โดยสัญญา ก็จะเป็นการขัดต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างชัดเจนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 และยังเป็นโมฆะตาม มาตรา 373 อีกด้วย

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนงชาติ กล่าวว่าถ้าผู้เสียหายยอมให้กระทำ หรือยอมต่อการกระทำหรือเข้าเสี่ยงรับความเสียหายซึ่งถือว่าเป็นการให้ความยินยอม ย่อมทำให้การกระทำนั้น ไม่เป็นละเมิดตาม มาตรา 420 ไม่ว่าผู้เสียหายจะได้รับความเสียหายจากการกระทำอย่างไรและได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดมากน้อยเพียงใดก็ตาม หลักกฎหมายที่ว่ากระทำโดยได้รับความยินยอมของผู้เสียหายไม่เป็นละเมิดนั้น เป็นหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งมาจากสุภาษิตกฎหมายบทหนึ่งที่ว่า “Volenti non fit injuria” ซึ่งแปลว่า “เมื่อให้ความยินยอมก็ไม่ถือว่ามีความเสียหาย” หรือนักกฎหมายบางท่านแปลว่า “ความยินยอมของผู้เสียหายทำให้ไม่เป็นละเมิด” โดยเหตุที่ละเมิดจะต้องเป็นการกระทำผิดกฎหมายและเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น เมื่อไม่เสียหาย การกระทำนั้นจึงไม่เป็นละเมิด

ความตกลง กับ ความยินยอม ความตกลงมุ่งหมายถึงการให้ความยินยอมโดย ความตกลงระหว่างผู้เสียหายกับคู่กรณี ส่วนความยินยอมอาจเป็นความยินยอมตามสัญญาหรือ

⁸⁴ อัคราทร จุฬารัตน. (2520, มิถุนายน - สิงหาคม). “ความยินยอมของผู้เสียหายในคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์, ฉบับที่ 9, หน้า 60.

⁸⁵ ศนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 119.

ข้อตกลงในสัญญาหรือความยินยอมฝ่ายเดียว ถ้าเป็นความยินยอมโดยการแสดงเจตนาของผู้เสียหายฝ่ายเดียว ย่อมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว แต่ถ้าเป็นความยินยอมโดยการนิ่ง ย่อมมิใช่นิติกรรมเพราะไม่มีการแสดงเจตนา แต่มีผลเป็นการให้ความยินยอมของผู้เสียหายที่ทำให้การกระทำไม่เป็นละเมิด

รองศาสตราจารย์ศันท์ภรณ์ โสคติพันธุ์ กล่าวว่า ความยินยอมเป็นการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว คือ ฝ่ายผู้ที่ให้ ความยินยอมต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ความยินยอมจึงเป็นการแสดงเจตนาที่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา แต่ความยินยอมไม่เป็นนิติกรรม เพราะมิได้ก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์หรือเกิดสิทธิหน้าที่ระหว่างผู้ให้ความยินยอมและผู้ได้รับความยินยอมแต่อย่างใด ความยินยอมส่งผลเพียงการที่ผู้ให้ความยินยอมสละประโยชน์ที่กฎหมายให้ความคุ้มครองอันส่งผลให้เขาไม่อาจอ้างหรือเรียกร้องความคุ้มครองจากกฎหมายได้อีก แต่ความยินยอมมิได้ก่อให้เกิดสิทธิใดๆ ต่อผู้ได้รับความยินยอม ประกอบกับความยินยอมมิได้เกิดบนหลักอิสระในทางแพ่งที่ผู้ยินยอมอยากจะยินยอมให้คนอื่นทำให้ตนเสียหายอย่างไรก็ได้ เพราะหากเป็นกรณียินยอมให้ผู้อื่นก่อความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย อนามัย เป็นความยินยอมที่ไม่อาจกระทำได้โดยอำเภอใจ เพราะประโยชน์ในชีวิต ร่างกาย อนามัยของผู้เสียหายนั้น มิได้เป็นประโยชน์ส่วนตัวของผู้เสียหายเท่านั้น แต่เป็นประโยชน์ของครอบครัวและประเทศชาติด้วย ส่วนการให้ความยินยอมในสิทธิอื่นๆ ย่อมกระทำได้ เช่น สิทธิในความส่วนตัวยอมให้ความยินยอมได้

นอกจากนี้ การยินยอมอาจทำในลักษณะที่เป็นความตกลงหรือสัญญาก็ได้ ซึ่งเป็นความยินยอมประเภทหนึ่งแต่ทำคนเดียวไม่ได้เพราะเป็นเรื่องที่ผู้เสียหายและผู้ก่อความเสียหายมาตกลงกันในลักษณะที่เป็นสัญญา แต่ความตกลงนี้หากทำเมื่อเกิดความเสียหายแล้วเพื่อให้ผู้ทำละเมิดไม่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายย่อมทำได้ไม่เป็นปัญหา แต่ปัญหาจะอยู่ที่ความตกลงไว้ล่วงหน้าให้ผู้ก่อความเสียหายไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดจะทำได้มากน้อยเพียงใด ท่านศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่าทำไม่ได้ตาม มาตรา 373 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะขัดต่อความสงบเรียบร้อย ส่วนรองศาสตราจารย์ศันท์ภรณ์ โสคติพันธุ์ เห็นว่า มาตรา 373 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาจจะหมายเฉพาะกรณีข้อตกลงยกเว้นความรับผิดชอบล่วงหน้าเฉพาะกรณีของสัญญาเท่านั้น ไม่รวมละเมิด ด้วยเหตุที่ว่าตราบใดที่ยังไม่มีการทำละเมิดฐานะความเป็นลูกหนี้ที่จะมาตกลงกันตาม มาตรา 373 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ไม่มี และการตกลงยกเว้นความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอาจเป็นการตกลงที่แตกต่างจากกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ข้อตกลงนั้นก็จะเป็นโมฆะไปตาม มาตรา 151 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1) หลักเกณฑ์การให้ความยินยอม⁸⁶

(1) ผู้ให้ความยินยอมต้องเป็นผู้ถูกระทำ หรือเป็นผู้มีอำนาจให้ความยินยอมแทน เช่นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองมีอำนาจให้ความยินยอมแทนผู้เยาว์ ผู้อนุบาลมีอำนาจให้ความยินยอมแทนคนไร้ความสามารถ กรณีผู้ถูกระทำเป็นผู้เยาว์ ถ้าสามารถเข้าใจในผลแห่งความยินยอมแล้ว ก็อาจให้ความยินยอมได้ แม้บิดามารดาผู้ปกครองจะได้ห้ามการยินยอมโดยชัดแจ้งแล้วก็ตาม

(2) การให้ความยินยอมจะต้องให้ก่อนหรือขณะกระทำผิด การให้ก่อนกระทำผิดนั้นไม่จำกัดว่าจะต้องล่วงหน้านานเท่าใด ตราบใดที่ยังไม่มีการถอนการให้ความยินยอมก็ถือว่ายังมีความยินยอมอยู่

(3) การให้ความยินยอมนั้นตามปกติต้องให้แก่ผู้กระทำโดยตรง เว้นแต่บางกรณีอาจให้โดยเจาะจงหรือไม่ก็ได้ เช่น ยินยอมให้แพทย์ทำการผ่าตัดโดยไม่เจาะจงตัวแพทย์ผู้กระทำ

(4) การให้ความยินยอมต้องเป็นไปโดยสมัครใจปราศจากการทำกลลวงหลอกลวง ข่มขู่ หรือสำคัญผิด เช่น ชายกระทำชำเราหญิงโดยทำให้หญิงสำคัญผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่นไม่ถือว่าหญิงให้ความยินยอม

(5) การให้ความยินยอมนั้นเมื่อผู้ถูกระทำเข้าใจในผลแห่งความยินยอมแล้ว แม้จะขัดต่อสำนักในศีลธรรมอันดีซึ่งผู้กระทำมีความผิดทางอาญา ก็ไม่ทำให้เป็นละเมิดในทางแพ่ง เว้นแต่การกระทำอันเป็นความผิดทางอาญาเพื่อป้องกันบุคคลบางประเภท ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ว่าไม่ว่าจะได้รับความยินยอมจากผู้ถูกระทำหรือไม่ก็เป็นความผิด แม้ผู้ถูกระทำจะให้ความยินยอมก็ไม่มีผลอย่างใด เช่น การกระทำชำเราเด็กหญิงอายุยังไม่เกินสิบห้าปี โดยเด็กหญิงนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277 ไม่ถือว่าเด็กหญิงนั้นให้ความยินยอมอันไม่เป็นละเมิด

(6) การให้ความยินยอมอาจให้โดยตรงหรือโดยปริยายก็ได้ การให้ความยินยอมจะกระทำโดยกิริยาอาการอย่างใดก็ได้ เพราะกฎหมายมิได้กำหนดแบบไว้ การนิ่งถือว่าเป็นการให้ความยินยอมได้เมื่อการนิ่งนั้นตามพฤติการณ์ทำให้สามัญชนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นความ

⁸⁶ ศักดิ์ สนองชาติ. (2544). คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิด. หน้า 60.

ยินยอม⁸⁷ เช่น ชายทำท่าจะจูบ หญิงนิ่งเฉยไม่ขัดขวาง ตามพฤติการณ์ถือว่ายินยอม ย่อมไม่เป็นละเมิด

(7) การให้ความยินยอมอาจเกิดจากนิติกรรมสัญญาก็ได้ เช่น การกระทำตามนิติกรรมสัญญาที่ผู้ถูกระทำยินยอมให้กระทำยอมไม่เป็นละเมิด แม้นิติกรรมสัญญานั้นเป็นโมฆะหรือใช้บังคับไม่ได้ ความยินยอมนั้นก็ยังทำให้กระทำนั้นไม่เป็นละเมิด คำพิพากษาฎีกาที่ 1403/2508

(8) การให้ความยินยอมมีขอบเขตจำกัด ถ้าผู้กระทำนอกเหนือความยินยอมหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อ จะต้องรับผิดชอบละเมิด เช่น ผู้ถูกระทำยินยอมให้แพทย์ผ่าตัดไส้ติ่ง แต่แพทย์กลับผ่าตัดกระเพาะอาหาร หรือผ่าตัดโดยประมาทเลินเล่อ แพทย์ผู้ผ่าตัดจะต้องรับผิดชอบ

(9) การให้ความยินยอมอาจถอนได้ก่อนที่จะมีการกระทำ แม้จะมีการกระทำตามความยินยอมมาก่อนซึ่งไม่เป็นละเมิด แต่เมื่อผู้ถูกระทำบอกเลิกหรือถอนการให้ความยินยอมผู้กระทำก็ไม่มีสิทธิที่จะกระทำต่อไป แต่ถ้าความยินยอมนั้นเป็นความยินยอมโดยสัญญาซึ่งผูกพันกัน ผู้ถูกระทำถอนได้หรือไม่อยู่ที่ว่ามีสิทธิบอกเลิกสัญญาหรือไม่ ถ้าไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาก็ย่อมจะถอนการให้ความยินยอมตามสัญญาไม่ได้ ถ้ามีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ ก็ถอนการให้ความยินยอมได้

(10) เมื่อให้ความยินยอมแล้วต่อมาภายหลังผู้ให้ความยินยอมถึงแก่ความตายเสียก่อนที่ผู้ได้รับความยินยอมจะกระทำตามที่ได้รับความยินยอม ความยินยอมนั้นย่อมระงับไป

2.7 การเก็บรวบรวม การใช้ การเปิดเผย และการขอใช้ข้อมูลส่วนบุคคลโดยบริษัทประกันชีวิต

การประกอบธุรกิจประกันชีวิตแตกต่างจากการประกอบธุรกิจประเภทอื่น เพราะเป็นการขายความคุ้มครองความเสี่ยงภัยของชีวิต คือ ความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลหนึ่ง สินค้าดังกล่าวนี้เป็นสินค้าที่ไม่มีตัวตน (Intangible) การทำสัญญาประกันชีวิตผู้เอาประกันชีวิตต้องแถลงข้อความจริงตามที่บริษัทประกันชีวิตสอบถาม หรือเปิดเผยข้อความจริงที่ตนทราบเกี่ยวกับสุขภาพของตน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ต้องแถลงให้ครบถ้วน

⁸⁷ วารี นาสกุล. (2505). คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรได้. หน้า 59.

2.7.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิต

เมื่อผู้เอาประกันชีวิตต้องการทำประกันชีวิต ผู้เอาประกันสามารถทำสัญญาประกันชีวิตกับพนักงานของบริษัทประกันชีวิตได้โดยตรง หรือทำสัญญาประกันชีวิตผ่านตัวแทนประกันชีวิตของบริษัท หรือนายหน้าของบริษัทประกันชีวิตก็ได้ ซึ่งการทำสัญญาประกันชีวิตผู้เอาประกันจะต้องกรอกข้อมูลลงในเอกสาร โดยบริษัทประกันชีวิตจะมีแบบฟอร์มเกี่ยวกับการทำสัญญาประกันชีวิตในรูปแบบที่บริษัทประกันชีวิตจัดเตรียมไว้ โดยข้อมูลที่ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องกรอกให้กับบริษัทประกันชีวิตนั้นประกอบไปด้วยข้อมูลพื้นฐานทั่วไป เช่น ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวกับความเสี่ยงภัยในตัวผู้ที่จะเอาชีวิตของตนเองมาให้บริษัทรับเสี่ยงผู้ที่จะเอาประกันอีกมากมาย โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตของบริษัทประกันชีวิตมีหลายช่องทาง โดยบริษัทประกันชีวิตจะจัดทำแบบฟอร์มการทำสัญญาประกันชีวิตทั้งที่เป็นกระดาษ การทำสัญญาประกันชีวิตทางโทรศัพท์ และการทำสัญญาโดยกรอกข้อมูลทางเว็บไซต์

ในกรณีทำสัญญาประกันชีวิตโดยกรอกข้อมูลในแบบฟอร์มกระดาษ ผู้เอาประกันจะต้องลงลายมือชื่อต่อหน้าตัวแทน นายหน้า หรือพนักงานของบริษัทประกันชีวิต ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตเข้าทำสัญญาประกันชีวิตโดยทางโทรศัพท์ บริษัทประกันชีวิตจะทำการบันทึกการสนทนาไว้เป็นหลักฐาน ส่วนการทำสัญญาประกันชีวิตทางเว็บไซต์ บริษัทประกันชีวิตจะทำการบันทึกข้อมูลของผู้เอาประกันชีวิตกรอกไว้ในรูปแบบของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งการกรอกข้อมูลเพื่อทำสัญญาประกันชีวิตทุกรูปแบบ บริษัทประกันชีวิตจะนำข้อมูลของผู้เอาประกันชีวิตให้ไว้มาบันทึกลงในคอมพิวเตอร์เพื่อทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลของบริษัทประกันชีวิต

เมื่อทำการสำรวจแบบฟอร์มคำขอใช้บริการต่างๆ ของบริษัทประกันชีวิต ได้แก่ คำขอเอาประกันชีวิต คำขอสินเชื่อ เมื่อบริษัทประกันชีวิตเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้ในการให้บริการ บริษัทประกันชีวิตจะครอบครองข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวน้อยไปจนถึงความอ่อนไหวมาก ดังต่อไปนี้ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาขอแบ่งประเภทข้อมูลส่วนบุคคลตามความอ่อนไหวของข้อมูลส่วนบุคคล โดยศึกษาเทียบเคียงกับการสำรวจตัวอย่างข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อแบ่งประเภทข้อมูลส่วนบุคคลออกเป็นระดับต่างๆ ตามความอ่อนไหวของข้อมูลในหนังสือ

Personal information privacy and law โดย Raymond Wacks

ตารางที่ 2.1 ค่าขอเอาประกันชีวิต

LS : อ่อนไหวน้อย	MS : ปานกลาง	HS : อ่อนไหวมาก
- ชื่อ นามสกุลผู้เอาประกัน	- เชื้อชาติ	- ประวัติการรักษาโรค
LS : อ่อนไหวน้อย	MS : ปานกลาง	HS : อ่อนไหวมาก
- ชื่อ นามสกุลผู้รับประโยชน์	- ศาสนาที่นับถือ	- ประวัติการผ่าตัด
- ชื่อ นามสกุลผู้ชำระเบี้ยประกัน	- ค่าจ้าง/เงินเดือน(ข้อมูลทางการเงิน)	- ประวัติการเสพยา
- ความสัมพันธ์กับผู้เอาประกันภัย	- รายได้ต่อปีของคุณและรายได้ของคุณสมรส	- ผลตรวจเลือดว่าเป็นโรคที่ติดต่อกันได้
- สัญชาติ	- รายได้จากแหล่งที่มาอื่นๆ	- ความพิการที่เป็นแต่กำเนิด
- เพศ	- แหล่งที่มาของรายได้หลัก (ทั้งในประเทศและต่างประเทศ)	- โรคที่เป็นแต่กำเนิด
- วันเดือนปีเกิด	- เชื้อชาติ	- ประวัติภาวะแทรกซ้อนในระหว่างการตั้งครรภ์และมีบุตรยาก
- หมายเลขประจำตัวประชาชน	- ศาสนาที่นับถือ	
- ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์	- รายได้ต่อปี	
พนักงานรัฐวิสาหกิจ		
- สำเนาหนังสือเดินทาง	- แหล่งที่มาของรายได้หลัก (ทั้งในประเทศและต่างประเทศ)	
- สำเนาใบต่างด้าว	- ประเภทของประกันภัย	
- สำเนาใบอนุญาตทำงาน	- วงเงินประกันภัย	
- สำเนาใบเปลี่ยนชื่อ/นามสกุล	- ระยะเวลาการประกันภัย	
- สมุดทะเบียนรถยนต์	- จำนวนเบี้ยประกันภัย	

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

LS : อ่อนไหวน้อย	MS : ปานกลาง	HS : อ่อนไหวมาก
- โทรศัพท์บ้าน	- วิธีการชำระเบีย้ประกัน	
- ประเภทของที่อยู่อาศัย	- บัญชีเงินฝาก	
- เวลาสะดวกในการติดต่อ		
- ชื่อสถานที่ทำงานเดิม		
- อายุงานเดิม		
- ที่อยู่ปัจจุบัน		
- ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน		
- ที่อยู่สำหรับการติดต่อ		
- สถานที่ทำงาน		
- กรู๊ปเลือด		
- สภาพการอยู่อาศัย		
- สถานภาพการแต่งงาน		
- อายุ ส่วนสูง น้ำหนัก ผู้ชำระเบีย้ประกัน		
- บัตรสำคัญของผู้ชำระเบีย้ประกัน		
- อาชีพผู้ชำระเบีย้ประกัน		
- ลายมือชื่อผู้เอาประกัน		
- ลายมือชื่อผู้รับประโยชน์		
- ลายมือชื่อผู้ชำระเบีย้ประกัน		

ตารางที่ 2.2 บริการสินเชื่อ

LS : อ่อนไหวน้อย	MS : ปานกลาง	HS : อ่อนไหวมาก
- ชื่อ นามสกุลผู้ขอกู้หลัก	- เชื้อชาติ	
- ชื่อ นามสกุลผู้ขอกู้ร่วม	- ศาสนาที่นับถือ	
- ความสัมพันธ์กับผู้ขอกู้หลัก	- ค่าจ้าง/เงินเดือน	
- เพศ	- รายได้ต่อปีของคนและ รายได้ของกลุ่มสมรส	
- ที่อยู่ (รวมถึงรหัสไปรษณีย์)	- แหล่งที่มาของรายได้หลัก (ทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ)	
- วันเดือนปีเกิด	- รายได้จากแหล่งที่มาอื่นๆ	
- หมายเลขประจำตัว ประชาชน	- ประเภทของสินเชื่อ	
- บัตรข้าราชการ/บัตร พนักงานรัฐวิสาหกิจ	- วัตถุประสงค์ของการขอ สินเชื่อ	
- ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์	- วงเงินที่ขอกู้	
- สำเนาหนังสือเดินทาง	- ระยะเวลาการขอสินเชื่อ	
- สำเนาใบต่างด้าว	- จำนวนเงินที่ผ่อนชำระ	
- สำเนาใบอนุญาตทำงาน	- วิธีการชำระเงิน	
- สำเนาใบเปลี่ยนชื่อ/นามสกุล	- ประเภทของหลักประกัน	
- สมุดทะเบียนรถยนต์	- รายละเอียดหลักประกัน	
- โทรศัพท์บ้าน	- ประกันอัคคีภัยสำหรับ หลักประกัน	
- โทรศัพท์เคลื่อนที่	- วงเงินค้ำครอง	
- หมายเลขโทรสาร	- ระยะเวลาค้ำครอง	
- โทรศัพท์ที่ทำงาน	- แบบประวัติกลุ่มค้ำครอง เงินกู้	

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

LS : อ่อนไหวน้อย	MS : ปานกลาง	HS : อ่อนไหวมาก
- อีเมลล์	- ค่าเบี้ยประกัน	
- ลักษณะทางกายภาพ (ส่วนสูง น้ำหนัก)	- รูปแบบการชำระเบี้ยประกัน	
- อาชีพ ตำแหน่ง อาชีพเสริม	- ระยะเวลาการผ่อนชำระ	
- ลักษณะธุรกิจ	- บัญชีเงินฝาก	
- ประเภทธุรกิจ	- ทรัพย์สินอื่นๆ	
- อายุงาน	- ทรัพย์สินลดภาระ	
- เวลาสะดวกในการติดต่อ	- ทรัพย์สินติดภาระ	
- ชื่อสถานที่ทำงานเดิม	- หนังสือให้ความยินยอมให้ บริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ จำกัดเปิดเผยข้อมูลเครดิตแก่ ธนาคาร	
- อายุงานเดิม	- เอกสารการเดินบัญชี	
- ที่อยู่ปัจจุบัน	- หลักฐานการเสียภาษี	
- ที่อยู่สำหรับการติดต่อ		
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน		
- สัญชาติ		
- กรู๊ปเลือด		
- สภาพการอยู่อาศัย		
- ประเภทของที่อยู่อาศัย	- หลักทรัพย์	
- สถานภาพการแต่งงาน	- เอกสารหลักทรัพย์ (เช่น โฉนด น.ส. 3 ก. เป็นต้น)	
- คู่สมรสหรือคู่ครองตาม กฎหมาย	- ใบคำขอให้สำรวจและ ประเมินหลักทรัพย์	
- โทรศัพท์คู่สมรส	- สำเนาจ้างเหมาการก่อสร้าง	
- วุฒิการศึกษาที่ได้รับ	- ภาพถ่ายหลักประกันเดิม ก่อนมีการปรับปรุง	

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

LS : อ่อนไหวน้อย	MS : ปานกลาง	HS : อ่อนไหวมาก
- จำนวนบุตร	- หลักฐานการผ่อนชำระเงินกู้เดิม (กรณีรีไฟแนนซ์)	
- จำนวนบุตรที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา	- สำเนาสัญญากู้เงินสถาบันการเงินเดิม (กรณีรีไฟแนนซ์)	
- จำนวนบุตรที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยม	- สำเนาสัญญาจำนองสถาบันการเงินเดิม (กรณีรีไฟแนนซ์)	
- จำนวนบุตรที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา	- ภ.พ.30 ย้อนหลัง 3 เดือน	
- สถาบันการศึกษา คณะ สาขา รหัสประจำตัวนักศึกษา (กรณียื่นเชื่อเพื่อการศึกษา)	- สำเนาหนังสือขออนุมัติปรับปรุงโครงสร้างหนี้ที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติแล้ว	
- สำเนาทะเบียนสมรส	- ใบเสร็จรับเงินมัดจำที่ชำระกับกรมบังคับคดี	
- สำเนาทะเบียนหย่า	- ใบรายงานการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี	
- มูลค่าประมาณของรถยนต์	- ใบแจ้งหนี้บัตรเครดิตฉบับล่าสุด	
- มูลค่าประมาณของที่อยู่อาศัย	- งบการเงิน	
- สถานที่จัดส่งใบแจ้งยอดหนี้	- สิทธิการเช่า/ระยะเวลาการเช่าที่เหลืออยู่	
- ลายมือชื่อผู้กู้	- ค่าเช่า	
- ลายมือชื่อผู้กู้ร่วม	- สัญญาจะซื้อจะขาย	
- ลายมือชื่อผู้ค้ำประกัน	- ภาระผ่อนชำระหนี้เงินกู้และบัตรเครดิต	
	- สถาบันการเงินที่ใช้บริการ	
	- บัตรเครดิตที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน	
	- ประวัติผู้ค้ำประกัน	
	- สภาพที่อยู่ของผู้ค้ำประกัน	

ที่มา: ปิยะพร วงศ์เบ็ญสัจจ์. (2552). การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยธนาคารพาณิชย์กับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. หน้า 115-123.

จากตัวอย่างข้อมูลส่วนบุคคลที่บริษัทประกันชีวิตเก็บรวบรวมจากผู้เอาประกันชีวิตดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีทั้งข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปและข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว การเก็บรวบรวมและระบบรักษาความปลอดภัยข้อมูลของบริษัทประกันชีวิตในปัจจุบันไม่ได้แบ่งแยกว่าข้อมูลนั้นมีความอ่อนไหวที่แตกต่างกัน จึงอาจเป็นข้อบกพร่องที่บริษัทประกันชีวิตควรเตรียมความพร้อมในการปรับปรุงแก้ไขระบบและวิธปฏิบัติงานของบริษัทประกันชีวิตเพื่อรองรับกับมาตรการการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่จะมีขึ้นในภายหน้า นอกจากนี้ในขณะที่บริษัทประกันชีวิตเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตบริษัทประกันชีวิตไม่ได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการรวบรวม ประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลที่มีการเก็บรวบรวม วิธีการเก็บรวบรวม ระยะเวลาในการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคล เงื่อนไข หรือสิทธิของเจ้าของข้อมูลในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลให้เจ้าของข้อมูลทราบ โดยผู้เอาประกันชีวิตเข้าใจว่าข้อมูลที่ให้กับบริษัทประกันชีวิตไปนั้นบริษัทประกันชีวิตมีความจำเป็นต้องใช้ในการติดต่อกับผู้เอาประกันชีวิต หรือนำข้อมูลไปเพื่อพิจารณาอนุมัติในการให้บริการกับผู้เอาประกันชีวิต

2.72 การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลโดยบริษัทประกันชีวิต

ภายหลังที่บริษัทประกันชีวิตได้เก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตและเก็บบันทึกไว้ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในฐานะข้อมูลของบริษัทประกันชีวิตเรียบร้อยแล้ว พนักงานบริษัทประกันชีวิตสามารถเรียกดูข้อมูลของลูกค้า โดยการพิมพ์ชื่อ นามสกุล หรือหมายเลขประจำตัวประชาชน เป็นต้น การเรียกใช้หรือเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าจึงสามารถทำได้โดยง่าย แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการเพิ่มความเสี่ยงที่จะมีการใช้หรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าได้โดยง่ายเช่นกัน

บริษัทประกันชีวิตจะใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมเพื่อวัตถุประสงค์ในการพิจารณาอนุมัติทำสัญญาประกันชีวิต ติดต่อกับผู้เอาประกันชีวิต และนำไปใช้ในการให้บริการอื่นๆ แก่ผู้เอาประกันชีวิต ใช้ในการระบุตัวตนของผู้เอาประกันชีวิต ในกรณีที่ไม่สามารถพบหน้าผู้เอาประกันชีวิตโดยตรวจสอบจากบัตรประชาชนได้ ในกรณีที่มีการติดต่อบริษัทประกันชีวิตทางโทรศัพท์ ทางอินเทอร์เน็ต หรือวิธีการอื่นที่ไม่สามารถพบหน้าผู้เอาประกันชีวิตได้ในขณะนั้น บริษัทประกันชีวิตจะสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อยืนยันว่าเป็นผู้เอาประกันชีวิตจริง โดยสอบถามจากวันเดือนปีเกิด หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน หมายเลขโทรศัพท์ เบี้ยประกันชีวิต จำนวนเงินที่เอาประกัน กำหนดชำระเบี้ยประกัน หรือในกรณีการให้บริการทางอินเทอร์เน็ตจะต้องมีการกรอก UESER ID

และ PASSWORD เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เอาประกันชีวิตในการทำธุรกรรมกับบริษัทประกันชีวิตโดยไม่ต้องเดินทางมายังบริษัทประกันชีวิต

2.7.3 การขอใช้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตจากผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

ตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่คู่สัญญาต้องสุจริตอย่างยิ่งต่อกัน ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องเปิดเผยข้อความจริงเกี่ยวกับสุขภาพของตนให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ แม้ผู้รับประกันชีวิตจะไม่ได้สอบถาม หากสอบถามผู้เอาประกันก็ต้องแถลงข้อความจริง หากฝ่าฝืนมีผลให้สัญญาเป็นโมฆะ ในทางปฏิบัติแล้วผู้เอาประกันหรือผู้ถูกเอาประกันที่ไม่สุจริตจะไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือจงใจแถลงเท็จ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับประกันชีวิตรับทำสัญญาประกันชีวิต เพื่อให้ผู้รับประโยชน์ได้รับค่าสินไหมทดแทน และผู้เอาประกันชีวิตมักจะเป็นโรคที่ร้ายแรง เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเอดส์ โรคไต โรคตับ เป็นต้น ดังนั้นประวัติการรักษาพยาบาลหรือเวชระเบียนจึงมีความสำคัญกับบริษัทประกันชีวิตมาก เนื่องจากเป็นหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ว่าผู้เอาประกันชีวิตปกปิดข้อความจริงหรือแถลงเท็จหรือไม่ ซึ่งบริษัทประกันชีวิตมีความสัมพันธ์กับเวชระเบียนได้ใน 3 รูปแบบ คือ

1) ในการสมัครเข้าทำสัญญาประกันชีวิต ฝ่ายพิจารณารับประกัน (Underwrite) ของบริษัทที่รับประกันอาจมีการตรวจสอบสุขภาพก่อน (กรณีที่เป็นสัญญาที่ต้องตรวจสุขภาพ) ของผู้เอาประกันว่าได้เปิดเผยข้อความจริงเกี่ยวกับสุขภาพของตนครบถ้วนเพียงพอให้บริษัทกำหนดเบี้ยประกันชีวิตอย่างเป็นธรรมแล้วหรือไม่ เพราะผู้เอาประกันบางคนอาจจงใจปิดบังข้อมูลสุขภาพของตน ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้สัญญาเป็นโมฆะ บริษัทประกันชีวิตสามารถใช้สิทธิบอกล้างได้

2) เมื่อบริษัทประกันชีวิตรับทำสัญญากับผู้เอาประกันชีวิตแล้ว ในกรณีที่สัญญาประกันชีวิตมีการประกันสุขภาพและประกันอุบัติเหตุด้วย ภายหลังผู้เอาประกันชีวิตเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลเนื่องจากอุบัติเหตุหรือจากโรคต่างๆ เมื่อผู้เอาประกันประสงค์จะใช้สิทธิเรียกร้องค่ารักษาพยาบาลหรือค่าชดเชยการรักษาพยาบาล ฝ่ายพิจารณาค่าสินไหมทดแทน (Claim administration) จะต้องใช้เวชระเบียนประกอบการพิจารณาจ่ายค่าสินไหมทดแทน และเช่นเดียวกับกรณีการขอเวชระเบียนเพื่อพิจารณาของ Underwrite กรณีการขอเวชระเบียนเพื่อพิจารณา Claim

3) ภายหลังทำสัญญาประกันชีวิตได้ไม่นานผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตาย ผู้รับประกันชีวิตสงสัยว่าผู้เอาประกันชีวิตน่าจะมีการปกปิดข้อความจริงหรือแถลงเท็จ ผู้รับประกันชีวิตจะทำการขอตรวจสอบประวัติการรักษาพยาบาลของผู้เอาประกันชีวิต เพื่อใช้พิสูจน์ว่าผู้เอาประกันชีวิตทราบหรือไม่ว่าตนเป็นโรคที่เป็นสาเหตุของการเสียชีวิตอยู่ก่อนมาทำสัญญาประกันชีวิต ซึ่งการพิสูจน์ผู้รับประกันชีวิตต้องขอทราบข้อมูลการรักษาพยาบาลของผู้เอาประกันชีวิตที่อยู่ในความ

ครอบครองของแพทย์ สถานพยาบาล หรือโรงพยาบาลโดยขอตรวจสอบเวชระเบียน ซึ่งการตรวจสอบกรณีนี้อาจจะไม่ใช้สถานพยาบาล หรือโรงพยาบาลที่ผู้เอาประกันชีวิตแจ้งไว้

ทั้งสามกรณีแม้บริษัทประกันชีวิตจะได้รับมอบอำนาจให้กระทำการแทนผู้เอาประกัน หรือผู้ถูกเอาประกันในการขอประวัติสุขภาพหรือเวชระเบียนของเขาจากโรงพยาบาลและมีความยินยอมจากผู้เอาประกันหรือผู้ถูกเอาประกัน แสดงความยินยอมให้แพทย์ สถานพยาบาล หรือโรงพยาบาล ให้เปิดเผยประวัติสุขภาพหรือเวชระเบียนของตนแก่บริษัทประกันชีวิตก็ตาม แต่ปรากฏว่าแพทย์ สถานพยาบาล หรือโรงพยาบาลส่วนใหญ่มักปฏิเสธที่จะให้สำเนาเวชระเบียน หรือให้ภายหลังจากที่ได้ตรวจสอบ (Censor) แล้ว หรือบางโรงพยาบาลก็ใช้วิธีให้แพทย์ผู้รักษาทำการสรุปรายละเอียดให้ในรูปแบบของใบรับรองแพทย์ ดังนี้ย่อมเห็นได้ว่าไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของบริษัทประกันชีวิตที่ต้องการให้ผู้เอาประกันยึด “หลักสุจริตอย่างยิ่ง” ยินยอมให้บริษัทประกันได้ตรวจดูเวชระเบียนฉบับที่แท้จริงของตนทั้งหมดโดยไม่มีส่วนปิดบัง

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และกฎหมายประกันชีวิต

ปัจจุบันมีการละเมิดสิทธิส่วนตัวมากขึ้น รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลด้วย ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดปัญหาทางด้านการจัดการ ตลอดจนรักษาความปลอดภัยมากขึ้น มีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เกิดขึ้นตั้งแต่การขโมยเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่างๆ การทำสำเนาข้อมูล การปลอมและเปลี่ยนแปลงข้อมูล การลักลอบนำข้อมูลไปใช้ การทำลายข้อมูล สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการสูญเสียแก่ระบบคอมพิวเตอร์ ข้อมูล และโปรแกรม นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลของผู้เป็นเจ้าของข้อมูลอีกด้วย ดังนั้นประเทศต่างๆ ในโลกจึงได้เคลื่อนไหวในการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองข้อมูล

สำหรับประเทศไทยได้ให้การรับรองคุ้มครองสิทธิของบุคคลมานานแล้ว ในช่วงแรกประเทศไทยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวไว้ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่สามารถจับต้องได้ ต่อมาภายหลังเริ่มมีแนวคิดที่จะให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิที่จับต้องไม่ได้ด้วย เช่น สิทธิในข้อมูลข่าวสาร สิทธิการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น สิทธิในการชุมนุมอย่างสงบ เป็นต้น

การให้ความสำคัญคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในประเทศไทยได้เริ่มขึ้นเมื่อมีการพัฒนาการทางการเมืองซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนาแนวคิดในเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลช่วงแรกจะคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารของประชาชน ดังเช่นปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มาตรา 46 ได้บัญญัติรับรองคุ้มครองการสื่อสารถึงกันโดยทางไปรษณีย์ ได้แก่จดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ หรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่บุคคลติดต่อถึงกันและในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาภายหลังก็มีการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเช่นกัน

เมื่อมีการคุ้มครองข้อมูลที่เข้มงวด ทำให้มีผลกระทบต่อประกันชีวิตเนื่องจากการประกันชีวิตก็มีหลักเกณฑ์ในการทำสัญญา สัญญาประกันชีวิตแตกต่างจากสัญญาประเภทอื่นที่สำคัญประการหนึ่งคือ กฎหมายกำหนดหน้าที่ในการแถลงข้อความจริง หรือการเปิดเผยข้อความ

จริงของคู่สัญญาไว้มากว่าสัญญาประเภทอื่น ในการทำสัญญาทั่วไปกฎหมายกำหนดให้คู่สัญญาต้องแสดงเจตนาโดยสุจริต คือมิได้แสดงเจตนาโดยฉ้อโกง หลอกลวง คุกคาม คุกข่มขู่ หรือสำคัญผิด แต่ในสัญญาประกันชีวิตกฎหมายกำหนดหน้าที่ของผู้เอาประกันให้ต้องเปิดเผยข้อความจริงและต้องไม่แถลงเท็จในข้อความจริง เพื่อให้ผู้รับประกันภัยกำหนดเบี้ยประกันได้ถูกต้องหรืออาจบอกปิดไม่ยอมทำสัญญา ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้รับประกันภัยซึ่งเป็นคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยนั้นเลย ในขณะที่ผู้เอาประกันภัยได้รับรู้เรื่องเหล่านั้นเป็นอย่างดี กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงทุกอย่างที่เป็นสาระสำคัญให้แก่ผู้รับประกันภัยทราบโดยไม่ต้องรอให้อีกฝ่ายหนึ่งถาม ซึ่งเรียกว่าเป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา (Utmost Good Faith)

ผู้เขียนจึงทำการศึกษาลักษณะหลักสุจริตอย่างยิ่งในสัญญาประกันชีวิตและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่มีอยู่ในปัจจุบันว่ามีหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างไร และมีข้อยกเว้นให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียในข้อมูลนั้นสามารถใช้ข้อมูลส่วนบุคคลได้มากน้อยเพียงใด

3.1 หลักสุจริตอย่างยิ่ง (Utmost Good Faith) ของคู่สัญญาในต่างประเทศ

หลักความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาในต่างประเทศ จะพิจารณาหลักความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งในลักษณะทั่วไปของสัญญาประกันภัยซึ่งเป็นหลักสากล โดยจะพิจารณาจากกฎหมายของประเทศอังกฤษเป็นพื้นฐานของเรื่องการประกันภัย คู่กรณีในสัญญาประกันภัยต้องปฏิบัติต่อกันโดยสุจริต โดยเฉพาะผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นฝ่ายเสนอขอทำสัญญาประกันชีวิตนั้นเป็นผู้ที่ทราบข้อความจริงเกี่ยวกับวัตถุที่เอาประกันภัยและการเสี่ยงภัยเป็นอย่างดี จึงเป็นหน้าที่ของเขาที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงต่างๆ และแถลงข้อความจริงอันควรบอกให้แจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาว่าจะรับประกันภัยหรือไม่ หรือควรจะกำหนดเบี้ยประกันภัยเท่าใด โดยไม่ต้องรอให้ผู้รับประกันภัยสอบถาม จุดนี้เองที่ทำให้สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่ต้องการความสุจริตอย่างยิ่ง

3.1.1 ประเทศอังกฤษ

หลักความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาในสัญญาประกันภัยนั้นเป็นหลักสากล โดยกฎหมายของประเทศอังกฤษถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของเรื่องการประกันภัย ซึ่งได้แบ่งประเภทของหลักสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ หลักในการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ

หลักการไม่เปิดเผยข้อความจริง และหลักการผิดคำรับรอง โดยผู้เขียนขอกล่าวถึงเพียงแต่หลักในการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ หลักการไม่เปิดเผยข้อความจริงเท่านั้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1.1 หลักการไม่เปิดเผยข้อความจริง (Non-Disclosure)

ตามกฎหมายอังกฤษแยกการไม่เปิดเผยข้อความจริง (non-disclosure) และการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (misrepresentation) ออกจากกัน ผลในทางกฎหมายในกรณีไม่เปิดเผยข้อความจริง หรือแถลงข้อความเท็จโดยจงใจและไม่จงใจแตกต่างกันสำหรับการไม่เปิดเผยข้อความจริงนั้นมีความหมายใกล้เคียงกับการปกปิดความจริง (concealment) และบางครั้งมีการใช้คำทั้งสองในความหมายอย่างเดียวกัน¹ แต่แท้จริงแล้วการไม่เปิดเผยข้อความจริง (Non-Disclosure) คือ เป็นการละเว้นไม่เปิดเผยโดยไม่จงใจ หรือโดยพลั้งเผลอหรือเพราะผู้เอาประกันภัยไม่คิดว่าข้อความนั้นเป็นสาระสำคัญ

ส่วนการการปกปิดความจริง (concealment) นั้นเป็นการบ่งชี้โดยปริยายว่าเป็นการกระทำที่ตั้งใจปกปิดอำพรางข้อเท็จจริงบางอย่างอันเป็นข้อสาระสำคัญ

การที่ผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเผยข้อความจริงที่เป็นสาระสำคัญบางครั้งก็เรียกว่า “การปกปิดความจริง” อย่างไรก็ตามอาจกล่าวอย่างแน่ชัดได้ว่า คำนี้ใช้ความหมายรวมถึง การซ่อนหรืออำพรางบางสิ่งที่เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยอันจะทำให้ผู้รับประกันภัยได้รู้ไม่ใช่การละเว้นที่จะเปิดเผยโดยไม่ตั้งใจ หากการที่ไม่เปิดเผยข้อความจริงนั้นไม่ได้มีการเตรียมมาก่อน หรือผู้เอาประกันภัยไม่ได้มีความตั้งใจที่จะทำเช่นนั้นแล้ว การใช้คำว่า “การไม่เปิดเผยข้อความจริง” นี้จะเหมาะสมกว่า²

สำหรับหน้าที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อความจริงนี้ กฎหมายอังกฤษกำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญทุกอย่างที่ได้รู้ (actual knowledge) หรือที่ควรจะได้รู้ (presumed knowledge) ด้วย เนื่องจากโดยหลักทั่วไปแล้ว ข้อความจริงพิเศษที่เด่นชัดในสัญญาประกันภัยแต่ละสัญญาที่ผู้รับประกันภัยจะนำมาประกอบการพิจารณาการเข้ารับเสี่ยงภัยนั้น ผู้รับประกันภัยมิได้อยู่ในฐานะที่จะรู้ได้ ส่วนมากขึ้นอยู่กับความรู้ของผู้เอาประกันภัย

Kennedy L.J. ได้กล่าวว่า ไม่มีกรณีใดที่ข้าพเจ้าจะคิดว่ากฎหมายให้ความสำคัญกับการไม่เปิดเผยข้อความจริงที่มีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา ยกเว้นแต่ในสัญญาประกันภัย ซึ่งเป็นการฉลาดที่จะให้หลักนี้กับสัญญาประเภทนี้ คนที่ต้องการเอาประกันภัยได้รับการสันนิษฐานว่าได้รับรู้สถานการณ์และสภาพแวดล้อมทุกอย่าง ซึ่งมีผลกระทบต่อความเสี่ยงภัยและโดยทั่วไป ผู้เอาประกันภัยเหล่านี้บางรายเป็นผู้รู้ข้อเท็จจริงนั้นแต่เพียงฝ่ายเดียวผู้รับประกันภัยซึ่ง

¹ E.R.Hardy Ivamy. (1979). **General Principle of Insurance Law.** p. 91.

² Ibid. p. 90.

เป็นผู้ต้องเข้ารับการเสี่ยงภัยโดยหลักแล้วไม่สามารถรู้ได้ และก็มีโอกาสและเวลาน้อยมากในการจะไต่ถามถึงสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นหรืออาจจะเป็นข้อสำคัญที่สุดต่อการตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธการเข้ารับการเสี่ยงภัยนั้นหรือต่อการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย

นอกจากนี้ Fletcher Moulton L.J. ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้รับประกันภัยอยู่ในสถานะที่ควรได้รับ ไม่เพียงแต่ความสุจริตของผู้เอาประกันภัยเท่านั้น ยังจะต้องได้รับการเปิดเผยข้อความจริงทั้งหมดที่ผู้เอาประกันภัยได้รู้ อันเป็นข้อสำคัญของการเสี่ยงภัยด้วย

หน้าที่เปิดเผยข้อความจริงของผู้เอาประกันภัยนี้ไม่ใช่แต่เฉพาะข้อความจริงที่ผู้เอาประกันภัยได้รู้จริงๆ เท่านั้น ยังขยายไปถึงสิ่งที่โดยปกติธรรมดาในทางธุรกิจเขาควรจะรู้ด้วย และในกรณีเช่นนี้จะแก้ตัวว่ามีได้รู้ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ไม่ได้มีหน้าที่ที่จะเปิดเผยข้อความจริงที่เขา มิได้รู้และซึ่งเขาไม่สามารถจะรู้ได้โดยความคาดหมายของคนโดยทั่วไป

Fletcher Moulton L.J. ได้วางหลักในคดีเกี่ยวกับการประกันชีวิตว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอ คือ สิ่งที่ท่านได้รู้นั้นเป็นสิ่งที่ท่านต้องเปิดเผยหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ชายคนหนึ่งปวดศีรษะบ่อยๆ ซึ่งคนส่วนมากก็เป็นกัน การปวดศีรษะเช่นนี้อาจมีสาเหตุจากโรคทางสมอง แต่สำหรับบุคคลคนนั้นแล้วมันเป็นการปวดศีรษะธรรมดา และไม่มีวิญญาณ (reasonable man) คนใดที่จะคิดว่า เป็นข้อสาระสำคัญที่จะต้องแจ้งแก่ผู้รับประกันภัยถึงสาเหตุของการปวดศีรษะที่เป็นมาในชีวิตของเขา และหากเขามีได้รู้ว่า การปวดศีรษะเช่นนั้น มีสาเหตุพิเศษกว่าการปวดศีรษะธรรมดา เขาก็มิได้ทำผิดหน้าที่ เขาไม่ได้มีความรู้อะไรเลยที่จะทำให้มีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงเพราะเขาไม่ได้รู้ข้อเท็จจริงอะไรที่วิญญาณทั่วไปคิดว่าเป็นสาระสำคัญ หรือรู้ข้อเท็จจริงที่จะมีผลต่อบทบาทของผู้รับประกันภัย ดังนั้นจึงไม่ต้องรับผิดชอบในการที่เขาไม่ได้เปิดเผยในสิ่งที่เขาไม่รู้

ยิ่งไปกว่านั้น ข้อเท็จจริงบางอย่าง ผู้เอาประกันภัยอาจจะรู้ได้หากได้ใช้การสอบถามพอสมควร (reasonable enquiries) ซึ่งเรียกว่าเป็น (constructive knowledge) ในกรณีเช่นนี้ เท่ากับว่าผู้เอาประกันทำผิดหน้าที่ต่อผู้รับประกันภัยไม่เปิดเผย และแม้ว่าผู้เอาประกันภัยไม่ได้สอบถามข้อเท็จจริงโดยไม่ได้ตั้งใจจะไม่สอบถาม เช่นนี้สัญญาประกันภัยก็เป็นโมฆะเช่นกัน ด้วยเหตุที่ว่า ผู้เอาประกันภัยทำผิดหน้าที่โดยประมาทเลินเล่อ ซึ่งปัญหาว่าผู้เอาประกันภัยทำผิดหน้าที่หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและสภาพการณ์ในแต่ละคดี³

การที่ผู้เอาประกันภัยทำผิดหน้าที่ไม่เปิดเผยข้อความจริงในสาระสำคัญ สัญญาประกันภัยตกเป็นโมฆะ ผู้รับประกันภัยสามารถบอกล้างได้

³ William R. Vance. (1951). *Hanbook on the Law of Insurance*. pp. 370-371.

3.1.1.2 หลักการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (Misrepresentation)

หน้าที่ในการแถลงข้อความจริง เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัย เช่นเดียวกับหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงตามหลักความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่แตกต่างกันเล็กน้อยในแง่ที่ว่า การไม่เปิดเผยข้อความจริงนั้นเป็นเรื่องการงดเว้นการกระทำที่ตนมีหน้าที่ต้องกระทำ ส่วนการแถลงข้อความอันเป็นเท็จนั้นเป็นเรื่องของการกระทำการผิดหน้าที่

การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (misrepresentation) หมายถึงการแสดงกิริยาอาการและคำพูดทำให้ผู้อื่น เข้าใจข้อเท็จจริงผิดไปจากความเป็นจริง

ตามกฎหมายอังกฤษ ได้จำกัดความคำว่า การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ ว่าเป็นการแถลงข้อความที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นความจริง (in-accurate or untrue statement) โดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งในสัญญาประกันภัย หรือโดยตัวแทนของเขาให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก่อนสัญญาจะเกิดขึ้น และการแถลงเช่นนี้อาจจะโดยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรและในบางครั้งก็เข้าลักษณะเป็นเรื่องการตอบคำถามในแบบคำขอเอาประกันภัยแต่ข้อแถลงเช่นว่านี้ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาเหมือนกับข้อรับรอง (warranty)⁴

องค์ประกอบที่จะเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ คือ

- 1) ต้องเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ
 - 2) ต้องเป็นการแถลงก่อนจะได้มีสัญญา โดยมีความมุ่งหมายให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าทำสัญญาด้วย
 - 3) ต้องเป็นการแถลงต่อบุคคลที่เขามุ่งหมายให้เข้าทำสัญญาด้วยไม่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่ผู้แถลงมิได้มุ่งหมายถึง
 - 4) ต้องมีการเชื่อในคำแถลงนั้น คือมีผลต่อการตัดสินใจของผู้รับคำแถลงในการเข้าทำสัญญาด้วย
 - 5) ข้อเท็จจริงที่แถลงนั้นเป็นเท็จ ไม่ว่าผู้แถลงนั้นจะรู้ว่าเป็นเท็จหรือไม่ก็ตาม
- นอกจากนี้ยังแยกลักษณะของการแถลงข้อความอันเป็นเท็จออกได้ดังนี้คือ
- 1) ถ้าผู้แถลงเชื่อโดยสุจริตว่าเป็นความถูกต้อง ก็เป็นการแถลงข้อความเท็จโดยไม่จงใจ (innocent misrepresentation) ซึ่งแยกได้เป็น 2 อย่าง คือ

(1) การแถลงข้อความอันเป็นเท็จโดยไม่จงใจแต่ประมาท (negligent misrepresentation) คือแถลงไปโดยผู้แถลงไม่มีเหตุสมควรเชื่อ ได้เลยว่าจะเป็นจริงตามข้อความที่แถลงนั้น

⁴ Michael Parkington. (1975). *MacGillivray&Parkington on Insurance Law*. p. 260.

(2) การแถลงข้อความอันเป็นเท็จโดยไม่จงใจและประมาท (non-negligent misrepresentation) คือแถลงไปโดยผู้แถลงเชื่อและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าความที่แถลงนั้นถูกต้องเป็นจริง

2) ถ้าผู้แถลงข้อความไปโดยไม่สุจริต คือ ไม่ได้เชื่อเลยว่าเป็นข้อความจริง เช่นนี้ เป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จโดยจงใจล่อลวง (fraudulent misrepresentation)

การจะวินิจฉัยว่าการแถลงข้อความอย่างไรจึงจะเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จนั้นต้องพิจารณาโดยรวมๆ โดยดูจากคำแถลงทั้งหมด หากถูกต้องเป็นจริงในสาระส่วนใหญ่ แล้วการแถลงผิดเล็กน้อยและไม่เป็นสาระสำคัญ หรือการละเว้นไม่ได้แถลงในรายละเอียดที่ไม่ใช่สาระสำคัญ จะไม่ทำให้คำแถลงนั้นเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ

การแถลงข้อความอันเป็นเท็จนั้น ตามกฎหมายอังกฤษไม่ว่าจะเป็นการแถลงเท็จโดยจงใจหรือไม่จงใจล่อลวงก็ตาม หากเป็นเท็จในข้อสาระสำคัญมีผลทำให้สัญญาประกันภัยเป็นโมฆะทั้งสิ้น และผู้รับประกันภัยบอกล้างสัญญาได้

กฎหมายของประเทศอังกฤษ ลักษณะของข้อเท็จจริงที่ต้องเปิดเผยหรือแถลงนั้น ต้องเป็นข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ (material) หลักในการพิจารณาว่าข้อเท็จจริงใดเป็นสาระสำคัญนั้น ใช้หลักดังต่อไปนี้ในการพิจารณา

ก. หลักผู้รับประกันภัยผู้มีความฉลาดรอบคอบ (Prudent Insurer)

หลักผู้รับประกันภัยผู้มีความฉลาดรอบคอบนี้บางครั้งเรียกว่า ผู้รับประกันภัยมีเหตุผล (Reasonable Insurer) หลักนี้ได้บัญญัติไว้ใน Marine Insurance Act, 1906 section 18 (2) คือข้อเท็จจริงนั้นจะเป็นสาระสำคัญหากมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้รับประกันภัยผู้มีความฉลาดรอบคอบว่าจะเข้ารับเสี่ยงภัยนั้นหรือไม่ หรือจะเข้ารับประกันภัยโดยคิดอัตราเบี้ยประกันภัยเท่าใดหรือภายใต้เงื่อนไขใด ในการพิจารณาว่าข้อเท็จจริงใดเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องเปิดเผยหรือไม่ ไม่ได้พิจารณาจากความคิดเห็นของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยรายหนึ่งรายใด แต่ดูจากผู้รับประกันภัยทั่วไปและผู้ซึ่งมีประสบการณ์⁵

หลักผู้รับประกันภัยผู้มีความฉลาดรอบคอบ ซึ่งผู้รับประกันภัยจะเป็นผู้พิจารณาว่าข้อเท็จจริงใดเป็นสาระสำคัญอาจเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้เอาประกันภัยได้มาก เพราะในทางปฏิบัติผู้เอาประกันภัยจะไม่ทราบว่าจะอะไรคือมาตรฐานที่ผู้รับประกันภัยผู้มีความฉลาดรอบคอบได้ปฏิบัติอยู่และการพิสูจน์ในข้อที่ว่า ข้อเท็จจริงใดมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไม่รับเสี่ยงภัยหรือเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นนั้น ผู้รับประกันภัยพิสูจน์ได้ง่าย เนื่องจากการพิสูจน์ถึงคุณพินิจและอำนาจในการตัดสินใจของผู้รับประกันภัยเอง นอกจากนี้ในกรณีของการประกันชีวิต

⁵ Raoul, Colinvaux. (1970). *The Law of Insurance*. p. 91.

นั้น ความรู้ในข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการเสี่ยงภัย อันได้แก่ สุขภาพ การเจ็บป่วยของ ผู้เอาประกันภัยนั้น ผู้รับประกันภัยก็มีโอกาสทราบได้ด้วยการตรวจสอบสุขภาพของผู้เอาประกันภัยอยู่แล้ว

ข. หลักผู้เอาประกันภัยมีเหตุผล (Reasonable Assured)

หลักนี้ถือเอามาตรฐานการพิจารณาของวิญญูชนในฐานะผู้เอาประกันภัย (Reasonable man in the position of the assured) ได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นปัญหานั้นแล้ว เห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นข้อสาระสำคัญหรือไม่ โดย Fletcher Moulton, L.J. ได้กล่าวไว้ในคดี Joel v. Law Union and Grown Insurance Co.,⁶ ไว้ว่าถ้าหากวิญญูชนคนใดเห็นว่าข้อเท็จจริงใดเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเปิดเผยแล้ว ผู้เอาประกันภัยจะแก้ตัวว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญไม่ได้ และในคดีของการประกันภัยชีวิตอื่นๆ ก็ได้มีคำวินิจฉัยเป็นแนวเดียวกันโดยยอมรับว่า ผู้เอาประกันภัยที่มีเหตุผลนั้น ถือตามความเห็นของวิญญูชนเป็นหลัก เช่นคดี Godfrey v. Britannic Assurance Co. เป็นต้น ในสัญญาประกันภัย การพิจารณาว่าข้อเท็จจริงใดเป็นสาระสำคัญหากใช้หลักผู้เอาประกันภัยมีเหตุผล (Reasonable Assured) จะเป็นคุณต่อผู้เอาประกันภัยมากกว่า

3.1.1.3 บุคคลผู้มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงหรือไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จในสัญญาประกันภัย คือ

1) ผู้เอาประกันภัย เป็นที่แน่นอนว่าผู้เอาประกันภัยตัวเองมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงหรือไม่แถลงเท็จ ซึ่งเป็นเช่นนี้ไม่ว่าระบบกฎหมายใด

2) ผู้ถูกเอาประกันภัย ในประเทศอังกฤษ การแถลงข้อความอันเป็นเท็จหรือการไม่เปิดเผยข้อความจริงของผู้ถูกเอาประกันภัยไม่กระทบความสมบูรณ์ของสัญญา เว้นแต่กรณีดังนี้

(1) ผู้ถูกเอาประกันภัยเป็นเหมือนตัวแทนของผู้เอาประกันภัย

(2) สัญญามีเงื่อนไขบางประการไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายกำหนด

ไว้ว่าความเป็นจริงของข้อแถลงของผู้เอาประกันภัย เป็นคำรับรอง (warranty) หรือเป็นพื้นฐานของสัญญา (basis of the contract)

3) ตัวแทนของผู้เอาประกันภัย

ตามกฎหมายอังกฤษ การไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ ของผู้เอาประกันภัย มีผลทำให้สัญญาประกันภัยเป็นโมฆียะ หากเป็นการแถลงของ

(1) ตัวแทนทั่วไปของผู้เอาประกันภัยแถลงข้อความอันเป็นเท็จหรือไม่เปิดเผยข้อความจริง ทำให้สัญญาเป็นโมฆียะผู้รับประกันภัยบอกล้างสัญญาได้เช่นเดียวกับการกระทำของผู้เอาประกันภัย เหตุผลคือ อาจกล่าวได้ว่า ความรู้ของตัวแทนที่กระทำไปภายในขอบ

⁶ E.R. Hardy Ivamy. Op.cit. p. 134.

อำนาจถือเท่ากับตัวการได้รู้ด้วย (imputed knowledge) และในทำนองเดียวกัน ตัวแทนก็เช่นกัน ได้รับการสันนิษฐานว่าได้รู้ข้อเท็จจริงทุกประการที่ผู้เอาประกันกับตัวการได้รู้

(2) ตัวแทนของผู้เอาประกันภัย ซึ่งได้รับมอบอำนาจเฉพาะการในการทำ สัญญาประกันภัย ไม่ใช่ว่าความรู้ทั้งหมดที่ตัวแทนรู้จะมีผลต่อการประกันภัย ความรู้ที่ตัวแทนนี้ ได้มาในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ตัวแทนในการเตรียมทำสัญญาประกันภัยเท่านั้นที่จะมีผลต่อผู้เอา ประกันภัย ดังนั้นผู้เอาประกันภัยไม่ควรถูกถือว่าได้รู้ในสิ่งที่ตัวแทนรับรู้หรือได้ยินมาก่อนทำ สัญญาประกันภัยฉบับนั้น

ในกรณีที่ตัวแทนของผู้เอาประกันภัยจงใจปกปิดข้อเท็จจริงโดยฉ้อฉล หรือ ไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงเพราะเขาเชื่อโดยสุจริตว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่ใช่สาระสำคัญหรือแถลง ข้อความอันเป็นเท็จโดยความเชื่อโดยสุจริตว่าข้อแถลงของเขานั้นถูกต้องเป็นจริง ผลจะไม่ต่างกัน เลยไม่ว่าตัวแทนของผู้เอาประกันภัยจะจงใจปกปิดหรือไม่ก็ตาม เหตุผลของตัวแทนทำผิดหน้าที่นี้ ไม่นำมาเป็นข้อพิจารณา⁷ นอกจากนี้แล้ว การที่ตัวแทนกระทำการฉ้อฉลตัวการ ตัวการคือผู้เอา ประกันภัยจะปฏิเสธความรับผิดชอบสำหรับการปกปิดหรือการแถลงข้อความอันเป็นเท็จของตัวแทน ของตนโดยอ้างว่าตัวแทนกระทำการฉ้อฉลตนไม่ได้⁸

ในบางกรณี ตัวแทนอาจกระทำการเป็นตัวแทนของทั้งสองฝ่าย คือ เป็นทั้งตัวแทนของผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัย เช่นนี้ต้องพิจารณาว่าในข้อเท็จจริงนั้นเขา กระทำไปในฐานะของตัวแทนฝ่ายใด ตัวอย่างเช่น ตัวแทนผู้รับประกันภัยกรอกแบบคำขอให้ผู้เอา ประกันภัยในกรณีนี้ตัวแทนนั้นอาจกลายเป็นตัวแทนผู้เอาประกันภัยในการกรอกแบบคำขอก็ได้⁹

3.1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐต่างๆ สามารถตรากฎหมายใช้บังคับภายในรัฐได้ โดยที่มี กฎหมายกลางที่ควบคุมดูแลและกำกับโดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกา

หลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันภัยของสหรัฐอเมริกานั้นก็ได้วางหลักไว้ เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ซึ่งหลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันภัยนั้น ได้มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

⁷ E.R.Hardy Ivamy. Op.cit. p. 490.

⁸ Michael Parkington. Op.cit. p. 388.

⁹ Ibid. p. 389.

3.1.2.1 หลักการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (Misrepresentation)

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ” ไว้ว่าเป็นการแถลงข้อความจริงในบางสิ่งซึ่งไม่เป็นความจริง โดยผู้เอาประกันภัยได้แถลง โดยรู้ว่าข้อแถลงนั้นไม่เป็นความจริง และได้แถลงด้วยเจตนาที่จะหลอกลวงหรือเป็นการแถลงข้อความจริง ซึ่งผู้เอาประกันภัยแน่ใจว่าเป็นความจริงโดยไม่รู้ว่าจริงหรือไม่ และข้อความจริงนั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นการชักจูงใจให้เกิดการเข้าใจผิด¹⁰

กรณีการแถลงข้อความอันเป็นเท็จในสหรัฐอเมริกา สำหรับรัฐที่ยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรแก้ไขกฎหมายคอมมอนลอร์ การแถลงข้อความอันเป็นเท็จในข้อสาระสำคัญนั้นทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ โดยไม่คำนึงว่าการแถลงข้อความอันเป็นเท็จนั้นจะเกิดขึ้นโดยจงใจหรือควรรู้ว่าข้อที่ตนแถลงนั้นเป็นเท็จหรือเกิดขึ้นโดยไม่จงใจ กล่าวคือผู้แถลงมิได้รู้ว่าข้อที่ตนแถลงนั้นเป็นเท็จ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ตัวแทนผู้รับประกันภัยผู้ซึ่งละเลยต่อหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงทั้งหมดที่เกี่ยวกับการเสี่ยงภัย หรือละเลยไม่รายงานกรมธรรม์ประกันภัยตามความเป็นจริง อาจต้องรับผิดชอบผู้รับประกันภัยในความเสียหายของผู้รับประกันภัยจากการเรียกร้องตามกรมธรรม์ประกันภัยที่เป็นผลจากการกระทำผิดหน้าที่ของตัวแทนนั้น ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยแถลงข้อความจริงถูกต้อง แต่ตัวแทนกรอกข้อความไปโดยผิดพลาด เช่นนี้จะถือว่าผู้รับประกันภัยได้รู้ข้อความจริงด้วยไม่ได้ ถือว่าตัวแทนของผู้รับประกันภัยเป็นตัวแทนของผู้เอาประกันภัยในการกรอกคำขอ เช่น ในคดี *Newaholme Brother v. Road Thransport and Gernal Insurance Co.* ตัดสินให้ผู้รับประกันภัยหลุดพ้นจากความรับผิด สัญญาประกันชีวิตที่ทำขึ้น โดยตัวแทนที่มิได้รู้ข้อเท็จจริงจะไม่เสียไปเพราะความรู้ของผู้เอาประกันภัยตัวการ เว้นแต่ผู้เอาประกันภัยเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของตนในการแจ้งข้อเท็จจริงนั้นแก่ตัวแทนของตน หรือแถลงแก่ผู้รับประกันภัยตามหลักสุจริตอย่างยิ่ง ตัวการต้องทำการแจ้งให้ตัวแทนของตนทราบตามหน้าที่ของตน โดยใช้หลักความพยายามให้ถึงที่สุดอย่างสมเหตุผลในการแสดงแก่ตัวแทน (Utmost degree of reasonable diligence in his effort to communicate with his agent)

กรณีที่ผู้เอาประกันภัยมิได้แถลงข้อความใด โดยได้ทิ้งว่างไว้เพียงแต่ลงลายมือชื่อ ไว้ในคำขอเอาประกันภัย และให้ตัวแทนของผู้รับประกันภัยดำเนินการกรอกใบคำขอให้ สมบูรณ์ต่อมาปรากฏว่าข้อความนั้นไม่เป็นความจริง เช่นนี้ผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดชอบต่อการลงลายมือชื่อของตนเพราะการลงลายมือชื่อเท่ากับเป็นการยอมรับข้อความทั้งหมด แม้ว่าเขาจะไม่ได้อ่านก็ตาม ตามแนวทางการตัดสินของคดี *Paxman v. Union Ass Soc.* กรณีที่ผู้เอาประกันภัย

¹⁰ G.C.A. Dickson and J.T. Steele. (1984). **Introduction to Insurance.** p 111.

และตัวแทนผู้รับประกันภัยร่วมกันถือผลผู้รับประกันภัยกรณีเช่นนี้ผู้รับประกันภัยไม่ต้องถูกผูกพันด้วย

ในประเทศสหรัฐอเมริกา หลักเรื่องการเปิดเผยข้อความจริงของผู้เอาประกันภัยนั้นแตกต่างจากประเทศอังกฤษ โดยอาจกล่าวได้ว่าประเทศอังกฤษนั้นผู้เอาประกันภัยจะจงใจไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือไม่เป็นข้อสำคัญ หากเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้เอาประกันภัยรู้แล้วผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยทั้งสิ้น ส่วนในอเมริกาถือว่าในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยมีเจตนาที่จะปกปิดข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญจะทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ ดังนั้น ผู้เอาประกันภัยจะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงใดๆ ที่เขาเชื่อว่ามีผลกระทบต่อการดำเนินการของผู้รับประกันภัย ในการพิจารณาคำขอเอาประกันภัยบุคคลใดซึ่งมีความรู้เชี่ยวชาญในทางปฏิบัติของการประกันภัยเนื่องจากมีอาชีพในด้านนี้ มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เขาทราบว่าเป็นข้อสำคัญ แม้บุคคลทั่วไปอาจจะไม่ทราบว่าข้อเท็จจริงเหล่านั้นเป็นข้อสำคัญก็ตาม ยิ่งไปกว่านั้นในกรณีที่ตัวแทนของผู้เอาประกันชีวิตบริษัทหนึ่งไปทำสัญญาประกันชีวิตตนเองกับบริษัทอื่น ถ้าเขาเอาคำขอเอาประกันภัยต่อบริษัทผู้รับประกันภัยโดยเขาแสดงตัวว่าเป็นตัวแทนประกันชีวิต ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวการตัวแทนจะเป็นข้อสนับสนุนให้เขามีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงโดยใช้มาตรฐานการพิจารณาข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญจากผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญในการประกันชีวิตมากกว่าความเข้าใจของตนเอง¹¹

ผลของการไม่เปิดเผยข้อความจริงหรือการแถลงเท็จ ในสหรัฐอเมริกาการแถลงข้อความอันเป็นเท็จของผู้เอาประกันภัยจะทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะในส่วนของผู้รับประกันภัย อย่างไรก็ตามคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่อาจยกเอาผลจากการที่ตนแถลงข้อความอันเป็นเท็จขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการชำระหนี้ตามสัญญานั้นได้

3.1.2.2 หลักการไม่เปิดเผยข้อความจริง (Non-Disclosure)

ในหลักข้อเท็จจริงที่ต้องเปิดเผยนี้สหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้เหมือนประเทศอังกฤษ คือลักษณะของข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญ (Material Fact) ต่อการตกลงใจรับเสี่ยงภัยหรือกำหนดเบี้ยประกันภัยของผู้รับประกันภัยเท่านั้น ที่ต้องเปิดเผยหรือแถลงให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

การพิจารณาถึงสาระสำคัญของข้อเท็จจริงนั้นศาลมักจะตีความไปในทางคุ้มครองประโยชน์ของผู้เอาประกันภัย โดยถือว่าสาระสำคัญของข้อเท็จจริงที่ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องเปิดเผยนั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยทราบด้วยว่าข้อเท็จจริงนั้นเป็นข้อ

¹¹ Robert E Keeton. (1971). **Basic Text on Insurance Law.** p 327.

สาระสำคัญ¹² การไม่เปิดเผยข้อความจริงโดยไม่จงใจแล้วสัญญาประกันภัยสมบูรณ์ เว้นแต่จะเป็นสัญญาประกันภัยทางทะเลเท่านั้น ถึงแม้จะมีการไม่เปิดเผยข้อความจริงโดยไม่จงใจก็ตาม สัญญาประกันภัยก็เป็นโมฆียะเพราะสัญญาประกันภัยทางทะเลมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสัญญาประกันภัยประเภทอื่นโดยทั่วไป ซึ่งศาลอุทธรณ์ของสหรัฐอเมริกาได้ให้เหตุผลแสดงให้เห็นว่าการประกันภัยทางทะเลและการประกันภัยประเภทอื่นๆ มีลักษณะที่แตกต่างในภาวะปัจจุบัน เมื่อลักษณะและเหตุผลต่างกันการเสี่ยงภัยนี้เป็นการคาดคะเนที่สูงมาก จึงเป็นหน้าที่อย่างแจ่มชัดสำหรับผู้เอาประกันภัยที่จะต้องให้คำแนะนำแก่ผู้รับประกันภัยในทุกเรื่องทุกสถานการณ์ นอกจากนี้ยังมีหลักการปกปิดข้อเท็จจริง (Concealment) ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความหมายของการปกปิดข้อความจริงนี้ได้ว่ารวมเอาหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงไว้ด้วย¹³

การปกปิดข้อความจริงแม้จะเป็นการกระทำโดยมีเจตนา (Willful) แต่ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาฉ้อฉล (Fraudulent intention)¹⁴ ก็จะทำให้สัญญาเสียไปเช่นกัน การปกปิดข้อความจริงที่จะทำให้สัญญาประกันภัยตกเป็นโมฆียะนั้น ต้องเป็นการปกปิดข้อความจริงที่สำคัญเกี่ยวกับการเสี่ยงภัย¹⁵ และผลของการปกปิดข้อความจริงทำให้ผู้รับประกันภัยอาจบอกเลิกสัญญาประกันชีวิตได้

ดังนั้น การไม่เปิดเผยข้อความจริงกับการปกปิดข้อความจริงนั้นเป็นเรื่องเดียวกันหากแต่มีความแตกต่างกันในกรณีแรกใช้เรียกกรณีที่เกิดขึ้นโดยไม่จงใจ ส่วนกรณีหลังเรียกกรณีมีเจตนาปกปิด ในกฎหมายอังกฤษการไม่เปิดเผยข้อความจริงไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยจงใจหรือไม่จงใจก็ตามจะทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ ส่วนกฎหมายของสหรัฐอเมริกาเฉพาะกรณีการไม่เปิดเผยข้อความจริงโดยจงใจ หรืออาจกล่าวได้ว่าเฉพาะการปกปิดข้อความจริงเท่านั้นที่ทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ ส่วนการไม่เปิดเผยข้อความจริงโดยไม่จงใจจะทำให้สัญญาประกันภัยสมบูรณ์ ยกเว้นในสัญญาประกันภัยทางทะเล

3.2 หลักสุจริตอย่างยิ่ง (The Principle of Utmost Good Faith) ของคู่สัญญาในประเทศไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาประกันภัยไว้ในมาตรา 865 วรรคหนึ่ง โดยวางหลักไว้ว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้

¹³ F. Pollock Joseph Angell. (1959). **Insurance Principle and Practices New York.** p 56.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ William F. Bovee. Loc.citt. pp. 1014-1015.

เอาประกันภัยก็ดีหรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีกหรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นความเท็จไว้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ” จึงแบ่งประเภทหลักสุจริตอย่างยิ่งของกลุ่มสัญญาประกันชีวิตตามมาตรา 865 ได้ดังต่อไปนี้

3.2.1 หลักการไม่เปิดเผยข้อความจริง (Non-Disclosure)

หลักในการเปิดเผยข้อความจริงนั้นเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัย หรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตในกรณีที่เอาประกันชีวิตของบุคคลอื่น ส่วนข้อเท็จจริงใดบ้างที่จะต้องเปิดเผย เวลาในการเปิดเผย และผลของการไม่เปิดเผยข้อความจริง นั้นมีดังต่อไปนี้

3.2.1.1 บุคคลผู้ต้องเปิดเผยข้อความจริง

ตามธรรมดาหน้าที่นี้ย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ที่จะทำสัญญา ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริงต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้รับประกันภัยหรือตัวแทนของเขา

ในกรณีที่สัญญาประกันชีวิตนั้น เป็นกรณีที่เอาประกันชีวิตผู้เอาประกันภัยเอง ผู้เอาประกันย่อมมีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริง แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยเอาประกันชีวิตของผู้อื่นแล้ว หน้าที่เปิดเผยความจริงหากแก่ผู้เอาประกันภัยแต่ผู้เดียวไม่ เพราะในกรณีนี้ผู้รู้ความจริงต่างๆ ในตัวผู้ถูกเอาประกันชีวิตนั้น ผู้เอาประกันภัยก็อาจไม่รู้ดีไปกว่าผู้รับประกันภัย ตัวผู้รู้ความจริงนั้นคือตัวผู้ถูกเอาประกันชีวิตต่างหาก กฎหมายจึงบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของบุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือความมรณกรรมนั้นเป็นผู้มีหน้าที่เปิดเผยความจริง แต่ผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นคู่สัญญาเป็นผู้รับผิดชอบในการเปิดเผยความจริงนั้น ส่วนผู้เอาประกันภัยก็จะต้องมีหน้าที่ในการเปิดเผยความจริงอยู่ด้วยเหมือนกันในฐานะที่เป็นคู่สัญญา ซึ่งกฎหมายมิได้ใช้จำกัดเฉพาะผู้เอาประกันวินาศภัย มูลแห่งความรับผิดชอบในการกระทำของผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตนี้ บางทีก็กล่าวกันว่าอาศัยหลักเรื่องตัวแทน คือ ถือว่าผู้มีหน้าที่แถลงความจริงเป็นตัวแทนของผู้เอาประกันภัย บางทีก็อ้างว่าอาศัยข้อสัญญาประกันภัยนั่นเองที่กำหนดความรับผิดชอบไว้ดังนั้น ตามประมวลกฎหมายของเราเป็นที่เข้าใจว่าความรับผิดชอบอันนี้เกิดขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องเอกเทศสัญญาที่สันนิษฐานเจตนาของกลุ่มสัญญาไว้โดยคู่กรณีไม่ต้องกำหนดข้อสัญญาลงไปให้ชัดเจน

3.2.1.2 ข้อความที่ต้องเปิดเผย

ข้อความที่ต้องเปิดเผย คือ ข้อความที่อาจจูงใจผู้รับประกันภัยเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นหรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา ทั้งสองเป็นข้อความที่ผู้มีหน้าที่ต้องแถลงได้รู้ความจริงอยู่แล้ว

ข้อความอย่างไรจึงจะถือว่าอาจจูงใจผู้รับประกันภัยถึงขนาดดังกล่าว ต้องพิจารณาตามความเห็นของวิญญูชน ไม่ถือตามความคิดเห็นของผู้เอาประกันรายใดรายหนึ่ง โดยเฉพาะและถือว่าการเปิดเผยข้อความจริงนั้นเป็นหน้าที่ผู้เอาประกันภัยจึงต้องพิจารณาตามความเห็นของบุคคลผู้เอาประกันภัยทุกๆ ไปว่า ข้อความจริงนั้นตามความเห็นของวิญญูชนซึ่งเป็นฝ่ายผู้เอาประกันภัยจะคิดเห็นหรือไม่ว่าผู้เอาประกันภัยทุกๆ ไปจะถือเป็นข้อสำคัญถึงขนาดดังกล่าว นั้น ถ้าวิญญูชนทุกๆ ไปไม่คิดเห็นเช่นนั้น แม้ความจริงจะเป็นข้อสำคัญที่ผู้รับประกันภัยทั่วไปจะถือเป็นข้อสำคัญ ก็ไม่ถือว่าเป็นข้อที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องเปิดเผย ไม่ถือตามความเห็นของผู้รับประกันภัยเป็นที่ยุติ ตัวอย่างเช่นคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1675/2500 ผู้เอาประกันชีวิตตนเองแถลงข้อความเท็จในเรื่องอาชีพว่าเสียเบี้ยประกันภัยเอง ความจริงไม่มีอาชีพ และผู้รับประกันภัยเสียเบี้ยประกันให้ ดังนี้ให้ถือว่าเป็นข้อความที่ผู้รับประกันภัยไม่ทำสัญญาด้วย สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 715/2513 ถ.เคยรักษาตัวที่โรงพยาบาลซึ่งรายงานว่าเป็นโรคไต แต่ไม่ปรากฏว่า ถ.ไม่ทราบว่าเป็นโรคนี้อันใด จึงตอบคำถามบริษัทผู้รับประกันชีวิตว่าไม่เคยเป็นโรคไต แต่ ถ. ไม่เปิดเผยว่าตนเคยรักษาตัวในโรงพยาบาลภายใน 5 ปีก่อนทำสัญญาประกันชีวิตข้อนี้ต้องวินิจฉัยตามความคิดเห็นของวิญญูชนทั่วไป ต่อมา ถ. ตายเพราะเส้นโลหิตในสมองแตกมิใช่ด้วยโรคไต สัญญาประกันชีวิตจึงไม่เป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 49/2501 บริษัทต่ออายุสัญญาประกันชีวิตให้ เพราะผู้ที่ชีวิตตนถูกเอาประกันทำใบรับรองว่าสุขภาพดี แต่ความจริงผู้นั้นรู้ย่อว่าตนเองป่วยเกี่ยวกับท้องและสุขภาพไม่สมบูรณ์ เป็นการปกปิดข้อความจริงซึ่งทำให้สัญญาเป็นโมฆะ

อนึ่ง นอกจากจะต้องเป็นข้อสำคัญดังกล่าวแล้ว ต้องเป็นข้อความที่ผู้มีหน้าที่เปิดเผยได้รู้ความจริงอยู่แล้ว หากข้อความใดแม้จะเป็นข้อสำคัญ แต่ผู้เอาประกันภัยมิได้รู้ข้อความจริงนั้น จึงมิได้เปิดเผย จะถือว่าผู้เอาประกันภัยทำผิดหน้าที่อันนี้มิได้เพราะการที่จะให้ผู้ใดเปิดเผยข้อความที่เขาไม่รู้ย่อมจะเป็นไปไม่ได้

ประเด็นเรื่องความรู้ของผู้เอาประกันนั้น มีความสำคัญเฉพาะแต่ในการวินิจฉัยว่าข้อความนั้นผู้เอาประกันภัยได้รู้อยู่แล้วหรือไม่ แต่ในปัญหาที่ว่าข้อความนั้นเป็นข้อสำคัญหรือไม่ นั้น ความรู้ของผู้เอาประกันภัยว่าข้อความนั้นสำคัญหรือไม่สำคัญ ไม่เป็นหลักการในการวินิจฉัย

หน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงเลย เนื่องจากกรณีเป็นปัญหาว่าข้อความใดอาจจูงใจผู้รับประกันภัยถึงขนาดหรือไม่ และการวินิจฉัยปัญหานั้นก็ถือตามความคิดเห็นของวิญญูชนทั่วไปมิได้ถือตามฝ่ายผู้รับประกันภัย เพื่อป้องกันมิให้ผู้รับประกันภัยต้องเสียเปรียบในการนี้ในทางปฏิบัติผู้รับประกันภัยจึงมักกำหนดไว้เป็นข้อสัญญาว่า ข้อความที่ผู้เอาประกันภัยต้องตอบคำถามผู้รับประกันภัยส่งให้ตอบก่อนการตกลงรับประกันภัยนั้นเป็นข้อสำคัญ ซึ่งถ้าความจริงมิได้เป็นไปตามคำตอบทุกประการแล้วก็ถือว่าสัญญาไม่สมบูรณ์ ในกรณีเช่นนี้ย่อมถือว่าข้อสัญญานั้นใช้บังคับได้เช่นเดียวกับข้อสัญญาอื่นๆ ถ้าข้อความจริงมิได้เปิดเผยแก่ผู้รับประกันภัย จะเป็นโดยผู้เอาประกันภัยไม่รู้ข้อความนั้นหรือวิญญูชนไม่อาจคิดเห็นได้ว่าข้อความนั้นเป็นข้อสำคัญที่จะต้องเปิดเผยก็ตามสัญญานั้นก็เป็นอันไม่มีผลบังคับเพราะไม่เป็นไปตามข้อที่ตกลงกันไว้คู่เดียวกับไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดให้นิติกรรมมีผล ทั้งนี้เป็นปัญหาการตีความสัญญาว่ามีความหมายเปลี่ยนแปลงหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 865 เพียงใด ข้อสัญญาเช่นนี้ใช้บังคับได้ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่อย่างใด

3.2.1.3 ผลของการไม่เปิดเผยข้อความจริง

ตามมาตรา 865 ถ้าได้มีการปกปิดหรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จดังกล่าวแล้วสัญญาเป็นโมฆียะ แม้ผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตมิได้ตามเพราะโรคที่ปกปิดไว้ก็ตาม ถ้าเพียงแต่มีการปกปิดหรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จในข้อสำคัญถึงขนาดที่กล่าวแล้วก็ตาม เพียงเท่านี้หาทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะไม่ ยังต้องปรากฏต่อไปว่าการไม่เปิดเผยความจริงหรือแถลงข้อความเท็จนั้นเป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัยเชื่อถือและยอมรับประกันภัยหรือรับประกันภัยด้วยเบี้ยประกันภัยที่ต่ำกว่าควรจึงจะทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ ในข้อนี้กฎหมายมิได้บัญญัติไว้ชัดเจนนัก แต่เป็นที่เห็นได้จากมาตรา 866 บัญญัติ “ถ้าผู้รับประกันภัยได้รู้ความจริงดังกล่าวในมาตรา 865 ก็ดี หรือรู้ว่าข้อแถลงเป็นความเท็จก็ดี หรือควรจะได้รู้เช่นนั้น หากใช้ความระมัดระวังฟังจะได้คาดหมายได้แต่วิญญูชนก็ดี ท่านให้ฟังว่าสัญญานั้นเป็นอันสมบูรณ์” ทั้งนี้ถ้าการปกปิดหรือการแถลงเท็จนั้นถ้าไม่ เป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัยหลงเชื่อแล้วก็ไม่เป็นผลแต่อย่างใด แต่ได้ทำสัญญาไปด้วยความรู้ความสมัครใจของตนเองต่างหาก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 858/2515 โรคเบาหวานเป็นโรคที่ผู้รับประกันภัยต้องทราบเพื่อตกลงว่าจะรับประกันชีวิตหรือไม่ ถ้าผู้เอาประกันปกปิดความข้อนี้ และผู้รับประกันภัยหลงเชื่อ ทั้งแพทย์และผู้รับประกันภัยตรวจไม่พบน้ำตาลในปัสสาวะ สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ แม้ผู้เอาประกันชีวิตตายเพราะผ่าตัดโรคตับและโลหิตออกมามากก็ตาม

การปกปิดหรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จไม่ทำให้ผู้รับประกันภัยหลงเชื่ออาจเป็นเพราะผู้รับประกันภัยไม่ได้ทำสัญญาโดยอาศัยคำบอกกล่าวของผู้เอาประกันภัย แต่ได้ทำสัญญา

เพราะอาศัยการสืบสวนรายละเอียดด้วยตนเองหรือโดยผู้แทนของตน หรืออาจเป็นเพราะผู้รับประกันภัยได้รู้ถึงข้อความจริงอยู่แล้วดังในมาตรา 866 ก็ได้ การที่ผู้รับประกันภัยได้สืบสวนรายละเอียดต่างๆ นั้น ไม่แสดงเสมอไปว่าผู้รับประกันภัยไม่เชื่อถือคำแถลงของผู้เอาประกันภัย ผู้รับประกันภัยอาจสืบสวนพอประมาณเพราะเชื่อถือคำแถลงของฝ่ายผู้เอาประกันภัยอยู่ด้วยก็ได้ ในกรณีนี้ไม่ถือว่าสัญญาสมบูรณ์

3.2.2. หลักการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ (Misrepresentation)

หน้าที่แถลงข้อความจริงในการเสนอทำสัญญาประกันชีวิต เป็นหน้าที่ผู้เอาประกันภัยต้องกระทำด้วยความสุจริตอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นหลักอย่างเดียวกับหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ฉะนั้นหลักต่างๆ ที่ใช้ในเรื่องหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงเหมือนกับในเรื่องการแถลงข้อความจริงจะไม่นำมากล่าวถึง

3.2.2.1 ความหมายของการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ

ตามกฎหมายไทยมิได้บัญญัติถึงความหมายและรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของการแถลงข้อความอันเป็นเท็จไว้เลย เพียงแต่บัญญัติไว้ในมาตรา 865 ว่า “รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้ใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญาหรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นเท็จไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ” ดังนั้นการแถลงข้อความเท็จอันจะทำให้สัญญาเป็น โมฆียะตามมาตรา 865 จึงเป็นการแถลงเท็จโดยจงใจเท่านั้น แต่ถ้าเป็นการแถลงข้อความอันเป็นเท็จโดยไม่เจตนาจะนำมาตรา 865 ปรึบใช้ไม่ได้ จะต้องกลับไปใช้หลักทั่วไป คือ เรื่องสำคัญผิดตามมาตรา 156 หรือ 157 แล้วแต่กรณี นอกจากนี้คำพิพากษาฎีกาในส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อความจริง หรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จนี้ก็มิได้แยกข้อแตกต่างไว้ชัดเจนให้เห็นเด่นชัดแต่อย่างใด ดังนั้น การพิจารณาความหมายของการแถลงข้อความอันเป็นเท็จนั้นจึงต้องพิจารณาไปตามความหมายของต่างประเทศ

ในประเทศอังกฤษ ได้ให้คำจำกัดความว่า “แถลงข้อความอันเป็นเท็จ” (Misrepresentation) ว่าเป็นข้อแถลงที่ไม่ถูกต้องหรือไม่จริง (Inaccurate or Untrue Statement) ที่ทำขึ้นโดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งในสัญญาประกันภัยหรือทำขึ้นโดยตัวแทนของเขาต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ก่อนที่สัญญาจะเกิดขึ้น ข้อแถลงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ โดยปกติจะเกิดขึ้นในรูปแบบของคำตอบที่ได้ตอบคำถามในใบคำขอเอาประกันภัย¹⁶

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ” ไว้ว่าเป็นการแถลงข้อความจริงในบางสิ่งซึ่งไม่เป็นความจริง โดยผู้เอาประกันภัยได้แถลง

¹⁶ Michael Parkington. Op.cit. p. 338.

โดยรู้ว่าข้อแกลงนั้นไม่เป็นความจริง และได้แกลงด้วยเจตนาที่จะหลอกลวงหรือเป็นการแกลงข้อความจริง ซึ่งผู้เอาประกันภัยแน่ใจว่าเป็นความจริง โดยไม่รู้ว่าจริงหรือไม่และข้อความจริงนั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นการชักจูงใจให้เกิดการเข้าใจผิด¹⁷

3.2.2.2 ลักษณะของข้อเท็จจริงที่ต้องแกลง

สำหรับข้อเท็จจริงที่ต้องเปิดเผยหรือต้องแกลงนั้น ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญ (Material) ต่อการตกลงใจรับเสี่ยงภัยหรือกำหนดเบี้ยประกันภัยของผู้รับประกันภัย แต่สำหรับแนวทางปฏิบัติของไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันในการแกลงข้อความอันเป็นเท็จนั้นไม่ได้คำนึงถึงว่าข้อเท็จจริงที่ไม่ได้แกลงนั้นจะเป็นข้อสาระสำคัญหรือไม่ตกเป็นโมฆียะหมด

ในการพิจารณาว่าข้อแกลงใดเป็นความจริงหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากสถานการณ์ต่างๆ โดยรอบและถ้าข้อเท็จจริงนั้นถูกต้องตามเงื่อนไขที่จะเอาข้อเท็จจริงไปใช้แล้ว แม้ว่าไม่ถูกต้องเมื่อพิจารณากับสถานการณ์อื่นๆ ก็ไม่ถือว่าเป็นการแกลงข้อความอันเป็นเท็จ¹⁸ และต้องพิจารณารวมๆ ดูจากคำแกลงทั้งหมดหากถูกต้องเป็นจริงเป็นส่วนใหญ่แล้วการแกลงผิดเล็กน้อยและไม่เป็นสาระสำคัญ (Trivial Mis-Statement) หรือการละเว้นไม่ได้แกลงในรายละเอียดที่ไม่ใช่สาระสำคัญจะไม่ทำให้คำแกลงนั้นเป็นการแกลงข้อความอันเป็นเท็จ

ในบางกรณีข้อแกลงนั้นอาจจะเห็นได้ว่าถูกต้องตามตัวอักษรแต่เมื่อนำมาพิจารณากับข้อเท็จจริงอื่นที่มีได้แกลงจะทำให้กลายเป็นไม่ถูกต้อง ดังนี้ เท่ากับการแกลงข้อความอันเป็นเท็จเช่นเมื่อผู้เสนอขอเอาประกันชีวิตได้ตอบข้อความเกี่ยวกับการขอเอาประกันชีวิต และผลของการขอเอาประกันชีวิตของผู้รับประกันภัยก่อนว่าเขาได้ขอเอาประกันชีวิตจากผู้รับประกันภัยรายอื่นด้วย แต่ไม่ได้แกลงต่อไปว่าการเสนอขอเอาประกันชีวิตรายนั้นถูกปฏิเสธ เป็นต้น

3.2.2.3 ผลของการแกลงข้อความอันเป็นเท็จ

ถ้าผู้เอาประกันภัยได้แกลงข้อความอันเป็นเท็จ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัยผู้เอาประกันภัยก็ดี หรือกรณีประกันชีวิตบุคคลอันการใช้จ่ายเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันภัย ให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีกหรือบอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแกลงข้อความนั้นเป็นเท็จไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ”

ตามมาตรา 865 วรรคหนึ่งนั้นเห็นได้ว่าได้ให้สิทธิแก่ผู้รับประกันภัยที่จะเลือกปฏิบัติว่าจะบอกล้างสัญญาประกันชีวิตให้ตกเป็นโมฆะหรือจะดำเนินการรับประกันชีวิตต่อไป ซึ่ง

¹⁷ William F. Bovee. (1996). *American Jurisprudence Insurance*. p. 1018.

¹⁸ Thomson v. Weems. (1884). *General Principle of Insurance Law*. pp. 173-174.

หากผู้รับประกันชีวิตเลือกใช้สิทธิในการบอกล้างโมฆียกรรมแล้ว สัญญาประกันชีวิตก็ไม่มีผลบังคับใช้ต่อไป

3.3 หลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยก็มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอยู่เช่นกัน คือ การคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การคุ้มครองตามประมวลกฎหมายอาญา และการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะ

ในปัจจุบันประเทศไทยมีเพียงกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐเท่านั้น มีเพียงกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของเอกชนที่เป็นสถาบันการเงินซึ่งอยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 ยังไม่มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของเอกชนโดยทั่วไป จึงมีความพยายามที่จะจัดทำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของเอกชนขึ้น เพื่อให้ข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของเอกชนได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอ

3.3.1 การคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทยได้มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอย่างชัดเจน ซึ่งรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลด้วย โดยกฎหมายมิให้มีการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคล ตามที่บัญญัติในมาตรา 35 ของกฎหมายรัฐธรรมนูญว่า สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะและบุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน จากหลักดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้อย่างชัดเจน การละเมิดสิทธิดังกล่าวจะกระทำมิได้เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีประสิทธิภาพ และเกิดผลในทางปฏิบัติจึงควรมีการกำหนดกลไกมาตรการและรายละเอียด ในการให้ความคุ้มครองในกฎหมายลำดับรอง เช่นพระราชบัญญัติ

เพื่อให้ผู้ที่อยู่ภายใต้กฎหมาย เช่น ประชาชน ผู้ประกอบการ ผู้ประมวลผลข้อมูล ผู้ควบคุมข้อมูล เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลส่วนบุคคล

3.3.2 การคุ้มครองตามประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาก็ถือเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับหนึ่งที่สามารถนำมาปรับใช้กับเรื่องละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลได้ โดยบัญญัติไว้ในหมวด 2 ในความผิดฐานเปิดเผยความลับ ตามมาตรา 322 มาตรา 323 และมาตรา 324 ซึ่งได้บัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา 322 ผู้ใดเปิดเผยหรือเอาจดหมาย โทรเลขหรือเอกสารใดๆ ซึ่งปิดผนึกของผู้อื่นไป เพื่อล่วงรู้ข้อความก็ดี เพื่อนำข้อความในจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารเช่นว่านั้นออกเปิดเผยก็ดี ถ้าการกระทำนั้นน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

“มาตรา 323 ผู้ใดล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่น โดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เกษัตริกร คนจำหน่ายยา นางผดุงครรภ์ ผู้พยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความ หรือผู้สอบบัญชี หรือโดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้นแล้วเปิดเผยความลับนั้น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับการศึกษาอบรมในอาชีพดังกล่าวในวรรคแรก เปิดเผยความลับของผู้อื่น อันตนได้ล่วงรู้หรือได้มาในการศึกษาอบรมนั้น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน”

“มาตรา 324 ผู้ใดโดยเหตุที่ตนมีตำแหน่งหน้าที่ วิชาชีพ หรืออาชีพอันเป็นที่ไว้วางใจ ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่น เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการค้า การพาณิชย์ หรือการนิมิตในวิทยาศาสตร์เปิดเผยหรือใช้ความลับนั้นเพื่อประโยชน์ตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เมื่อพิจารณาดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะมาตรา 323 มาตรา 324 จะเห็นได้ว่ากฎหมายอาญาก็เป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลด้วย แต่กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลแล้ว มิได้ให้ความคุ้มครองก่อนการกระทำละเมิดต่อข้อมูลส่วนบุคคล และจะเห็นได้ว่ากฎหมายอาญาได้ควบคุมเฉพาะผู้มีวิชาชีพ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่เท่านั้น และยังมุ่งเน้นถึงข้อมูลที่เป็นความลับซึ่งหากข้อมูลส่วนบุคคลมีนั้น ไม่มีลักษณะเป็นความลับแต่มีความสำคัญมากเมื่อนำไปใช้ประกอบข้อมูลอื่นๆ และเมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าว ก็อาจถูกตีความว่าไม่เป็นการเปิดเผย

ความลับตามกฎหมายดังกล่าว ทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวอาจไม่ได้รับความคุ้มครอง แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายอาญาก็ได้มีบทบัญญัติที่ยกเว้นให้สามารถเปิดเผยข้อมูลได้เลย ทำให้เมื่อมีความจำเป็นต้องเปิดเผย เจ้าพนักงานหรือผู้ประกอบวิชาชีพไม่กล้าที่จะเปิดเผยเนื่องจากเกรงว่ากรกระทำของตนจะเป็นความผิด

3.3.3 การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540¹⁹

ในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 นี้ มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองแก่ข้อมูลส่วนบุคคลไว้เช่นกัน แต่เป็นการให้ความคุ้มครองแก่ข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของภาครัฐเท่านั้น ซึ่งได้แก่บทบัญญัติดังต่อไปนี้

มาตรา 4 “ในพระราชบัญญัตินี้

“ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมายรหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้นั้นได้เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคนหรือรูปถ่ายและให้หมายความรวมถึง ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

มาตรา 15 ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน

(5) รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดก็ได้ แต่ต้องระบุไว้ด้วยว่าที่เปิดเผยไม่ได้เพราะเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทใดและเพราะเหตุใด และให้ถือว่าการมีคำสั่งเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นดุลพินิจ โดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามลำดับสายการบังคับบัญชา แต่ผู้ขออาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 21 เพื่อประโยชน์แห่งหมวดนี้ “บุคคล” หมายความว่า บุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติไทยและบุคคลธรรมดาที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย

มาตรา 22 สำนักข่าวกรองแห่งชาติ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ และหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง อาจออกระเบียบ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

¹⁹ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่มีให้นำบัญชีตัววรรคหนึ่ง (3) ของมาตรา 23 มาใช้ บังคับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของหน่วยงานดังกล่าวก็ได้

หน่วยงานของรัฐแห่งอื่นที่จะกำหนดในกฎกระทรวงตามวรรคหนึ่งนั้น ต้องเป็น หน่วยงานของรัฐซึ่งเปิดเผยประเภทข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามมาตรา 23 วรรคหนึ่ง (3) ของ มาตรา 23 จะเป็นอุปสรรคร้ายแรงต่อการดำเนินการของหน่วยงานดังกล่าว

มาตรา 23 หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ดังต่อไปนี้

(1) ต้องจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเพียงเท่าที่เกี่ยวข้องและจำเป็นเพื่อการ ดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์เท่านั้น และยกเลิกการจัดให้มีระบบ ดังกล่าวเมื่อหมดความจำเป็น

(2) พยายามเก็บข้อมูลข่าวสารโดยตรงจากเจ้าของข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่จะ กระทั่งถึงประโยชน์ได้เสียโดยตรงของบุคคลนั้น

(3) จัดให้มีการพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา และตรวจสอบแก้ไขให้ถูกต้องอยู่เสมอ เกี่ยวกับสิ่งดังต่อไปนี้

- (ก) ประเภทของบุคคลที่มีการเก็บข้อมูลไว้
- (ข) ประเภทของระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล
- (ค) ลักษณะการใช้ข้อมูลตามปกติ
- (ง) วิธีการขอตรวจดูข้อมูลข่าวสารของเจ้าของข้อมูล
- (จ) วิธีการขอให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูล
- (ฉ) แหล่งที่มาของข้อมูล

(4) ตรวจสอบแก้ไขข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลในความรับผิดชอบให้ถูกต้องอยู่เสมอ

(5) จัดระบบรักษาความปลอดภัยให้แก่ระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามความเหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้มีการนำไปใช้โดยไม่เหมาะสมหรือเป็นผลร้ายต่อเจ้าของข้อมูล

ในกรณีที่เก็บข้อมูลข่าวสาร โดยตรงจากเจ้าของข้อมูล หน่วยงานของรัฐต้องแจ้งให้ เจ้าของข้อมูลทราบล่วงหน้าหรือพร้อมกับการขอข้อมูลถึงวัตถุประสงค์ที่จะนำข้อมูลมาใช้ ลักษณะ การใช้ข้อมูลตามปกติ และกรณีที่ขอข้อมูลนั้นเป็นกรณีที่น่าจะให้ข้อมูลได้โดยความสมัครใจหรือ เป็นกรณีมีกฎหมายบังคับ

หน่วยงานของรัฐต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบในกรณีมีการให้จัดส่งข้อมูลข่าวสาร ส่วนบุคคลไปยังที่ใด ซึ่งจะเป็นผลให้บุคคลทั่วไปทราบข้อมูลข่าวสารนั้นได้ เว้นแต่เป็นไปตาม ลักษณะการใช้ข้อมูลตามปกติ

มาตรา 24 หน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของตนต่อหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นหรือผู้อื่นโดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูลที่ให้ไว้ล่วงหน้าหรือในขณะนั้นมิได้ เว้นแต่เป็นการเปิดเผย ดังต่อไปนี้

(1) ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานของตนเพื่อนำไปใช้ตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น

(2) เป็นการใช้ข้อมูลตามปกติภายในวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลนั้น

(3) ต่อหน่วยงานของรัฐที่ทำงานด้านการวางแผนหรือการสถิติหรือสำมะโนต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่ต้องรักษาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไว้ไม่ให้เปิดเผยต่อไปยังผู้อื่น

(4) เป็นการให้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยโดยไม่ระบุชื่อหรือส่วนที่ทำให้รู้ว่าเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับบุคคลใด

(5) ต่อหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตาม มาตรา 26 วรรคหนึ่ง เพื่อการตรวจคุณค่าในการเก็บรักษา

(6) ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อการป้องกันการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย การสืบสวน การสอบสวน หรือการฟ้องคดี ไม่ว่าจะเป็คดีประเภทใดก็ตาม

(7) เป็นการให้ซึ่งจำเป็นเพื่อการป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิตหรือสุขภาพของบุคคล

(8) ต่อศาล และเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐหรือบุคคลที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะขอข้อเท็จจริงดังกล่าว

(9) กรณีอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามวรรคหนึ่ง (3) (4) (5) (6) (7) (8) และ (9) ให้มีการจัดทำบัญชีแสดงการเปิดเผยกำกับไว้กับข้อมูลข่าวสารนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 25 ภายใต้บังคับมาตรา 14 และ มาตรา 15 บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รู้ถึงข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน และเมื่อบุคคลนั้นมีคำขอเป็นหนังสือหน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสารนั้นจะต้องให้บุคคลนั้นหรือผู้กระทำการแทนบุคคลนั้นได้ตรวจหรือได้รับสำเนาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับบุคคลนั้น และให้นำมาตรา 9 วรรคสอง และวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การเปิดเผยรายงานการแพทย์ที่เกี่ยวกับบุคคลใด ถ้ากรณีเหตุอันควรเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเปิดเผยต่อเฉพาะแพทย์ที่บุคคลนั้นมอบหมายก็ได้

ถ้าบุคคลใดเห็นว่าข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนส่วนใดไม่ถูกต้องตามที่ เป็นจริง ให้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นหนังสือให้หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสารแก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนนั้นได้ ซึ่งหน่วยงานของรัฐจะต้องพิจารณาคำขอดังกล่าว และแจ้งให้บุคคลนั้นทราบโดยไม่ชักช้า

ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารให้ตรงตามที่ มีคำขอ ให้ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภายในสามสิบวัน นับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งไม่ยินยอมแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสาร โดยยื่นคำอุทธรณ์ต่อ คณะกรรมการ และไม่ว่ากรณีใดๆ ให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิร้องขอให้หน่วยงานของรัฐหมายเหตุค่า ของตนแนบไว้กับข้อมูลข่าวสารส่วนที่เกี่ยวข้องได้

ให้บุคคลตามที่กำหนดในกฎกระทรวงมีสิทธิดำเนินการตามมาตรา 23 มาตรา 24 และ มาตรา 25 แทนผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือเจ้าของข้อมูลไม่ถึงแก่กรรม แล้วได้”

เมื่อพิจารณาหลักการพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว เห็นได้ว่ากำหนดให้หน่วยงานรัฐ ต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารราชการเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ โดยมีข้อยกเว้นสำหรับ ข้อมูลบางประเภทที่ไม่ต้องเปิดเผยหรืออยู่ในดุลพินิจของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้ โดยเฉพาะการเปิดเผยรายงานการแพทย์ที่เกี่ยวกับบุคคลใด ถ้ากรณีเหตุ อันควรเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเปิดเผยต่อเฉพาะแพทย์ที่บุคคลนั้นมอบหมาย ทำให้โรงพยาบาลหรือ สถานพยาบาล มักจะปฏิเสธการเปิดเผยรายงานการแพทย์ แก่บุคคลที่มีใช้เจ้าของข้อมูล

3.3.4 การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550²⁰

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฉบับหนึ่ง ที่สามารถนำมาปรับใช้กับเรื่องละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลได้ เนื่องจากมีการให้ความคุ้มครองแก่ข้อมูลส่วนบุคคลไว้ ซึ่งได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติต่างๆ ดังนี้

มาตรา 3 “สุขภาพ” หมายความว่า ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทาง ปัญญา และทางสังคมเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล

มาตรา 7 ข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคล เป็นความลับส่วนบุคคล ผู้ใดจะนำไปเปิดเผยใน ประการที่น่าจะทำให้บุคคลนั้นเสียหายไม่ได้ เว้นแต่การเปิดเผยนั้นเป็นไปตามความประสงค์ของ บุคคลนั้น โดยตรง หรือมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย แต่ไม่ว่าในกรณีใดๆ ผู้ใดจะอาศัย

²⁰ พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550

อำนาจหรือสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการหรือกฎหมายอื่น เพื่อขอเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลที่ไม่ใช่ของตนไม่ได้

มาตรา 10 เมื่อมีกรณีที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนเกิดขึ้นหน่วยงานของรัฐที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว ต้องเปิดเผยข้อมูลนั้นและวิธีป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพให้ประชาชนทราบและจัดหาข้อมูลให้โดยเร็ว

การเปิดเผยข้อมูลตามวรรคหนึ่งต้องไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลใดเป็นการเฉพาะ” ถือได้ว่าพระราชบัญญัตินี้ได้ให้ความคุ้มครองข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลไม่ว่าของรัฐหรือของเอกชน โดยให้ความคุ้มครองที่เคร่งครัด โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล จะเปิดเผยข้อมูลด้านสุขภาพได้เพียงได้รับความยินยอมหรือมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย จึงเป็นได้ว่าการเปิดเผยนั้นทำได้ค่อนข้างจำกัด

3.3.5 การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525²¹

พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 บัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการประกอบวิชาชีพเวชกรรมและคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชนให้รัดกุมยิ่งขึ้น ซึ่งตามมาตรา 23 (3) (ข) คณะกรรมการแพทยสภาด้วยความเห็นชอบของสภานายกพิเศษได้ออกข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษารหัสธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549²² หมวด 4 ว่าด้วยการประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งมีการบัญญัติให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ ดังนี้

ข้อ 27 กำหนดไว้ว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วยหรือผู้ป่วยที่เสียชีวิต ซึ่งตนทราบมาเนื่องจากการประกอบวิชาชีพ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้ป่วยหรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือตามหน้าที่”

ซึ่งตามข้อกำหนดนี้ได้ให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมทั้งในในภาครัฐและเอกชนทราบมาจากการประกอบวิชาชีพ โดยกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย อันเป็นการกำหนดหน้าที่ในการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วย โดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมจะเปิดเผยข้อมูลได้ต่อเมื่อมีความยินยอมของผู้ป่วยหรือเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพมักปฏิเสธการเปิดเผยประวัติสุขภาพ ให้กับบุคคลที่มีไม่ใช่เจ้าของข้อมูล รวมถึงผู้รับประกันชีวิต

²¹ พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525

²² ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษารหัสธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549

3.3.6 การคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.

เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ที่มีความสามารถ ในการบันทึกข้อมูล เรียกใช้ข้อมูล ประมวลผลข้อมูล หรือการโอนข้อมูลส่วนบุคคล เป็นไปได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และสามารถทำได้ในปริมาณมากๆ ทำให้มีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลมากขึ้นตามไปด้วย

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 35 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว การกล่าวหาหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิส่วนบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน และบุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ทำให้มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ขึ้น ซึ่งผู้ร่างพิจารณากฎหมายของต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการยกร่างไม่ว่าจะเป็นกฎหมายจากประเทศในภาคพื้นยุโรป อเมริกา และเอเชีย โดยสามารถสรุปหลักเกณฑ์สำคัญของร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ดังนี้

1) เจตนารมณ์ของกฎหมาย มุ่งให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิความเป็นอยู่ (Privacy Rights) เนื่องจากปัจจุบันมีการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปแสวงหาประโยชน์หรือเปิดเผยโดยไม่ได้รับความยินยอมเจ้าของข้อมูล สร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือเสียหายให้แก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูล เป็นเพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ ทำให้การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลทำได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว

2) กฎหมายมีผลใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดวัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เหตุที่กฎหมายกำหนดระยะเวลาการมีผลใช้บังคับไว้ถึง 180 วันนั้น เนื่องจากหลักการของกฎหมายฉบับนี้เป็นเรื่องใหม่ที่อาจกระทบต่อกลไกการปฏิบัติงานของภาคเอกชน และภาครัฐที่จะเข้ามากำกับดูแล กฎหมายจึงไม่มีผลใช้บังคับทันที (ร่าง มาตรา 2)

3) ขอบเขตของกฎหมาย พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลทั้งที่เป็นบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเชิงธุรกิจหรือการพาณิชย์ เว้นแต่มีกฎหมายว่าด้วยการใดบัญญัติเรื่องใดไว้ โดยเฉพาะแล้วให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการนั้น เช่น พระราชบัญญัติข้อมูล

ข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 เป็นต้น (ร่างมาตรา 4)

4) การยกเว้นการบังคับใช้ ร่างพระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับกับ

(1) หน่วยงานของรัฐที่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ เว้นแต่รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

(2) บุคคลหรือนิติบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนตนของบุคคลหรือนิติบุคคลนั้นเท่านั้น โดยมีให้ผู้อื่นใช้ข้อมูลส่วนบุคคลนั้น หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นต่อผู้อื่น

(3) บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บรวบรวมไว้ เฉพาะเพื่อกิจการสื่อมวลชน งานศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรม

การยกเว้นไม่นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้ในกรณีอื่นๆ ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามข้อเสนอของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จะเห็นได้ว่ามาตรานี้เป็นการวางมาตรฐานในทางกฎหมาย โดยกำหนดไว้ว่าโดยหลักประชาชนทุกคนจะได้รับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายฉบับนี้บัญญัติ เว้นแต่ในกรณีที่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์อื่นใดที่มีสภาพบังคับในการกำหนดหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ (ร่างมาตรา 5)

5) บทนิยามที่สำคัญ ร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 3 ได้กำหนดคำนิยามที่สำคัญไว้ อาทิ บทนิยามคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม ประวัติการทำงาน หรือประวัติกิจกรรม บรรดาที่มีชื่อของบุคคลนั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวบุคคลนั้นได้ เช่นลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคน หรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย จากบทนิยามดังกล่าวได้ให้ความหมายของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ในความหมายอย่างกว้างรวมถึงข้อมูลทุกชนิดทั้งที่ทำให้ระบุตัวบุคคลนั้นได้โดยตรง เช่น ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ หรืออาจะระบุตัวบุคคลนั้นได้โดยอ้อม (ร่างมาตรา 3)

6) ผู้รักษาตามกฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติได้กำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามกฎหมาย เนื่องจากร่างพระราชบัญญัตินี้เกี่ยวข้องกับทุกกระทรวง ทบวง กรม และมีผลต่อการพัฒนาซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวมทั้งประเทศ (ร่างมาตรา 6)

7) หลักการของกฎหมาย

(1) บุคคลที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง

กฎหมายให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลธรรมดาเป็นหลัก ทั้งนี้ให้รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว เนื่องจากกรณีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตแล้วอันกระทบต่อเกียรติยศ ชื่อเสียง ทั้งของตัวผู้ตายเองและของสมาชิกในครอบครัวผู้ตายอาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน ทั้งนี้ กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้ให้ความคุ้มครองแก่ข้อมูลของนิติบุคคล เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่ของนิติบุคคล เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการก่อตั้งนิติบุคคล กรรมการของนิติบุคคล ผู้มีอำนาจกระทำแทนนิติบุคคล ทุนจดทะเบียน จำนวนหุ้น วัตถุประสงค์ของนิติบุคคล บัญชีของนิติบุคคล เป็นต้น มักเป็นข้อมูลที่จะต้องเปิดเผยและตรวจสอบได้ในขณะที่ข้อมูลของนิติบุคคลที่ควรเป็นความลับ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการค้า จะมีการให้ความคุ้มครองในกฎหมายอื่นอยู่แล้ว เช่น พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545

(2) ประเภทของข้อมูลส่วนบุคคล

ในคำจำกัดความกฎหมายไม่ได้มีการแบ่งประเภทข้อมูลไว้ชัดเจน แต่มีการแบ่งระดับข้อมูลที่ได้รับคุ้มครองโดยใช้กลไกของกฎหมาย โดยกำหนดประเภทของข้อมูลที่ห้ามจัดเก็บไว้ เช่น ข้อมูลที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ประวัติสุขภาพ หรือข้อมูลอื่นใดที่กระทบต่อความรู้สึกของผู้อื่นหรือประชาชนตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (ร่างมาตรา 23)

(3) วิธีการที่กฎหมายให้การคุ้มครอง

กฎหมายให้ความคุ้มครองการดำเนินการใดๆ กับข้อมูลส่วนบุคคลโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic means) และวิธีการใช้ระบบมือ (Manual) ทั้งนี้ การให้ความคุ้มครองการดำเนินการด้วยระบบมือให้เฉพาะเท่าที่จำเป็น

8) การให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (ร่างมาตรา 6-21)

(1) การวางหลักการทั่วไปในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

เป็นการวางหลักการทั่วไปว่าการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลจะกระทำมิได้เว้นแต่เจ้าของข้อมูลให้ความยินยอมหรือบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้อำนาจไว้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักการเบื้องต้นสำหรับข้อมูลส่วนบุคคลที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครอง

(2) หลักการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

กฎหมายฉบับนี้ได้มีการแยกการให้ความคุ้มครองในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการอย่างชัดเจน กล่าวคือ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเก็บรวบรวม การใช้การเปิดเผย การเก็บรักษา และการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลไว้แยกต่างหากจากกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจน

(3) การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล (ร่างมาตรา 22 ถึงมาตรา 24)

ก. การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่เกี่ยวข้องและจำเป็นแก่การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบเท่านั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลที่แตกต่างไปจากวัตถุประสงค์แจ้งไว้ จะกระทำได้อีกเมื่อได้แจ้งวัตถุประสงค์ใหม่ให้เจ้าของข้อมูลทราบก่อนการเก็บรวบรวม

ข. ห้ามมิให้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ประวัติสุขภาพ แหล่งกำเนิดของเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมืองความเชื่อในทางศาสนา ข้อมูลที่อาจเป็นผลร้าย ทำให้เสียชื่อเสียง หรืออาจก่อให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือความไม่เท่าเทียมกันแก่บุคคล ทั้งนี้ ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ค. การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่จากเจ้าของข้อมูลโดยตรงโดยปราศความยินยอมของเจ้าของข้อมูลจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่

- เป็นการเก็บรวบรวมเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย
- เป็นการเก็บรวบรวมเพื่อประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและการขอความยินยอมไม่สามารถทำได้ในเวลานั้น
- เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับชีวิต สุขภาพ หรือความปลอดภัยของเจ้าของข้อมูล
- เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประโยชน์แก่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล
- การเก็บรวบรวมเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยหรือสถิติและได้เก็บไว้เป็นความลับ
- การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจากการดูหรือสังเกตการณ์การแสดง กีฬา หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน เมื่อบุคคลที่ถูกเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นได้ปรากฏตัวหรือเข้าร่วมกิจกรรมนั้นด้วยความสมัครใจ และกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่เปิดเผยมต่อสาธารณะ
- การเก็บรวบรวมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาการตัดสินใจ ความเหมาะสมของบุคคลในการที่ได้รับรางวัลเกียรติยศ หรือผลประโยชน์ในลักษณะคล้ายคลึงกัน
- การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามสัญญาที่ทำกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล หรือตามมาตรการที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลร้องขอเพื่อให้เป็นไปตามสัญญาที่จะทำขึ้น
- การเก็บรวบรวมตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

(4) การใช้ข้อมูลส่วนบุคคล (ร่างมาตรา 25 ถึงมาตรา 26)

ก. ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องใช้ข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลตามวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมเท่านั้น การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลแจ้งต่อเจ้าของข้อมูลบุคคลให้ทราบวัตถุประสงค์ใหม่และต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลด้วย เว้นแต่การใช้ดังต่อไปนี้ไม่ต้องได้รับความยินยอม

- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย
- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและการขอความยินยอมไม่สามารถทำได้ในเวลานั้น
- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับชีวิต สุขภาพ หรือความปลอดภัยของเจ้าของข้อมูล
- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์แก่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล
- การใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยหรือสถิติและได้เก็บไว้เป็นความลับ
- การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลจากการดูหรือสังเกตการณ์การแสดง กีฬา หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน เมื่อบุคคลที่ถูกเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นได้ปรากฏตัวหรือเข้าร่วมกิจกรรมนั้นด้วยความสมัครใจ และกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่เปิดเผยต่อสาธารณะ
- การใช้ข้อมูลนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาการตัดสินใจ ความเหมาะสมของบุคคลในการที่ให้ได้รับรางวัลเกียรติยศ หรือผลประโยชน์ในลักษณะคล้ายคลึงกัน
- การใช้ข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามสัญญาที่ทำกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล หรือตามมาตรการที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลร้องขอเพื่อให้เป็นไปตามสัญญาที่จะทำขึ้น
- การใช้ในกรณีอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ข. ห้ามมิให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลใช้ข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ประวัติสุขภาพ แหล่งกำเนิดของเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมืองความเชื่อในทางศาสนา ข้อมูลที่อาจเป็นผลร้าย ทำให้เสียชื่อเสียง หรืออาจก่อให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือความไม่เท่าเทียมกันแก่บุคคล ทั้งนี้ ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่

- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย
 - เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและการขอความยินยอมไม่สามารถทำได้ในเวลานั้น
 - เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับชีวิต สุขภาพ หรือความปลอดภัยของเจ้าของข้อมูล
 - เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์แก่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล
 - การใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยหรือสถิติและได้เก็บไว้เป็นความลับ
 - เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ในทางการแพทย์หรือการรักษาพยาบาลบุคคลใดและได้เก็บข้อมูลส่วนบุคคลไว้เป็นความลับ
 - การใช้ในกรณีอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด
- (5) การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล (ร่างมาตรา 27 ถึงมาตรา 30)
- ก. ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะเปิดเผยข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของตนต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมเท่านั้น การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลแจ้งต่อเจ้าของข้อมูลบุคคลให้ทราบวัตถุประสงค์ใหม่และต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลด้วย เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้ไม่ต้องได้รับความยินยอม
- เปิดเผยต่อนายความของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ว่าความแทนในคดีใดคดีหนึ่งหรือได้รับมอบอำนาจทั่วไปให้กระทำการแทนผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล
 - เพื่อวัตถุประสงค์ในการเรียกเก็บหนี้ซึ่งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องชำระให้แก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล
 - เปิดเผยแก่หน่วยงานที่มีหน้าที่รักษาข้อมูลส่วนบุคคลไว้เป็นประวัติศาสตร์
 - เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐร้องขอในกรณีที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศหรือกิจการระหว่างประเทศ
 - เป็นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย
 - เป็นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและการขอความยินยอมไม่สามารถทำได้ในเวลานั้น

- เป็นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับชีวิต สุขภาพ หรือความปลอดภัยของเจ้าของข้อมูล

- เป็นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อประโยชน์แก่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

- การเปิดเผยข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยหรือสถิติและได้เก็บไว้เป็นความลับ

- เป็นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ในทางการแพทย์หรือการรักษาพยาบาลบุคคลใดและได้เก็บข้อมูลส่วนบุคคลไว้เป็นความลับ

- การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลจากการดูหรือสังเกตการณ์การแสดง กีฬา หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน เมื่อบุคคลที่ถูกเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นได้ปรากฏตัวหรือเข้าร่วมกิจกรรมนั้นด้วยความสมัครใจ และกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่เปิดเผยต่อสาธารณะ

- เป็นการเปิดเผยเมื่อมีความจำเป็นอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ข. ห้ามมิให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ประวัติสุขภาพ แหล่งกำเนิดของเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมืองความเชื่อในทางศาสนา ข้อมูลที่อาจเป็นผลร้าย ทำให้เสียชื่อเสียง หรืออาจก่อให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือความไม่เท่าเทียมกันแก่บุคคล ทั้งนี้ ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง โดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่

- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย

- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและการขอความยินยอมไม่สามารถทำได้ในเวลานั้น

- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับชีวิต สุขภาพ หรือความปลอดภัยของเจ้าของข้อมูล

- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์แก่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

- การใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยหรือสถิติและได้เก็บไว้เป็นความลับ

- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ในทางการแพทย์หรือการรักษาพยาบาลบุคคลใดและได้เก็บข้อมูลส่วนบุคคลไว้เป็นความลับ

- เป็นการเปิดเผยเมื่อมีความจำเป็นอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ค. การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไปนอกราชอาณาจักร (ร่างมาตรา 29 และ มาตรา 30) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่มีบทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเท่ากับประเทศไทยหรือไม่มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลหรือมีบทบัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครองแต่บทบัญญัติกฎหมายในประเทศนั้นมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในสาระสำคัญต่ำกว่าบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย
- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและการขอความยินยอมไม่สามารถทำได้ในเวลานั้น
- เป็นการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับชีวิต สุขภาพ หรือความปลอดภัยของเจ้าของข้อมูล
- เพื่อการดำเนินคดีนอกราชอาณาจักร
- เป็นการปฏิบัติตามสัญญาที่ทำกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล หรือตามมาตรการที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลร้องขอเพื่อให้เป็นไปตามสัญญาที่จะทำขึ้น
- เป็นผลหรือการปฏิบัติตามสัญญาที่ทำกับผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล
- เพื่อป้องกันหรือปราบปรามการฟอกเงินหรือการก่อการร้าย
- มีความจำเป็นอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

(6) สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (ร่างมาตรา 32 ถึงมาตรา 34)

ก. ขอตรวจดูข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ขอสำเนาหรือสำเนาที่ได้รับรองความถูกต้องข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวได้

ข. ขอให้แจ้งถึงการมีอยู่ การใช้ หรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน

ค. ขอให้ดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนให้ถูกต้องครบถ้วน หรือเป็นปัจจุบัน

ง. ขอให้ระงับการใช้หรือเปิดเผย กรณีที่ข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนในกรณีข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง

จ. ขอให้ดำเนินการลบหรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาการเก็บรักษาหรือไม่เกี่ยวข้องหรือเกินกว่าความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลนั้น หรือได้เพิกถอนความยินยอม

จ. ขอให้เปิดเผยถึงการได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน ในกรณีเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่ได้ให้ความยินยอมในการเก็บรวบรวม

9) คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (ร่างมาตรา 7 ถึง มาตรา 15)

กฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย รับเรื่องร้องเรียนหรือตรวจสอบกรณีที่มีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลเกิดขึ้น

10) การร้องเรียน และการอุทธรณ์ (ร่างมาตรา 37 ถึง มาตรา 40)

เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอุทธรณ์หรือร้องเรียนต่อคณะกรรมการในกรณีที่หน่วยงานดำเนินการใดๆ กับข้อมูลส่วนบุคคลแล้วก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูลหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องขึ้น รวมทั้งการกำหนดให้คณะกรรมการสามารถวางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอน หรือวิธีการร้องเรียนหรืออุทธรณ์ได้ในรายละเอียด

11) ความรับผิดทางแพ่ง และบทกำหนดโทษ (ร่างมาตรา 48 ถึงมาตรา 51)

เป็นการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่ง และทางอาญา ในกรณีที่เกิดความเสียหายจากการดำเนินการที่มีชอบหรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนด

12) บทเฉพาะกาล (ร่างมาตรา 52 ถึง มาตรา 53)

ให้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และในระหว่างที่ยังมิได้แต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการในวันก่อนที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ ปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

3.4 หลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศ

ข้อมูลส่วนบุคคลถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 มาตรา 12 ว่า “บุคคลย่อมไม่ถูกแทรกแซงโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือจะถูกลบหลู่ในเกียรติยศชื่อเสียงมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อการสอดแทรกหรือการลบหลู่ในสิทธิเช่นนั้น”

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยมนุษยชนของสหประชาชาติ เห็นได้ว่าการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังขาดรายละเอียดในการให้ความคุ้มครองในการศึกษาการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ก็เพื่อที่จะไม่ให้บุคคลต้องถูกละเมิดแทรกแซงโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว โดยบุคคลทุกคนย่อมได้รับการปกป้อง

คุ้มครองโดยกฎหมาย ในต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นในประเทศใดๆ ก็ล้วนมีการออกข้อกำหนดรวมทั้งกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล การไม่มีข้อบังคับให้ความคุ้มครองในเรื่องเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลนี้อาจจะนำมาซึ่งการละเมิดสิทธิต่างๆ หรือการกระทำที่ขัดต่อกฎหมาย

ในปัจจุบันแม้ว่าจะมีปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนบัญญัติให้การรับรองและคุ้มครองเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลอยู่แล้วก็ตาม ในประเทศต่างๆ ก็ยังมีความกังวลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลอยู่ว่าสามารถที่จะให้ความคุ้มครองได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เนื่องจากปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมิได้บัญญัติรายละเอียดการให้ความคุ้มครองไว้ ในต่างประเทศจึงได้พยายามที่จะสร้างมาตรฐานเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลในประเทศรวมทั้งต่างประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันได้ว่าจะมีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ดีและยอมรับได้

นอกจากนี้ยังมีองค์การระหว่างประเทศสององค์กรที่ได้ออกกฎเกณฑ์สำคัญๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กล่าวคือ The Council of Europe ได้ออก Convention for the protection of individual with regard to the automatic processing of personal data และองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา The organization for economic cooperation and development (OECD) ได้ออก Guidelines governing the protection of privacy and transborder data flows of personal data ซึ่งกฎเกณฑ์ทั้งสองฉบับนี้ได้กำหนดกฎเกณฑ์เฉพาะเพื่อใช้บังคับกับการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งประเทศส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และนำไปเป็นแนวทางการบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของประเทศตน ในการบัญญัติกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศโดยส่วนใหญ่จะคล้ายกัน เพราะมี OECD Guideline วางหลักการเอาไว้ อย่างไรก็ตามรายละเอียดของแต่ละประเทศอาจแตกต่างกัน บางประเทศอาจบัญญัติรายละเอียดในทางปฏิบัติเอาไว้ค่อนข้างยาว แต่บางประเทศก็บัญญัติแต่เพียงหลักการเท่านั้น ในการศึกษานี้จะทำการศึกษาเฉพาะหลักการสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปและข้อตกลงรัฐสภายุโรป กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศอังกฤษ และประเทศอิตาลี ดังนี้

3.4.1 หลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (EU) และข้อตกลงรัฐสภายุโรปและองค์การเพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)²³

ในปี ค.ศ. 1980 องค์การเพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (The organization for economic cooperation and development) ได้ออก Guidelines governing the protection of privacy and transporter data flows of personal data ซึ่งเป็นหลักการขั้นพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ ที่หลายประเทศยอมรับ โดยมีสาระสำคัญคือ ข้อมูลส่วนบุคคลต้องได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเก็บรวบรวม การใช้ การเก็บรักษา และการเปิดเผย และในปีต่อมาในปี ค.ศ. 1995 สหภาพยุโรปได้ออกหลักเกณฑ์ที่สำคัญ “Directive 95/46/EC on the protection of Individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data” เพื่อผลักดันให้กฎหมายในหมู่ประเทศสมาชิกมีความสอดคล้องกันในการให้หลักประกันที่ดีพอต่อการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของพลเมืองของ EU โดยปราศจากข้อจำกัดที่เกิดจากความแตกต่างกันของกฎหมายเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน Directive ภายในปี 1998 และต่อมาในปี ค.ศ. 2002, EU ได้ออกหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพิ่มเติมคือ “Directive 2002/58/EC concerning the processing of personal data and protection of privacy in the electronic communication sector (Directive on privacy and electronic communication)” โดยกำหนดรายละเอียดให้ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ต้องมีมาตรการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น จัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและความลับของข้อมูลที่ส่ง หรือการลบข้อมูลจราจรเมื่อหมดความจำเป็น

Directive 95/46/EC มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางในการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลก็เพื่อให้ประเทศสมาชิกของยุโรปมีแนวทางในการบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกัน โดยคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพของบุคคล (Fundamental rights and free of natural persons) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นส่วนตัวของบุคคล (right to privacy)

โดยมีขอบเขตของกฎหมายใช้กับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนโดยการอัตโนมัติ หรือโดยวิธีการอื่นใด โดยที่ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบการจัดเก็บข้อมูล แต่ไม่ใช่บังคับกับการประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย (Public security) ความมั่นคงของรัฐ (State security) การบังคับตามกฎหมายอาญา และการประมวลผลโดยบุคคลธรรมดาในเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องภายในครอบครัว

²³ ปิยะพร วงศ์เบ็ญจรงค์. (2551). การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยธนาคารพาณิชย์กับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. หน้า 62-71.

อนึ่ง เพื่อให้เข้าใจถึงข้อกำหนดของ Directive 95/46/EC จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณานิยามศัพท์ที่สำคัญ ได้แก่

“ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal data)” หมายถึง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวตนบุคคลไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม เช่น เลขบัตรประจำตัวประชาชน หรือข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางร่างกาย จิตใจ ฐานะ เอกสิทธิ์ทางวัฒนธรรมและสังคม

“การประมวลผลข้อมูล (Processing)” หมายถึง การดำเนินการหรือชุดการดำเนินการซึ่งใช้กับข้อมูลส่วนบุคคลไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยวิธีการอัตโนมัติหรือไม่ เช่น การเก็บรวบรวมการบันทึก การจัดเรียงเรียง การเก็บรักษา การแก้ไขเพิ่มเติม การนำกลับมา การหาหรือ การใช้ การเปิดเผย โดยการส่ง การเผยแพร่ หรือวิธีการอื่นๆ ที่ทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ การจัดเก็บ หรือการรวมข้อมูล การขัดขวาง การลบ หรือการทำลาย

“ผู้ควบคุมข้อมูล (Controller)” หมายถึง บุคคลธรรมดา นิติบุคคล หน่วยงานของรัฐ องค์กร หรือหน่วยงานอื่นใด ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานเดียวหรือว่าร่วมกับหน่วยงานอื่น ซึ่งมีหน้าที่กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล

“ผู้ประมวลผลข้อมูล (Processor)” หมายถึง บุคคลธรรมดา นิติบุคคล หน่วยงานของรัฐ องค์กรหรือหน่วยงานอื่นใด ซึ่งประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในนามของผู้ควบคุมข้อมูล

EU Directive ของกลุ่มสหภาพยุโรปมีการกำหนดขอบเขตของกฎหมายและการบังคับใช้ไว้ในบทบัญญัติ Article 3 โดยใช้บังคับกับการประมวลผลทั้งวิธีการอิเล็กทรอนิกส์อัตโนมัติและวิธีอื่นใดที่มีชีวิตอิเล็กทรอนิกส์อัตโนมัติหากเป็นไปเพื่อการทำระบบ Filing ทั้งนี้ EU Directive จะไม่ใช้บังคับกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่อยู่ภายใต้กิจกรรมของ Community การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของรัฐสมาชิกที่เป็นไปเพื่อการรักษาความมั่นคงและการดำเนินการตามกฎหมายอาญา และการประมวลผลโดยบุคคลธรรมดาที่เป็นไปเพื่อกิจกรรมส่วนตัว

นอกจากนี้ตาม Article 9 บัญญัติให้รัฐสมาชิกต้องกำหนดข้อยกเว้นสำหรับกรณีตาม Chapter IV โดยไม่ใช้บังคับกับข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำเพื่อวัตถุประสงค์ในการเขียนข่าวเพียงเท่าที่จำเป็นในการรักษาสมดุลระหว่างสิทธิความเป็นส่วนตัวและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of expression)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจากเจ้าของข้อมูล ผู้ควบคุมข้อมูลต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล (กฎหมายใช้คำว่า “ประมวลผล” คำเดียวแต่มีการบัญญัติคำนิยามให้ครอบคลุมทุกขั้นตอนตั้งแต่ เก็บ ใช้ เปิดเผยแพร่ แก้ไข จัดหมวดหมู่ ฯลฯ) และต้องแจ้งแก่เจ้าของข้อมูลว่าข้อมูลได้ถูกเก็บรวบรวม รวมถึงรายละเอียดอื่นๆ เช่น ลักษณะของผู้ควบคุมข้อมูลและตัวแทนของผู้ควบคุมข้อมูล (The identity of the controller and of his representative)

วัตถุประสงค์ของการประมวลผลข้อมูล เป็นต้น และในกรณีที่ไม่ได้ข้อมูลมาจากเจ้าของข้อมูลผู้ควบคุมข้อมูลต้องแจ้งแก่เจ้าของข้อมูลในเวลาที่ได้ดำเนินการใดๆ กับข้อมูลนั้น หรือได้มีการเปิดเผยข้อมูลนั้นต่อบุคคลที่สาม

Directive 95/46/EC กำหนดให้ผู้ประมวลผลจะประมวลผลได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) เจ้าของข้อมูลให้ความยินยอมโดยชัดแจ้ง
- 2) การประมวลผลเป็นการปฏิบัติตามสัญญาที่เจ้าของข้อมูลเป็นคู่สัญญา หรือเจ้าของข้อมูลร้องขอให้ประมวลผลก่อนมีการเข้าทำสัญญา
- 3) การประมวลผลเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของผู้ควบคุมข้อมูล
- 4) การประมวลผลเพื่อคุ้มครองชีวิตของเจ้าของข้อมูล
- 5) การประมวลผลเป็นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของผู้ควบคุมข้อมูล หรือของบุคคลที่สามที่ได้รับข้อมูลนั้น
- 6) การประมวลผลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งปฏิบัติการโดยผู้ควบคุมข้อมูล หรือบุคคลที่สาม หรือคู่สัญญาที่ได้รับข้อมูลนั้น เว้นแต่การประเมินเป็นผลการขัดกับสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูล

และในกรณีที่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลชนิดพิเศษหรือข้อมูลที่มีความอ่อนไหว (Special categories of data) ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ศาสนา ความเชื่อในลัทธิ สมาชิกของสมาคมการค้าหรือสหภาพแรงงาน สุขภาพ หรือพฤติกรรมทางเพศนั้นห้ามมิให้มีการประมวลผล เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) เจ้าของข้อมูลให้ความยินยอมโดยชัดแจ้ง
- 2) การประมวลผลโดยมีวัตถุประสงค์เป็นการปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลตามกฎหมายแรงงาน
- 3) การประมวลผลเพื่อคุ้มครองชีวิตของเจ้าของข้อมูลหรือบุคคลอื่นในกรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่สามารถให้ความยินยอมได้
- 4) การประมวลผลโดยชอบด้วยกฎหมายและรับรองโดยมูลนิธิ องค์กร หรือหน่วยงานที่ไม่มุ่งหวังผลกำไร โดยมีจุดประสงค์ในทางการเมือง ลัทธิ ศาสนา หรือสมาคมการค้า หรือสหภาพแรงงาน และการประมวลผลดังกล่าวต้องเกี่ยวข้องกับสมาชิกของหน่วยงาน หรือบุคคลที่มีการติดต่อกับหน่วยงานนั้นเป็นการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน และข้อมูลนั้นต้องไม่ถูกเปิดเผยต่อบุคคลที่สามโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล
- 5) การประมวลผลข้อมูลที่เจ้าของข้อมูลทำให้เป็นสาธารณะโดยชัดแจ้ง หรือการประมวลผลเพื่อฟ้องร้อง ดำเนินการ หรือแก้ต่างคดี

6) การประมวลผลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการให้ยา การวินิจฉัยโรค การรักษาพยาบาล หรือการดำเนินงานของสถานพยาบาล หรือของแพทย์ ภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับความลับทางวิชาชีพ

7) การประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญา คำตัดสินการกระทำความผิดทางอาญา หรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย กระทำได้ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ และการประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทางปกครอง หรือคำตัดสินในคดีแพ่ง กระทำได้ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ

8) การประมวลผลข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์ในการเขียนข่าว ศิลปะ หรือการประพันธ์เฉพาะในกรณีที่ไม่ขัดแย้งกับสิทธิความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูล

ในเรื่องของความปลอดภัยของข้อมูล Directive 95/46/EC กำหนดห้ามบุคคลใดทำการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเว้นแต่ภายใต้คำสั่งของผู้ควบคุมข้อมูล (instructions from the controller) หรือกฎหมายอนุญาตให้ประมวลได้เท่านั้น และผู้ควบคุมข้อมูลและผู้ประมวลผลข้อมูลมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) ผู้ควบคุมข้อมูลต้องใช้เทคนิคหรือวิธีการที่เหมาะสมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจากการทำลาย (Destruction) สูญหาย (Accidental loss) เปลี่ยนแปลง (Alteration) การเปิดเผย หรือการเข้าถึงโดยปราศจากอำนาจ (Unauthorized disclosure or access) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งผ่านข้อมูลนอกเครือข่าย (Transmission of data over a network) รวมทั้งการประมวลผลข้อมูลที่ผิดกฎหมาย วิธีการคุ้มครองที่เหมาะสมนั้นพิจารณาจากความเสี่ยงที่เกิดจากการประมวลผลและชนิดของข้อมูลที่ต้องการคุ้มครอง

2) ผู้ควบคุมข้อมูลต้องเลือกผู้ประมวลผลข้อมูลที่มีเทคนิคหรือวิธีการรักษาความปลอดภัยที่เพียงพอและเหมาะสม

3) การประมวลผลของผู้ประมวลผลข้อมูลต้องกระทำโดยมีสัญญาผูกพันผู้ประมวลผลข้อมูลกับผู้ควบคุมข้อมูล และในสัญญาต้องกำหนดว่าผู้ประมวลผลต้องกระทำภายในคำสั่งของผู้ควบคุมดูแล และผู้ประมวลผลข้อมูลมีหน้าที่ตามข้อ 1

4) สัญญาที่เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและวิธีการที่ต้องปฏิบัติตามข้อ 1 ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์พยานหลักฐาน

นอกจากนี้ การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องเป็นการประมวลผลข้อมูลที่มีคุณภาพ โดยจะต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลส่วนบุคคลต้องถูกประมวลผลอย่างเป็นธรรมและชอบด้วยกฎหมาย

2) ข้อมูลส่วนบุคคลต้องถูกจัดเก็บโดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน แน่นนอน และชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้จะต้องไม่มีการประมวลผลข้อมูลที่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์นั้น เว้นแต่การประมวลผลข้อมูลที่มีวัตถุประสงค์ทางด้านประวัติศาสตร์ สถิติ หรือวิทยาศาสตร์

3) ข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีความเพียงพอ ไม่มากเกินไป และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ หรือประมวลผลข้อมูลนั้น

4) ข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีความถูกต้อง และเก็บเป็นปัจจุบัน (Kept up to date) ข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บ หรือการประมวลผลต้องลบทิ้งหรือแก้ไขให้ถูกต้อง

5) ข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะของเจ้าของข้อมูล (Identification of data subject) ต้องไม่ถูกเก็บไว้นานเกินความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการเก็บ หรือการประมวลผล และประเทศสมาชิกต้องกำหนดมาตรการที่เหมาะสมสำหรับข้อมูลที่ใช้ในด้านประวัติศาสตร์ สถิติ หรือวิทยาศาสตร์ที่ต้องเก็บไว้เป็นเวลานาน

อย่างไรก็ดี การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลตาม Directive 95/46/EC ได้รับการยกเว้นในกรณีที่ดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ ความมั่นคงของชาติ การป้องกันประเทศ ความปลอดภัยของสาธารณะ การป้องกัน การสืบสวนและสอบสวน การดำเนินคดีอาญา จรรยาบรรณของวิชาชีพ ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงการเงิน งบประมาณและภาษี องค์กรที่มีหน้าที่ดูแลตรวจสอบตามที่กฎหมายกำหนด การคุ้มครองเจ้าของข้อมูล หรือสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการส่งหรือโอนข้อมูลไปต่างประเทศ มิได้เป็นบทบัญญัติที่ปรากฏอยู่ใน OECD Guideline ว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แต่เป็นบทบัญญัติที่ปรากฏใน EU Directive ซึ่งบัญญัติขึ้นในปี ค.ศ. 1995 ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสังเกตว่ากฎหมายของประเทศที่ออกก่อนปี 1995 โดยไม่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมภายหลังจึงไม่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้ปรากฏอยู่ในกฎหมาย เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศนิวซีแลนด์ ในขณะที่กฎหมายที่ออกภายหลังปี 1995 แม้จะมีใช้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปแต่ก็ได้บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ด้วย เช่น กฎหมายคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัวของประเทศออสเตรเลียหรือกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของฮ่องกง เป็นต้น

การส่งผ่านข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่สาม (ประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิก European Union) ตาม Article 25 ของ EU Directive นั้น ได้กำหนดให้พิจารณาถึงระดับการคุ้มครองข้อมูลของประเทศที่สามนั้นว่าเพียงพอหรือไม่ โดยให้พิจารณาถึง

1) วิธีการส่งผ่านข้อมูล (Data transfer operations or set of data transfer operations)

- 2) ลักษณะของข้อมูล (Nature of the data)
- 3) วัตถุประสงค์และช่วงเวลาของวิธีการประมวลผล (The purpose and duration of the purposed processing operation or operations)
- 4) ประเทศผู้ส่งข้อมูลและประเทศปลายทางที่ข้อมูลถูกส่งไปถึง (The country of origin and country of final destination)
- 5) หลักกฎหมาย (The rule of law) ที่ใช้บังคับในประเทศที่สามนั้น
- 6) หลักวิชาชีพ (The professional rules)
- 7) มาตรการรักษาความปลอดภัย (Security measures) ในประเทศนั้น

โดย European Commission จะเป็นผู้พิจารณาว่ากฎหมายของประเทศใดที่มีระดับการคุ้มครองที่เหมาะสมอื่นจะทำให้การส่งหรือโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศดังกล่าว สามารถกระทำได้ โดยที่ผ่านมา European Commission ได้มีการยอมรับกฎหมายของหลายประเทศว่ามีระดับการคุ้มครองที่เหมาะสม อาทิ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศฮ่องกง ประเทศนิวซีแลนด์ หรือกฎหมาย Personal information protection and electronic document ของประเทศแคนาดา เป็นต้น

เมื่อพิจารณาแล้วว่าประเทศที่สามใดไม่มีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่เพียงพอห้ามส่งผ่านข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศนั้น เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้

- 1) เจ้าของข้อมูลให้ความยินยอมโดยชัดแจ้งในการส่งผ่านข้อมูล
- 2) การส่งผ่านข้อมูลกระทำเพื่อปฏิบัติตามสัญญาระหว่างเจ้าของข้อมูลและผู้ควบคุมข้อมูล หรือการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่สัญญาตามคำร้องขอของเจ้าของข้อมูล
- 3) การส่งผ่านข้อมูลกระทำเพื่อปฏิบัติตามสัญญาระหว่างผู้ควบคุมข้อมูลและบุคคลที่สาม เพื่อผลประโยชน์ของเจ้าของข้อมูล
- 4) การส่งผ่านข้อมูลนั้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อการฟ้องร้องดำเนินคดี
- 5) การส่งผ่านข้อมูลกระทำเพื่อคุ้มครองชีวิตของเจ้าของข้อมูล
- 6) การส่งผ่านข้อมูลกระทำเพื่อการบันทึกเพื่อเป็นข้อมูลแก่สาธารณะ

และเมื่อพิจารณาในแง่ของสิทธิเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล Directive 95/46/EC ได้กำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลของเจ้าของข้อมูล

เจ้าของข้อมูลมีสิทธิได้รับการยืนยันจากผู้ควบคุมข้อมูลว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของข้อมูลได้ถูกประมวลหรือไม่ และรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการประมวลผลประเภทของข้อมูล และผู้รับข้อมูล เจ้าของข้อมูลมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่งข้อมูลที่ได้มีการ

ประมวลผลแก่เจ้าของข้อมูล และให้ผู้ควบคุมข้อมูลแจ้งเหตุผลของการประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติแก่เจ้าของข้อมูล ทั้งนี้ โดยปราศจากข้อจำกัดเรื่องเวลา (Constraint at reasonable intervals) การประวิงเวลา และค่าใช้จ่ายที่มากเกินไป

เจ้าของข้อมูลยังมีสิทธิที่จะแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง ลบข้อมูล หรือขัดขวางการประมวลผลข้อมูลที่ไม่ได้ปฏิบัติตามแนวทางนี้ และผู้ควบคุมข้อมูลต้องแจ้งแก่บุคคลที่สามที่ได้รับข้อมูลถึงการแก้ไขข้อมูล การลบ หรือการขัดขวางการประมวลผลข้อมูลดังกล่าวด้วย

2) สิทธิของเจ้าของข้อมูลในการคัดค้าน

เจ้าของข้อมูลมีสิทธิคัดค้านการประมวลผลข้อมูลของตนในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลในการคัดค้าน รวมถึงในกรณีที่ผู้ควบคุมข้อมูลประมวลผลข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการตลาด (purposes of direct marketing) หรือกรณีที่มีการเปิดเผยข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการตลาด เจ้าของข้อมูลมีสิทธิได้รับแจ้งก่อนมีการเปิดเผยข้อมูลต่อบุคคลที่สาม และมีสิทธิคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลนั้น

นอกจากนี้ Directive 95/46/EC ยังกำหนดให้สิทธิแก่บุคคลที่จะไม่ต้องอยู่ภายใต้การตัดสินใจใดๆ ที่ได้มาจากการประมวลผลข้อมูลอัตโนมัติ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะประเมินลักษณะส่วนบุคคล (Intended to evaluate certain personal aspects) เช่น การทำงาน (Performance at work) ความน่าเชื่อถือ (Creditworthiness) ความน่าไว้วางใจ (Reliability) การกระทำอื่นๆ เป็นต้น เว้นแต่การตัดสินใจที่เป็นไปเพื่อเข้าทำหรือปฏิบัติตามสัญญา หรือเจ้าของข้อมูลร้องขอเพื่อเข้าทำหรือปฏิบัติตามสัญญา

ในกรณีที่มีการล่วงละเมิดเกี่ยวกับสิทธิข้อมูลส่วนบุคคล Directive 95/46/EC ได้วางแนวทางให้สภานิติบัญญัติของแต่ละประเทศควรกำหนดให้มีการเยียวยาโดยใช้สิทธิทางศาลโดยอาจกำหนดไว้ในกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายทั่วไปก็ได้

จากการศึกษาหลักการสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามหลักการขององค์การระหว่างประเทศระหว่างสหภาพยุโรปและข้อตกลงรัฐสภายุโรป และองค์การเพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) นั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1) หลักการจัดเก็บอย่างจำกัด ชอบด้วยกฎหมายและเป็นธรรม กล่าวคือ ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องกระทำอย่างจำกัดเท่าที่จำเป็นข้อมูลที่จัดเก็บจะต้องได้มาโดยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรม และเหมาะสม โดยเจ้าของข้อมูลจะต้องรับทราบและให้ความยินยอม

2) หลักการจัดเก็บอย่างมีคุณภาพ ถูกต้องและได้สัดส่วน กล่าวคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องกระทำด้วยความถูกต้องแม่นยำ โดยข้อมูลที่จะจัดเก็บต้องเป็นข้อมูลที่

ถูกต้องสมบูรณ์ มีการปรับปรุงข้อมูลให้ตรงตามความเป็นจริง และทันสมัยอยู่ตลอดเวลาที่มีการประมวลผลและใช้ข้อมูลนั้นๆ อีกทั้งต้องจัดเก็บให้สอดคล้อง พอเพียงและได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ จะต้องจัดเก็บเท่าที่เกี่ยวข้อ จำเป็น ไม่เกินจริง และไม่ล่วงล้ำหรือก้าวล่วงกิจการส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

3) หลักการกำหนดวัตถุประสงค์และระยะเวลาในการจัดเก็บ กล่าวคือ จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บและเงื่อนไขของการใช้ ก่อนที่จะมีการจัดเก็บข้อมูลนั้นๆ ต้องแจ้งวัตถุประสงค์ให้เจ้าของข้อมูลได้ทราบก่อนทำการรวบรวมข้อมูล การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในภายหลังสามารถกระทำได้เพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือเพื่อการอื่นที่ไม่ขัดหรือแย้งกับวัตถุประสงค์ ในกรณีเช่นนี้จะต้องระบุวัตถุประสงค์การใช้ที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นทุกคราว ส่วนระยะเวลาการจัดเก็บและใช้ข้อมูลส่วนบุคคลสามารถกระทำได้ในระยะเวลาพอสมควรและเท่าที่จำเป็น แต่จะต้องไม่เกินกว่าระยะเวลาเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้

4) หลักการใช้ข้อมูลอย่างจำกัด กล่าวคือ จะต้องใช้ข้อมูลส่วนบุคคลภายในกรอบวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้ โดยไม่มีการเปิดเผย เข้าถึง ให้แพร่หลาย หรือใช้เพื่อการอื่น นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่ระบุและได้แจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบก่อนหน้านั้น เว้นแต่

(1) ได้รับอนุญาตจากบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูล หรือ

(2) อาศัยอำนาจตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการป้องกันรักษาความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อยของสังคม ประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษากฎหมายหรือเพื่อประโยชน์มหาชนอื่นๆ

นอกจากนี้ บุคคลใดจะนำข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลอื่น ไปเปิดเผยโดยเจ้าของข้อมูลไม่ยินยอมไม่ได้ หากเจ้าของข้อมูลไม่อนุญาตให้เปิดเผย ไม่ว่าจะการเปิดเผยนั้นจะทำให้เจ้าของข้อมูลเสียหายหรือไม่ก็ตามถือเป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวทั้งสิ้น แม้เจ้าของข้อมูลจะได้อนุญาตแล้วก็ยังคงมีสิทธิขอให้เลิกการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลได้ทุกเมื่อ

5) หลักการรักษาความปลอดภัย กล่าวคือ ผู้จัดเก็บ ครอบครองหรือควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องจัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยในการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเพียงพอ เพื่อมิให้ข้อมูลส่วนบุคคลเสี่ยงต่อการเข้าถึง การสูญหายหรือเสียหายโดยเหตุสุดวิสัย การทำลายโดยบุคคลอื่น โดยธรรมชาติหรือโดยไวรัสคอมพิวเตอร์ การใช้ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือการเปิดเผยโดยปราศจากอำนาจ และในกรณีที่ต้องให้บันทึกข้อมูลส่วนบุคคลแก่บุคคลอื่นต้องดำเนินการป้องกันมิให้บุคคลอื่นนั้นได้ใช้ข้อมูลส่วนบุคคลโดยปราศจากอำนาจ

6) หลักเปิดเผยโปร่งใส กล่าวคือ จะต้องมีการประกาศนโยบายในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบถึงกระบวนการจัดเก็บ รวบรวม นำไปใช้ ฯลฯ

นอกจากนี้ จะต้องมี การแสดงให้ เห็นถึงความมีอยู่และประเภทของข้อมูลส่วนบุคคล วัตถุประสงค์ของการใช้ข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนชื่อ สถานที่จัดตั้ง และรายละเอียดของผู้ที่ทำหน้าที่เก็บรักษาข้อมูล ผู้ควบคุมข้อมูล หรือผู้ประมวลผลข้อมูล ให้เจ้าของข้อมูลทราบ

7) หลักการมีส่วนร่วมของเจ้าของข้อมูล กล่าวคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลต้องสอดคล้องกับสิทธิของเจ้าของข้อมูล และจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลนั้นๆ โดยเจ้าของข้อมูลจะมีสิทธิดังต่อไปนี้ (เป็นการรับรองสิทธิของบุคคลธรรมดาผู้เป็นเจ้าของข้อมูล)

(1) ต้องได้รับการแจ้งหรือคำยืนยันจากผู้เก็บรักษาข้อมูลหรือผู้ควบคุมข้อมูลว่า ได้ทำการจัดเก็บ ประมวลผลใช้ หรือส่ง/โอนข้อมูลส่วนบุคคลของตนหรือไม่

(2) หากมีการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของตน จะต้องได้รับติดต่อจากผู้จัดเก็บข้อมูลภายในระยะเวลาที่เหมาะสม โดยปราศจากค่าธรรมเนียม แต่หากมีการเก็บค่าธรรมเนียม จะต้องไม่สูงเกินไป และโดยวิธีการที่เหมาะสม นอกจากนี้ การจัดเก็บจะต้องอยู่ในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

(3) หากมีการปฏิเสธคำขอตามข้อ 1.7.1 และข้อ 1.7.2 จะต้องมี การชี้แจงเหตุผล และสามารถอุทธรณ์การปฏิเสธคำขอเช่นนั้น

(4) ในกรณีที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง หากมีการพิจารณาและเห็นชอบตามอุทธรณ์ของผู้อุทธรณ์ (ข้อโต้แย้งของเจ้าของข้อมูลนั้นรับฟังได้) เจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะขอให้ผู้เก็บรักษาข้อมูลหรือผู้ควบคุมข้อมูลกระทำการลบล้าง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงให้ถูกต้อง หรือทำข้อมูลให้สมบูรณ์ได้

8) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ กล่าวคือ การจัดเก็บหรือรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องไม่ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ สีผิว พฤติกรรมทางเพศ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อทางศาสนา ปรัชญา ความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิทางการเมือง หรือความเชื่ออื่นใด รวมถึงความเป็นสมาชิกสหภาพการค้า เป็นต้น ข้อมูลดังกล่าวที่กล่าวมาเป็นข้อมูลส่วนบุคคลประเภทที่เรียกว่า “Sensitive Data” (ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีผลกระทบต่อความรู้สึก ข้อมูลส่วนบุคคลที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ข้อมูลละเอียดอ่อน) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักการที่ห้ามมิให้จัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลประเภท Sensitive data

9) หลักข้อจำกัดในการส่งหรือโอนข้อมูลส่วนบุคคล กล่าวคือ หลักการนี้กำหนดห้ามมิให้มีการส่งหรือโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศซึ่งมิได้มีบทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับที่เท่าเทียมกันในสาระสำคัญ เว้นแต่ ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล หรือจำเป็นเพื่อชำระหนี้ตามความผูกพันที่เป็นผลของสัญญาหรือทำเพื่อประโยชน์ของบุคคลซึ่งไม่สามารถให้ความยินยอมได้

10) หลักความรับผิดชอบ กล่าวคือ ผู้จัดเก็บข้อมูล ผู้ครอบครองข้อมูล หรือผู้ประมวลผลข้อมูลจะต้องมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามหลักการหรือมาตรการต่างๆ ข้างต้นให้ครบถ้วนทุกประการอย่างเคร่งครัด หากมีการฝ่าฝืนหรือละเลยแล้วมีผลให้เกิดความเสียหายแก่ข้อมูลส่วนบุคคล ผู้จัดเก็บข้อมูล ผู้ครอบครองข้อมูล หรือผู้ประมวลผลข้อมูลจะต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา นอกจากนี้ ยังจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อกระทำการแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง ลบ หรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งเยียวยาความเสียหายแล้วแต่กรณี

แม้หลักการของ OECD จะเป็นหลักกลางที่ประเทศส่วนใหญ่ยอมรับและนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศของตนก็ตาม แต่การปรับใช้หลักการต่างๆ เหล่านั้นกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นก็มีความแตกต่างกัน และต้องอาศัยหลักการและเหตุผลพื้นฐานอื่นๆ มาประกอบการตัดสินใจเสมอ เพราะกฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมิใช่เป็นแต่เพียงการกำหนดหลักเกณฑ์กลางเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติเท่านั้น การปรับใช้ยังคงต้องชั่งน้ำหนักประโยชน์ได้เสียระหว่างบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม ไม่ให้เกิดกรณีเข้มงวดเกินไป หรือหละหลวมจนไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้

3.4.2 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เดิมประเทศอังกฤษก็มิได้มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด เมื่อมีการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลมากขึ้น เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ที่มีความสามารถสูง ทั้งการจัดเก็บข้อมูล ประมวลผล เรียกใช้ข้อมูล ได้เป็นจำนวนมากสะดวกรวดเร็ว และไม่สามารถเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับได้ จึงทำให้ประเทศอังกฤษเริ่มพัฒนากฎหมายและมีความพยายามที่จะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิส่วนบุคคลมากขึ้น โดยในปี ค.ศ. 1970 รัฐบาลอังกฤษได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเรียกว่า “Younger Committee” เพื่อศึกษาว่ามีความจำเป็นที่จะต้องตรากฎหมายขึ้นคุ้มครองการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนที่เกิดจากการกระทำของผู้อื่นหรือหน่วยงานในภาคเอกชนหรือไม่ ซึ่งผลการศึกษาปรากฏออกมาว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตรากฎหมายดังกล่าว

ต่อมาในปี ค.ศ. 1976 รัฐบาลอังกฤษก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นอีกชุดหนึ่ง มีชื่อเรียกว่า “Lindon Committee” เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำต่อรัฐบาลในเรื่องมาตรฐานในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เก็บและใช้ข่าวสารข้อมูลอันเกี่ยวกับบุคคล ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากเดิมที่ต้องการทราบว่ากฎหมายประเภทนี้จำเป็นหรือไม่ไปสู่การตัดสินใจที่จะสร้างกฎหมายดังกล่าวขึ้นมา โดยไม่พิจารณาว่าจำเป็นต้องมีกฎหมายนั้นๆ หรือไม่ แต่เนื่องจากในขณะที่คณะกรรมการ

ชุดนี้ยื่นเสนอรายงานนั้นเป็นเวลาที่มีรัฐบาลชุดใหม่เข้ารับตำแหน่งและมีการตัดทอนหน่วยงานที่ไม่จำเป็นออกรายงานของคณะกรรมการชุดนี้จึงมิได้รับความสนใจ²⁴

ในขณะที่ประเทศต่างๆ ในยุโรปได้มีการบัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครองการเก็บและการใช้ข้อมูลข่าวสารแล้ว ประกอบกับมีการเคลื่อนไหวของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community) เดิม หรือสหภาพยุโรป (EU) ในปัจจุบัน ได้ร่วมกันจัดทำอนุสัญญาฉบับหนึ่งขึ้นมีชื่อว่า “Convention for the Protection of Individual with Regard to Automatic Processing of Personal Data” ซึ่งประเทศอังกฤษก็เป็นสมาชิกด้วยเช่นกัน และประเทศอังกฤษได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาดังกล่าวเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1981 และเพื่ออนุวัติการให้เป็นไปตามอนุสัญญาดังกล่าว ประเทศอังกฤษจึงได้ตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลอันเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารขึ้น คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลข่าวสาร ค.ศ. 1984 (Data Protection Act 1984)

เมื่อได้ประกาศใช้ Data Protection Act 1984 แล้ว มีผลทำให้การจัดเก็บสารสนเทศทุกประเภทที่เกี่ยวกับบุคคล (Personal Data) โดยระบบคอมพิวเตอร์ จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายฉบับนี้ กล่าวคือ กฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับกับการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลโดยระบบคอมพิวเตอร์ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยข้อมูลข่าวสารนั้นต้องเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับบุคคลธรรมดา ซึ่งสามารถพิสูจน์หรือบ่งชี้ถึงบุคคลหนึ่งๆ ได้โดยตัวข้อมูลข่าวสารนั่นเอง หรือโดยการตรวจสอบด้วยข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ที่อยู่ในความครอบครอง “ผู้ใช้ข้อมูล” (Data User) และเป็นข้อมูลข่าวสารที่ถูกจัดเก็บไว้ในประเทศอังกฤษ กล่าวคือ กฎหมายฉบับนี้ไม่ใช้บังคับผู้เก็บและใช้ข้อมูลข่าวสารหรือบุคคลผู้ซึ่งปฏิบัติการในสำนักงานคอมพิวเตอร์ที่มีการเก็บ การใช้และการให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารที่อยู่นอกประเทศอังกฤษ รวมทั้งไม่ใช้บังคับต่อข้อมูลข่าวสารที่กระบวนกรข่าวสารนั้นๆ ถูกจัดทำขึ้นนอกประเทศอังกฤษ เว้นแต่ข้อมูลข่าวสารนั้นใช้หรือมุ่งหมายที่จะใช้ภายในประเทศอังกฤษ²⁵

ภายหลังประเทศอังกฤษได้ออก Data Protection Act 1998 เพื่ออนุวัติการให้เป็นไปตาม The European Data Protection Directive (95/46/EC) หรือ EU Directive (95/46/EC) โดยมีผลบังคับใช้ในครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 1998 และได้มีการปรับปรุงจนเป็นฉบับสมบูรณ์ (Fully) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 มีนาคม 2000 กฎหมายฉบับนี้มีความละเอียดและสลับซับซ้อนกว่า Data Protection Act 1984 โดยกฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับกับข้อมูลที่ถูกประมวลผลด้วยมือซึ่งถูกจัดเก็บไว้ในแฟ้มข้อมูลและประมวลผลโดยวิธีการอัตโนมัติด้วย รวมทั้งมีการกำหนดเงื่อนไขหรือ

²⁴ กิตติพันธุ์ เกียรติสุนทร. (2538). มาตรการทางอาญาในการคุ้มครองข้อมูลข่าวสาร. หน้า 102.

²⁵ วีระพงษ์ บึงไกร. (2543). การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540. หน้า 53-55.

บรรทัดฐานขั้นต่ำของการประมวลผลข้อมูลที่จะถือว่าเป็นการประมวลผลข้อมูลที่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ยังกำหนดให้มีข้อมูลส่วนบุคคลประเภทข้อมูลที่กระทบต่อความรู้สึก (Sensitive Data) ซึ่งมีผลทำให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลไม่สามารถประมวลผลข้อมูลประเภทนี้ได้ เว้นแต่จะได้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือข้อยกเว้นที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ ทั้งยังได้กำหนดห้ามมิให้ส่งข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่อยู่นอกสมาชิกของ European Economic Area- EEA อีกด้วย เว้นแต่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

3.4.2.1 นิยามศัพท์ที่สำคัญใน Data Protection Act 1998 คือ²⁶

1) “Data” (ข้อมูล) หมายถึง ข้อมูลซึ่งถูกประมวลผล (Processed) โดยเครื่องมือที่ทำงานโดยอัตโนมัติ เพื่อตอบสนองคำสั่งที่ป้อนเข้าไปเพื่อวัตถุประสงค์นั้นหรือข้อมูลซึ่งถูกบันทึกไว้โดยมีเจตนาที่จะนำไปประมวลผลโดยเครื่องมือที่ทำงานโดยอัตโนมัติ (เช่น ข้อมูลที่บันทึกไว้ในกระดาษที่เตรียมไว้เพื่อนำไปประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์ เป็นต้น) หรือข้อมูลซึ่งถูกบันทึกไว้เป็นส่วนหนึ่งของ Relevant filing system (ระบบจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้อง) หรือมีเจตนาที่จะนำไปบันทึกไว้เป็นส่วนหนึ่งของ Relevant filing system หรือข้อมูลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ accessible record ตามมาตรา 68

2) “Personal Data” (ข้อมูลส่วนบุคคล) หมายถึง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ซึ่งสามารถบ่งชี้ตัวบุคคลได้จากข้อมูลนั่นเองและข้อมูลอื่นๆ ที่อยู่ในความครอบครองของผู้ควบคุมดูแลข้อมูล (Data Controller) หรืออาจอยู่ในความครอบครองของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลในอนาคต ทั้งนี้ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคลธรรมดาและการแสดงเจตนาของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับบุคคลธรรมดานั้นด้วย

จากคำนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่า Personal Data หมายถึงข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น หากเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตแล้วหรือเป็นข้อมูลของนิติบุคคลจะไม่ได้รับการรับรองคุ้มครองตาม Data Protection Act 1998 อย่างไรก็ตาม หากข้อมูลนิติบุคคลมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลธรรมดา เช่น ชื่อและที่อยู่ของลูกค้ารวมอยู่ด้วย ข้อมูลเหล่านั้นก็ถือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองตาม Data Protection Act 1998

3) “Relevant filing system” (ระบบจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน) หมายถึง กลุ่มของข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลธรรมดาซึ่งแม้จะไม่ได้ถูกประมวลผลโดยเครื่องมืออัตโนมัติ แต่กลุ่มของข้อมูลนั้นได้มีการจัดวางโครงสร้างไว้โดยอ้างอิงถึงตัวบุคคลหรือเฉพาะอย่างที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลหนึ่งได้

²⁶ จิรารัตน์ วรวัฒน์ธำรง. (2548). การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. หน้า 83.

ลักษณะสำคัญของ relevant filing system คือ เป็นกลุ่มของข้อมูลที่มีการจัดวางโครงสร้างในลักษณะพร้อมที่จะเข้าถึงข้อมูลได้ โดยอ้างอิงถึงตัวบุคคลหรือเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล เช่น เพิ่มข้อมูลของลูกจ้างหรือพนักงานแต่ละคนที่ถูกจัดเก็บไว้โดยการเรียงตามลำดับตัวอักษร ในลักษณะที่ทำให้ผู้ใช้ข้อมูลสามารถค้นหาข้อมูลของลูกจ้างหรือพนักงานแต่ละคนได้โดยง่ายเช่นเดียวกับการจัดเก็บข้อมูลไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนข้อมูลส่วนบุคคลที่บันทึกไว้ในกระดาษแผ่นเดียวโดยไม่ได้มีการจัดวางโครงสร้างการเก็บข้อมูลเป็นหมวดหมู่ จะถือเป็นส่วนหนึ่งของ relevant filing system

4) “Accessible record” หมายถึง บันทึกสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลที่บ่งบอกถึงสุขภาพทางกายหรือสุขภาพทางจิตหรือภาวะของบุคคลธรรมดาข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาหรือข้อมูลสาธารณะที่สามารถเข้าถึง

5) “Sensitive personal data” (ข้อมูลที่กระทบต่อความรู้สึก) หมายถึง ข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อทางศาสนาหรือความเชื่ออื่นๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน การเป็นสมาชิกของสมาคมหรือสหภาพแรงงาน สุขภาพทางกายและจิตใจ พฤติกรรมทางเพศ การกระทำผิดหรือการถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย การดำเนินคดีหรือการถูกดำเนินคดี การจำหน่ายคดี หรือการถูกลงโทษตามคำพิพากษาของศาลของเจ้าของข้อมูล

6) “Data Controller” (ผู้ควบคุมดูแลข้อมูล) หมายถึง บุคคลซึ่งเป็นผู้ตัดสินใจ (อาจเป็นการตัดสินใจโดยลำพังหรือตัดสินใจร่วมกับบุคคลอื่นก็ได้) ที่จะดำเนินการประมวลผลข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ใดและในลักษณะใด อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ เช่น หัวหน้าส่วน บริษัทยักัด สมาคม มูลนิธิ ฯลฯ หรืออาจเป็นหน่วยงานของรัฐก็ได้ โดยจะมีผลบังคับกับทั้งผู้ควบคุมดูแลข้อมูลที่เกิดหรือจัดตั้งขึ้นในสหราชอาณาจักรและมีการประมวลผลข้อมูลในสหราชอาณาจักร และผู้ควบคุมดูแลข้อมูลที่ไม่ได้เกิดหรือไม่ได้จัดตั้งขึ้นในสหราชอาณาจักรหรือประเทศในกลุ่ม European Economic Area - EEA แต่มีการใช้เครื่องมือที่อยู่ในสหราชอาณาจักรเป็นเครื่องมือในการประมวลผลข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์ในการประมวลผลข้อมูลเกินกว่าเป็นเพียงการส่งข้อมูลผ่านสหราชอาณาจักร

7) “Data Processor” (ผู้ประมวลผลข้อมูล) หมายถึงบุคคลที่ประมวลผลข้อมูลในนามของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลนอกเหนือจากลูกจ้างหรือพนักงานของผู้ควบคุมดูแลข้อมูล

8) “Processing” (การประมวลผล) หมายถึง การได้รับการบันทึก การครอบครองข้อมูล หรือการดำเนินการปฏิบัติการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเกี่ยวกับข้อมูล ซึ่งรวมถึงการเก็บ

รวบรวม การตัดแปลง การแก้ไขข้อมูล การกู้ การพิจารณา การใช้ข้อมูล การเปิดเผยข้อมูลโดยการส่งผ่านทางสื่อ การเผยแพร่ การจัดวาง การประกอบ การกีดกันยับยั้ง การลบ หรือการทำลายข้อมูล

3.4.2.2 องค์กรสำคัญใน Data Protection Act 1998

ใน Data protection Act 1998 ได้กำหนดให้มีองค์กรที่สำคัญ 2 องค์กร คือ Data Protection Commissioner และ Data Protection Tribunal

1) Data Protection Commissioner

Data Protection Act 1998 ได้กำหนดให้มี Data Protection Commissioner ขึ้นแทนที่ Data Protection Registrar ของ Data Protection Act 1984 โดย Commissioner นี้จะได้รับการแต่งตั้งจากราชินีของอังกฤษ ส่วนสำนักงานซึ่งจะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการของ Commissioner นั้น ยังคงใช้สำนักงานซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมาตรา 3 (1) (a) แห่ง Data Protection Act 1984 ในฐานะหน่วยงานธุรการของ Data Protection Registrar ดำเนินการในฐานะหน่วยงานธุรการของ Data Protection Commissioner ต่อไป

2) Data Protection Tribunal ประกอบด้วย ประธาน 1 คนที่ได้รับการแต่งตั้งโดย Lord Chancellor หลังจากที่มีการปรึกษากับ Lord Advocate แล้วรองประธานจำนวนหนึ่งซึ่งได้รับการแต่งตั้งจาก Lord Chancellor และสมาชิกอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่งซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ โดยกฎหมายได้กำหนดคุณสมบัติของแต่ละตำแหน่งไว้ดังนี้

(1) ประธานและรองประธานของ Tribunal ที่ได้รับการแต่งตั้งจะต้องเป็น

ก. บุคคลซึ่งมีใบแสดงคุณวุฒิว่าได้ปฏิบัติหน้าที่เช่นนี้มาแล้ว 7 ปีตามความหมายของมาตรา 71 แห่ง The Court and Legal Services Act 1991

ข. ทนายประเภท Advocates หรือ Solicitors ในประเทศสก็อตแลนด์มาแล้วอย่างน้อย 7 ปี หรือ

ค. สมาชิกของเนติบัณฑิตยสภาแห่งไอร์แลนด์เหนือหรือทนายประเภท solicitors ของศาลฎีกาของไอร์แลนด์เหนือมาแล้วอย่างน้อย 7 ปี

(2) สมาชิกของ Tribunal ที่ได้รับการแต่งตั้งจะต้องเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและเกี่ยวข้องกับผู้ควบคุมข้อมูล

3.4.2.3 ขอบเขตการใช้ Data Protection Act 1998

1) กำหนดไม่ให้บุคคลผู้ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานคอมพิวเตอร์หรือตัวแทนของบุคคลดังกล่าวเปิดเผยข้อมูลอันเกี่ยวกับบุคคลโดยปราศจากอำนาจ ถ้าบุคคลใดฝ่าฝืนโดยเจตนาหรือไม่นำพาส่งผลที่จะเกิดขึ้น ถือว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

2) กำหนดสิทธิของบุคคลผู้ถูกระบุในข้อมูลนั้นๆ เช่น สิทธิที่จะได้ทราบว่าตนถูกระบุอยู่ในข้อมูลนั้นๆ หรือไม่ ถ้ามีการระบุ ระบุไว้ว่าอย่างไร สิทธิที่จะเข้าสู่ข้อมูลอันเกี่ยวกับตน สิทธิในการแก้ไขหรือลบล้างข้อมูลที่ผิดพลาด สิทธิที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้มีการเปิดเผยข้อมูล สิทธิในการดำเนินการเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีที่บุคคลธรรมดาคนนั้น ได้รับความเสียหายจากการที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลปฏิบัติฝ่าฝืน Data Protection Act 1998 เป็นต้น

3) กำหนดหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ 8 ข้อ (หรืออาจเรียกว่า “หลักการของการจัดการข้อมูลที่ดี”) โดย Data Protection Act 1998 มาตรา 4 ได้กำหนดว่า หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อ้างถึงในพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ หลักการที่กำหนดไว้ใน Part I of Schedule 1 ซึ่งสาระสำคัญ คือ การกำหนดให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลต้องปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว เว้นแต่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจะสามารถอ้างสิทธิจากข้อยกเว้นของหลักต่างๆ นั้นได้ อันเป็นการบังคับให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลต้องปฏิบัติตามหลักการต่างๆ นี้ ไม่ว่าผู้ควบคุมดูแลข้อมูลนั้นจะมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดแจ้งข้อมูลหรือไม่ก็ตามและเป็นการบังคับใช้กับข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดที่ถูกประมวลผลโดยผู้ควบคุมดูแลข้อมูลหลักการดังกล่าว ได้แก่

(1) หลักประการที่ 1 (The First principle) คือ ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องถูกประมวลผลอย่างเป็นธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะถูกประมวลผลไม่ได้ เว้นแต่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

(2) หลักประการที่ 2 (The Second principle) คือ จะทำการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลไว้ได้เพียงเท่าที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ และจะต้องเป็นวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ทั้งจะต้องไม่มีการประมวลผลที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ในการนี้ ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจะต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลและ Commissioner ได้รู้ถึงวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บ โดยการระบุวัตถุประสงค์ไว้ในเอกสารดังต่อไปนี้

ก. หนังสือบอกกล่าวที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลแจ้งไปยังเจ้าของข้อมูล หรือ

ข. ทะเบียนการจัดแจ้งข้อมูลของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลที่ให้ไว้ต่อ Commissioner

(3) หลักประการที่ 3 (The Third principle) คือ ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องเพียงพอเกี่ยวข้อง และไม่มากเกินไปกว่าวัตถุประสงค์ของการประมวลผลนั้น

หลักประการที่ 3 นี้ อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า “หลักความเพียงพอ (Adequacy Principle)” กล่าวคือ ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจะจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลเกินกว่าความจำเป็นตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บมิได้ ดังนั้น เพื่อให้การประมวลผลข้อมูลเป็นไปอย่างถูกต้องและ

สอดคล้องกับหลักการข้อนี้ ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลส่วนบุคคลควรจะทบทวนแบบฟอร์มการกรอกข้อมูลเพื่อจัดเก็บข้อมูล เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลส่วนบุคคลที่จะทำการจัดเก็บมีเพียงพอ เกี่ยวข้องและไม่เกินกว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่นแบบฟอร์มการสมัครงาน แบบฟอร์มสำหรับเก็บรายละเอียดของลูกค้า

(4) หลักประการที่ 4 (The Fourth principle) คือการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องทำให้ถูกต้องเที่ยงตรงและทันสมัยอยู่เสมอ

หลักการข้อนี้เป็นหลักการที่กำหนดถึงหน้าที่ของผู้ควบคุมดูแลข้อมูล กล่าวคือ กำหนดให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลมีหน้าที่โดยตรงในการทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งตนได้ทำการประมวลผลไว้ให้มีความเที่ยงตรงและทันสมัยอยู่เสมอนอกจากนี้ หน้าที่ดังกล่าวยังเป็นหน้าที่ที่ไม่อาจมอบหมายให้คนอื่นทำแทนได้

(5) หลักประการที่ 5 (The Fifth principle) คือ การเก็บข้อมูลส่วนบุคคลไม่ว่าเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ จะต้องไม่จัดเก็บไว้นานเกินกว่าความจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์นั้น

การจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลไว้นานเกินกว่าความจำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการประมวลผลข้อมูลนั้นๆ ถือเป็น การปฏิบัติฝ่าฝืนหลักการในข้อนี้ อีกทั้งใน Data Protection Act 1998 เองก็ไม่ได้กำหนดรายละเอียดหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักการนี้ไว้ นอกจากนี้ แนวทางการบังคับใช้กฎหมายของ Commissioner ในเรื่องนี้ก็มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น จึงยังไม่ชัดเจนว่าระยะเวลาที่นานเท่าใดจึงจะถือว่าเป็นระยะเวลาที่เกินความจำเป็น

ดังนั้น การที่จะปฏิบัติตามหลักการนี้ได้จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นกรณีๆ ไป โดยผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจะต้องตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกประมวลผลทั้งหมดและวัตถุประสงค์ของการประมวลผลนั้นและทำการพิจารณาว่าข้อมูลส่วนบุคคลแต่ละข้อมูลต้องจัดเก็บเอาไว้เพื่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นเวลานานเท่าใด โดยอาจกำหนดนโยบายในการเก็บรักษาข้อมูลด้วยการกำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลแต่ละประเภทไว้และหากผู้ควบคุมดูแลข้อมูลต้องการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลไว้เป็นระยะเวลาที่ควรจะมีเอกสารบ่งบอกถึงเหตุผลของการเก็บข้อมูลนั้นๆ ไว้ในช่วงระยะเวลานั้นด้วย

นอกจากนี้ ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลซึ่งมีข้อมูลที่จะต้องทำลายข้อมูลต้องจำไว้ว่ากระบวนการทำลายตัวมันเองจะมีค่าเท่ากับเป็นการประมวลผล ดังนั้น ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจะต้องดำเนินการตามหลักการข้ออื่นๆ ด้วย

อนึ่ง ตามหลักทั่วไปข้อมูลส่วนบุคคลควรถูกทำลายเมื่อไม่มีความต้องการข้อมูลนั้นอีก แต่ในบางกรณีอาจมีการกำหนดให้มีการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลนั้นได้นานกว่าในกรณี

ปกติได้ โดยการอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการต่อต้านการก่อการร้าย (Anti-terrorism Crime and Security Act 2001)

(6) หลักประการที่ 6 (The Sixth principle) คือ จะต้องทำการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลให้สอดคล้องกับสิทธิของเจ้าของข้อมูลตามที่กำหนดไว้ใน Data Protection Act 1998

Schedule 1 ของ Data Protection Act 1998 วางหลักไว้ว่า หากผู้ประมวลผลข้อมูลกระทำการดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนหลักการคุ้มครองข้อมูลประการที่หก

ก. ละเมิดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลตามที่กำหนดไว้ใน Section 7
 ข. ไม่ปฏิบัติตามคำร้องขอที่สมเหตุสมผลของเจ้าของข้อมูลที่ให้ยุติการประมวลผลข้อมูลตามที่กำหนดไว้ใน Section 10 หรือไม่ปฏิบัติตามคำร้องนั้นภายใน 21 วันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอ

ค. ไม่ปฏิบัติตามคำร้องขอให้ยุติการประมวลผลข้อมูลเพื่อทำการตลาดแบบตรงตามที่กำหนดไว้ใน Section 11

ง. ฝ่าฝืน Section 13 โดยไม่ปฏิบัติตามคำร้องขอเกี่ยวกับการตัดสินใจโดยอาศัยการประมวลผลของเครื่องมือที่ทำงาน โดยอัตโนมัติหรือการไม่แจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบถึงการตัดสินใจตามคำร้องนั้น หรือการไม่ตอบกลับไปยังเจ้าของข้อมูลภายใน 21 วันนับแต่วันที่ได้รับความร้องนั้น

จ. ฝ่าฝืน Section 12 a (สิทธิเฉพาะกาล (transition rights)) โดยการไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว (notice) ของ commissioner ที่ชอบด้วยกฎหมาย

(7) หลักประการที่ 7 (The Seventh principle) คือ ต้องจัดให้มีมาตรการทางเทคนิคและการจัดการที่เหมาะสมในการป้องกันและการจัดการกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเพื่อป้องกันการสูญหายหรือการทำลายหรือทำให้เสียหายต่อข้อมูลส่วนบุคคล

หลักการข้อนี้มีรากฐานมาจาก EU Directive (95/46/EC) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลเกิดความระมัดระวังในการประมวลผลข้อมูล และเป็นการกำหนดมาตรการเพื่อให้เจ้าของข้อมูลเกิดความมั่นใจว่าข้อมูลส่วนบุคคลของตนจะได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม

แม้จะมีรากฐานมาจากที่เดียวกัน แต่ก็มีความแตกต่างบางประการ นั่นคือ EU Directive (95/46/EC) กำหนดให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลต้องกำหนดให้มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยในระดับที่เหมาะสมกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการประมวลผลและจากลักษณะ

ของข้อมูลนั่นเอง แต่หลักประการที่ 7 นี้จะเน้นในเรื่องการกำหนดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของข้อมูลที่จะได้รับผลเสียหายจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติในเรื่องการรักษาความปลอดภัย

(8) หลักประการที่ 8 (eighth principle) คือข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องไม่ถูกส่งออกไปยังประเทศหรือดินแดนที่อยู่นอกเขต European Economic Area (EEA) เว้นแต่ประเทศหรือดินแดนนั้นรับรองว่ามีระดับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลที่เพียงพอสำหรับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล

การที่ Data Protection Act 1998 กำหนดห้ามมิให้มีการส่งหรือโอนข้อมูลออกไปยังประเทศที่มีใช่สมาชิกของ European Economic Area (EEA) ก็เพื่อความคุ้มครองแก่เจ้าของข้อมูล ทั้งนี้เนื่องจากหากประเทศนอกกลุ่ม EEA ไม่มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล หรือมีกฎหมายเช่นว่านี้แต่ไม่ได้ระดับมาตรฐานเดียวกับ EU Directive (95/46/EC) ก็ไม่ถูกผูกพันให้ต้องมีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามหลักการที่กำหนดใน EU Directive (95/46/EC)

แต่เพื่อให้เกิดความคล่องตัวทางการค้า Data Protection Act 1998 จึงได้กำหนดให้หลักประการที่ 8 นี้มีข้อยกเว้นดังนี้

- ก. กรณีที่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล
- ข. การส่งออกข้อมูลมีความจำเป็น
 - เพื่อดำเนินการตามสัญญาซึ่งเจ้าของข้อมูลเป็นคู่สัญญา หรือ
 - เพื่อการดำเนินการตามความประสงค์ของเจ้าของข้อมูล โดยมี ความมุ่งหมายเพื่อเข้าทำสัญญา
- ค. การส่งออกข้อมูลมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการลงนามหรือสรุปสัญญาระหว่างผู้ควบคุมดูแลข้อมูลกับบุคคลที่ไม่ใช่เจ้าของข้อมูลแต่เป็นผู้เข้าทำสัญญาโดยได้รับการร้องขอจากเจ้าของข้อมูลหรือประโยชน์ของเจ้าของข้อมูล
- ง. การส่งออกข้อมูลมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สำคัญของสาธารณะ
- จ. การส่งออกข้อมูล
 - มีความจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ของหรือที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินกระบวนการทางกฎหมาย
 - มีความจำเป็นเพื่อการได้รับความเห็นทางกฎหมาย
 - มีความจำเป็นเพื่อการก่อ ใ้ใช้ และสงวนไว้ซึ่งสิทธิตามกฎหมาย

- จ. การส่งออกข้อมูลมีความจำเป็นเพื่อที่จะคุ้มครองประโยชน์สำคัญต่อชีวิตของเจ้าของข้อมูล
- ข. การส่งออกข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลซึ่งปรากฏอยู่ในทะเบียนสาธารณะ
- ค. การส่งออกข้อมูลนั้นกระทำโดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ commissioner ได้ให้ความเห็นชอบแล้ว และเงื่อนไขนั้นได้มีการกำหนดเงื่อนไขกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลอย่างเพียงพอแล้ว
- ง. การส่งออกข้อมูลนั้นได้รับอนุญาตจาก commissioner ให้กระทำได้ เนื่องจากมีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลอย่างเพียงพอแล้ว

4) สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

Data Protection Act 1998 ได้กำหนดถึงสิทธิของเจ้าของข้อมูลที่เป็นบุคคลธรรมดาเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตนที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่นหรือผู้ควบคุมดูแลข้อมูลไว้ดังนี้

(1) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล (right to subject access)

Data Protection Act 1998 มาตรา 7-9 กำหนดให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะร้องขอให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลให้ข้อเท็จจริงแก่ตนว่า ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลได้ดำเนินการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของตนอยู่หรือไม่อย่างไร โดยเจ้าของข้อมูลจะต้องทำคำร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษร (ซึ่งรวมถึงการร้องผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ด้วย) และอาจต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลกำหนดด้วย ทั้งนี้ ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจะต้องทำตามคำร้องขอดังกล่าวภายใน 40 วันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องจากเจ้าของข้อมูล (กรณีทั่วไป)

หากปรากฏว่า ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลได้ดำเนินการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ร้องขออยู่ ผู้ร้องขอในฐานะเจ้าของข้อมูลมีสิทธิจะได้รับคำอธิบายเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

- ก. คำอธิบายเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตนที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลประมวลผลอยู่
- ข. คำอธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการประมวลผลข้อมูล
- ค. คำอธิบายเกี่ยวกับผู้รับข้อมูลหรือผู้ที่ได้รับรู้ข้อมูลจากการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้น

นอกจากนี้ เจ้าของข้อมูลยังมีสิทธิอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลอีก เช่น สิทธิที่จะขอสำเนาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล สิทธิที่จะรู้ถึงแหล่งที่มาของข้อมูล เป็นต้น

และหากเจ้าของข้อมูลร้องขอให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลส่งข้อมูลส่วนบุคคลให้แก่ตนแล้ว แต่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลไม่ดำเนินการให้เจ้าของข้อมูลอาจร้องขอต่อศาลได้ ซึ่งศาลอาจสั่งให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องแก่ศาลเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาคำร้องขอของเจ้าของข้อมูลได้ (เป็นการเปิดเผยเฉพาะแก่ศาลเท่านั้น(judge only disclosure)) และหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเจ้าของข้อมูลเป็นผู้มีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับข้อมูลเหล่านั้น ก็อาจมีคำสั่งให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลปฏิบัติตามคำร้องขอของเจ้าของข้อมูลได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล

ตัวอย่างคดี

คดี P v David Wozencroft (2002) footnote EWHC 1724 (fam)

ศาลในคดีนี้ได้ให้ความเห็นว่า แม้เจ้าของข้อมูลจะพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นผู้มีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลส่วนบุคคลของตน และผู้ควบคุมดูแลข้อมูลไม่ดำเนินการตามคำร้องขอซึ่งเป็นการปฏิบัติฝ่าฝืน Section 7 (1) ศาลก็ยังสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาได้ว่าจะมีคำสั่งให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลปฏิบัติตามคำร้องขอของเจ้าของข้อมูลหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ตามที่เห็นสมควร เนื่องจาก Section 7(1) ใช้ถ้อยคำว่า “อาจมีคำสั่ง” มิได้ใช้ถ้อยคำว่า “ต้องมีคำสั่ง”

(2) สิทธิในการป้องกันการประมวลผลข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือความทุกข์ (right to prevent processing causing damage of distress)

Data Protection Act 1998 มาตรา 10 ได้กำหนดไว้ว่าหากเจ้าของข้อมูลเห็นว่าการที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลทำการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของตนจะก่อให้เกิดความเสียหายหรือความทุกข์และเป็นการไม่สมเหตุสมผล ย่อมมีสิทธิที่จะบอกกล่าวไปยังผู้ควบคุมดูแลข้อมูล เพื่อให้ยุติการประมวลผลข้อมูลดังกล่าวได้ โดยต้องบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร และภายใน 21 วันหลังจากได้รับคำบอกกล่าวผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

ก. แจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้เจ้าของข้อมูลทราบที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลได้ดำเนินการหรือตั้งใจจะดำเนินการตามคำบอกกล่าวของเจ้าของข้อมูล หรือ

ข. แจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้เจ้าของข้อมูลทราบว่าจะได้มีการดำเนินการบางส่วนตามคำบอกกล่าวของเจ้าของข้อมูล (หากมี) และอธิบายถึงเหตุผลว่าเหตุใดผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจึงเห็นว่าบางส่วนของคำบอกกล่าวของเจ้าของข้อมูลไม่มีความชอบธรรม

(3) สิทธิในการป้องกันการประมวลผลข้อมูลเพื่อทำการตลาดแบบตรง (right to prevent processing for the purposes of direct marketing)

Data Protection Act 1998 มาตรา 11 (1) ได้กำหนดให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลยุติหรือคว้งไม่ดำเนินการประมวลผล

ข้อมูลของตนเพื่อประโยชน์ในการทำการตลาดแบบตรงได้ โดย Data Protection Act 1998 ไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นหรือข้อจำกัดการใช้สิทธิไว้แต่อย่างใด

นอกจากนี้ EU Directive (95/46/EC) Article 14 (b) ยังได้กำหนดให้เจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะ

ก. คัดค้านการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลของตนซึ่งผู้ควบคุมดูแลข้อมูลคาดว่าจะเป็นการประมวลผลข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำการตลาดแบบตรงต่อไป หรือ

ข. คัดค้านการเปิดเผยข้อมูลให้แก่บุคคลที่สามหรือการใช้ข้อมูลในนามของบุคคลที่สามเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำการตลาดแบบตรง

ตัวอย่างคดี

คดี Brian Beeton Robertson v Wakefield Metropolitan Council, Secretary of State for the Home Department (2001) EWH Admin 915

ในคดีนี้มีข้อเท็จจริงและสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการใช้สิทธิป้องกันการประมวลผลข้อมูลเพื่อทำการตลาด ดังนี้

Mr. Robersan ได้คัดค้าน Electoral registration officer ซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลข้อมูลไม่ให้ขายข้อมูลส่วนบุคคลของตนให้แก่บุคคลที่สามเพื่อใช้ในการทำการตลาดแบบตรง ซึ่งจากข้อเท็จจริงที่ Electoral registration officer ไม่ได้เป็นผู้ใช้ข้อมูลเพื่อทำการตลาดแบบตรงเอง จึงไม่ใช่กรณีที่เข้าข่ายที่เจ้าของข้อมูลจะคัดค้านได้ตามส่วนแรกของ Article 14 (b)

โดย Mr. Robersan ได้ให้ข้อต่อสู้ว่า Data Protection Act 1998 ไม่ได้ถูกอนุวัติการให้เป็นไปตาม EU Directive (95/46/EC) อย่างครบถ้วนเนื่องจากไม่ได้กำหนดให้สิทธิเจ้าของข้อมูลในการคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลให้แก่บุคคลที่สามเพื่อประโยชน์ในการทำการตลาดแบบตรงไว้ในลักษณะเดียวกับ Article 14 (b) และหากมีการอนุวัติการอย่างครบถ้วนถูกต้อง ตนก็ควรจะมีสิทธิในการคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลให้แก่บุคคลที่สามเพื่อประโยชน์ในการทำการตลาดแบบตรงดังกล่าวเช่นกัน

โดยอำนาจของบทบัญญัติแห่ง Treaty of Rome ซึ่งประเทศอังกฤษเป็นภาคีอยู่ด้วย ศาลของประเทศอังกฤษจึงมีคำวินิจฉัยว่า section 11 แห่ง 1998 DPA ให้สอดคล้องกับหลักการตาม EU Directive (95/46/EC) ศาลของประเทศอังกฤษจึงมีคำวินิจฉัยว่า section 11 บังคับใช้กับกรณีที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลได้คาดว่าจะมีการนำข้อมูลนั้นไปใช้ในการทำการตลาดแบบตรงด้วย แม้ตัวผู้ควบคุมดูแลข้อมูลนั้นจะไม่ได้เป็นผู้ทำการตลาดแบบตรงเองก็ตาม

(4) สิทธิเกี่ยวกับการตัดสินใจโดยอาศัยการประมวลผลข้อมูลของเครื่องมือที่ทำงานโดยอัตโนมัติ (right in relation to automated decision taking)

Data Protection Act 1998 มาตรา 12 กำหนดให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลที่จะบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลดำเนินการตัดสินใจใดๆ ซึ่งจะมีผลกระทบสำคัญแก่ตน โดยอาศัยการประมวลผลของเครื่องมือที่ทำงานโดยอัตโนมัติเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

(5) สิทธิในการดำเนินการเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีที่บุคคลนั้นได้รับความเสียหายจากการที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลปฏิบัติฝ่าฝืน Data Protection Act 1998 (right to take action for compensation if the individuals suffers damage by any contravention of the Act by the data controller)

Data Protection Act 1998 มาตรา 13 กำหนดว่าบุคคลธรรมดาที่ได้รับ ความเสียหาย (damage) หรือความเสียหายและความทุกข์ (damage distress) จากการที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลปฏิบัติฝ่าฝืนบทบัญญัติใน Data Protection Act 1998 มีสิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหาย หากผู้ควบคุมดูแลข้อมูลไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่ทุกสภาวะการณ์เพื่อที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว

(6) สิทธิในการดำเนินการเพื่อแก้ไข กั้น ลบ หรือทำลายข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง (right to take action to rectify, block, erase or destroy inaccurate data)

Data Protection Act 1998 มาตรา 14 กำหนดไว้ว่าหากเจ้าของข้อมูลเห็นว่าข้อมูลส่วนบุคคลของตนที่อยู่ในความครอบครองของผู้ควบคุมข้อมูลไม่เที่ยงตรง แต่ข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลที่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลได้บันทึกไว้อย่างถูกต้องตรงตามที่เจ้าของข้อมูลหรือบุคคลที่สามเปิดเผยให้แก่ผู้ควบคุมดูแลข้อมูล ในกรณีนี้ กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลแนบถ้อยคำแสดงถึงข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงตามที่ศาลเห็นชอบแล้วไว้เป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลเดิมได้แทนที่จะมีคำสั่งให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูล แก้ไข กั้น ลบหรือทำลายข้อมูล

แต่ศาลจะมีคำสั่งในลักษณะดังกล่าวได้เฉพาะในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงตามที่กำหนดไว้ในย่อหน้าที่ 7 ของ Part 2 ของ Schedule I ของ Data Protection Act 1998 ดังนี้

ก. เมื่อคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการได้มาซึ่งข้อมูลหรือการประมวลผลข้อมูลของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลแล้ว อาจพิจารณาได้ว่าผู้ควบคุมดูแลข้อมูลได้ดำเนินการตามสมควรเพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลที่ถูกต้องแล้ว และ

ข. หากเจ้าของข้อมูลได้แจ้งให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลทราบความเห็นของเจ้าของข้อมูลว่าข้อมูลมีความไม่เที่ยงตรงแล้ว ข้อมูลนั้นก็จะต้องบ่งชี้ถึงความไม่เที่ยงตรงดังกล่าวได้

(7) สิทธิในการขอให้มีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติตามกฎหมาย (right to request for assessment)

Data Protection Act 1998 มาตรา 42 กำหนดว่า บุคคลใดเห็นว่าตนได้รับผลกระทบโดยตรงจากการประมวลผลข้อมูลของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลมีสิทธิร้องขอให้ Commissioner เข้าตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลนั้นว่า ได้มีการปฏิบัติตามฝืนกฎหมายหรือไม่อย่างไร (บุคคลตามมาตรา 42 นี้รวมถึงนิติบุคคลด้วย)

(8) สิทธิเฉพาะกาล (Transitional Rights)

หากข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลนั้นเป็น Eligible manual data ที่อยู่ในความครอบครองของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลก่อนวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1998 (ยกเว้นข้อมูลที่ถูกประมวลผลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการวิจัยทางประวัติศาสตร์เท่านั้น) หรือเป็น Accessible Records ซึ่งแม้เจ้าของข้อมูลจะไม่อาจใช้สิทธิที่เกี่ยวกับการแก้ไข กั้น ลบหรือทำลายข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ตามกำหนดไว้ใน Data Protection Act 1998 มาตรา 14(1)-14(3) ได้จนกว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาช่วงเฉพาะกาลช่วงที่ 2 (second transitional period) คือ ในวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 2007 ก็ตาม แต่ Section 12 A แห่ง Data Protection Act 1998 (เพิ่มเติมเข้ามาใน 1998 DPA) โดย Schedule 13) ก็ได้ให้สิทธิแก่เจ้าของข้อมูลเหล่านั้นในการบอกกล่าวให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ก. แก้ไข กั้น ลบ หรือทำลายข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ หรือ
 ข. ยุติการถือครองข้อมูลในทางที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ซอบ
 ด้วยกฎหมาย

หากผู้ควบคุมดูแลข้อมูลไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของเจ้าของข้อมูล เจ้าของข้อมูลอาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของเจ้าของข้อมูลได้ ทั้งนี้ เจ้าของข้อมูลจะสามารถใช้สิทธิตาม Section 12 A นี้ได้จนถึงวันที่ 23 ตุลาคม ค.ศ. 2007 เท่านั้น หลังจากนั้น การใช้สิทธิเกี่ยวกับการแก้ไข กั้น ลบ หรือทำลายข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง จะต้องเป็นไปตาม Section 14 เช่นเดียวกับกรณีข้อมูลส่วนบุคคลประเภทอื่นทั่วไป

3.4.2.4 ข้อยกเว้น

มีข้อยกเว้น 10 กรณีที่เปิดช่องทางให้เข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลได้ ได้แก่

1) กรณีเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ

ข้อมูลส่วนบุคคลอาจได้รับการยกเว้นจากบทบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูล บทบัญญัติว่าด้วยการชดใช้ค่าเสียหาย บทบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขบทบัญญัติห้ามเปิดเผยและ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องและเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาความมั่นคงของประเทศ

2) กรณีเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและภาษีอากร

ข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันหรือสืบหาเกี่ยวกับอาชญากรรม การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดทางอาญา หรือประเมินเพื่อจัดเก็บภาษี อาจได้รับการยกเว้นการเข้าถึงตามบทบัญญัติการเข้าถึงข้อมูล ถ้าการเข้าถึงจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว นอกจากนี้ หากมีการเก็บหรือควบคุมไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและข้อมูลนั้นประกอบไปด้วยข้อมูลที่มาจากการครอบครองของบุคคลอื่น เพื่อวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาแล้วก็ได้รับการยกเว้นจากการเปิดเผยเช่นกัน และหากการเปิดเผยเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ข้างต้นหรือการใช้บทบัญญัติห้ามเปิดเผยตามกฎหมายฉบับนี้ จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อกรณีต่างๆ ดังกล่าวก็จะได้รับการยกเว้นจากบทบัญญัติห้ามเปิดเผย

3) กรณีเกี่ยวข้องกับงานด้านสุขภาพและสังคม

ในกรณีที่ข้อมูลนั้นประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคลในเรื่องสุขภาพทางร่างกายและจิตใจของบุคคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาจออกคำสั่งให้ได้รับการยกเว้นจากบทบัญญัติเรื่องการเข้าถึงของบุคคลหรืออาจแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัตินั้นๆ นอกจากนี้ ถ้าเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่จะต้องเก็บไว้หรือได้มาในระหว่างการดำเนินงานด้านสังคม ซึ่งรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเป็นผู้เก็บรักษา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็อาจออกคำสั่งจากบทบัญญัติเรื่องการเข้าถึงของบุคคลประการหลังนี้จะทำการยกเว้นหรือปรับปรุงแก้ไขได้เฉพาะเมื่อการใช้บทบัญญัตินี้ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลร้ายต่อการดำเนินงานด้านสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย

4) กรณีเกี่ยวกับการออกกฎระเบียบด้านการบริการทางการเงิน

ข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บไว้เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอันเป็นหน้าที่ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้กำหนดให้มีขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย หรือเป็นหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายอื่นใด เพื่อคุ้มครองสมาชิกของสังคมมิให้เกิดความสูญเสียทางการเงินอันเนื่องมาจากการกระทำทุจริต การกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือโดยมิชอบ หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของผู้ดำเนินการด้านการธนาคาร การประกันภัย การลงทุนหรือการบริการทางการเงินอื่นๆ หรือด้านการจัดการบริษัท ข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวจะได้รับการยกเว้นจากการใช้บทบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของบุคคล หากการใช้บทบัญญัตินี้ดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อการปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ

5) กรณีเกี่ยวข้องกับสิทธิพิเศษในการประกอบอาชีพด้านกฎหมายและการพิจารณาพิพากษาคดี

ข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคำพิพากษาของศาลและเป็นข้อมูลที่หน่วยงานของรัฐบาลได้รับมาจากบุคคลที่สามนั้น จะได้รับการยกเว้นจากบทบัญญัติว่าด้วยการ

เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของบุคคล และข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นความลับระหว่างลูกความกับผู้ประกอบวิชาชีพให้คำปรึกษาด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการตามกฎหมาย ถือว่าได้รับสิทธิหรือความคุ้มครองพิเศษ ก็จะได้รับการยกเว้นจากการใช้บทบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของบุคคลเช่นกัน

6) กรณีเกี่ยวกับบัญชีเงินเดือนและบัญชีรายรับรายจ่าย

หากเป็นการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ในการคำนวณจำนวนเงินที่จะต้องจ่ายเป็นเงินค่าตอบแทนหรือเงินชดเชยอันเกี่ยวข้องกับการทำงานในการจ้างงานหรือหน้าที่ใดๆ หรือในการจ่ายหรือหักออกจากเงินดังกล่าว หรือเพื่อวัตถุประสงค์ในการเก็บรักษาบัญชีรายรับรายจ่ายอันเกี่ยวข้องกับการงานนั้นหรือเพื่อวัตถุประสงค์ในการประมาณการเกี่ยวกับการจัดการหรือทางการเงินเพื่อช่วยการประกอบกิจการงานหรือธุรกิจนั้นๆ เหล่านี้ จะได้รับการยกเว้นจากบทบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร บทบัญญัติว่าด้วยการชดใช้ค่าเสียหาย การแก้ไข การห้ามเปิดเผย ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าข้อมูลข่าวสารเหล่านี้จะต้องไม่ใช่เกินกว่าวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ และต้องไม่เปิดเผยเว้นเสียแต่จะเป็นไปตามข้อยกเว้นที่ระบุไว้

7) กรณีเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บไว้เพื่อใช้ภายในบ้านของตนหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นอันจำกัด

ข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกเก็บรวบรวมหรือรักษาไว้โดยบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการเรื่องส่วนตัว ครอบครัว หรือกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลผู้อยู่ในบ้านหรือเก็บรวบรวมไว้เพียงเพื่อวัตถุประสงค์ในทางบันเทิง จะได้รับการยกเว้นจากบทบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึง การชดใช้ค่าเสียหาย การแก้ไข การห้ามเปิดเผย

8) กรณีเป็นข้อมูลที่จัดเก็บในฐานะที่เป็นสมาชิก

หากเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกเก็บไว้โดยสมาชิกของสโมสรซึ่งไม่ได้ตั้งขึ้นในรูปแบบบริษัทและเกี่ยวข้องเพียงแต่สมาชิกของสโมสรเท่านั้นรวมทั้งข้อมูลซึ่งถูกเก็บและรักษาไว้โดยผู้ใช้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ในการจำหน่ายแจกข่าวสารหรือบทความแก่สมาชิก หรือเพื่อการบันทึกการจำหน่ายแจกข่าวสารหรือบทความเช่นว่านั้น โดยข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวมีเพียงชื่อและที่อยู่ของบุคคลหรือสมาชิกเหล่านั้น หรือข้อมูลอื่นใดเท่าที่จำเป็นต่อการจำหน่ายแจกข่าวสารหรือบทความเหล่านี้ จะได้รับการยกเว้นจากบทบัญญัติดังกล่าวเช่นกัน ภายใต้เงื่อนไขจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกบันทึกข้อมูลเสียก่อน

9) กรณีเพื่อการเก็บสถิติหรือการค้นคว้า

ข้อมูลส่วนบุคคลที่เก็บรวบรวมเพื่อวัตถุประสงค์ในการเก็บสถิติหรือการค้นคว้า จะได้รับการยกเว้นจากบทบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของบุคคล แต่จะต้องไม่ใช่

หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นไปในการเพื่อวัตถุประสงค์อื่น อีกทั้งผลของการค้นคว้าหรือการจัดเก็บสถิติจะต้องไม่อยู่ในรูปที่อาจบ่งชี้ถึงบุคคลที่ถูกบันทึกข้อมูล หรือสิ่งอื่นใดเกี่ยวกับบุคคลเหล่านั้น

10) กรณีเกี่ยวกับคะแนนในการทดสอบ

กรณีข้อมูลส่วนบุคคลที่ประกอบด้วยคะแนนหรือข้อมูลใดๆ ซึ่งผู้ใช้และเก็บข้อมูลไว้เพื่อการวินิจฉัยผลทางวิชาการ อาชีพหรือผลการทดสอบอื่นๆ หรือทำให้สามารถวินิจฉัยผลการสอบนั้นๆ ได้ หรือเป็นข้อมูลอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการวินิจฉัยผลดังกล่าว การบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิการเข้าสู่ข้อมูลอันเกี่ยวกับบุคคลจะต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

3.4.2.5 การจดทะเบียนข้อมูล

1) หลักทั่วไป

Data Protection Act 1998 ได้กำหนดให้มีระบบการจดทะเบียนข้อมูล(notification) ขึ้นแทนที่ระบบการจดทะเบียนข้อมูลส่วนบุคคล โดยได้กำหนดไว้ใน Section 16-26

ระบบนี้สอดคล้องกับ Article 18(1) ของ EU Directive (95/46/EC) ซึ่งวางหลักไว้ว่า ประเทศสมาชิกจะต้องกำหนดให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลหรือผู้แทนของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจดทะเบียนข้อมูลไว้กับหน่วยงานของรัฐก่อนที่จะเริ่มดำเนินการประมวลผลข้อมูลทั้งหมดหรือบางส่วนเพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง

หลักการตาม Article 18 (1) ถูกนำมาบัญญัติไว้ใน Data Protection Act 1998 Section 17 โดยได้กำหนดห้ามมิให้มีการประมวลผลข้อมูล เว้นแต่จะได้มีการจดทะเบียนข้อมูลเกี่ยวกับผู้ควบคุมดูแลข้อมูลไว้ในทะเบียนที่ Commissioner เก็บรักษาไว้แล้ว

ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลจะต้องนำข้อมูลเกี่ยวกับผู้ควบคุมข้อมูลไปจดทะเบียนไว้กับ Commissioner และเสียค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนข้อมูลในอัตราปีละ 35 ปอนด์

การนำข้อมูลเข้าไปจดทะเบียนอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การให้ข้อมูลผ่านทางโทรศัพท์ทาง internet หรือทางสื่ออื่นๆ เมื่อ Commissioner ได้รับข้อมูลเหล่านั้นแล้วก็จะนำไปเก็บไว้ในทะเบียน ซึ่งประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้

วัตถุประสงค์หลักของการกำหนดให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูลมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนข้อมูลของตนไว้ในทะเบียน ก็คือ การเปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ควบคุมดูแลข้อมูลได้โดยง่าย

2) ผู้มีหน้าที่จัดแจ้งข้อมูล

Data Protection Act 1998 กำหนดให้ผู้ควบคุมดูแลข้อมูล (Data controller) ต้องจัดแจ้งข้อมูลไว้ในทะเบียนที่เก็บรักษาไว้โดย Commissioner เว้นแต่กรณีที่ได้รับการยกเว้นตามกฎหมาย บุคคลที่ดำเนินการประมวลผลข้อมูลในนามของผู้ควบคุมดูแลข้อมูลหรือตามคำสั่งของผู้ควบคุมดูแลข้อมูล (Data Processor) ไม่จำเป็นต้องจัดแจ้งข้อมูลแต่อย่างใด นอกจากนั้น บุคคลธรรมดาที่ดำเนินการประมวลผลข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ในเรื่องส่วนตัว ครอบครัว หรือครัวเรือนก็ได้รับการยกเว้นไม่ให้ต้องมีหน้าที่ในการจัดแจ้งข้อมูลด้วยเช่นกัน

3.4.2.6 การเข้าสู่ข้อมูล

บุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะได้รับสำเนาบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของตนจากผู้เก็บและใช้ข้อมูลนั้นๆ หากข้อมูลนั้นอยู่ในรูปแบบหรือถ้อยคำที่ไม่อาจเข้าใจได้ จะต้องมีการอธิบายประกอบข้อมูลนั้นมาให้พร้อมกันสำเนาข้อมูลซึ่งการร้องขอดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ดังนี้

1) คำร้องจะต้องทำเป็นหนังสือและชำระค่าธรรมเนียมในการร้องขอ (หากไม่ระบุไว้เป็นอย่างอื่น) การร้องขอต้องเป็นไปเพื่อที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลส่วนบุคคลของตนหรือไม่ ถ้ามีจะได้ขอรับสำเนาข้อมูลนั้นด้วยหากผู้เก็บและใช้ข้อมูลได้จดทะเบียนการเก็บและใช้ข้อมูลแยกเป็นกรณี จะต้องทำคำร้องขอและชำระค่าธรรมเนียมแยกกัน

2) ผู้ร้องขอจะต้องแสดงหลักฐานประจำตัวและระบุรายละเอียดถึงข้อมูลที่ตนต้องการตามที่ถูกเก็บและใช้ข้อมูลได้กำหนดไว้ตามสมควร ถ้าเป็นข้อมูลเมื่อเปิดเผยแล้วต้องเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลอื่นด้วย จะต้องขออนุญาตจากบุคคลนั้นๆ เสียก่อน

3) ผู้เก็บและใช้ข้อมูลจะต้องตอบคำร้องขอภายใน 40 วันหลังจากที่ได้รับคำร้องขอและหลักฐานต่างๆ ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

4) กรณีที่ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเป็นเรื่องของสุขภาพร่างกายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมีอำนาจที่จะแก้ไขหรือยกเว้นบทบัญญัติเกี่ยวกับการเข้าสู่ข้อมูลของบุคคลหนึ่งๆ ได้ตามสมควร ดังนั้น หากเป็นกรณีข้อมูลทางการแพทย์และการขอเข้าสู่ข้อมูลนั้นโดยตรงจะเป็นผลร้ายต่อบุคคลผู้ร้องขอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศย่อมมีอำนาจที่จะออกกฎระเบียบให้การเข้าสู่ข้อมูลในกรณีดังกล่าวเป็นไปโดยทางอ้อม หรือต้องเข้าสู่ข้อมูลนั้นโดยผ่านบุคคลอื่น

3.4.2.7 การแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูล

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดหลักการว่า บุคคลหนึ่งๆ จะต้องได้รับสิทธิที่จะแก้ไขเพิ่มเติมหรือลบข้อมูลส่วนบุคคลของตนได้ ดังนั้น จึงได้กำหนดให้บุคคลสามารถร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลส่วนบุคคลของตนได้เป็น 2 กรณี คือ

1) การร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลส่วนบุคคลของตนต่อผู้เก็บและใช้ข้อมูลนั้นโดยตรง

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงมีการกำหนดให้ใช้บังคับกับผู้เก็บและใช้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลใดๆ และบุคคลผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานคอมพิวเตอร์ซึ่งเก็บและใช้ข้อมูลดังกล่าว ดังนั้น หากบุคคลได้ร้องขอและเข้าสู่ข้อมูลส่วนบุคคลของตนเพื่อตรวจสอบและรับสำเนาข้อมูลแล้วพบว่าข้อมูลที่ได้รับจากหน่วยงานหรือผู้เก็บและใช้ข้อมูลมีความผิดพลาดหรือไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็สามารถร้องขอให้มีการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมหรือลบข้อมูลที่ผิดพลาดหรือบกพร่องนั้นๆ และหน่วยงานหรือผู้เก็บและใช้ข้อมูลนั้นต้องรีบตรวจสอบและดำเนินการแก้ไขเพื่อให้เป็นไปตามหลักการดังกล่าวข้างต้น

หากหน่วยงานหรือผู้เก็บและใช้ข้อมูลดังกล่าวเพิกเฉยหรือไม่ดำเนินการใดๆ บุคคลผู้ร้องขออาจยื่นคำร้องต่อ The Commissioner ว่ามีการล่วงละเมิดหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และเจ้าหน้าที่ดังกล่าวก็จะดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนตามที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้ หรือหากเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดก็อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีการดำเนินการเช่นนั้น

2) การร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลส่วนบุคคลของตนต่อศาล

การที่สิทธิของบุคคลซึ่งได้รับการรับรองคุ้มครองตามกฎหมายถูกล่วงละเมิด บุคคลผู้ได้รับความเสียหายย่อมมีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีการบังคับการตามสิทธิของตนได้ ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ได้อำนาจไว้โดยกำหนดเงื่อนไขที่จะสามารถร้องขอต่อศาล ทั้งยังกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการที่จะออกคำสั่งในเรื่องนี้ได้

3.4.3 ประเทศอิตาลี²⁷

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศอิตาลี คือ “Protection of Individuals and Other Subjects with Regard to the Processing of Personal data Act no. 675 of 31 December 1996 กฎหมายฉบับนี้ให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 120 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยได้มีการกำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลด้วยว่าพระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับกับกรณีที่เจ้าของข้อมูลได้ให้ความยินยอมไว้ก่อนที่กฎหมายนี้มีผลใช้บังคับและได้กำหนดระยะเวลา

²⁷ วีระพงษ์ บึงไกร. เล่มเดิม. หน้า 77.

พอสมควรในการเตรียมความพร้อมของประชาชนก่อนบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยขั้นต่ำจะมีผลใช้บังคับ

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศอิตาลีบัญญัติขึ้นเพื่อให้การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลกระทำโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลธรรมดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัวและลักษณะเฉพาะบุคคล (privacy and personal identity) และเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของนิติบุคคล องค์กร และสมาคมด้วย ดังนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงกำหนดให้ใช้บังคับกับการประมวลผลข้อมูลส่วนที่กระทำขึ้นในประเทศอิตาลี ทั้งที่มีการจัดเก็บไว้ในประเทศและต่างประเทศ ไม่ว่าจะใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอัตโนมัติหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่เป็นการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยบุคคลธรรมดาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นการส่วนตัว (exclusively personal purposes) ในลักษณะที่ไม่เป็นการเปิดเผยข้อมูลนั้น ไม่ว่าจะโดยทั่วหรือเฉพาะเจาะจง และการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยหน่วยงานของรัฐในกรณีพิเศษ เช่น การประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับบันทึกทางอาญา (criminal records) การประมวลผลข้อมูลตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การประมวลผลข้อมูลเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น

3.4.3.1 คำนิยามในพระราชบัญญัติฉบับนี้

“คลังข้อมูล (Data Bank)” หมายความว่า ชุดข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งอาจจัดเก็บเป็นหน่วยเดียวหรือหลายหน่วย ไม่ว่าจะจัดเก็บอยู่ ณ สถานที่แห่งเดียวหรือหลายแห่ง โดยมีการจัดหมวดหมู่เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อประโยชน์ต่อการประมวลผล

“การประมวลผลข้อมูล (Processing)” หมายความว่า การดำเนินการใดๆ ไม่ว่าจะกระทำโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอัตโนมัติหรือไม่ก็ตาม อันเกี่ยวกับการรวบรวม การบันทึก การจัดหมวดหมู่ การจัดเก็บ การให้รายละเอียดข้อมูล การเปลี่ยนแปลงแก้ไข การเลือกสรร การเรียกข้อมูลจากระบบ การเปรียบเทียบ การใช้ประโยชน์ การเชื่อมโยง การระงับใช้ชั่วคราว การเปิดเผยโดยเฉพาะเจาะจง การเปิดเผยโดยทั่วไป การลบข้อมูล และการทำลายข้อมูล

“ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data)” หมายความว่า ข้อความที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล องค์กร สมาคม และสามารถระบุถึงบุคคลหรือหน่วยงานเหล่านั้นได้ โดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น การอ้างอิงข้อความอื่นๆ กับหมายเลขบัตรสำคัญประจำตัว

“ผู้ควบคุมข้อมูล (Controller)” หมายความว่า บุคคลธรรมดา นิติบุคคลหน่วยงานของรัฐ องค์กร สมาคม หรือหน่วยงานอื่นใด ซึ่งมีหน้าที่ในการตัดสินใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และวิธีการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล

“ผู้ประมวลผลข้อมูล (Processor)” หมายความว่า บุคคลธรรมดา นิติบุคคล หน่วยงานของรัฐ องค์กร สมาคม หรือหน่วยงานอื่นใด ซึ่งมีหน้าที่ในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลในนามของผู้ควบคุมข้อมูล

“เจ้าของข้อมูล (Data Subject)” หมายความว่า บุคคลธรรมดา นิติบุคคล องค์กร สมาคม ซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

“การเปิดเผยโดยเฉพาะเจาะจง (Communication)” หมายความว่า การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้แก่บุคคลอื่นซึ่งระบุไว้และไม่ได้เป็นเจ้าของข้อมูล ไม่ว่าจะการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้แก่บุคคลอื่นซึ่งระบุไว้และไม่ได้เป็นเจ้าของข้อมูล ไม่ว่าจะในรูปแบบใดก็ตาม รวมถึงการกระทำอื่นใดที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับหรือสามารถค้นข้อมูลนั้นได้ด้วย

“การเปิดเผยโดยทั่วไป (Dissemination)” หมายความว่า การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้แก่บุคคลอื่นซึ่งไม่ได้ระบุไว้ ไม่ว่าจะในรูปแบบใดก็ตาม รวมถึงการกระทำอื่นใดที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับหรือสามารถค้นข้อมูลนั้นได้ด้วย

“ข้อมูลซึ่งไม่เปิดเผยชื่อ (Anonymous Data)” หมายความว่า ข้อมูลใดๆ ไม่ว่าจะ เป็นข้อมูลดิบหรือข้อมูลที่มีการประมวลผลแล้ว ซึ่งไม่สามารถระบุบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลได้

“การระงับใช้ชั่วคราว (Blocking)” หมายความว่า การจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคล โดยพักการประมวลผลไว้ชั่วคราว

“คณะกรรมการ (Garate)” หมายความว่า คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายนี้

3.4.3.2 สิทธิของเจ้าของข้อมูลในการให้ความยินยอมกรณีที่มีการประมวลผลข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยภาคเอกชนหรือภาครัฐ ที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อแสวงหากำไร ให้ถือว่าได้กระทำโดยชอบด้วยกฎหมายหากได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งของเจ้าของข้อมูลโดยสมัครใจและเป็นลายลักษณ์อักษร และเจ้าของข้อมูลได้รับแจ้งข้อมูลที่จำเป็นตามที่กฎหมายกำหนดในขณะที่มีการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลนั้นแล้ว ซึ่งเจ้าของข้อมูลจะให้ความยินยอมต่อกระบวนการทั้งหมด หรือเฉพาะบางส่วนของกระบวนการประมวลผลข้อมูลก็ได้

แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูล แต่ก็ได้กำหนดข้อยกเว้นสำหรับบางกรณีที่ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลไว้ด้วย เช่น ข้อมูลที่ต้องมีการรวบรวมและจัดเก็บตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายอื่น การประมวลผลข้อมูลอันเกิดจากความผูกพันตามสัญญา การประมวลผลข้อมูลของภาครัฐที่เปิดเผยต่อสาธารณะ การประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ สถิติ การประมวลผลข้อมูลที่กระทำขึ้นภายในขอบเขตของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ (journalistic profession)

การประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่กระทบต่อหลักการในการรักษาความลับทางธุรกิจหรืออุตสาหกรรม การประมวลผลข้อมูลที่จำเป็นต่อการคุ้มครองชีวิตของเจ้าของข้อมูลหรือบุคคลอื่น และเจ้าของข้อมูลไม่สามารถให้ความยินยอมได้เนื่องจากความพิการทางกายหรือเป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือน การประมวลผลข้อมูลที่จำเป็นต่อการสืบสวนและสอบสวน

3.4.3.3 สิทธิและข้อจำกัดในการใช้สิทธิของเจ้าของข้อมูล

ในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล เจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะได้รับแจ้งเกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลและสามารถเข้าถึงข้อมูลนั้นโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย อีกทั้งสามารถได้รับแจ้งเกี่ยวกับ ชื่อ ภูมิลำเนา สถานที่ทำงานของ

ผู้ควบคุมข้อมูลและผู้ประมวลผลข้อมูล และการเปิดเผยข้อมูลไม่ว่าโดยทั่วไปหรือโดยเฉพาะเจาะจง

นอกจากนี้ ยังมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลหรือให้ผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลดำเนินการโดยไม่ชักช้าในกรณีต่อไปนี้

1) ยืนยันเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตนและวัตถุประสงค์ในการประมวลผลข้อมูลนั้น

2) ลบ ระงับการใช้ชั่วคราว หรือแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่ไม่เปิดเผยตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูล ในกรณีที่มีการประมวลผลโดยมิชอบหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายหรือกรณีที่มีการจัดเก็บข้อมูลไว้เกินความจำเป็น

3) ตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้องอยู่เสมอ

4) แจ้งการดำเนินการตาม (2) และ (3) ไปยังบุคคลที่ได้มีการเปิดเผยข้อมูลให้ทราบ เว้นแต่การดำเนินการนั้นจะกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลโดยตรง

เจ้าของข้อมูลมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านเมื่อเห็นว่าข้อมูลของตนไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ เจ้าของข้อมูลสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการหรือโต้แย้งคัดค้านการประมวลผลข้อมูลทั้งหมดหรือบางส่วน แม้ว่าจะดำเนินการประมวลผลข้อมูลนั้น โดยชอบด้วยกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิดังกล่าวของเจ้าของข้อมูลก็มีข้อจำกัดในบางกรณี เช่น กรณีที่มีการประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับการเงินหรือการชำระเงินสำหรับหน่วยงานของรัฐซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไร การกำกับดูแลบริษัทหลักทรัพย์และเครดิตฟองซิเอร์ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายอื่นที่บัญญัติขึ้นเป็นพิเศษ การสืบสวนสอบสวน เป็นต้น

3.4.3.4 คุณสมบัติและหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูล

1) คุณสมบัติของผู้ควบคุมข้อมูล กฎหมายกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลที่มีความประสงค์จะประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ต้องแจ้งความประสงค์ให้คณะกรรมการทราบล่วงหน้าตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะต้องมีการลงนามของผู้ให้ข้อมูล (จะเป็นเจ้าของข้อมูลหรือไม่ก็ได้) และผู้ประมวลผลข้อมูลด้วย

ทั้งนี้ กฎหมายกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องแจ้งรายละเอียดในรายการสำคัญๆ เช่น ชื่อ ภูมิลำเนา สถานที่ทำการงานของผู้ควบคุมข้อมูลและผู้ประมวลผลข้อมูล วัตถุประสงค์และวิธีการประมวลผลข้อมูล ลักษณะและสถานที่จัดเก็บข้อมูลที่จะประมวลผล การเปิดเผยข้อมูลไม่ว่าโดยทั่วไปหรือโดยเฉพาะเจาะจง วัตถุประสงค์ของการโอนข้อมูลไปยังประเทศอื่น เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นเกี่ยวกับหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลต่อคณะกรรมการ สำหรับการประมวลผลข้อมูลบางประเทศซึ่งต้องมีการประมวลผลอยู่แล้ว เช่น การจัดทำบัญชี เงินเดือน หรือผลประโยชน์อื่นใด เป็นต้น

นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ประมวลผลข้อมูลว่า จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ประสบการณ์ และความสามารถ เพื่อสามารถดำเนินการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และผู้ประมวลผลข้อมูลจะต้องดำเนินการประมวลผลข้อมูลตามคำแนะนำของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลโดยผู้ควบคุมข้อมูลจะทำการตรวจสอบและควบคุม

ผู้ประมวลผลข้อมูล เพื่อให้ดำเนินการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายและคำแนะนำของตน

2) หน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูล

(1) หน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูล

ก. รูปแบบของการรวบรวมและคุณภาพของข้อมูลส่วนบุคคล กฎหมายกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลที่จะมีการประมวลผลนั้น จะต้องมีการประมวลผลโดยชอบด้วยกฎหมายและเป็นธรรม มีการรวบรวมและบันทึกตามวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้โดยชัดแจ้งหรือที่กำหนดขึ้นเป็นพิเศษและชอบด้วยกฎหมาย ข้อมูลนั้นจะต้องมีความถูกต้องและได้มีการปรับปรุงแก้ไขอย่างถูกต้องอยู่เสมอ และที่สำคัญ คือ จะต้องดำเนินการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเพียงเท่าที่เหมาะสมและไม่เกินกรอบวัตถุประสงค์ของการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลนั้น นอกจากนี้ จะต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวไว้ด้วย

ข. ข้อมูลที่จะต้องแจ้งในกรณีที่มีการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล กฎหมายกำหนดสิทธิให้เจ้าของข้อมูลและบุคคลใดก็ตามที่ได้รับการร้องขอให้เป็นผู้ให้ข้อมูลส่วนบุคคล จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับรายการตามที่กฎหมายกำหนด ไม่ว่าจะโดยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร เช่น วัตถุประสงค์และรูปแบบการประมวลผล การให้ข้อมูลนั้นเป็นหน้าที่ หรือความสมัครใจและผลที่จะได้รับในกรณีที่มิให้ข้อมูลส่วนบุคคลตามที่ขอ บุคคล ประเภทของ บุคคล หรือบริเวณที่อาจได้รับการเปิดเผยข้อมูลส่วนนั้น สิทธิของเจ้าของข้อมูล ชื่อ ภูมิปัญญา สถานที่ทำงานของผู้ควบคุมข้อมูลและผู้ประมวลผลข้อมูล เป็นต้น และในกรณีที่มิได้มีการ รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจากเจ้าของข้อมูลเองโดยตรงจะต้องแจ้งข้อความดังกล่าวให้แก่เจ้าของ ข้อมูลทราบทันทีที่ได้มีการบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลนั้นหรือก่อนที่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล นั้นเป็นครั้งแรก

(2) หน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลที่มีการประมวลผลและการชดใช้ค่าเสียหาย

ก. ความปลอดภัยของข้อมูล ในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศอิตาลีกำหนดไว้ คือ ผู้ ควบคุมข้อมูลและผู้ประมวลผลข้อมูลจะต้องดำเนินการจัดเก็บและควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลที่มีการ ประมวล โดยคำนึงนวัตกรรมทางเทคโนโลยีและลักษณะเฉพาะในการประมวลผลข้อมูลนั้นๆ รวมถึงมาตรการความปลอดภัยที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการทำลายข้อมูลหรือทำให้ข้อมูลเสียหาย การเข้าถึงข้อมูลโดยปราศจากอำนาจ หรือการนำมาสู่การประมวลผลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นในขณะที่มีการรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้กฎหมายยังบังคับให้ มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับใช้เป็นมาตรฐานความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล โดย จะต้องกำหนดให้มีขึ้นภายใน 180 วัน นับจากวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ และจะต้อง ปรับปรุงมาตรฐานความปลอดภัยดังกล่าวให้มีความทันสมัยตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างน้อย ทุกๆ 2 ปี (Article 15)

ข. การสิ้นสุดการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล การประมวลผลข้อมูล สิ้นสุดลงเมื่อผู้ประมวลผลข้อมูลหยุดการประมวลผลข้อมูล ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม และผู้ควบคุม ข้อมูลได้แจ้งให้คณะกรรมการทราบล่วงหน้าแล้ว ซึ่งผู้ควบคุมข้อมูลสามารถดำเนินการได้ ดังต่อไปนี้

ก) ทำลายข้อมูลที่มีการประมวลผลนั้น

ข) โอนข้อมูลนั้นให้แก่ผู้ควบคุมข้อมูลรายอื่นที่มีวัตถุประสงค์ ของการประมวลผลข้อมูลในขณะที่มีการรวบรวมข้อมูลทำนองเดียวกัน

ค) จัดเก็บข้อมูลนั้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ส่วนตัว โดยไม่เปิดเผยข้อมูลนั้น ไม่ว่าโดยทั่วไปหรือโดยเฉพาะเจาะจง

ง) จัดเก็บหรือโอนข้อมูลนั้นให้แก่ผู้ควบคุมข้อมูลรายอื่น เพื่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสถิติ

อย่างไรก็ตาม การโอนข้อมูลให้แก่ผู้ควบคุมข้อมูลรายอื่นที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ของการประมวลผลข้อมูลในขณะที่มีการรวบรวมข้อมูลทำนองเดียวกัน หรือฝ่าฝืน บทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเป็น โฆษ และต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ค. การชดใช้ค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการประมวลผลข้อมูล กฎหมายกำหนดให้บุคคลใดก็ตามที่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการประมวลผลข้อมูลต้องชดใช้ค่าเสียหายตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(3) หน้าที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล

กฎหมายกำหนดหลักการเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไว้ว่า บุคคลหรือหน่วยงานภาคเอกชนหรือภาครัฐที่แสวงหากำไรเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไม่ว่าโดยทั่วไปหรือโดยเฉพาะเจาะจงได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูล

อย่างไรก็ตาม ก็ได้กำหนดข้อยกเว้นของการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ว่าโดยทั่วไปหรือโดยเฉพาะเจาะจงไว้หลายประการ ดังนี้

ก. เป็นการเปิดเผยข้อมูลตามปกติภายในวัตถุประสงค์ของการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนั้น

ข. เป็นข้อมูลที่น่ามาจากเอกสารมหาชน การลงทะเบียนเอกสารหรือบันทึกใดๆ ซึ่งมีอยู่ทั่วไป โดยไม่ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ค. เป็นการเปิดเผยตามบทบัญญัติกฎหมาย

ง. เป็นการเปิดเผยภายในขอบเขตวิชาชีพหนังสือพิมพ์โดยไม่ฝ่าฝืนบทบัญญัติว่าเสรีภาพสิ่งพิมพ์ หรือมีผลกระทบต่อการใช้ความคุ้มครองความเป็นส่วนตัวหรือประโยชน์สาธารณะ

จ. ฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยธุรกิจและอุตสาหกรรม

ฉ. เป็นการจำเป็นหรือเพื่อป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิตหรือสุขภาพของเจ้าของข้อมูลหรือบุคคลอื่น ในกรณีที่เจ้าของข้อมูลไม่สามารถให้ความยินยอมได้อันเนื่องมาจากเป็นบุคคลไร้ความสามารถ ไร้สติ หรือจิตฟั่นเฟือน

ข. เป็นการจำเป็นเพื่อการสืบสวน สอบสวน หรือฟ้องร้องคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ค. เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการรวบรวมข้อมูลภายในกลุ่มธนาคารด้วยกัน ตามกฎหมายว่าด้วยการเงินธนาคาร หรือระหว่างกลุ่มบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นอกจากนี้ กฎหมายยังได้กำหนดข้อยกเว้นอีกประการหนึ่งเฉพาะกรณีการเปิดเผยข้อมูล โดยเฉพาะเจาะจง คือ ผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลสามารถเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ดำเนินการประมวลผลข้อมูลนั้นภายใต้บังคับบัญชาของผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลโดยตรงได้ (Article 19)

(4) หน้าที่เกี่ยวกับการประมวลผลข้อมูลชนิดพิเศษ

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลประเทศไทยได้ แบ่งประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป (Personal Data) และข้อมูลส่วนบุคคลชนิด (Sensitive Data) ซึ่งกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลชนิดพิเศษเพิ่มเติมจากการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป กล่าวคือ ข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความเป็นชนกลุ่มน้อย ความเชื่อทางศาสนา ลัทธิ ปรัชญา ความเห็นทางการเมือง ความเป็นสมาชิกพรรคการเมือง สภาพแรงงาน สมาคม หรือองค์กรทางศาสนาหรือปรัชญา รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลทางด้านสุขภาพและพฤติกรรมทางเพศ จะดำเนินการประมวลผลได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของข้อมูลและได้รับอนุญาตเพื่อประมวลผลข้อมูลนั้นจากคณะกรรมการแล้ว โดยคณะกรรมการจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน

นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมสำหรับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลชนิดพิเศษโดยหน่วยงานของรัฐที่แสวงหากำไรจะกระทำต่อเมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากบทบัญญัติกฎหมายอื่นด้วย หรือหากการอนุญาตโดยกฎหมายอื่นนั้นได้ถูกแก้ไขหรือยกเลิกไปแล้วก็อาจเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยในกรณีดังกล่าวได้

อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นให้สามารถเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลชนิดพิเศษบางอย่างได้ เช่น ข้อมูลด้านสุขภาพ พฤติกรรมทางเพศ ทั้งนี้ หากเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนั้นยังได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลทางการแพทย์ การเปิดเผยข้อมูลตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา และการเปิดเผยข้อมูลในวิชาชีพหนังสือพิมพ์เอาไว้ด้วย

3.4.3.5 การส่งหรือโอนข้อมูลไปนอกราชอาณาจักร

เนื่องจาก European Directive of 1995 ได้กำหนดหลักเกณฑ์อันเป็นการบังคับให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปและมาตรฐานการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับที่ต่ำกว่าสหภาพยุโรป ดังนั้น กฎหมายฉบับนี้จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการส่งหรือโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศอื่นว่า การส่งหรือโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศอื่นที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหภาพยุโรป (ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร หรือใช้วิธีการหรือรูปแบบใดก็ตาม) หรือกรณีที่ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเป็นข้อมูลส่วนบุคคลชนิดพิเศษ หรือที่ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบล่วงหน้า ทั้งนี้ การส่งหรือโอนข้อมูลส่วนบุคคลจะกระทำมิได้หากประเทศที่รับข้อมูลนั้น ไม่มีมาตรฐานการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับที่เท่าเทียมกับประเทศอิตาลี

3.4.3.6 คณะกรรมการ

กฎหมายได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Garante for the Protection of Personal Data) ทำหน้าที่กำกับดูแลเพื่อให้การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ คณะกรรมการดังกล่าวสามารถทำหน้าที่ได้โดยอิสระ

1) รูปแบบ องค์ประกอบ และคุณสมบัติของคณะกรรมการ

คณะกรรมการประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน โดยการเสนอของ Chamber of Deputies จำนวน 2 คน และการเสนอของวุฒิสภาอีก 2 คน ทั้งนี้ โดยใช้วิธีการลงคะแนนเสียงแบบพิเศษ (Specific Voting Procedure) รูปแบบดังกล่าวเป็นรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการขนาดเล็กเพื่อความคล่องตัวและประสิทธิภาพในการทำงาน

สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการนั้น กฎหมายกำหนดให้ผู้ที่ดำรงตำแหน่งกรรมการจะต้องมีความเป็นอิสระ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนิติศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ และห้ามมิให้กรรมการประกอบอาชีพอื่นใด เป็นที่ปรึกษาหรือดำรงตำแหน่งอื่นใด ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งกรรมการ

เมื่อได้กรรมการครบ 4 คนแล้ว ให้คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น เลือกกรรมการคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ โดยประธานกรรมการจะมีสิทธิออกเสียงชี้ขาดในกรณีที่การออกเสียงของกรรมการมีคะแนนเสียงเท่ากัน

คณะกรรมการดังกล่าวจะมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งกรรมการได้ไม่เกินสองวาระ

2) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

กฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าวไว้อย่างกว้างมาก ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการสนับสนุนส่งเสริม ค้ำครองป้องกัน และมีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยเมื่อมีการละเมิดกฎหมายเกิดขึ้น รวมถึงการให้อำนาจเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย โดยสามารถสรุปอำนาจหน้าที่หลักๆ ได้ดังนี้

(1) อำนาจหน้าที่ทั่วไป

ก. จัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่ในการรับจดทะเบียน การประกอบการประมวลผลข้อมูล

ข. รับรายงานและคำร้องต่างๆ

ค. ให้คำแนะนำและให้ข้อมูลต่อสาธารณะ

ง. ออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ

จ. ออกคำสั่งห้ามประมวลผลส่วนบุคคล

ฉ. ควบคุมและตรวจสอบการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล

ช. เรียกบุคคลมาให้ข้อมูลหรือเอกสาร

ซ. สอบสวนบุคคล

(2) อำนาจหน้าที่ต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี

ก. ให้คำปรึกษานายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีในการใช้อำนาจหรือมาตรการทางปกครองที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกฎหมายนี้

ข. ให้คำแนะนำคณะรัฐมนตรีในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ค. จัดทำรายงานเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีปีละ 1 ครั้ง

3) สำนักงาน

ให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Office of the Garate) ทำหน้าที่ธุรการและปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดหรือคณะกรรมการมอบหมาย ทั้งนี้กฎหมายได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับพนักงานหรือลูกจ้างของสำนักงานไว้โดยละเอียด เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งเลขานุการสำนักงาน จำนวนสถานะ และการจัดจ้างพนักงานหรือลูกจ้าง เป็นต้น

3.4.3.7 บทกำหนดโทษ

กฎหมายได้กำหนดมาตรการทางอาญา ได้แก่ โทษจำคุก สำหรับบุคคลที่กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย ในกรณีที่มีการเพิกเฉยและการแจ้งข้อมูลอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ การประมวลผลข้อมูลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การปฏิบัติตามมาตรการเพื่อรักษาความปลอดภัยของข้อมูลที่กำหนดขึ้นโดยกฎหมายหรือคณะกรรมการ

ตัวอย่างบทกำหนดโทษ เช่น

1) ผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผลรายใดไม่ให้คำบอกกล่าวตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 7 และมาตรา 28 หรือให้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ หรือเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนถึงสองปี

2) ผู้ใดกระทำการหรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยมีเจตนาให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายจากการประมวลผลข้อมูล ส่วนบุคคลโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 11 มาตรา 20 หรือมาตรา 27 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนถึงสองปี เว้นแต่จะกระทำการฝ่าฝืนอันเป็นความผิดร้ายแรง (unless the offence is more serious)

ทั้งนี้ กฎหมายได้กำหนดหลักประกันในการให้ความคุ้มครองผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดไว้ด้วย คือ การตัดสินเกี่ยวกับการกระทำความผิดใดๆ ตามกฎหมายนี้ต้องดำเนินการโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ

นอกจากนี้ยังได้กำหนดมาตรการทางปกครองโดยวิธีการปรับ ในกรณีที่ฝ่าฝืนคำสั่งของคณะกรรมการอีกด้วย คือ กรณีที่ผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลไม่ให้ข้อมูลหรือเอกสารตามที่คณะกรรมการร้องขอ

บทที่ 4

วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กับการประกันชีวิต

จากการที่สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาเสี่ยงโชค กล่าวคือการชำระหนี้ของฝ่ายผู้รับประกันภัยขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในอนาคตอันไม่แน่นอน ความไม่แน่นอนในที่นี้หมายความว่าผู้รับประกันภัยไม่อาจทราบล่วงหน้าได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตที่บริษัทได้รับประกันชีวิตไว้คนใดคนหนึ่ง จะถึงแก่กรรมเมื่อใด หากการมรณะเกิดขึ้นเร็ว จำนวนเงินเบี้ยประกันภัยที่ได้รับมาจากผู้เอาประกันภัยคนนั้นจะมีจำนวนน้อยกว่าจำนวนเงินเอาประกันภัยมากมาย แม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติให้รับประกันภัยสามารถบอกล้างโมฆียะได้หากปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่ง ในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิตก็ตาม แต่การบอกล้างสัญญาประกันชีวิต ผู้รับประกันภัยจะต้องแสวงหาหลักฐานให้ได้ความจริงอันเป็นมูลให้มีการบอกล้างสัญญาได้ และจะต้องบอกล้างโดยไม่ชักช้า คือภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ทราบมูลอันจะบอกล้างได้ จากการสืบค้นคดีที่ขึ้นไปสู่ศาล การปกปิดความจริงเกี่ยวกับสุขภาพเป็นคดีที่มีการฟ้องร้องกันมากที่สุด เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะหากผู้รับประโยชน์หรือทายาทของผู้เอาประกันภัยที่ถึงแก่กรรมเป็นฝ่ายแพ้คดี ก็ไม่มีอะไรเสียหาย เพราะอย่างน้อยก็จะได้รับจำนวนเงินเบี้ยประกันภัยที่ส่งไปแล้วกลับคืนมาจากผู้รับประกันภัยตามที่กำหนดไว้ในเงื่อนไขแห่งกรมธรรม์ประกันภัยแต่หากเป็นฝ่ายชนะคดีก็จะได้รับจำนวนเงินเอาประกันภัยซึ่งมีมากกว่าเบี้ยประกันภัยที่ส่งไปแล้วหลายเท่า ตามกฎหมายอังกฤษผู้รับประกันภัยสามารถเรียกร้องค่าเสียหายอันเป็นผลมาจากการแถลงข้อความอันเป็นเท็จของผู้เอาประกันภัยได้ หากการแถลงเท็จนั้นทำให้ผู้รับประกันภัยได้รับความเสียหาย ซึ่งตามกฎหมายไทยผู้รับประกันภัยไม่สามารถเรียกร้องเช่นนั้นได้ เมื่อกรณีเป็นเช่นนี้ทำให้ผู้มีสุขภาพไม่ดีมักขอเอาประกันชีวิตเพื่อมุ่งหวังให้ผู้ที่อยู่ในอุปการะของเขาได้รับประโยชน์จากเงินประกันชีวิตภายหลังจากที่เขาเสียชีวิตไปแล้วมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ในอดีตที่ผ่านมาการขอข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตซึ่งอยู่ในความครอบครองของโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลสามารถกระทำได้ แต่ในปัจจุบันได้มีการประกาศใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาใช้บังคับหลายฉบับ ทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรคแก่ผู้รับประกันภัยในการขอข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้เอาประกัน

ชีวิตจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล โดยผู้เก็บรักษาข้อมูลมักอ้างถึงข้อห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันชีวิตเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อไม่หลักฐานก็จะไม่สามารถบอกล้างสัญญาประกันชีวิต

เนื่องจากสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาเสี่ยง โชคที่มีลักษณะแตกต่างกับสัญญาเสี่ยงโชคอย่างอื่น ข้อแตกต่างในประการที่สำคัญก็คือการเสี่ยงภัยของวัตถุเอาประกันภัยที่ผู้เอาประกันภัยโอนไปให้ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงแทนผู้เอาประกันภัยนั้นต้องเป็นความเสี่ยงภัยที่เป็นปกติทั่วไปที่ผู้รับประกันภัยสามารถรับเสี่ยงได้หรือที่เรียกกันว่าภัยมาตรฐาน หากความเสี่ยงภัยนั้นต่ำกว่ามาตรฐานไม่มากนัก แต่ยังสามารถรับประกันได้ ผู้รับประกันภัยก็จะเรียกเบี้ยประกันภัยให้สูงขึ้นอีก แต่ถ้าความเสี่ยงภัยนั้นสูงเกินกว่ามาตรฐานมากจนไม่สามารถรับประกันได้ ผู้รับประกันภัยก็จะบอกปิดไม่ยอมทำสัญญาด้วย กล่าวคือปฏิเสธการรับประกันชีวิตรายนั้น เช่น ผู้ขอเอาประกันชีวิตแถลงว่าขณะทำสัญญาประกันภัยตนเป็นโรคความดันโลหิตเล็กน้อยมาก่อนหน้านี้แล้วประมาณหกเดือน กรณีเช่นนี้ผู้รับประกันภัยสามารถรับประกันชีวิตได้ แต่ต้องเพิ่มเบี้ยประกันให้สูงขึ้นอีกเล็กน้อย และถ้าผู้ขอเอาประกันชีวิตแถลงว่าตนเองกำลังป่วยโรคมะเร็งลำไส้ใหญ่มาแล้วประมาณสามปีก่อนขอเอาประกันชีวิต กรณีเช่นนี้ถือเป็นภัยที่ต่ำกว่ามาตรฐานมาก ผู้รับประกันจะบอกปิดไม่ทำสัญญาด้วย ซึ่งทั้งสองกรณีดังกล่าวถ้าผู้เอาขอประกันชีวิตแถลงว่าไม่เคยป่วยด้วยโรคดังกล่าวมาก่อนเลย และการประกันชีวิตดังกล่าวเป็นการประกันชีวิตที่ไม่ต้องตรวจสอบสุขภาพ เพราะมีจำนวนเอาประกันภัยต่ำ กรณีเช่นนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 บัญญัติให้สัญญาชีวิตทั้งสองกรณีดังกล่าวเป็น โมฆียะ

ผู้ขอเอาประกันที่มีสุขภาพไม่ดี มักปกปิดความจริงเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อมุ่งหวังที่จะให้ผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ได้รับจำนวนเงินที่เอาประกันภัยซึ่งมีมากกว่าจำนวนเบี้ยประกันภัยหลายเท่า หากผู้รับประกันชีวิตไม่สามารถหาหลักฐานการเจ็บป่วยจากโรงพยาบาลได้เพราะติดขัดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ผู้รับประกันชีวิตก็ย่อมจะไม่สามารถบอกล้างสัญญานั้นได้

ในบทนี้ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ปัญหาของการละเมิดกฎหมายว่าด้วยหลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันชีวิตและปัญหาของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นอุปสรรคต่อการประกันชีวิต

4.1 ปัญหาการละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันชีวิต

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็หรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการใช้จ่ายยอมอาศัยความ

ทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้ใจผู้รับ ประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีกหรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลง ข้อความนั้นเป็นความเท็จไซ้ร้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆะ”

จากบทบัญญัติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ต้องการความ ซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง (Contract of the highest good faith) จากทุกฝ่าย ผู้มีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริง ก็คือ ตัวผู้เอาประกันชีวิตนั่นเอง แต่ถ้าเป็นกรณีเอาประกันชีวิตผู้อื่น ผู้เอาประกันชีวิตเองก็ไม่รู้ดีไป กว่าผู้รับประกันชีวิต ตัวผู้ที่รู้ความจริงก็คือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิต (ในกรณีเอาประกันชีวิตบุคคลอื่น) เป็นผู้มีหน้าที่เปิดเผยข้อความจริงนั้นและหน้าที่ในการเปิดเผยข้อความจริงหรือแถลงข้อความจริงนี้ ต้องมีมาก่อนการทำสัญญาประกันภัยหรือในขณะที่ทำสัญญา สำหรับข้อความจริงที่ต้องเปิดเผยต้อง เป็นข้อความจริงโดยแท้และต้องเป็นข้อความจริงที่น่าจะรู้ด้วย ถ้าไม่รู้ก็จะถือว่าทำผิดหน้าที่ไม่ได้

จากการศึกษากฎหมายของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาในเรื่องการแถลงข้อความ อันเป็นเท็จนั้น (Misrepresentation) ในประเทศอังกฤษได้ให้คำจำกัดความว่า “เป็นข้อแถลงที่ไม่ ถูกต้องหรือไม่จริง (Inaccurate or Untrue Statement) ที่ทำขึ้นโดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งหรือโดยตัวแทน ของเขาในสัญญาประกันภัยต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก่อนที่สัญญาจะเกิดขึ้น ข้อแถลงดังกล่าวอาจ เกิดขึ้นด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้” ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความว่า “เป็นการแถลงข้อความจริงในบางสิ่งซึ่งไม่เป็นความจริง โดยผู้เอาประกันภัยได้แถลงโดยรู้ยู่่าข้อ แถลงนั้นไม่เป็นความจริงและแถลงด้วยเจตนาที่จะหลอกลวง หรือเป็นการแถลงข้อความจริงซึ่งผู้ เอาประกันภัยแน่ใจว่าเป็นความจริงโดยไม่รู้ว่าจะจริงหรือไม่ และข้อความจริงมีแนวโน้มที่จะเป็นการ ชักจูงใจให้เกิดการเข้าใจผิด” ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกานั้นต่างก็ได้วางหลักเกณฑ์ใน เรื่องการแถลงข้อความอันเป็นเท็จไว้ทำนองเดียวกัน

ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกานั้น การแถลงต้องแถลงก่อนหรือในขณะที่ทำ สัญญา การแถลงที่จะมีผลทำให้สัญญาเป็น โมฆะต้องเป็นข้อความเท็จในข้อที่เป็นสาระสำคัญและ การแถลงที่จะเป็นข้อสาระสำคัญก็ต่อเมื่อผู้เอาประกันภัยได้รู้ความจริงนั้นแล้ว เช่นในสัญญา ประกันชีวิต การแถลงเกี่ยวกับประวัติการรักษาสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตเป็นข้อสาระสำคัญ เพราะมีผลต่อการออกกรมธรรม์ประกันภัย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าในการทำสัญญา คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิเท่าเทียมกันในการ ต่อรองเพื่อให้เกิดสัญญาขึ้น และถ้าการเจรจาต่อรองกันเป็นที่ยุติได้กล่าวคือเป็นที่ยอมรับของ คู่สัญญา สัญญานั้นย่อมมีผลบังคับได้ แต่ในการทำสัญญาประกันภัยฝ่ายผู้รับประกันภัยไม่สามารถ รู้ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของฝ่ายผู้เอาประกันภัยได้ ดังนั้นหากจะนำเอาหลักสุจริตทั่วไป ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 มาใช้กับสัญญาประกันภัยด้วยแล้ว

ยอมจะไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้รับประกันภัยเพราะผู้รับประกันภัยไม่อยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกับฝ่ายผู้เอาประกันภัย ด้วยเหตุดังกล่าว กฎหมายจึงได้บัญญัติให้ใช้หลักสุจริตที่สูงกว่าหลักสุจริตทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกันเฉกเช่นสัญญาประเภทอื่นๆ ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มสัญญาประกันภัยเป็นผลมาจากสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาเสี่ยงโชค โดยข้อความจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของผู้เอาประกันภัยที่จะนำมาใช้ในการคำนวณค่าเบี้ยประกันภัยขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในอนาคตที่อยู่ในความรู้เห็นของผู้เอาประกันภัยแต่เพียงฝ่ายเดียว ทำให้ผู้รับประกันต้องรับภาระความเสี่ยงที่มากขึ้น อัตราเบี้ยประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยนั้นจึงต้องสูงขึ้นตามความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้รับประกันภัยจึงมีความจำเป็นต้องทราบข้อความจริงเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของวัตถุที่เอาประกันภัยเสียก่อนว่ามีความเสี่ยงภัยมากน้อยเพียงใด เช่น ในกรณีขอเอาประกันชีวิตสุขภาพอนามัยของผู้เอาประกันชีวิตเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณารับทำสัญญาประกันชีวิต ผู้เป็นเจ้าของชีวิตต้องแถลงให้ผู้รับประกันภัยทราบ ด้วยความจำเป็นดังกล่าวกฎหมายจึงบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริงให้ผู้รับประกันภัยทราบ แม้ว่าผู้รับประกันภัยจะไม่ได้สอบถาม และหากสอบถามก็ต้องแถลงข้อความจริงตามที่สอบถาม เพื่อให้ผู้รับประกันภัยใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะรับประกันภัยตามที่ขอเอาประกันภัยหรือไม่ และจะกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยเท่าใด แต่ในความเป็นจริงผู้ทำประกันมักปกปิดข้อความจริง โดยมีเจตนาให้ผู้รับประกันภัยทราบ ทำให้ผู้รับประกันเสียเปรียบในการทำสัญญาประกันภัย สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ต้องมีความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง (The Utmost Good Faith) ในการที่ผู้รับประกันภัยเข้าทำสัญญาจะใช้เงินให้โดยอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลใดนั้นฐานะอนามัยและสุขภาพของบุคคลนั้นย่อมเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่ง ถ้ามีโรคประจำตัวอยู่นับวันจะตายเร็วกว่าธรรมดา ผู้รับประกันภัยจำเป็นต้องเรียกเอาเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นกว่าปกติ เพราะเป็นการเสี่ยงภัยที่จะต้องจ่ายเงินให้เป็นแน่นอนและบางทีอาจไม่ทำสัญญาด้วยก็ได้ เพราะหากว่าถ้ายอมรับทำสัญญาด้วยโดยได้เบี้ยประกันภัยเดือนหนึ่งหรือสองเดือนก็ตายลง ผู้รับประกันภัยต้องจ่ายให้มากกว่าเบี้ยประกันภัยที่รับมาก็คงไม่ประสงค์จะทำสัญญาด้วยเป็นแน่ การรับทำสัญญาจึงอาศัยความหวังที่ว่าบุคคลที่ถูกกำหนดถือเอาความทรงชีพหรือมรณะจะมีชีวิตอยู่ใช้เบี้ยประกันภัยไปนานพอที่จะเป็นจำนวนเท่าเทียมกับเงินที่ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ให้เมื่อเขาตายลงด้วยเหตุนี้เองผู้รับประกันภัยจึงต้องรู้รายละเอียดทั้งหลายเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของบุคคลคนนั้น ซึ่งข้อความจริงเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของบุคคลใดก็ไม่เห็นมีใครจะรู้ดีกว่าเจ้าตัวของเขาเอง แม้แพทย์ของบริษัทประกันชีวิตสมัยนี้จะมีความสอดส่องเห็นได้มาก แต่โรคบางชนิดก็ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 จึงกำหนดเป็นหน้าที่ของบุคคลอันการจ่ายเงินยอมอาศัยความมรณะของเขาให้ต้องเปิดเผยข้อความจริงดังกล่าวที่เป็นสาระสำคัญในการเข้าทำ

สัญญาประกันชีวิตให้ผู้รับประกันทราบ เพื่อพิจารณาว่าจะรับประกันชีวิตได้หรือไม่ ถ้าได้จะคิดเบี้ยประกันในอัตราสักเท่าใดจึงจะสอดคล้องกับความเสี่ยงภัยในชีวิตของเขา จะขอหยิบยกคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับการปกปิดความจริงที่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2397/2536 ซึ่งได้พิพากษาว่า น. ผู้เอาประกันชีวิตกับจำเลย ในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิตมีสุขภาพไม่สมบูรณ์โดยป่วยเป็นโรคเบาหวานและตับแข็ง แต่ละวันเสียน้ำเปิดเผยข้อความจริงให้จำเลยทราบ ซึ่งหากจำเลยทราบจะบอกปิดไม่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตกับ น. การปกปิดข้อเท็จจริงดังกล่าวทำให้จำเลยสำคัญผิดในข้อเท็จจริง สัญญาประกันชีวิต ระหว่างจำเลยกับ น. จึงตกเป็นโมฆียะ เมื่อจำเลยได้บอกล้างสัญญาแล้ว จึงไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาต่อโจทก์

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 2397/2536 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หากผู้เอาประกันชีวิตมีสุขภาพไม่ดี ผู้รับประกันชีวิตอาจปฏิเสธไม่ยอมรับประกันชีวิตได้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันชีวิตที่จะต้องแถลงข้อความจริงต่อผู้รับประกันชีวิตว่า ผู้เอาประกันชีวิตมีสุขภาพอย่างไร เป็นโรคอะไรหรือไม่ ถ้าผู้เอาประกันชีวิตปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพของตนถึงขนาดที่หากผู้รับประกันชีวิตได้ทราบข้อความจริงแล้วจะเรียกเบี้ยประกันภัยให้สูงขึ้นอีกหรือบอกปิดไม่รับประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตนั้นเป็นโมฆียะ

ปัญหาของผู้รับประกันภัยในการต่อสู้คดีก็คือ การหาพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล ตัวอย่างในคดีดังกล่าวก็คือหลักฐานจากโรงพยาบาลที่ผู้เอาประกันชีวิตเคยไปรับการรักษาพยาบาลด้วยโรคเบาหวานและโรคตับแข็ง ซึ่งหากไม่ได้ความร่วมมือจากโรงพยาบาลแล้ว บริษัทก็จะไม่สามารถบอกล้างสัญญานั้นได้

ปัญหาที่จะหยิบยกขึ้นพิจารณาศึกษาต่อไปนี้เป็นปัญหาที่ส่งเสริมให้มี การละเมิดหลักสุจริตมากยิ่งขึ้น ประการแรก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 892 ได้บัญญัติถึงผลของโมฆียะที่มีการบอกล้างแล้วว่า ให้ผู้รับประกันภัยคืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือทายาทของเขา ซึ่งกรมธรรม์โดยทั่วไปค่าไถ่ถอนกรมธรรม์จะเริ่มมีขึ้นเมื่อผู้เอาประกันภัยส่งเบี้ยประกันภัยมาครบสองปีแล้ว ก่อนครบสองปีมูลค่าไถ่ถอนของกรมธรรม์ยังไม่มีเลยสักบาท เพราะในปีแรกของสัญญาผู้รับประกันภัยมีค่าใช้จ่ายสูงมาก ตัวอย่างเช่น นาย ก. ส่งเบี้ยประกันชีวิตปีหนึ่งเป็นจำนวนเงินสองแสนบาท โดยนาย ก. มีสุขภาพไม่ดีมาก่อนขอเอาประกันชีวิตแต่ปกปิดความจริงนั้นไว้ เพราะหากแถลงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบจะถูกปฏิเสธการรับประกัน นาย ก. ถึงแก่กรรมมาประกันชีวิตมาแล้ว 10 เดือน ในกรณีนี้ถ้าถือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 892 ทายาทของนาย ก. จะไม่ได้รับค่าไถ่ถอนกรมธรรม์แม้สักบาท เพราะค่าไถ่ถอนยังมีจำนวนศูนย์บาท แต่ในปัจจุบันกรมธรรม์ประกันชีวิตได้กำหนดให้บริษัทต้องคืนเบี้ยประกันที่รับชำระมาแล้วทั้งหมด กรณีเช่นนี้เป็นสาเหตุให้มีการละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งมาก

ยิ่งขึ้น เพราะถ้าบริษัทมีหลักฐานมาบอกได้ว่า ผู้เอาประกันชีวิตก็ไม่เสียหายอะไร เพราะเบี้ยประกันภัยที่ชำระไปแล้วทั้งหมดจะได้กลับคืนมา แต่หากบริษัทไม่สามารถหาหลักฐานมาแสดงในการบอกล้างสัญญาได้ ผู้รับประโยชน์ของเขาก็อาจจะได้รับจำนวนเงินเอาประกันภัยมากกว่าเบี้ยประกันภัยมากมาย

4.2 ปัญหาในการขอตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

การประกอบธุรกิจใดๆ ต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจนั้น ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจล้วนเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์คุ้มครองประชาชนและเพื่อควบคุมกำกับดูแลการประกอบธุรกิจเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในทางการค้า และความปลอดภัยของประชาชน ผู้ประกอบธุรกิจต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่างๆ ในกฎหมาย เพื่อให้การประกอบธุรกิจเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ในขณะที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจก็ไม่ควรดูขบถหรือมีอุปสรรคทางกฎหมาย จากการศึกษาหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและข้อยกเว้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปและของต่างประเทศมีบทบัญญัติยกเว้นที่ชัดเจนให้กับองค์กรเกี่ยวกับงานด้านสุขภาพได้รับการยกเว้นการใช้บังคับ

เนื่องจากผู้รับประกันชีวิตเป็นผู้มีส่วนได้เสียในประวัติสุขภาพของผู้เอาประกันและมีความจำเป็นที่ต้องใช้ประวัติสุขภาพของผู้เอาประกัน เมื่อผู้รับประกันชีวิตสงสัยว่าผู้เอาประกันได้ละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่ง แต่เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลบัญญัติห้ามมิให้ผู้ครอบครองหรือควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลและมีข้อยกเว้นในการตรวจสอบที่ยังไม่ชัดเจน กล่าวคือ

4.2.1 ปัญหาการขอตรวจสอบตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540

จากการศึกษาพบว่า ประวัติสุขภาพ เป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ตามนัยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งบัญญัติว่า “ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลหมายความว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมายรหัสหรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้นั้นได้เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคนหรือรูปถ่ายและให้หมายความรวมถึง ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย”

และตามมาตรา 15 (5) ได้กำหนดว่า “รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน” นอกจากนี้ตามมาตรา 24 ก็ได้บัญญัติไว้ว่า “หน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของตนต่อหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นหรือผู้อื่นโดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูลที่ได้ไว้ล่วงหน้าหรือในขณะนั้นมีได้” จากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าโรงพยาบาลของรัฐจะทำการเปิดเผยประวัติสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เอาประกันชีวิตซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ทำให้โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลของรัฐมักปฏิเสธการเปิดเผยประวัติสุขภาพของผู้เอาประกันให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ ดังนั้น ควรมีข้อยกเว้นที่ชัดเจนให้บริษัทประกันชีวิตสามารถขอให้เปิดเผยประวัติสุขภาพของผู้เอาประกันได้

4.2.2 ปัญหาการขอตรวจสอบตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550

จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 7 ได้บัญญัติว่า “ข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคล เป็นความลับส่วนบุคคล ผู้ใดจะนำไปเปิดเผยในประการที่น่าจะทำให้บุคคลนั้นเสียหายไม่ได้ เว้นแต่การเปิดเผยนั้นเป็นไปตามความประสงค์ของบุคคลนั้นโดยตรง หรือมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย แต่ไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้ใดจะอาศัยอำนาจหรือสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการหรือกฎหมายอื่น เพื่อขอเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลที่ไม่ใช่ของตนไม่ได้” และมีบทกำหนดโทษตาม มาตรา 49 “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 7 หรือมาตรา 9 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” ทำให้บุคลากรด้านสาธารณสุขหรือผู้ประกอบการวิชาชีพด้านสาธารณสุข จะเปิดเผยประวัติสุขภาพซึ่งเป็นข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลไม่ได้ เว้นแต่การเปิดเผยนั้นเป็นไปตามความประสงค์ของเจ้าของข้อมูลด้านสุขภาพนั้นโดยตรง

4.2.3 ปัญหาการขอตรวจสอบตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525

ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 บัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการประกอบวิชาชีพเวชกรรมและคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชนให้รัดกุมยิ่งขึ้น ซึ่งตามมาตรา 23 (3) (ข) คณะกรรมการแพทยสภาด้วยความเห็นชอบของสภานายกพิเศษ ได้ออกข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549¹ หมวด 4 ว่าด้วยการประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งมีการบัญญัติให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ ดังนี้

¹ ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549.

ข้อ 27 กำหนดไว้ว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย หรือผู้ป่วยที่เสียชีวิต ซึ่งตนทราบมาเนื่องจากการประกอบวิชาชีพ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้ป่วย หรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือตามหน้าที่” ส่งผลให้แพทย์ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมจะเปิดเผยความลับผู้ป่วยหรือผู้ป่วยที่เสียชีวิตแล้วไม่ได้ เว้นแต่ได้รับความยินยอมของผู้ป่วย

4.2.4 ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.

จากการศึกษาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. พบว่าร่างกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวมีบทบัญญัติที่ห้ามมิให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเปิดเผยประวัติสุขภาพ ดังต่อไปนี้

มาตรา 28 ห้ามมิให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ต้องห้ามมิให้เก็บรวบรวมตามมาตรา 23 วรรคหนึ่ง โดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่

- (1) เป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ได้รับยกเว้นตามมาตรา 23 วรรคสอง (1) หรือ (2)
- (2) มีความจำเป็นอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 23 วรรคหนึ่ง ห้ามมิให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลอันมีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม หรือการกระทำผิดหรือได้รับโทษใดๆ ประวัติสุขภาพ แหล่งกำเนิดของเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในทางศาสนา ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (2) ข้อมูลที่อาจเป็นผลร้าย ทำให้เสียชื่อเสียง หรืออาจก่อให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือความไม่เท่าเทียมกันแก่บุคคลใด ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

- (3) ข้อมูลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

เมื่อพิจารณาถึงร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. พบว่าการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้น ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ห้ามมิให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลใช้ข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองโดยปราศจากความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล และการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องใช้ภายในวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลก่อนหรือขณะที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลนั้น การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องแจ้งวัตถุประสงค์ใหม่ให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบ

และได้รับความยินยอมก่อนการใช้ โดยแสดงเหตุผลในการดำเนินการดังกล่าวและต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ผู้รับประกันชีวิตสามารถตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิตได้ในกรณีที่มีข้อสงสัยว่าอาจมีการละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันชีวิต ซึ่งเมื่อได้พิจารณาแล้วเห็นว่า การเปิดโอกาสให้ผู้รับประกันชีวิตตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของผู้เอาประกันชีวิตไม่เป็นการขัดต่อปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ และขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแต่ประการใด เพราะการบัญญัติข้อยกเว้นให้แก่ผู้รับประกันชีวิตดังกล่าวก็เพื่อคุ้มครองสังคมมิให้เกิดความสูญเสียทางการเงินอันเกิดจากการละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันชีวิตของผู้ต้องการแสวงหาประโยชน์จากการประกันชีวิต ซึ่งสามารถกระทำได้ตามหลักการให้ความยินยอม (Volenti non fit injuria) และหลักความได้สัดส่วน โดยการพิจารณาหลักความได้สัดส่วนนั้น ต้องทำการพิจารณาประกอบกับ หลักความเหมาะสม (Principle of Suitability) หลักความจำเป็น (Principle of Necessity) หลักความสมมูล (Principle of Proportionality Stricto Sensu หรือ Theorie du bilan) ตามที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในการทำสัญญาทุกประเภท ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 บัญญัติให้คู่สัญญาต้องความสุจริตต่อกัน แต่ในการทำสัญญาประกันภัยไม่ว่าจะเป็นประกันวินาศภัยหรือประกันชีวิตประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 บัญญัติให้ต้องสุจริตยิ่งกว่าหลักสุจริตทั่วไปตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 ซึ่งเรียกว่าสุจริตอย่างยิ่ง (Utmost good fait) ดังจะเห็นได้จากความใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 ได้บัญญัติให้ผู้เอาประกันภัยก็ดีหรือในกรณีประกันชีวิตบุคคลอันกรใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขาก็ดี ต้องเปิดเผยข้อความจริงและไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของวัตถุที่เอาประกันภัยว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อผู้รับประกันภัยจะได้กำหนดจำนวนเงินเบี้ยประกันภัยสอดคล้องกับความเสี่ยงภัยของวัตถุที่เอาประกันภัยซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงรับเสี่ยง ทั้งนี้เพราะความเสี่ยงภัยต่างๆ ของวัตถุที่เอาประกันภัยส่วนมากมักอยู่ในความรู้เห็นของผู้เอาประกันภัย แต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้รับประกันภัยมักไม่สามารถทราบได้ ด้วยเหตุดังกล่าว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 จึงได้กำหนดให้เป็นที่หน้าที่ของผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยข้อความจริงต่างๆ เกี่ยวกับความเสี่ยงภัยของวัตถุที่เอาประกันภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบตามความเป็นจริง แม้ว่าผู้รับประกันภัยจะไม่ได้สอบถามก็ตาม และหากสอบถามก็ต้องไม่แถลงข้อความเท็จ หากมีการละเมิดหลักสุจริตอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้เอาประกันภัยรู้อยู่แล้ว แต่ปกปิดความจริงนั้นไว้ ซึ่งความจริงที่ปกปิดไว้นั้นเป็นสาระสำคัญถึงขนาดที่หากผู้รับประกันภัยทราบความจริงนั้นแล้ว จะต้องเรียกเบี้ยประกันภัยให้สูงขึ้นอีก หรือบอกปิดไม่ทำสัญญาด้วย สัญญานั้นเป็นโมฆะ

ในการสัญญาประกันชีวิต ข้อมูลที่สำคัญที่ผู้รับประกันภัยต้องทราบเพื่อจักได้นำมาประกอบการพิจารณากำหนดจำนวนเงินเบี้ยประกันภัย ได้แก่ อายุ อาชีพ สุขภาพอนามัย และจำนวนเงินเอาประกันที่มีอยู่แล้วกับบริษัทอื่น รวมทั้งสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับตัวผู้เอาประกันภัย ข้อมูลที่มีการละเมิดมากที่สุดได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งผู้เอาประกันภัยที่สุขภาพไม่ดี คิดว่าตัวเองอาจมีชีวิตอยู่อีกไม่นานนัก มักขอเอาประกันชีวิตและปกปิดความจริงเกี่ยวกับความเจ็บป่วยด้วยโรคที่เคยเป็นหรือกำลังเป็นอยู่ในขณะทำสัญญาประกันชีวิต แต่ปกปิดหรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จว่าตนเองไม่เคยเจ็บป่วยด้วยโรคดังกล่าวมาก่อนขอเอาประกันชีวิต เมื่อมีการมรณะเกิดขึ้น

ด้วยโรคภัยไข้เจ็บภายในระยะเวลาที่ยังไม่เกินสองปีนับแต่วันทำสัญญา ผู้รับประกันชีวิตจะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้เอาประกันชีวิตรายนั้นมีสุขภาพไม่ดีมาก่อนเข้าทำสัญญา แต่ปกปิดความจริงนั้นไว้ไม่แถลงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ ผู้รับประกันชีวิตจะทำการสืบค้นเพื่อหาพยานหลักฐานแห่งการเจ็บป่วยจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่รับรักษาผู้เอาประกันชีวิตก่อนการเสียชีวิต หากพบข้อมูลว่าผู้เอาประกันชีวิตเจ็บป่วยมาก่อนขอเอาประกันชีวิตแต่ไม่แถลงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ และความเจ็บป่วยนั้นเป็นสาระสำคัญถึงขนาดที่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ ผู้รับประกันชีวิตจะบอกล้างสัญญาประกันชีวิตรายนั้นและคืนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับมาทั้งหมดให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือทายาทของผู้นั้น ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการบอกล้างโมฆียะมักได้จากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่ผู้เอาประกันภัยเคยเข้ารับการรักษาพยาบาลมาก่อน

แต่เดิมมีการขอข้อมูลจากโรงพยาบาลมักไม่ค่อยมีปัญหามากนัก แต่เมื่อได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติเมื่อปี ค.ศ. 1945 สหประชาชาติได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นในปี ค.ศ. 1948 สิทธิมนุษยชนได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิต มีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ นอกจากนั้นแล้ว ยังรวมถึงสิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในความเป็นส่วนตัว ซึ่งรวมถึงสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลด้วย และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้ระบุให้สมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติให้การรับรองสิทธิความเป็นส่วนตัวไว้ในมาตรา 34 เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ถูกยกเลิก ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 35 ก็ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลในความเป็นส่วนตัวไว้ด้วย นอกจากนี้ประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแล้วรวมสามฉบับและกำลังจะประกาศใช้บังคับในอีกไม่นานนักอีกหนึ่งฉบับ คือ

(1) พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 (5) บัญญัติห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐเปิดเผยรายงานการแพทย์หรือข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 24 ซึ่งข้อยกเว้นส่วนใหญ่ให้เปิดเผยได้ต่อเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ หากมีกรณีจำเป็นอื่นๆ ก็ให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกา

(2) พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 7 บัญญัติให้ข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลเป็นความลับส่วนบุคคล ห้ามมิให้มีการเปิดเผยข้อมูล แม้จะอาศัยอำนาจหรือสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารทางราชการหรือกฎหมายอื่นก็ไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย

(3) พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 มาตรา 23 (3) (ข) บัญญัติให้ คณะกรรมการแพทยสภาด้วยความเห็นชอบของสภานายกพิเศษ สามารถออกข้อบังคับแพทยสภา ได้ ซึ่งคณะกรรมการแพทยสภาด้วยความเห็นชอบของสภานายกพิเศษ ได้ออกข้อบังคับแพทยสภา ว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549 หมวด 4 ว่าด้วยการประกอบวิชาชีพเวชกรรม

ข้อ 27 ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วยหรือผู้ป่วยที่ เสี่ยงชีวิต ซึ่งตนทราบมาเนื่องจากการประกอบวิชาชีพ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้ป่วยหรือเมื่อ ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือตามหน้าที่

(4) ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของเอกชนเป็น การทั่วไป ซึ่งรวมทั้งการคุ้มครองข้อมูลด้านสุขภาพด้วย การเปิดเผยต้องได้รับความยินยอมเป็น หนังสือจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าว เป็นอุปสรรคต่อการขอตรวจ ค้นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เอาประกันชีวิต เพราะโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลเกรงว่าหาก เปิดเผยข้อมูลของผู้เอาประกันชีวิตไปแล้ว อาจถูกฟ้องในภายหลังได้ เพราะข้อมูลดังกล่าวไม่เข้า ข้อยกเว้นตามกฎหมาย ที่กำหนดให้ผู้ครอบครองข้อมูลสามารถเปิดเผยได้

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคลแล้ว รวมทั้งหลักกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของต่างประเทศ และขององค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาค ได้แก่สหภาพยุโรป (EU) แล้วเห็นว่าสามารถที่จะ แก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้ เพื่อให้ผู้โรงพยาบาลหรือ สถานพยาบาลสามารถเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของผู้เอาประกันชีวิตให้แก่ ผู้รับประกันชีวิตได้ โดยไม่ขัดต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติและไม่ขัด ต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หากการเปิดเผยนั้นอยู่ในกรอบของหลักความได้สัดส่วน และหลักความยินยอม จึงเห็นว่าควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลดังนี้

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ออกพระราชกฤษฎีกาโดยอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ ราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 24 ให้บริษัทประกันชีวิตสามารถขอตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลด้าน สุขภาพที่อยู่ในความครอบครองของโรงพยาบาลของรัฐได้

5.2.2 แก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับแพทยสภาข้อ 27 ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 มาตรา 23 (3) (ข) ให้ผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรมสามารถเปิดเผยข้อมูลด้านสุขภาพให้แก่บริษัทประกันชีวิตได้

5.2.3 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 7 ให้โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลสามารถเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพให้บริษัทประกันชีวิตได้

5.2.4 เมื่อได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. แล้วให้มีการออกกฎกระทรวงตามความในมาตรา 28 (2) เพื่อให้ให้โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลสามารถเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับประวัติสุขภาพให้บริษัทประกันชีวิตได้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- จำรัส เขมะจารุ. (2530). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะประกันภัย
กรุงเทพมหานคร: ยงผลเทรดดิ้ง.
- จิตติ ดิงศภัทย์. (2545). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 12).
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2540). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม .
- เพิ่มบุญ แก้วเขียว. (2540). คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการประกันภัย.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไพจิตร ปุญญพันธุ์. (2544). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด.
กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ.
- ไพโรจน์ วายุภาพและสิทธิโชค ศรีเจริญ. (2541). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่า
ด้วยประกันภัย. กรุงเทพมหานคร: จีรัชการพิมพ์.
- มุกดา ไควหกุล. (2537). การประกันภัย. กรุงเทพมหานคร: RANGSIT UNIVERSITY PRESS.
- ยุวดี ไชยศิริ และสุชาดา สถาวรวงศ์. (2532). เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการประกันภัยหน่วยที่ 1-8.
(พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- วารี นาสกุล. (2505). คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอก
สั่ง ลากมิควรได้. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วีระ โลจายะ. (2545). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายมหาชนสิทธิเสรีภาพของประชาชน.
(พิมพ์ครั้งที่ 29). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา
- ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์. (2550). คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรได้.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ศักดิ์ สอนองชาติ. (2544). คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและ
ความรับผิดทางละเมิด. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณาการ.

- สมคิด เลิศไพฑูรย์, พันย์ ณ นคร, มุนินทร์ พงศาปาน, กิตติพงษ์ กมลธรรมวงศ์. (2549).
**รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บในบัตรประจำตัว
 ประชาชนแบบอเนกประสงค์.** สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ.
 สมพิศ เล็กเฟื่องฟู. (2538). **การขายประกันชีวิต.** กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา.
 สรพล สุขทรศนีย์. (2540). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะประกันภัย.** (พิมพ์ครั้งที่ 3).
 กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
 สากล ธนสัตยาวิบูล. (2536). **หลักการประกันภัย.** กรุงเทพมหานคร: เอคิสัน เพรส โปรดักส์.
 สุธรรม พงศ์สำราญ พิงใจ พิงพานิชและวิรัช ณ สงขลา. (2542). **หลักการประกันชีวิต**
 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
 สุมิตรา วรกุลเฉลิมและอาทิตย์ สารตวาทา. (2537). **กฎหมายที่ควบคุมการดำเนินงานของธุรกิจ
 ประกันภัยเอกสารการสอนชุดวิชาการประกันชีวิตหน่วย 1-8.** นนทบุรี:
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
 หยุค แสงอุทัย. (2512). **คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511.**
 อังกรร ชีวะตระกูลกิจ. (2532). **เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการประกันภัย หน่วยที่ 1-8**
 (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: ชวนพิมพ์.
 อำนวย สุภเวชย์. (2551). **คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย.**
 กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ 1991.

บทความ

- จิตติ ดิงศักดิ์. (2520, พฤษภาคม-สิงหาคม). “ความยินยอมไม่เป็นความผิด.” **วารสารกฎหมาย.**
 ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2541, สิงหาคม). “พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ
 พ.ศ. 2540.” **วารสารกฎหมายปกครอง, 17, 2.**
 อักษราท จุฬารัตน. (2520, มิถุนายน-สิงหาคม). “ความยินยอมของผู้เสียหายในคดีอาญา”
วารสารนิติศาสตร์, ฉบับที่ 9.

วิทยานิพนธ์

- กิตติพันธุ์ เกียรติสุนทร. (2538). **มาตรการทางอาญาในการคุ้มครองข้อมูลข่าวสาร.** วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จิรารัตน์ วรรณธำรง. (2548). การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชินอารี มาลีศรีประเสริฐ. (2539). การคุ้มครองสิทธิส่วนตัวกับการสื่อสารสนเทศ. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหาร สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นคร เสรีรักษ์. (2548). การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล: ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาสิทธิรับรู้
ข้อมูลข่าวสารในกระบวนการยุติธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บัวรินทร์ คำยา. (2551). วิเคราะห์ปัญหาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย:
ศึกษากรณีความเป็นโมฆียกรรมและระยะเวลาในการเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปฎิวัติ อุ่นเรือน. (2547) ปัญหาการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการโอนข้อมูลระหว่างประเทศ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยะกร วงศ์เบ็ญสัจจ์. (2551). การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยธนาคารพาณิชย์กับมาตรการทาง
กฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร สาขาวิชา
นิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ประยงค์ แก้วกลิ่น. (2541). การล่อลวงประกันชีวิต: เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมาย
ต่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วารุณี อินทรปลาสน์. (2527). การเกิดและผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โทบริหาร สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระพงษ์ บึงไกร. (2543). การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ
พ.ศ. 2540. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กฎหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525
 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550
 ประมวลกฎหมายอาญา
 ประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (1) (ง)
 ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 172) ลงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2551
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ข้อบังคับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2549 สืบค้นเมื่อวันที่ 9
 ตุลาคม 2552

[http://www.krisdika.go.th:10040/Naturesig/CheckSig?whichLaw=law2
 &folderName=%c726&lawPath=%c726-2i-9999-update](http://www.krisdika.go.th:10040/Naturesig/CheckSig?whichLaw=law2&folderName=%c726&lawPath=%c726-2i-9999-update)

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

- Campbell, Henry. (1990). **Black's law Dictionary**. St. Paul, Minn: West.
- Charles Fried. (2001). "Privacy." **The Yale Law Journal**.
- Conlivaux, Raoul. (1984). **The Law of Insurance**. London: Sweet &Max well.
- Dobyn, John F. (1981). **Insurance Law in a nutshell**. St.Paul,Minn: Wlest.
- Donna Nicholls. (1994). Propose reform of the law relation to information privacy in
 Hongkong. **Europion Intellectual Property Review**. London: Sweet & Maxwell.
- E.R. Hardy Ivamy. (1979). **General Principles of Insurance Law**. London: Butterworth
 & Co.(Publishers)
- E.R.Hardy Ivamy. (1970). **General Principle of Insurance Law**. London: Butterworths
 & Co.(Publishers)
- Edward H. Freeman. (2002). "Introduction," in *The Privacy Papers: Managing Technology ,
 Consumer , Employee , and Legislative Action* , ed. Rebecca Herold. Florida: C RC

Press.

F. Pollock Joseph Angell. (1959). **Insurance Principle and Practices New York.**

G.C.A. Dickson and J.T. Steele. (1984). **Introduction to Insurance.**

Halsbury's. (1958). **Law of England Insurance.** Landon: Butterworth Co. (Publishers)

Logan JM. (1995). **Briefcase on Tort Law.** London: Cavendish Publishing The Glass house.

Michael Erbschloe , John Vacca. (2001). **Net privacy: A guide to develop ping and implementing an ironclad E-BUSINESS privacy plan.** New York: Quebecor World/Martinsburg.

Michael Parkington. (1975). **MacGillivray&Parkington on Insurance Law.** London: Sweet&Maxwell.

Raoul Colinvaux. (1984). **The Law of Tnsurance.** London: Sweet&Max well.

Raymond Wack. (1989). **Personal information: Privacy and the Law.** Oxford: Clarendon Press

Rescigo P. (1983). **Manuale del Diritto Privato Italiano.** Jovene: Napoli.

Richard A. Spinello. (2003). **CyberEthics: Morality and Law in Cyberspace.** Massachusetts: Jones and Bartlett Publishers.

Robert E. Keeton. (1971). **Basic Text on Insurance Law.** St. Paul, Minn: Wast Publishing Co.Ltd.

Robert E. Keeton. (1971). **Basic Text on Insurance Law.** St.Paul,Minn: Wast Publishing co.,Ltd.

Thomson v. Weems. (1884). **General Principle of Insurance Law.**

William F. Bovee. (nd). **American Jurisprudence Insurance.**

William R. Vance. (1951). **Hanbook on the Law of Insurance.** St.Paul Minn: West Publishing Co. Ltd.

ARTICLES

Chlapowski, Francis S. (1997, January). The Constitutionnal Protection of Information Privacy. **Boston University Law Review.**

Ruth Gavison. (1984). "Privacy and the Limits of Law." **The Yale Law Journal, 89.**

Warren S.D. and Brandeis, L.d. (1980). "The right to priacy." **Harvard Law Review**, 5.

Vera Bergelson. (2003,December). "It's personal but is it **Law Review**, 37.mine? Toward property right inpersonal information." **U.C. Davis**

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายกิตติศักดิ์ จันเส

ประวัติการศึกษา

ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ปีการศึกษา 2544
เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 55 จากสำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ประกาศนียบัตรอบรมวิชาว่าความ สภานายความ
รุ่นที่ 19

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2546 – 2549 ทนายความ บริษัท กฎหมายกรุงเทพ
จำกัด
พ.ศ. 2549 – ปัจจุบัน ประกอบอาชีพทนายความ

